

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Tobias Morali Doctrina Illvstratvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

TOBIAS

MORALI DOCTRINA

ILLVSTRATVS.

PARS PRIMA.

CAPVT I.

Tobias primarij generis, vir honoratus.

TOBIAM VIRVM HEBRÆVM B
exatiffimæ virtutis, omnibus noscendum,
imò & scimitandum proponere animus est.
Præfanda tamen paucula de libro, qui Tobias inscri-
bitur.

§. I.

Tobiæ liber moribus formandis utilissimus est.
Non nemo ex iis, qui librum obtricare solent,
ingenuè dixit. Libellus est verè aureus. Ediscendus
esset à pueris, haud secus quàm decalogus, & in imo
pectoris diligentissimè condendus, in quo nihil nisi
mera pietatis semina, imò flores & fructus inveniun-
tur. Non minùs honorificum de eodem hoc libro
clogium est istud: Inter historia primum tenet lo-
cum liber Tobia: qui meâ quidem sententiâ felicis
Xenophontæ ac Aristoteli tradit œconomiam. Nam
& exemplis vivis omnia, & salutaribus præceptis de-
monstrat. Nulla hominum ætas est, ordo nullus aut
sexus, qui non habeat ex hoc libro discere præce-
ptiones optimas, nemo est, qui sui hinc officij non
moneatur.

Liber Tobia: Canonicus est. In ore duorum aut trium
testium stat omne verbum, assertionè Christi: tres nomi-
nasse suffecerit. Divus Irenæus libro adversus Valen-
tinum cap. 34. in testimonium venit. † Divus Cy-
prianus epistolâ 52. argumentum ex eo libro sumpsit
adversus Novicianos. Divus Augustinus l. 2. de do-
ctrinâ Christianâ c. 8. hunc ipsum in canone Scri-
pturæ Sanctæ collocavit, & ex eo ipsemet partem
sermonis ducentissimi viciesimi secundi pro
conicione proposuit. Sat testimonij. Mihi unus Au-
gustinus loco mille testium est. Ad hunc cum anti-
quissimi Irenæus & Cyprianus aliique accedant rem
omni modo testatissimam habemus. Taceo Concilia,
quæ Tobia: librum inter divina monumenta, ut ger-
manissimam eorum partem numerant. Ita dilucide
Concilium Tridentinum. Itatorius Ecclesiæ consen-
sus & decreta. Sed jam in libri auctorem indage-
mus.

Scriptus hic liber creditur ab utroque Tobia: tam
parente quàm filio. Nam Angelus utrique præcipiens:
*Vos autem, inquit, benedicite Deum, & narrate omnia mi-
rabilia ejus.* Hebræus & Græcus contextus apertissimè
hunc in modum loquuntur; scribite omnia hæc, quæ
contigerunt in libro. Nihilominus non usque adeò
id certum est, cum initio hic liber Chaldaicè sit scri-
ptus; quod Hieronymus præfatione ad Chromatium,
& Heliodorum testatur. Ab utriusque Tobia: obitu,
tertius aliquis versus pauculos censetur adjecisse. De
hoc tam gracili libello Paulus suum illud pronuntia-
vit: *Omnia quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam
scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scriptura-*

Tom. II.

rum spem habeamus. Sanctorum vita, lex viva, Instru-
ctio nostra. Chrysostomus sanctorum hominum res
gestas à Spiritu divino eam ob causam dictatas, &
à nobis relictas asserens: *Ut discerent, inquit, quod li-
ter ejusdem fuerint nature, virtutibus tamen studerint, ne
simus nos ignavi & desides in iis exercendis.*

Meum hinc votum est, quod Iobi sit: *Quis mihi
tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det ut
exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte
sculpantur in silice? In fimo statuere cogitat tablinum,
& ordiri scriptionem non vulgarem: nec enim tabu-
læ ceratis, aut arborum corticibus, aut candidis lin-
teis, sed nec chartæ, vel membranæ, sed marmori,
aut chalybi mandare vult verba, quæ scriptitare me-
ditatur. Utinam & ego hunc librum scriptionis neu-
tiquam prolixè omnium memoriæ imprimere, aut
quod mavelim pectoribus omnium, velut marmoreæ,
aut chalybeæ lamina possim insculpere. De hoc To-
bia: libro, qui pagellas pauculas complectitur, verè
ausim pronuntiare: Liber mole quidem modicus,
sed Christiana perfectionis est commentarius.*

Scriptionis porro hic erit ordo, qui est historia. Ordo scri-
ptionis.

Ordiamur à Tobia: genere & familia.
Tobias ex urbe & tribu Nephthali oriundus prima-
rius Natalibus. Pater illius Tobiel, Avus Ananiel pro-
avus Adiel, abavus Gabaël, tritavus Asaël, tritavi
pater Nenathiel.
Iudæi supra quàm dici potest, in conscribendis
genealogiis diligentissimi. Hinc ista talia tam exactè
sciri potuerunt. Sed porro eamus.

§. II.

Natus est Tobias anno quater millesimo quadrin-
gentesimo viciesimo. Denatus est sub Manasse
Rege quater millesimo quingentesimo viciesimo se-
cundo. Ita vixit centenis & duobus annis. Tobia: pa-
tria fuit Galilæa superior, urbs Nephthali, quæ à tribu
sortita nomen. Ergo non ignobili familia ortus est,
quod ex accuratissimâ profapia, generisque descri-
ptione cuivis facile constet, in qua avus, proavus, ab-
avus, tritavus, & pater tritavi tam distinctè nomi-
nantur.

Deinde si Tobia: munus aulicum spectemus: Sal-
manafaris Regis princeps œconomus fuit Tobias, ad
quem omnia emenda pertinerent. Neq; verò credi-
bile huic officio hominè ignobilè præfectum. Itaque
Tobias primarij generis vir honoratus. Et hæc nata-
lium ornamenta Deo in acceptis referenda. Ita enim
Deus, quibus vult, concedit; negat innumeris. Ha-
bet generis dignitas, familie vetustas suos honores,
quibus emineat. Nemo id negaverit. Paulina præcep-
tionem est: *Reddite ergo omnibus debita; cui honorem, hono-*

Gregorius Nazianzenus triplicem statuit nobili-
tatem. Prima suam supernè trahit originem: Ad ima-
ginem divinam conditi sumus. Quæ quidem ratione
omnes peræquè sumus nobiles. Altera priscom san-
guinem

Quo anno
natus To-
bias &
mortuus.
Patria.

Regis Sal-
manafaris
œcono-
mus.

Rom. c. 13.
vers. 7.

Triplex
nobilitas.
Prima.
Secunda.

Ecc

guinem

guinem & claros prefert natales. At hæc nobilitas uti suum habet ortum, ita suum etiam occasum & interitum ignorare non potest. Tertia, quam virtus parit est eruditio. Vulgarè phrasi dicitur: Homo nobilis est, aut quia ingenij nobilis, iudicij maturi, memoriæ excellentis, aut quia bene institutus, optimè moratus, insigniter doctus, eximie sedatus, omnibus sese attemperare parus. Sic quisvis dispiciat, quibus velit nobilitatis insignibus ornari, si nondum eâ claritate fulgeat. Seneca de nobilitate verà differens: *Bona mens, inquit, omnibus parat, omnes ad hoc sumus nobiles. Si quid aliud est in philosophiâ boni, hoc est, quod stemma non inspicit. Præcipuus Socrates non fuit: Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locavit manus: Platonem non accepit nobilem philosophiâ, sed fecit. Quis ergo generosus? Ad virtutem bene à naturâ compositus. Hoc unum est intuendum. Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus: Nemo in nostram gloriam vitæ: quod ante nos fuit, nostrum non est. Animus facit nobilem, cui ex quacunque conditione supra fortunam licet surgere.*

Paulus Timotheum suum hortatus: *Divitibus, inquit, hujus sæculi præcipe, non sublimè sapere. Præcipi vult, non suaderi his, qui ceteros facultatibus, nobilitate, aliis dotibus antistant, supercilium non erigere, non inolescere: Dic eis & manda, ut famulos atque subditos, & quoscunque alios, non minus quàm se, ac suos putent esse homines. Contrarium subinde factum. Homines potentes ac nobiles supercilio tam grandi servos suos, & ignobiliores alios despexerunt, perinde ac si magnates isti de longè meliore luto sint facti. Minimè Christiana, & amens, barbaraque insolentia hoc est. Præcipe igitur, præcipe tam fastuosos pavonibus cristas ponere, & meminisse, non solâ multitudine fumosarum imaginum, nec stemmatis tantum & longi sanguinis æstimatione cenferi hominem; vera nobilitatis insignia, virtutis & eruditionis esse ornamenta, plus aliis scire, auctiorem doctrinam comparare, sanctius ad virtutis leges vivere, hoc facit nobilem.*

Talem in exemplum statuimus Tobiam, qui familiaria, & stirpe clarus, clarior fuit virtute, vir exactissimus ad omne virtutis imperium. Talis & Romanus martyr vir nobilissimus, qui Galerij Imperatoris ævo, Asclepiadi Antiochiæ præfecto in os objiciens: Absit à me, inquit, ut nobilem me præferat parentum sanguis, aut lex curiæ; generosa Christi sequela nobilitat viros. Non cupio ut mihi, meoque generi quidquam parcas. Christi sanguis pro me sufful me nobilitat. Oratione tam ingenuâ irritatus Asclepiades, Christi Athletam flagris & plumbatis cædi, latera mucronibus conscindi iussit: At Romanus non minus fortiter ac herè: Gratias ago tibi, ô præfecte, inquit, quòd in meo corpore multa referaris ora, quibus Christum meum deprædicent. Tot ecce Christum in me linguæ, tot laudant labia, quot vulnera.

§. III.

Notro hoc ævo in aulis principum illustre nobilitatis ornamentum & insigne est clavus aurea, quam reges, Principesque dant Magnatibus, qui sibi sunt aureæ. Has quisquis desiderat, quavis horâ eas impetrat, hac geminâ clave momentis omnibus cælum referat. His ornamentis ad omnem nobilitatis perennitatem insignimur.

Ante annos quadraginta & plures, quod recentissimè memini, vir non longi sanguinis, nec lunulis pedem insignitus, sed arte musices clarissimus auream à suo principe clavem in eximij favoris signum accepit. Sapuit vir iste, & intra suam sese fortunam continuit, clausam galeam non perforavit, non se alium, quàm

A erat, jactavit: Scitur, ajebat, qui sum; & gloriosus mihi meâ me arte evehi; satis est mihi clavus aurea, maximi favoris argumentum, hæc una clavus satis me nobilitat. Prudenter hæc & modestè.

Clave aureâ nobilibus inferi potest, quisquis id ferri affectat. Et genus & formam regina non pecunia, sed pecuniæ largitio, sed elemosyna, sed oratio donat. Elemosyna & oratio, duæ claves aureæ. Elemosyna cælum, oratio cor referat divinum, ed spiritum ardentem precantis ingreditur. Hieronymus Celantiæ sapienter instituens: *Nulli te unquam, ait, de generis nobilitate præponas, nec loco humilioris natus te inferiores putas. Nec scit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos suspicit singulorum. Sola apud Deum libertas est non servire peccatis; summa apud Deum nobilitas est clarum esse virtutibus.*

De elemosynâ cæli clave aureâ Hebræus vates Daniel luculentissimè: *Quamobrem, inquit, rex consilium dedit meum placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & inquitates tuas misericordis pauperum. Hoc nolter nobis Tobias suo loco dicit. Quoniam elemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fidia magna erit coram summo Deo elemosyna omnibus facientibus eam.*

Hic dices: Quam ego velim in egenos esse liberalissimus, & quavis hebdomade centum philippicos in pauperum turbam partiri. At recule tenues sunt & accisæ, vacuâ manum non explicant. Vellem si possem. Solatium hic ingens Augustinus supplicans: *Quid, dicit, quid vis, inquit, & non potes factum Deum computat. Dicitur Deus, quid quisque voluerit, non quid poterit.*

De oratione aureâ cæli clave dixit Siracides: *Oratione humilioris se nubes penetrabit, & donec propinquet non solabitur, & non discedet donec Altissimus expiati. Applica hanc clavem, & referasti cælum & aspernasti cor divinum.*

Qui geminas has claves aureas habent, hi regum regi à cubiculis sunt primæ admissio amici, summæ nobilitatis magnates. Orando & elemosynas erogando jus civitatis supernæ, nomen nobilitatis æternæ obtinetur.

CAPUT II.

Tobias inter omnes tribules suos eximius.

Tobias genus & patriam exposuimus. Postquam viri nomen, continuò multiplex comitatur elo-

I. Puer etiânum & pæne infans, puerile nihil aut infantile moribus præ se tulit. Cùmque esset junior omnis in tribu Neptali, nihil tamen puerile gessit in opere.

II. Ceteris omnibus ad Ieroboami vitulos aureos properantibus, ille solus Hierusalem ibat, & templum Domini frequentabat. Ita divinæ paginæ testantur.

Denique cùm irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat rex Israël, hic solus fugiebat consortia omnium, & pergebat in Hierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israël.

III. Societatem hominum pravorum cautissimè declinabat; illud Siracidæ monitum sectatus: *Qui rigerit picem, inquinabitur ab eâ, & qui communicaverit superbia, induet superbiam.*

IV. Omnia primitiva sua & decimas suas fideliter offerre, ita ut in tertio anno profelytis & advenis ministraret omnem decimationem. Fidelissimus debitor, mitissimus exactor.

V. Hæc & his similia secundum legem Dei puerulus observabat: parentes honorabat: statim de die temporibus Deum adorabat, mensam, somnum, actiones omnes precibus Deo commendabat, leges divinas memoriæ diligentissimè mandabat. Iosephus scriptor Græcus Hebræorum

Tertia.

Sen. ep. 44. mihi pag. 456. & seq.

1. Tim. c. 6. vers. 17.

Tobias fuit vir ad omne virtutis imperium exactissimus.

Oratio & elemosyna claves cæli sunt aureæ.

Lunula in calceis prisca nobilitatis insigne.

rum liberos sic educatos asserit, ut in ipsis pæne incu-
nabulis divinas leges cœperint edificere. Quemadmo-
dum alicubi locorum, ubi morum corruptela est, po-
liticæ Machiavelli præceptiones vel in cunis immul-
gentur pueris. Ita Tobias etiamnum parvulus, & pæ-
ne cum nutricis lacte leges divinas combibit. De his
singulis Tobie actionibus singulariter agendum foret.
Sed unicum sumemus illud: Cum irent omnes ad vitulos
aureos, hic solus fugiebat consortia omnium. Ergo Tobias
inter omnes suos tribules eximius. Quod jam uberius
dicemus.

§. I.

Incredibile profus videtur unicum exercitui posse
resistere. Sed id factum docent decantatæ veterum
historiæ. Rex Persena, Tarquinios reges expulsos in
gradum pristinum restitutus exercitum ad portas per-
duxit. Hetruscis jam in urbem ponte sublicio irrum-
pentibus Horatius Cocles extremam pontis partem
occupavit, totumque hostium agmen, donec post ter-
gum suum pons abrumperetur, in fatigabili pugna
sustinuit. Atque ut patriam imminente periculo libe-
ratam vidit, armatus se in Tiberim misit, non fluvij
altitudine dejectus quasi fatis, non pondere armo-
rum pressus, nec ullo vorticis circuitu actus, ne telis
quidem, quæ undique cœgebantur, læsus, turum na-
tandi eventum habuit. Nusquam itaque tot civium, tot
hostium in se oculos converterit, stupentes illos admi-
ratione, hos inter lætitiæ & metus hæsitantes: unu-
lusque duos acerrimè pugna confertos exercitus, alter-
um repellendo, alterum propugnando, distinxit.
Denique unus urbi Romæ, tantum scuto suo, quantum
Tiberis alvo suo, munimenti attulit. Quapropter dis-
cedentes Hetrusci dicere potuerunt: Romanos vicini-
us, ab Horatio victi sumus. Ita vir unus in multa
millia hostilis exercitus pugnavit. Sed Horatium Co-
cilem salvum ac valere jubemus. Tobias adhuc pue-
rulus adversus populi multitudinem ingentem pugn-
t, pugnavit, gradu se moveri nequitiam passus: Cum
irent omnes ad vitulos aureos, hic solus fugiebat con-
sortia omnium. Cum omnes ederent ex cibis genti-
lium, iste custodivit animam suam, & nunquam con-
taminatus est in escis eorum. Videte puerum, qui in
sua gente multa millia adultorum abstinentiâ, fide,
constantia longè superavit. Verè liliolum in spinis, lam-
pas in obscuro, smaragdus in luto, sidus in tenebris: co-
lumba in accipitrum medio, ovis in luporum circulo;
sanctus & impollutæ fidei inter improbissimos. Nep-
thalitæ omnes idololatræ, Tobias solus uni & vero
Deo adhæsit.

Pulchella mundi ratiocinatio est, & maximarum
virium, quæ etiâ fortes animos enervat: Syllogismus
iste est, sed planè informis: tamen alij omnes hoc faci-
unt. Cur ego eximi numero & singularis esse velim;
si hoc aliis, cur mihi non liceat? Hoc illud mundi
robustissimum epicherema est. Exemplis rem mon-
stramus, vulgatissimæ voces sunt: 1. Omnes jam vi-
vunt bacchanalia, nemo sobrius. 2. Quisque ad cru-
menam suam vigilat, quisque suum venatur lu-
crum. 3. Nemo est, qui corporis cultum non amet.
Hoc vestitum genus jam ubiq; usitatissimum. 4. Hanc
pecuniæ exercendæ rationem nemo non sequitur. 5.
Nemo aliter hac de re loquitur. 6. Ad quietem om-
nes properamus, laborem fugimus omnes. 7. Nemo
tolerat se dictis contumeliosis aut acerbis peti. 8. Ne-
mo non amicus esse cupit reginæ pecuniæ: certè nec
ego hostis ero. Centum talia: Hoc omnes faciunt,
omnes, omnes; ego unus sum eximius? Sic alter
rum ad gehennâ suavitè inter brachia ducit, alienis
perimus exemplis. Quis est, qui cum paucis, quis est,
qui serio, totoque pectore solus cupiat potiri cœlo?

Tom. II.

§. II.

Tobias solus fugiebat consortia omnium. Noë
mus solus inter nequissimos bonus: Noë vir ju-
stus atque perfectus fuit in generationibus suis. Omnis
caro corruerat viam suam. Mundus fœtentium hircor-
um refertissimus, solus ovicula Noëmus, cui dixerat
Deus: Te vidi justum coram me. In hic solus. Iosephus
in Ægypto, quàm non sanctâ domo exceptus est: Do-
minus, aulæ asclela non magnam domus curam ha-
buit, domina impudica & nequam femina, ancillæ
dominâ non sanctiores, in vercedæ; domesticæ om-
nes idololatræ. Vnicus Iosephus inter tot corvos &
Harpyias veluti columbula se cœtinuit. Deum coluit,
virtuti studuit. En iterum hic solus. Iobus idea pa-
tientia, solus veri Numinis cultor inter idolorum ser-
vos. Vir erat in terrâ Hus, ubi homines impij idolo-
latræ, nequiores quàm bestia. Hinc ille ingemiscens:
Frater, inquit, sui draconum & sociis strathionum, ille ta-
men unus religione in Deum, vitæque sanctimoniam
eminuit. & ad mores paternos suos quoque filios for-
mavit. En etiam hic solus. Non adeo magnæ artis est
probum inter probos, sed inter improbos probum per-
severare. Quod Gregorius eruditè commendans: Sic
ur enim, inquit, gravior culpa est inter bonos bonum non
esse, ita immensè est præconij, bonum inter malos exitisse. Eo-
thius inter Sodomæos & Gomorrhæos, salaces hædos,
vir integerrimus, quem Petrus Apostolus laudans:
Aspectu, inquit, & auditu justus erat, habitans apud eos, qui
de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant.
Ecce iterum hic solus. Iosephus ab Arimathæa inter
septuaginta duos senatores confederat, qui omnes in
Christi caput pronuntiaverunt: Reus est mortis. Quid ille
unus & solus hic diceret? Solus tamen & unus contra
riam dixit sententiam: Non est reus mortis: non enim
consererat consilio & actibus eorum. Ecce & hic solus. Ho-
ratius Cocles, Tobias inter suos omnes eximius. Epi-
scopo Pergami vox divina hæc scribi iussit: Scio ubi
habitas, ubi sedes est Satana, & tenes nomen meum, & non
negasti fidem meam. Medius filiorum Belial religionem
non mutavit, mores sanctos non exiit. Ecce & hic
solus. Thomas Morus Angliæ fidus illustrissimum in
Londinensi curiâ confedit, cõsiliis regis improbis ob-
stiturus: ceteri suadentes omnes & Placentini senato-
res id decreverunt, quod maxime rex Henricus vo-
luit, in cuius sententiam omnes alij concesserunt, so-
lus Morus restitit, illas Baptistæ voces usurpans: Non
liceat tibi. Ecce hic solus viam veritatis non deseruit, ca-
put in super huic sententiæ impendit, verè curiæ Bri-
tanniæ Phœnix. Hinc Carolus V. Imperator dixit:
Rex Henricus toti Angliæ caput amputavit, cum
Morum sustulit. Si Morus præ ceteris videri voluisset,
aut solâ restitisset pertinaciâ, laudem non tulisset. At
verò dictante scientiâ & conscientia caput conse-
crare veritati, hoc sanè immensè est præconij. Ecce
hic solus Tobias verus Phœnix.

Quotidianum est bonæ mentis homines inter im-
probos versari. Est famulus, aut ancilla in domo, in
quâ mores regnent pessimi, de quâ vix alio modo
judicare possis quàm isto: Mi Deus, quàm dissolutis
moribus in hac domo inquilini sunt, quàm vitâ hic
vivitur vitiosâ, estur, potatur, luditur totos dies, totas
subinde noctes. Exclusum est his ædibus Ieiunium,
exclusa pudicitia omnis; turpia, obscœna verba pæne
omnium ore sparguntur; exempli boni vix quidquam
videas. Precando mensam adire, aut ab eâ recedere
pæne dedecori est; somnum ut pecudes ordiuntur.
Hæc mihi parum videntur christiana, hæc divinis le-
gibus non conformia. Hunc ergo domesticorum fu-
rorem non sequar. At irridebor, & vexabor? Paruna
refert: modò id Deo Angelisque placeat. Ecce hic so-
lus

Ecc 2

Bonemen-
tis homi-
nes inter
imptos
solj:
Tobias.
Noemus.
Gen. c. 6.
vers. 12.
Gen. c. 7.
vers. 1.
Iosephus;

Job c. 30.
vers. 29.
Sic Greg. 10. 2.
1. 1. moral.
c. 1. mihi
pag. 316.
Lorhus.

2. Petr. c. 2.
vers. 8.
Iosephus
ab Arima-
thæa.
Math. c. 26
vers. 66.
Luc. c. 23.
vers. 51.
Episcopus
Pergami
Apost. c. 2.
vers. 13.

Thomas
Morus.

lus; ecce hic Tobias. Iste custodit animam suam, hic sanctus est. Hæc talis ancilla non servit vitii, animo libera. inter spinas rosa est. Quod Origenes per præcæ legis sanctos confirmans: Qualis fuit Melchisedech, inquit, in medio Chananæorum, qualis Abraham in medio Chaldaeorum, inter profanos sanctus, inter obscenos mundus, pius inter impios. Sunt etiamnum in orbe, non dubitem, ephæcemodi latentes sancti, quos difficile est digitis demonstrare, & dicere: hi sunt. Isti custodiunt animas suas. Deus defendit illos ab omni vitiorum turpitudine.

Vnicus talis homo pluri est apud Deum, quam aliorum multa millia. Quod Siracides aperitissime confirmans: Melior est, inquit, unus timens Deum, quam mille filii impij. Hoc Chrysothomus expendens, & idem omnino adstruens: Melior est, inquit, unus faciens voluntatem Dei, quam innumeri peccatores. Davidi Regi olim à populo dictum: Tu unus solus pro decem millibus computaris. Idem hæc usurpare liceat in hominem inter improbos tam castis & probis moribus viventem. Hic unus solus computatur pro decem millibus. Multitudo vitii favens non curanda quidquam, nec sectanda. Quod Deus expressissime præcipiens: Non sequeris, ait, turbam, ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententia, ut à vero devies. Nec enim refert, quam multi, sed quam boni. Socrates imprudentissimum iudicat, qui unicū adulterinum nummum rejecit, ut monetam improbam, & marsupium his nummis plenum admittit, ut pretium non spernendum. Argentum falsum, non ideo probum est, quia multum est: vitia non ideo laudanda, quia plurimos habent cultores & patronos. Laurigeri multi, pauci Phœbi. Eam ob rem optimus princeps Mathathias, cum suaderetur ei à multis, ut Antiocho regi pareret, & præsentem sese necessitati attemperaret, voce generosissimâ dixit: Esti omnes gentes regi Antiocho obedimus, ego & filii mei & fratres mei obediemus legi Patrum nostrorum. Propitius sit nobis Deus, non est nobis utile relinquere legem & iustitiam Dei. En germanum Tobia imitatore. Hic geminum documentum exactius observandum.

Eclli. c. 16. vers. 3. Chrysothomus. 8. in Acta. 2. Reg. c. 18. vers. 3.

Exod. c. 23. vers. 2.

1. Machab. c. 2. v. 19. 20. & 21.

Duplex documentum.

§. III.

1. Nemine I. Horat. lib. 1. ep. p. 6. ad Numicium pag. 733. Ovid. l. 3. de Amor.

Invenal. sat. 3. v. 140.

Hor. ep. lib. 1. ep. ad Ma. cen. pa. 245.

Hor. loc. cit. An hi vituli fusiles è puro puro auro sint confecti.

Cum irent omnes ad vitulos aureos, &c. Mundum inspicere, imò teipsum intueri, ad vitulos aureos nemo non festinat. Pecuniæ obediunt omnia. Scilicet uxorem cum dote fidemque & amicos Et genus & formam regina pecunia donat. Dat census honores, inde gravis iudex, inde severus eques. Atheniensium nummi bove, Peloponnesiorum testudine signati. Hinc verum & vetus verbum: Virtutem & sapientiam vincunt boves, vincunt testudines. Quantum quisque suâ nummorum servat in arcâ, tantum habet & fidei, religionis, nobilitatis, ingenij, dignitatis.

Protinus ad censum; de moribus ultima fiet Quæstio. Quot pascit servos? quot possidet agri lugera? Quam multâ, mangnâque paropside cenat? Quantum quisque suâ nummorum servat in arcâ Tantum habet & fidei.

O cives, cives quærenda pecunia primum est. Virtus post nummos. Aurum potest omnia. Quidvis nummis præsentibus opta. O igitur beatus uir, ô ter beatus, qui post aurum vitulosque aureos non abiecit!

Vitulus argentum est auro, virtutibus aurum. Quæstio hic fit, num fusiles hi vituli è puro puro auro sint conflati? aïo, non vitulos fuisse, sed vitulorum capita, eaque aurea. Hæc illa Hebræorum idola, quorum effigiem in Ægypto utique viderunt, & ad suos ritus impiè transulerunt. Vitulari, præcis erat lætitiâ exultare, uti amenitate vernâ pecudes in pratris solent. Quis hominum à suo protoplasto suos habet

A impetus, & procurfus, seu latentem perulantiam, seu exultantem lætitiâ, aut vehementem exandescantiam aut tetricam & lacrymis exundantem tristitiam. Hinc propensiones & affectus diversissimi: alii in aliud ferimur, sua quemque trahit voluptas, eaque sibi dissimilima. Sunt, quibus summæ sit voluptati viles animas ad jurgia & pugnos mutuos concitare. Alii potando, alii ludendo, alii venando plurimum oblectantur. Aliquorum in doles summis studiis querit nummos, alii honores & dignitates aucupantur industria incredibili, plurimi ad cultum pompæque vestium curam atque operam omnem conferunt. Iuvenilia desideria, aurea vitulorum capita. Timothei commonefaciens Paulus: Iuvenilia, inquit, desideria fugite. Cum igitur omnes ad vitulos eant aureos, & suam quisque cupiditatem ac libidinem sequeatur, vos soli, quicumque in rem vestram fapitis, custodite animas vestras. juvenilia desideria fugite. Exemplis optimis præit Tobias. Hic solus fugiebat consortia omnium, & peribat in Hierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat ad Dominum Deum Israel. Ninive, ubi Tobias habitabat, colluvies erat idololatriæ, vitiorum officina, & tamen ab omni sese turpitudine Tobias abstinuit. Hic nempe solus. Neminem pigeat virtuti solum operari, nec enim pigeret, si posset, vel solum cælo frui, Dei aspectu potiri.

B II. Deus subinde præmium in hac etiam vitâ tribuit, qui nullam actionem bonam mercede suâ destituit. Hæc illa Nymphis paterna in suos est providentia. In exilio Tobias longe fuit felicior, quam in patriâ; Deus illum periculis plurimis subduxit, & eas concessit facultates, quibus familiam honestissime aluit, insuper & egenos juvit. Macello & laniena destinatus à Sennacheribo rege incolumis evasit, à Gabelo pecuniam mutuo datam recepit, optatissimum filii matrimonium vidit, visum perditum recepit, ætatem longissimam vixit. Scutum divinæ providentiæ illum protexit. Benedicatio Domini super caput iusti, dixit Salomon: quod verissimum fuit de Tobia.

C Anno Christiano millesimo sexcentesimo trigesimo primo Vesuvium montem ea egit intemperies, ut à mille quingentis annis nihil tam terribile visum, auditum, lectum credatur. In ejusmodi terræ motu, qualem & Plinius secundus narrat, qui sub dio agebant, cervicalia capitibus imponebant, & linteis constringebant, ne à volantibus lapidibus læderentur. Batus vir, qui in sensu cogitabit circumspicionem Dei, ac providentiam infinitam, quæ omnia circumspicendo in-tuetur & lustrat, omnia rectissime disponit, ordinat, regit ac gubernat. Omnes via hominis patent oculis ejus, spiritum ponderator est Dominus. Huic igitur Domino revelata opera & diriguntur cogitationes tua. Quidquid agis, ad Deum, & ad ultimum finem tuum referas, & divina providentia amantissime semper, & in omni loco te

D proteget. Hoc cervicali capiti tuo hæreat, & nusquam non tutus ibis. Divina providentia non solum cervical est mollissimum, sed ad versus mala & pericula firmissimum scutum, præsidium tutissimum. Hanc imponamus capiti & in viâ, quæ ad superos ducit, pergamus. Sub hoc cervicali, sub scuto isto non potest lædi, nisi, qui non vult defendi.

CAPVT III.

Tobias in cogitando Deo assiduisimus.

Tobias aded honestè & sanctè se gessit, ut rex Salomanasar hunc captivum suum eximie amâr, cumque gratiâ non simplici honorâr. Nam Tobias integrum erat cundi, quod veller, agendi quod liberet. Deinde ad insigne in aulâ officium adscitus est. Erat enim, quod Græci dicunt ἀγαθὸς ἄνθρωπος: quidquid emendandum,

dum, Tobias emit, cibum, potum, vestem, jumenta, equos, vasa, supellestem. Tobias oconomus & procurator aulicus fuit, nec defuerunt ampla dona, quibus rex suum sibi famulum arctius devineiebat. Ex his Tobias in alios suae gentis plurima liberalissime derivabat. Nam ad omnes unâ captivos frequentissime revolvebat, solatiis & monitis instruebat, advefis non frangi docebat: *Pergebat, ait facer Historicus, ad omnes, qui erant in captivitate, & monita salutis dabat eis.* Gabelo sui generis viro non abundantem decem argenti talenta dedit mutua. Ad nostram monetam philipporum sex millia. Cardanus censet fuisse ducatorum quinque millia. Tobias insuper omnes ubiq; pauperes miseratus famelicis cibum, seminudis vestitum, mortuis sepulturam dedit, in neminem non beneficus. Et quod honestissimas actiones istas plurimum commendabat, assidua Dei memoriam pectore fovebat. *Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis.* Tobias ergo in cogitando Deo assiduisimus. Memoriam Dei assidua in animo nutrire, non animum tantum incredibiliter jurat, sed & facultates auget, & quidquid agendarum rerum est occultis beat successibus. Memorem esse Dei in corde suo, veræ sanctimoniae fundamentum est, quod jam uberius explicandum.

§. I.

Tobias memor fuit Domini in toto corde suo, nec enina meminisse tantum Numinis, sed ex toto corde voluit meminisse. Atq; hoc est omnia cum Deo, omnia in Deo, per Deum omnia transigere, animumque suum penitus in Deum transfundere & immergere: quod vivendi genus in hoc orbe felicissimum est, quando quis vel horulam credit infelicem, quâ Dei non meminerit, aut animum ad divina non erexerit. Theologorum princeps Thomas Aquinas: *Oblivio, inquit, parvi pensio est evidens signum, cum ea magis insigniamus memoriam, que magis estimamus.* Oblivio Dei, vilipensio Dei: Rex David hoc uno pæne lætatus: *Providebam, inquit, Dominum in conspectu meo semper: providebam, quia diligebam, & ideo diligebam, quia memoriam dilecti semper retinebam.* Contrarium est cernere in homine improbo, qui Dei memoriam excutiens in ventum ivit, quod Pfaltes dixit: *Non est Deus in conspectu ejus, inquinata sunt via illius in omni tempore.* E diverso mundæ sunt viæ illorum, qui memores sunt Domini in toto corde suo. Germanam in Tobia hujus rei effigiem habemus. Oblivio Dei, interitus animi. Memoria Dei assidua, non dubia hominis sanctimoniam. Hoc plurimum auget amorem divinum: quotiescunque enim Dei meminimus, Deumque cogitamus, velut ligna subijcimus huic amoris igni fovendo. Deinde patientiam mirificè roborat hæc Dei memoria: quæ animo identidem suggerit: Recordare IESVM, aspice flagellis cæsum, intueri spinis coronatum, suspice cruci suffixum; vide morientem. Summæ cernis exempla patientiæ: bibe, fili mi, bibe servule impatiens è calice, quem tuus ebibit Dominus.

Tertiò hæc Dei memoria validè à peccatis committendis retrahit: nam fieri non potest, ut serio in Deum affectu ferar, mox tamen abeam, & in scelus me præcipitem. IESV dulcis memoria, daps vera cordis gaudia. Hinc sanè non queruntur falsa. Eam ob causam Tobias filio suo præcepit: *Omnibus diebus via tua in mente habeto Deum, & cave, ne aliquando peccato consentias.* Perinde si dixisset: Cavebis facillè peccatum, si memoriâ jugi aspexeris Deum.

Quartò: certa docet experientia omnes hominis actiones felicitate incredibili & sanctâ benedictione & S. benedictione affici ab hac jugi memoriâ Dei, aded ut omnia negotia in hominis emolumentum cedant. Quod luculen-

tissimè hoc loco confirmatur: *Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo: Mox nulla interjecta vocula subiungitur: Dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis.* Hoc QUONIAM accuratè cogitatèq; perpendendum: Et quoniam memor fuit Domini, ideo dedit Deus illi gratiam. Hanc ipsam ob causam, quod assidua Deum memoriâ complecteretur, Deoque adhereret individuo & indissolubili nexu, idcirco Deus fortunas etiam & facultates illius miris auxit successibus. Quam prosperitatè rerum Salomon prædicens: *In omnibus, inquit, viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos.* Quod & Tobias filio identidem instillans: *Omni tempore, ait, benedic Deum, & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia cõsilia tua in ipso permaneant.* Summa hominis felicitas, assidua pæne cogitatione Deum cõplecti.

Quintò, viri sanctissimi priscae legis hac Dei memoriâ singulariter excelluerunt, profectorum omnium ac successu incredibili. Abrahamo Deus imperaverat: *Ambula coram me, & esto perfectus.* Conatus certè id facere, ambulavit coram Deo. Dixerat Deus: *Patriam tuam & omnem cognationem team desere; obediit, deseruit.* Iusserat Deus: *Circumcisionem recipe; paruit, recepit.* Præceperat Deus: *Filium tuum ut vitulum in victimam jugula; non restitit, manum gladio armavit, jugulare voluit, ferire cœpit.* Quid quid injunxisset ei Deus, quam promptissimè fecisset, memoriâ quia coram Deo ambulavit, hoc est, jugem Dei memoriâ retinuit. Hinc maximis facultatibus & copiâ rerum omnium abundavit, vir longè ditissimus, cui semper præsto essent trecenti octodecim famuli. Memoria Dei solet esse opulentissima.

§. II.

Rex Sionis David sibimet gratulatus unice: *Domine Deus David, auriga meus est, ego patulo, vehor lento, & meum ante me aurigam semper aspicio; ita hic tutus confideo; subinde suaviter in hoc curru dormio, quia pericula non metuo, sed totum me divinæ providentiæ committo; vias omnes & viarum compendia novit auriga meus: Vbi hospitium mihi fuerit accommodatum, sublitet, & hospitio me reficiet opportuno; Dominus regit me, nihil mihi deerit; nihil unquam, quamdiu Dominus me ita rexerit, quamdiu ego in hoc curru progressus fuero.* Hinc omni cogitatione, curâque in unum istud incumbo, ut in curru hoc permaneam, ne forte subitâ temeritate hinc desiliam; dum mansero, felix ero, & nihil mihi deerit.

Atque hic Hebræi regis animus erat, Dei semper meminisse. Hinc notissima voces illæ toties repetitæ: *Providebam Dominum in conspectu meo semper. Oculi mei semper ad Dominum. Memor sui Dei, & delectatus sum.* Hinc ego, mi Lector, toties dictis, scriptisque urgeo, & precatiunculam illam brevissimam omnibus familiarissimam esse, & vel uno die millies ingeminari cupio: *Domine IESV, miserere mei, & dirige me.* Dic istud centies, vel unâ horâ, dic millies. Ita in omnibus viis cogita Deum, & ipse diriget gressus tuos. Imò vel illas solum geminas voces: *Domine IESV, identidem & assidue animo vel ore ingemina.*

Iosephus licet servus, licet extra patriam longè positus, licet alienigena & Hebræus, tamen ei Deus in Ægypto tantam aspiravit gratiam, ut Putiphar primus illius Dominus omnem domum suam commiserit illi gubernandam. In ipso carcere Deum expertus faventissimum, in regios captivos curæ suæ creditos imperium tenuit. Demum rex Pharaon regnum Ægypti in annonâ procurandâ ei tradidit. Ad hanc honoris sublimitatem per gradus ascendit; primò domum, dein carcerem & captivos, denique regnum partem magnâ administravit. Vnde huic homini ignoto, ex-

Memorem esse Dei in corde suo, veræ sanctimoniae fundamentum est, quod jam uberius explicandum.

Tob. c. 1. vers. 13. Gen. c. 2. vers. 2. Mardocheus.

Ester c. 10. vers. 4. Daniel.

Don. c. 4. vers. 5.

Ibid. c. 14. vers. 1.

Ibid. c. 6. vers. 10.

Tobias.

Tob. c. 1. vers. 14.

tero, seruo, captivo tanta gratia? Memor fuit Domini in toto corde suo. Fuit & Dominus cum eo. Quis Mardocheus? Homo vilis, inglorius, & ignobilis, Hebraeus, contemptus, altissimo patibulo iam destinatus, jam pene in eo pendulus; repente ad summam dignitatem erectus, abundans & felix, regi proximus. Quae tanta mutationis causa? Mardocheus memor Domini in toto corde suo, tam mirabiles rerum eventus divinae providentiae adscripsit, dixitque: A Deo facta sunt ista.

Daniel in Persia succedentibus diversis quatuor regibus felicissime servivit, a singulis honore maximo affectus. Illius quidem invidia in leonum cavum deiecerat, sed divinus favor cum sospitem in lucem iterum afflavit; ingentia ei oblata munera; Nabuchodonosor, cetera superbissimus, Daniele tamen collegam nominat: quemadmodum duo Consules sunt, qui civitatem unam gubernant. Profecto Daniel amplissimum dignitatis gradum adeptus in summam venit gloriam. Testimonio sunt haec verba: Erat autem Daniel conviva regis, & honoratus super omnes amicos ejus. Sed unde huic Hebraeo juveni tanta felicitas? Memor erat Daniel Domini in toto corde suo, nam, tribus temporibus in die steterat genua sua, & adorabat confitebaturque Deo suo, sicut & ante facere consueverat.

Tobias quantis peregre successibus floruit? nam, uti Hebraeus contextus loquitur, constitutus est super omnia, quae habuit Salmanasar, qui dedit illi potestatem, quocumque vellet ire, habent potestatem quaecumque facere voluisset. E terra patriae urbeque Nephthali nec obolum Tobias extulit, cum sacco Niniven ingressus, ut captivus & mendicus, in exilio nihilominus, Deo prosperante, iis crevit successibus, ut evaserit ditissimus: praeterquam enim quod innumeris victum, vestitum, aliaque vitae subsidia gratis praebuerit, decem insuper argenti talenta apud Gabelum deposuit. Quae obsecro causa tam insignitae crescentis opulentiae? Quoniam memor fuit Domini, dedit illi Deus gratiam. Haec jugis & suavis memoria Dei viliora etiam ista secundat. Sed heu verendum est, ne pauci sint, qui curam cordi habeant hanc cogitandi Dei assiduitatem. Ideo inter nos multi inermi, & imbecilles, & dormiunt multi. Malus somnus, qui Dei oblivionem inducit.

§. III.

Hanc ego Dei memoriam omnium animis ita cuperem insculptam, ut eam nulla delere posset oblivio. Sunt annuli, sunt libelli, sunt flosculi memoriales: uti ex annulis est lunula, & annulus purus, & flosculis ferratula Chamadris, seu quercula minor. Tales annuli, tales libelli & flosculi eo loco ad manum sint, ut semper sint in oculis. Hoc ajo: suam quisque conscientiam interroget, quid frequentissime cogitet, seu tristitia sint illa, seu laeta. Atque huic rei, quam creberrimam versat cogitatione memoriam Dei ea lege affigat, ut quotiescunque consueta cogitatio redierit, toties una etiam memoria Dei recurat. Hebraei legis divinae memoriale compendium vestimentis, praesertim manticeis, pileis, limbis inscribebant. Nos pectori pauculas has voces inscribamus:

Voces pectori inscribenda.

Domine IESV miserere mei, & dirige me. (aut) Domine IESV miserere nostri, & dirige nos.

Sed objicias: Qui negotiis, curis, arumnis pluribus submersi sunt, his talibus vacare non possunt. Possunt optime, modò velint: negotia juvat, curas sublevat, arumnas mitigat, die uno vel una etiam hora saepius animum erigere, & Dominum IESVM pauculis his verbis suaviter compellere: Domine IESV, miserere mei, & dirige me. Aut illa solum animo versare: Domine IESV. Sat longa est oratio haec intelligentissimo Deo, qui magis affectus nostros, quam nostra verba ponderat. Nihil hinc laboris, nihil impensarum, nihil ardui

moliminis: imò quò sumus occupatiores, aut turbatiores, eò crebrius sint istae ad Deum aspirationes. Qui mare navigant, in mari secum vehunt anchoram, quae in oculis & ad manus est, sed otiosa. Vbi verò fluctus insurgunt, & saevit mare, non tantum aspiciunt anchora, sed & in altum dejicitur: Dei memoria nobis est anchora, tunc maxime usurpanda, cum inter fluctus volvimur. Divo Francisco Xaverio, in navigiis aut asserses, aut anchorarii funis volumina stratum dederunt. Nos auspiciaturi somnù, aut finituri, & quid quid demum operis, aut laboris aggressuri, nunquam id sine Dei memoria faciamus.

Dei memoria omnis boni causa; Dei oblivio, omnis mali origo. Quod Moses Israël plebi tantopere inculcans: *Observa, inquit, & cave, ne quando obliviscaris Dominum Deum tuum, & negligas mandata, &c. Sed recordaris, quod ipse vires tibi praebuerit.* Baruch de captivorum à Babylone reditu vaticinatus: *Exurge Hierusalem, inquit, & sta in excelso, & circumspice ad orientem, & vide collectos filios tuos ab oriente sole usque ad occidentem, in verba Sancti respondentes Dei memoria.* Ecclesiastes divinas preceptiones suas concludens: *Deum time, inquit, & mandata eius observa, hoc est enim omnis homo.* Quod Bernardus explicans: *Si hoc est, dicit, omnis homo, ergo absq, hoc nihil est omnis homo.* Et reverà potius pecudis quam hominis ritu vivit, qui Dei sui, non quam potest creberrimè meminit.

Ionas fugitivus conscendit navim: hinc à nautis mercatore habitus & examinatus perquisitissime, quae patriae, quae domo, quae gente, unde veniret, quò tenderet, quid operis aut mercimonii haberet: *Quod est opus tuum?* inquit. Ad quos Ionas prout septuaginta Hebraei proceres interpretatur: *Servus Domini ego sum, inquit, & Deum cali colo.* Haec mea mercimonia, hoc opus meum. Hoc sanè sit opus & nostrum, haec primaria negotiatio, haec prima sint cura nostra, semper meminisse Dei. Ad hoc conditi sumus.

Isaias, Ezechiel, Oseas, Prophetae alii quoties illud ingemant: *Quia oblita es Dei Salvatoris tui, o Hierusalem, o Damascus, o Iudaea, quia oblita es Dei creatoris tui, & furis adjutoris tui non es recordata, propterea plantabim plantationem infidelem, & germen alienum, obliviscar filiorum tuorum & ego.* Dei oblivio omnis mali origo.

Subinde querimur nos mergi salissimo mari, arumnis multiplicibus cumulari. Verè Dei oblivio horum malorum omnium causa. Vox Domini est: *Ego diligentes me diligo.* Ita: Ego obliviscentes me obliviscor. Iusta Christi novimus: *Querite primum regnum Dei, & haec omnia adjicientur vobis.* Quod exponens Gregorius: *Quia enim nobis, inquit, in intentione aeternitas, in usu verò temporalitas esse debet, & illud datur, & hoc ex superabundantia superadditur.* Continua sit nostra ad Deum aspiratio: exemplo Tobiae. Memores simus Dei in toto corde nostro: Dominus reget nos, & nihil nobis deerit.

Caelius Rhodiginus memoriam illam appellat *Matutinam*, quae illius, quod complectitur, retinentissima est. Hac tali memoria matutinà tenacissima opus est institutum, ut bonitatis divinae nunquam agamus immemores.

Andreas Zoëardus (cujus res gestas Maurus Boëmus Episcopus conscripsit, quem & puer vidit) solitudinem & seductum vitae genus sectatum parè ac duriter se habuit. Moris autem erat, ut Anachoretæ ad jejunium vèrnum tolerandum, quadraginta quinquè dactylos tugioliis suis inferret: Zoëardus quadraginta ginta nuces accepit, & eo victu còtentus diem Christi Refurgentis cum gaudio expectavit. Cavata quercus domum illi praebuit, hanc intus totam acutus clavus ligneis asperavit, ad caput doliarum circulum appensus quatuor lapidibus affixit; ut quocumque caput, vel reliquum corpus sese acclinaret, lapides aut clavos monitores sentiret. Monitores, Deus bone, asperit!

Cum

lisset; nisi credidisset illos in lucem denuo asserendos. Hæc sunt, quæ nostris actibus maxima tribuunt momenta & actiones à se bonas ad gradum dignitatis excellentissimum extollunt. Hinc & Angelus singularim & significanter: Quando orabas, inquit, cum lacrymis & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, &c. ego obtuli orationem tuam Domino. En gemmam nobilissimam auro clausam, en anulum pretiosissimum, sepulturæ studium non unâ solùm virtute decoratum. Sed hic altera pars dictionis, tolerantia cæcitatibus inspicenda.

Summa fuit Tobia, tolerantia in cæcitate perferendâ. Hic cum Psalte regio dixerimus: Verè Deus mirabilis tu es, quia omne, quod volueris, facies, sermo tuus potestate plenus est, nec dicere tibi quisquam potest: Quare ita facis? Expostulare cum Deo nefas, facti rationem à Deo postulare non licet. Et en iudicia Dei occulta, admiranda, semper tamen æqua. Tobias post tot virtutum officia, & actiones sanctas, dum Dei causâ laborat, cæcitate incurrat. Hic multi, qui valetudinem & bona fortuna nimis æstimant, aliter debuissent fieri iudicaverint. Nam Tobias eodem Pentecostes vesperæ à sepeliendi labore admodum fessus, cum aliquid immunditiæ legalis, à cõtractu mortuorum contraxisset, domum suam non omnino ingressus, sed in vestibulo iuxta parietem decumbens, obdormiuit; hic hirundines in dormientis oculos deiecerunt fordes. Quomodo autem si dormiuit? Interpretes septuaginta censent apertis cum oculis dormiuisse. Pro testimonio dicit Plinius: Parentibus oculis dormiunt lepores, multique hominum. Hoc tamen mirum videri possit cum sicum hirundinis excrementum oculis medeatur, quem modo eos recens & calidum perdat. Nam & hirundinum pulli sic cæcantur, eorum tamen oculares medici sunt parentes. Quæ de re Tertullianus ita loquitur: Hirundo si ex cæcaverit pullos, novit illos oculare rursus de sua chelidoniâ.

Tobias igitur usum oculorum perdidit anno ætatis quinquagesimo sexto, sed non perdidit casu, aut fortuitò. Hic igitur ambos oculos immergamus in divinam providentiã, quæ ab omni retro æternitate, quidquid nobis tolerandum, ad unguiculum dimensa est. Nil in orbe fortuitò, aut casu fit, si divinâ spectemus scientiam; si nostram, plurima. Deus puncto temporis omnes terrarum & marium, omnes cæli & inferorum recessus, ac sinus, omnium Angelorum & hominum corda, cordiumque latebræ pervidet ac penetrat, disponitque omnia sapientissimè. Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus; omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus. Quoniam oculi Domini multò plus lucida res sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes. Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis ejus. Hinc nihil in terrâ sine causâ fit. Divina providentiã attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

Augustinus in Psalmum illum interpretis: Confitebor tibi in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua: Occultum, inquit, iudicium est pœna, quâ nunc unusquisque hominum, aut exercetur ad purgationem, aut admonetur ad conversionem: aut si contempserit vocationem & disciplinam Dei, excacatur ad damnationem. Non in toto corde confitetur Deo, qui de providentiâ ejus in aliquo dubitat. Omnia ad divinâ providentiæ regimen referantur, quæ stulti quasi casu & temerè, & nullâ divinâ administratione fieri putant. Paulus in tribulatione gaudet, quia non casum, sed Dei donum tribulationem agnoscit. Egrotat quis? si probus est, exercetur ad præmium; si improbus, monetur ad conversionem; si obduratus, præparatur ad damnationem. Moses infantulus in picatâ vimineâ fuscillâ à Pharaonis filiâ non casu, sed certo Dei consilio inventus est. Ad Hic-

Tob. c. 12. vers. 12.

Psal. 118. vers. 1. Eccles. c. 8. v. 3. & 4.

Plin. l. 11. Natur. hist. c. 37.

Vide de viciis Ornihol. l. 17. c. 6. sine s. Tertull. l. de pœnit. c. 12. pag. 199.

Tobias anno ætatis 56. perdidit usum oculorum.

Heb. c. 4. vers. 23. Eccl. 23. vers. 28. Idem c. 39. vers. 24.

Sap. c. 8. vers. 1.

Aug. in psal. 9. pag. 24.

Tribulatio est Dei donum.

A remiam in vinculis hærentem venit, sed non casu, pa- truelis ejus offerens emendum prædium. Ene, ajebat, à me agrum meum, è quo tamen nec manipulus, sed nec spica mihi poterat, cum Chaldaei Iudæã jam pæne totâ occupatâ Solimæis portis imminerent. Nihilominus Hieremias agrum illum, qui jam in potestate hostis fuerat, signatis tabulis emit, testes adhibuit, argentum adnumeravit, non casu, nec temere, sed causam hanc addidit: Intellexi autem, quod verbum Domini esset. Hussai principis armentum omne abactum, greges ovium combusti, liberi ruinâ domus obruti, non casu, nec fortuitò: Dominus abstulit, & sicut Domino placuit, ita factum est.

Cum sorti nos committimus, & ex urnâ fortuitorum bonorum feliciorum sententiam expectamus, schedulæ inanes, & vacuæ extrahuntur plurimæ, sed non casu, subito huic inauratus scyphus, illi pretiosâ vestis, isti pictura nobilis obtingit, neque hoc casu. Nam sortes, Salomone teste, in sinum mittuntur, sed à Domino temperantur. Hoc regem Hebræum David mirâ solabatur in ærumnis etiam gravissimis, cum Amnon filius carissimus ad mensam jugularetur, cum nequissimus Semei verba & lapides in regem suum jaceret, cum Absalon rebellis filius in parentem arma moveret. David ad Deum se vertens: Ego autem, inquit, in te speravi Domine; Dixi: Deus es tu, in manibus tuis sortes mee. Dicant, faciãtque homines quod volunt, laudeat, vituperent, extollant, abiciant, parum interest, quod tua, mi Deus, providentiã me fieri decreverit, id fiet, non istud forti, sed tuæ potentie ac voluntati adscribendû.

Ambigebat rex Babylonis Nabuchodonosor num vim bellicam in Ammonitas verteret, an verò adversus Hierusalem tenderet: Strix enim rex Babylonis in visio, inquit Ezechiel, in capite duarum viarum, divinationem querens, commiscens sagittas interrogavit idola, extra consuluit. Ad dexteram facta est ejus divinatio super Hierusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in caede, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut adificet munitiones. Sed hoc non casu, neque fortuitò factum, sed divinâ voluntate has sortes temperante.

Rex quidem gravissimè deliquit, quòd tanti momenti bellum sorti subjecerit, nihilominus prout Deus voluit, ita fors exiit.

Rex Israël Achab mutatâ veste in aciem prodiit adversus Galaaditas, eoque loco substitit, quo extra teli jactum esse videretur. Vir autem (miles gregarius), terentid arcum in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israël, inter pulmonem & stomachum. Hoc sanè, si spectemus providentiã humanâ casu factum est, ne utiquam verò, si divinâ. Quod Michæas aperitissimè prædixit: Dei sagitta nunquã aberrat metâ. Ad sanandum, ad vulnerandum certissimæ sunt manus divinæ; non evadit ullus, quem eæ sibi ad istû destinaverint.

Cum Ioas rex Iudæ animo angeretur ob vicinum hostem, humentibus oculis Elisæum adiit, & quam rebus omnibus urgeretur, exposuit, ejus auxilium imploratus. Elisæus, qui unum hunc plurimum solari & juvare poterat, sub hoc ipsum tempus ærotavit, & mortuus est, sed non casu, sed nec in sepulchrum casu illatus est. Nam eo ipso anno Moabitæ latrones irruptionem illac fecerunt, hinc cadaver hominis eo tempore sepeliendi latronum metu in tumulum Elisæi abjectum revixit. Neque hoc certè subito casu tribuendum, quòd maximè casu factum videri potest. Augustus Imperator non casu descripti orbem nascente Christo, nec Christus casu pro natali domo stabulum habitavit. Hæc omnia divina providentiã disponit, dirigit, ad exitum perducit. Ita nec Tobias casu oculorum usum perdidit. Hanc tentationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientis, sicut & sancti Job.

His

His jam annis, quibus hæc dixi, & scripti, Germania bellis intestinis fuit afflictissima. Sed direptiones, cædes, funera, famis & pestis sævitiæ, militarium scelerum immanitatem, incendia, everfiones urbium, Christianorum Principum diffidia, & quidquid publicæ calamitatis cernimus, hoc Deus omne definito consilio in nos immisit. Ita Domino placuit. Ita factum est. Sed hanc divinæ voluntatis doctrinam plerumque oppugnat argumentatio absurdissima. Sic ratiocinantur: Hanc urbem Deus occupari voluit, ergo ignavia ducum, qui eam hosti diripiendam permiserunt, non est puniendâ. Epicherema fatuum, syllogismus pestifimus. Et, quæso, num probè hoc in modum concluderem: Cælestis pater filium crucifigi voluit, ergo non malè fecerunt, qui eum crucifixerunt; ergo innocentes Iudæi, ergo Annas & Caiphas, ergo Herodes & Pilatus infontes. Cohærsio, aut sequela nulla est.

§. III.

Qvod de publicis calamitatibus dictum, idem de privatis rerum jacturis quibuscunque sentiendum. Dixerit quis: Hoc perdo, hoc patior, hoc metuo, hoc me penitus macat & occidit. Vexum esto: sed hoc omne non casu, aut fortuito, sed divinâ providentiâ & voluntate justissimâ fieri asserendum. Has in te penas Deus ab æternitate cum hoc tempore commensus est. Et quæso te, mi homo, hoc demum, quod tibi sæpius in istâ mente altissimâ repono: Malorum penalium nihil uspiam esse, quod Auctorem non habeat Deum. Verissimè dixit Augustinus: Nihil sit, nisi quod aut ipse facit, aut fieri ipse permittit. Omnes miseriæ & cladis, omnes ærumnæ ac calamitates, omnes pœnæ, infortunia, jacturæ tristes & acerbi casus omnes, solum si demas peccatum, à Deo sunt. Quidquid enim malorum talium humana vita, vel Lerna in nos effundit, id omne à Deo ita volente provenit. Atque hoc explicatissimè confirmamus. Est, qui hominem innocentissimum occidit. Hæc cædes à Deo est, uti omnes injuriæ tales & injustitiæ. Quod Augustino credes, qui è censu tuo pro te ratiocinatur in hunc modum: Ergo, inquis, qui innocentem interemit, justè id fecit, an iniquè? Iniquè sanè, ait Augustinus, iniquissimè. Et tamen non fieret, nisi Deus permitteret. Et quamvis ille iniquè fecerit, non tamen iniquè Deus permisit. Hic dixeris: Quare hoc permittit Deus? quare dat homini nequam potestatem tantam in hominem innocentem? disputare vis, antequam facias unde dignus sis disputare. Discite bonum facere, judicate pupillo ac viduæ, & venite, disputemus, dicit Dominus. Noli dicere, quare dat Deus potestatem hæc faciendi: qui dat potestatem, habet æquitatem. Tu iniquè murmurare potes, ille æquitatè perdere non potest. Nunquid iniquitas apud Deum? Absit. Hoc fige in corde tuo, hoc de cogitatione tuâ nõ excutiat inimicus. Facere potest aliquid Deus, ut tu nescias, quare faciat: iniquè tamè facere non potest, apud quem non est iniquitas.

Atque hoc per Christi Domini mortem luculentè monstrans idem Augustinus: Quanta, inquit, bona egit passio Domini? Et tamen passio hujus justus non esset, nisi Dominum iniqui occidissent. Quid ergo? Bonum hoc, quod nobis præstitum est de Domini Passione, imputandum est iniquis interfectoribus Christi? Absit. Illi voluerunt, Deus permisit. Illi nocentes essent, etiamsi tantummodo voluissent. Deus autem non permisisset, nisi justum esset. Voluit ergo facere impius, ut damnaretur; permisitque, uti tibi præstaretur. Quod volunt, imputatur iniquitati impii; quod permittitur, imputatur potestati Dei. Ille ergo iniquè voluit, Deus justè permisit. Vide, quid tibi fecerit iniquus, quid justus; ille voluit, iste permisit. Ille injustè voluit, iste justè permisit. Voluntas injusta damne-

atur, permittio justa glorificetur. Quanta bona facta sunt justis de malo injusti? Hoc magnum Dei, quia & bonum, quod facis, ipse tibi dedit, & de malo tuo ipse bene facit. Noli ergo mirari, permittit Deus, & judicio permittit; permittit & mensurâ, numero, pondere permittit. Apud illum non est iniquitas, tu tantum ad illum pertine.

Verùm hæc in re plurimi etiânum miserimè hallucinantur, dum causas secundas, ac in scholis loquimur curiosissimè attendunt, causâ primâ penitus non consideratâ. Quod dixi, re simili sub aspectum pono. Fuit, ut in obeundis publicis religionibus magni principes plebem civicam præcederent. Hic spectatorum aliquis, seu principum, seu religionis contemptu, capite recto ad stare, & reverentiæ nihil ostendere, & nec dominicos quidem oculos vereri. Hunc principum unus cõspicatus, & ad famulum mox versus: Abi, ait, & impolito illi spectatori pileum decute, & doce genua cum ceteris submittere. Actutum cõ famulus pervolans, stantis pilei excussit, & impactâ in tergum hastâ jusfit reverentiâ adesse. At ille, licet incultissimus homo, mox pronum corpus inclinare, pileum manu tenere, pariâque ceteris facere. Cur quæso tam facile hic homo cessit? Quia vidit principem famulo invenientem, & in aurem aliquid mandantè. Secum igitur non sine ratione cogitabat: Tam extrêmè stultus nõ sum, ut turbas hæc excitem. Cedo, & obsequor. Nam princeps ille nimis multos habet famulos, etî resistam uni, alii catervatim in me iruunt, unum non metuerem. Antagonistam: tam multis non cedere, infantiæ est. Huic namque principi totâ civitas, tota provincia famulatur. Longæ manus regum. Cedo igitur, nec invado famulum, qui mihi decussit pileum. Ad sui principis nutum hoc fecit.

Nunquid non prudenter istud? prudentissimè. Nam causam primam attendit, non secundam; Dominum jubentem, non famulum exequentem consideravit: famulus quidem, ut causa secunda, pileum decussit; sed princeps, ut causa prima, hoc fieri non tantum permisit, sed & præcepit.

§. IV.

Hoc ipsum in omnibus omnino injuriis, quæcumque demum nobis ab aliis inferantur, altissimâ mente perpendamus. Intueamur non secundas hæc causas, non homines, non diabolos, nec res alias creatas, sed causam primam, omnium auctorem Deum. Ita Iobus, ita rex David, ita tam præcæ, quam novæ legis sanctissimi viri, injuriis aut damnis affecti non causas secundas, sed primam respexerunt: nec enim, qui noceant, sed à quo permittantur nocere, attenderunt. Chaldæi & Sabæi decusserunt Iobo pileum, cum omnes pecoris divitias auferrent. At Iobus non secundas has causas, sed Deum, causam primam, respexit. An non regum optimo Davidi pileum decussit Semei, cum suum Principem non verbis tantum, sed & luto ac lapidibus peteret? At prudentissimus rex David: Sinite illum, inquit, sinite, sinite, ut maledicat: Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David. Dominus præcepit ei. En documentum multo potentissimum, ad sedandum animum adversus omnes injurias, & incommoda à quocumque demum homine, quibuscunque modis proveniant. Hæc enim omnia non fortuito casu, sed vidente ac jubente, aut annuente Deo contingant. Vos, agebat David, causam secundam, maledicunt Semei, ego verò causam primam, Deum delictorum meorum vindicem attendo. Nec enim tam fatuus sum, ut nesciam, unde ista in me mittantur fulmina. Idcirco non quid Semei dicat, aut faciat, sed quid Deus velit, ac jubeat observo. Cognovi Domine, Psal. 118. quia æquitas judiciorum tua, & in veritate tuâ humiliasti me. vers. 75. Obmucui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti. Ab-

In omnire bonâ & malâ primâ causa consideranda.

Causam primam in adversis respexerunt.

David.

2. Reg. 6. 16.

vers. 10.

Documentum potentissimè ad sedandum animum adversus omnes injurias & incommoda.

Psalm. 118.

vers. 75.

Psalm. 118.

vers. 75.

Psalm. 118.

vers. 75.

Psalm. 118.

vers. 75.

Psalm. 118.

Ion meus filius coronam de meo capite molitur decutere. Ego taceo, quoniam tu fecisti. Subditi mei insultant mihi. Ego perfero, quoniam tu fecisti. Israëlitis tribus defecerunt à me. Ego non excandefco, quoniam tu fecisti. Hæc omnia, fat scio, tuis sunt placitis. A te & tuæ sunt hæc plagæ; Amove à me plagas tuas.

Ita David non ad secundas, sed ad causam primam respiciens, non lædèstem famulum, sed jubentem Dominum considerans, in iurijs maximas animo tulit æquissimo. Hinc et Bernardi voces: *O vere hominem secundum cor Dei, qui de corde Dei in seipsum ferebat sententiam. Servabat lingua Semei maledicta, sed intendebat David, quid in occulto ageret Deus. Vox maledicentis in auribus erat; & regis animus ad benedictionem se inclinabat. Nunquid in ore blasphemii Deus? Absit: sed eo usus est ad humiliandū David.*

Ita Iobus, Augustino teste, non attendit, quis percuteret, sed quis permetteret. Ita Sara à suam ancillam interfectrix virorum appellata, pluribusque conviciis affecta, non pugnis, sed nec verbis in famulam sævit, nec eam domo exturbavit, sed nec verbulo contrahiscens in sepeius cubiculum perrexit, toto triduo impransâ & incenata inter preces & lacrymas sua omnia cum Deo transegit. Ita profus & ipsa non fecundâ, sed primam causam indefessis oculis aspexit.

§. V.

Rem miram, & nescio, risu an indignatione digniorem attexo. Fuit non ita pridem ex opulentis civibus jacturam octo millium philippeorum passus, jacturæ causam in civium aliquem devolvebat. Ad illum igitur à damno pecuniario tam mœstum vir religiosus revivens, & inter solationum fomenta illud Iobi adhibens: *Domini dedit, aiebat, Dominus abstulit.* Cui alter promptè: *Ita est, inquit, ut dicis, Dominus dedit, sed nebulo, sed trifurcifer abstulit.* Ohe voces non hominis, sed boyis! Procul ista, procul ab ore, à pectore Christiano. Indocta nimis infania, furor impius est de divinâ providentiâ tam malè sentire, tam fatuè loqui. Manet illud confirmatissimum: *Domini dedit, Dominus abstulit:* seu Chaldæi, seu Sabei, seu alij pecus abegerint: Dominus abstulit, quoniam ipse hoc fecit. Nil penitus possunt causæ secundæ, nisi annuat, nisi velit ac permittat prima.

Atque ut facta fiant è verbis, quod dicimus exemplo monstramus. Nobiliores viri complures in orbem steterunt circulo facundo varia dissertantes. Inter hos dicacior unus certum aliquem oratione aculeatâ non leniter perfrinxit, & illi velut pileum decussit. At verò alter tanquam Tiphonæ angue in se coniecto altum coquens dolorem ita secum statuit: Non impunè hoc dixeris. Hæc in me sparsa reddam cum fenore. Inultam, ut scias, non sinam, oris tui libidinem: hæc voces per tuum jugulum redibunt. Hoc igitur ulciscar probè, aut potius bonis & urbe cedam.

Si quis interrogasset hunc hominè, num etiam vellet celo cedere, valde vereor ne responsurus fuisset: Etiam celo cedam, modò vindicem hanc injuriam. O stulti & tardi corde! Ita fatui sumus, ut subinde placeat jacturam potius cœli facere, quàm injuriam non vindicare. Hoc autem inde provenit, quia fixissimis oculis causas secundas intuemur, primam cæci transimus; cum famulo litigamus, & nutus heriles minimè observamus. Ad Tobiam redeo.

Tobias non est contristatus contra Deum, quòd plaga cæcitatè evenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ. Tobias non causas secundas, non hirundines, sed causam primam, sed Deum penarum omnium auctorem consideravit. Hinc animus ei tranquillus, & tantâ in Dei timore constantiâ. Nos itidem nullus metror, nullus dolor, timor nullus à Deo

Tobias in cæcitate non est contristatus contra Deum, sed in timore Dei permansit.

abducatur: in timore Domini permancimus immobili, si in rebus omnibus divinam providentiâ, primam rerum omnium causam, devoto pectore suspiciamus.

CAPUT V.

Tobias in adversis erectissimus.

Tobias non inopiâ tantum, sed & cæcitate, gemino & alto ictus vulnere, præterea domi suæ reperit sibilantes colubros, qui eum doctorum aculeis multo acerbis sauciarent. Vxor & cognati, quorum fuisset mœstum solari, contumeliis, irrisu & vario scommate jam cæcum & pauperem confixerunt.

Hic geminâ sese spectandum dedit patientiâ, adversus Deum nec voculam a imi reluctantis indicem eiecit, adversus conjugem & cognatos, nihil quod ledere posset protulit, immobilis in timore Dei gratias agens Deo, perstitit. Cognati & uxor illum simpliciter delirum, fatuum, amentem appellârunt. Nam sicut beato Iob insultabant, ita isti parentes & cognati ejus iridebant vitam ejus dicentes: *Vbi est spes tua, pro quâ elemosinas & sepulchras faciebas?* At verò Tobias non pari pari reddidit, nec acerbis quiddam respondit, sed eos, quod Paulus præcipit, in spiritu lenitatis intruens: *Nolite ita loqui, aiebat, quoniam filij Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui suam suam nunquam mutant ab eo.* Quo sermone Tobias spem æternæ vitæ vivacissimam sibi esse monstravit. Eo autem vir sanctus & probus integritatis laudem summam est consecutus, quòd tametsi pauper fuerit, nec obolum tamen malè partum retinere domi voluerit. Nam cum uxor ipsius quotidie operis textrini aliquid faceret, mercede hædem in manupretium acceperit. Cuius cum balantis vocem audisset Tobias: *Videte, inquiebat, ne forte furtivus sit, reddite eum Domini suis, quia non licet vobis edere ex furto aliquid, aut contingere.* Hic uxor tota in fermento sicens, & fremebunda: *Manifeste, inquit, non facta est spes tua, & elemosine tue modo apparuerunt.* Vide, mi vir, vide, mi sancte, sed simplex hypocrita, quid tot elemosynis tuis lucratus sis. Ego speret tuam omnem non asse redimerem. Et tamen Tobias tam aculeatam & maledicam linguam æquo animo ferens, irâ incendi, aut exacerbari nequit.

Hic explicandum cur Deus virum integerrimum tot experimentis, tamque vario tentamine fatigavit, & quâ ratione Tobias non contristatus, in Dei timore immobilis gratias Deo egerit. Ita Tobiam in adversis erectissimum hic sustam.

§. I.

Vilius Fatius de vitiosis affectibus edomandis disserens: Deus, inquit, non ut pictor agit, sed ut phrygio. Pictor tabulam politam aut laminam cupream aut telam expansam in partes non secat, non committit, sed eos colores artificioso penicillo illinit, ut omnibus pictura placeat, omnes eam mirentur & laudent. At verò phrygio telam sericam, holofericam, Attalicam confendit, particulas unionibus & gemmis distinguit. Hinc opus elaboratum, & pretiosum. Deus ab orbe sic egit: tot centena millia suorum mutilari, lacerari, secari permisit. His decussa capita, his confossum pectus, his discepti artus, illi patibula, rotas, cruces corporibus eruentis vestierunt; isti membra tim lacerati, flammis consumpti, aquis præfocati, beluis obiecti, telis confixi, plumbatis contusi, flagris & taureis concisi, saxi & lapidibus instrati. Quorum lanienâ ingemiscens Paulus: *secti sum, inquit, lapides, & dati sunt, in occasione gladii mortui sum.* Est nonnemo, qui credat plures homines, Christi martyres in lege novâ occisos, quàm in præcâ pecude mactatas. En tot centena millia, tot hominum milliones pro Christo jugula præ-

diretur, ut etiam pavere cepit & cadere, ac moestus esse. Nihilominus in viciniam voluntariam sese offerens: Pater, inquit, non mea, sed tua voluntas fiat. Paulus etiam mceroribus variis confectus; Tristitia, inquit, mihi magna est, & continuus dolor.

Luc. c. 22. vers. 42. Rom. c. 9. vers. 2. Altera ad- versus Deum.

Sed & alia est adversus Deum tristitia, mater impatientiae, quae Deum oblique fessit & accusat, audet hincere contra Deum, & occulte dicere: Quid adeo me Deus affligit? Heus lingua improba! pessulo coereenda es, Ori dignum impone, qui talia in Deum spargis. Tobias afflictissimus non est contristatus contra Deum, neque Iobus ulceribus plenus contra Deum est contristatus, neque contristatus est David adversus Deum, neque tot alij viri, feminaeque tristitiam adversus Deum conceperunt. Ut fileam tot centena millia martyrum. Sed huc quæso veramus oculos in nostri ævi viros feminaeque. En tot bonæ mentis Christiani fortunis omnibus exuti, ad faccum & mendicitatem devoluti, militariis injuriis vexati, patriâ profugi, in extuemas miserias projecti, nihilominus adversus Deum non sunt contristati, gratia Deo egerunt, immobiles in timore Dei persistentes. His annis toparcha magnus omnibus terris suis cedere iustus: Peilibenter, inquit, & imperio Cæsaris, cuius mea sunt omnia, me promptissime submitto. Mehercle vox generosa, & vel in hoste admiranda! Aristoteles, Cælio teste, ob indefectum legendi studium ἀναγνώσις χαλκίντερος est appellatus, quod ferrea habeat viscera, lectorem infatigabilis, sicut laboris, & studiorum inexplebilis. Sunt & inter Christianos animi robustioris qui ferreis pene visceribus, quidquid calamitatis accipiunt, mente generosa digerunt, contra Deum nil contristati.

S. Francisci Xaverii in Deum fiducia, ob Job c. 6. Dist. vers. 10. Immobiles in Dei timore permansit. Arboris in vere florētis cum homine cōparatio.

Franciscus Xaverius fiducia in Deum, & adversorum tolerantia exercitissimus, licet subinde in commodis omnibus confisteretur, miseriarum omnium compos nihilominus familiarissimas illas ad Deum voces effundebat: Etiam amplius, Domine, etiam amplius. Quod & Iob in votis fuit, qui à Deo acerbis & manu non parcente desiderans flagellari: Et hec mihi, aiebat, sit consolatio, ut affligens me dolor non parcat. Alterum patientiæ specimen in Tobia hoc erat: Immobiles in Dei timore permansit. Nos curtae patientiæ homines, saepe ut arbores sumus, quæ vere florent uberrime; flos merus adeo liberaliter totam arborem vestit, ut spectatores usitato prælagio dicant: Hæc pomus, hæc pyrus non erit ferendo fructuum abundantiam. Brevis nebula, vel pruina unica omnem decutit florem, & spem fructuum rapit universam. Autumno arbor tam miserè spoliata, si felicissime proveniat, poma paucula, eaque calculosa, nana, vermimosa vult artis suæ specimina, profert. Ah, quam speciosè vernabat hæc arbor, quantam pomorum copiam pollicebatur, & quantum nunc à seipsa degenerat tam deformi sterilitate? promisit plurima, nihil præstitit. Nos haud aliter hiatu ingenti promissores sumus amplissimi; in florem nos induimus magnis propositis, mox unica tentatio, aut paulò gravior afflictio, & florem & fructuum spem omnem abripit: quod remanet pusillanimitas, impatientia, consternatio est. O ver, ô autumne quam estis dispares! ubi immobilitas in timore Dei? Arundines sumus vento agitæ; huic illuc impellimur, ad omnem strictionem auram mutamus propositum; jam surgimus, jam denovo cadimus, cerei in vitii flecti, omni vento mobiliores, solâ constantes vitiositate. Tobias cæcitas & paupertas graviter usserunt, & tamen in timore Dei permansit immobilis. Erumnas suas valde sentiens: nihil hic gaudij aut solatij est, & tamen in timore permansit immobilis. Oravit cum lacrymis Tobias, adeo

Matth. c. 11. vers. 7. Tob. c. 5. vers. 12.

A mcerores illum urferant, & tamen in timore Dei permansit immobilis.

Tertium patientiæ specimen, Agens gratias Deo omnibus diebus vite suæ. Magnæ artis est Deo peræque in miseris, in luctu, in ærumnis, in calamitatibus, atque in gaudiis gratias agere: hanc artem non calent, nisi ex asse probi Christiani. Chrysofomi monitum hic habemus cedro litterandum & auro: Nihil, inquit, hac lingua sanctius est, quæ in adversis agit: certe non est inferior lingua martyrum; utraque pariter coronatur. Si ergo dolores perculerit, & gratias egerit, martyri coronam sortitur. Gratias itaque agamus in omnibus, quidquid fiat: Hoc enim est grati esse. Etenim rebus prosperis hoc facere, nihil magni fuerit. Nam ipsa rerum natura eò impellit. Quando verò in extremis existentes gratias agimus, tunc præclarum est. Videte, quanta sit philosophia. Primum, Deum ketificas: Alterum, diabolum pudefacis: Tertium, & quod malefactum est, nihil esse facis. Nam & tu simul gratias agis, & Deus dolorem tuum amputat & diabolus abscedit. Nam si tu quidem difficilis fueris, ipse magis incumbit, tanquam qui jam, quod volebat, effecerit, & Deus tanquam blasphematus deserit, & augetur malum. Si vero gratias egeris, abscedit diabolus, tanquam qui nihil profecerit, & Deus vicissim, velut honoratus, majore honore afficit. Non potest etiam fieri, ut afflictiones sentiat homo ille, qui in afflictionibus gratias agit.

Hæc sua Chrysofomus confirmans: Ignis ingruens, inquit, substantiam quam absumpsit, & rotam domum populatam est? Reminiscere eorum, quæ Tob acciderunt: age gratias Domino, qui prohibere potuit, & non prohibuit: & tantam recipis mercedem, quam am, si omnia illa in pauperum manus reposuisses. Nulli gratiarum actioni par bonum, quem admodum blasphemiam pejus nihil. Est nobis telum maximum, quod omnes tales Diaboli machinas repellere valet, qui per hæc omnia gratias Deo agit, diabolus superavit. Magnus torsaurus gratiarum actus, magna divitiæ, inconfusum bonum, armatura fortis. Perdidisti pecunias? si gratias quidem egeris, animam lucratus es, & majores nactus es divitiis, quia Dei benevolentiam hausisti ampliore.

Hæc certe lingua, quæ Chrysofomo sanctissima est, præditus David: Benedicam, inquit, Dominum in omni tempore. Et quando, obsecro, istud dixit, nunquid cum in regem ungeretur? Sanè non, sed cum sevientis Saulis insidias fugeret, & ad regem Achis exilii dverteret, parum humaniter exceptus, pene malis simul omnibus pressus, adeo ut etiam fatuitatem simularet, modò vitam servaret, eo ipso tamen tempore vociferatur: Benedicam Dominum in omni tempore. Iobus jam omni pecore abactò, inter tot liberorum funera, ulceribus scatenus, inter vermium agmina ad fissum veluti cadaver elatus, canit tamen: & gratias agit: Sit nomen Domini benedictum. Hebræi juvenes in flammis Babylonis velut in æstivâ pergula ca-

D nunt: Benedictus es in throno regni tui, & super laudabilis, & super gloriosus, & super exaltatus in secula. Inter ipsos flammæ vortices Benedicite ac Benedictus roties ingeminarunt, ut gratiarum actionem in adversis tantò altius imprimerent afflictis, quantò eam crebrius repererent in ipsis faucibus mortis. Tarsensis Paulus tam graværumnarum catenâ oneratus, ut quotidie videri posset mortuus, nihilo tam fecius: In omnibus, inquit, gratias agite, hæc est enim voluntas Dei. In omnibus tamen adversis, quam in prosperis, tam in luctu, quam in gaudiis, tam in inopiâ, quam in opulentiâ, tam in afflictâ valetudine, quam in integrâ, tam in tormentis, quam in deliciis, tam beneficiis acceptis, quam injuriis, tam delatis honoribus, quam illatis contumeliis, in omnibus. Qui enim tunc solum gratias agit, cum quis ei beneficium tribuit, is debitum reddit: qui verò gratias agit, cum quis eum maledictis figit, is debitum acquirit.

§. III. Obij-

§. III.

O Bſicias: Hæc quidem commodè dicuntur, sed aliud est dicere, aliud verò facere: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Nec imperitè dixit Ludovicus Cælius: Simile simili nutritur. spiritus spiritu: odor rem corporis esse nutrimentum negant. Spiritum odoribus nutrir argumentum est, odoratum & fragrans vinum, quod vires mitificè refocillat. Aristoteli vitam præſtavi odore pomi aliquamdiu prorogaram aſſerunt. Sed hæc rara ſunt, hæc paucis obtingunt. Ita & gratias agere, cum moror medullas exedit, rarum est, paucorum est.

Non negamus, pauci ſunt, qui pro plagis gratias agunt, ſed iſti Numinis veri amici ſunt. Simus, obſector, & nos inter hos paucos & inter quæſcunque turbinum ac procellarum furias, quæcunque ad nos aggerantur mala, Deo agamus gratias bonorum omnium ſontis, qui mala hæc omnia permutat bonis maximis. Odor oris tui, Domine Jeſu, ſicut odor malorum, qui ſanitatem & vitam ſuaſiſſimè inſtillar.

Jacobus Intercifus, ita nominatus, quia membratim & interciſè mortuus, quoties ex ejus corpore vel articulus digiti, vel pars membri reſecaretur, toties dixit, Deo gratias. Non aurea, ſed gemmeæ voces in tantis doloribus. Ruſſinus Aquilejenſis memorat, Aſcetam ſenem virum ſanctiſſimum ægroto fratri fomenta varia ſolatorum admoviſſe, illud eximie in documentum dixiſſe: Summa religio eſt, inter adverſa Deo gratias agere. Dixi ego, & ſcripti ſæpius vel miſſis inculcandum, idque ab ore & calamo religioſiſſimi ſcriptoris: Unum Deo gratias plus valet in adverſis, quam ſex millia in proſperis.

Tobias fideliffimus Dei ſervus à paupertate ac exatitate peſſimè habitus, probris, contumeliis tam cognatorum, quam uxoris laceſſitus, Deo tamen gratias egit, omnibus diebus vitæ ſuæ. Nos itidem quomodocunque res ſuccedant, bene an malè, feliciter an infeliciter, ſuaviter an inſuaviter, hilariter an ſtebilitè, lenè an dolenter, ſerenum ſit cælum an nubilum, amœna ſit tempeſtas an ſæda, opulenti an inopes, ſani an ægroti, triſtes an meſti ſimus, & quamvis è voto nihil ſuccedat, eſti res omnes cadant teterrimè, hoc tamen faciamus quod facere nos jubet Paulus: Gratias agamus Deo ſemper pro omnibus in omnibus. Eccleſia diebus ſingulis ſapientiſſimè hortatur: Verè dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & ubique gratias agere. Gratiarum actio in adverſis cumulabitur mille præmiis.

CAPUT VI.

Tobias convivor frugaliffimus.

Paulina præceptio eſt: ſive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Hanc legem Tobias examuſſim ſervans, cum eſſet dies feſtus Domini, & factum eſſet prandium bonum in domo Tobis, dixit filio ſuo: Vade & adduc aliquos de tribu noſtrâ, timentes Deum, ut epulentur nobiſcum. Convivium apparavit Tobias, idque non unâ ex cauſâ, nam feſtus dies Pentecoſtes erat, quem Hebræi, ſicut & alios dies feſtos conviviis agitabant. Voluit certè Deus, ut ejuſmodi ſolennia non ſine hilaritate peragerent, ut eò promptiùs Hieroſolyma contenderent. Ad hoc ergo convivium Tobias non remerè quoviſ, ſed tribules, & populares ſuos vocarat, ut eos exules ac captivos ſolaretur atque reſciceret. Nec quoviſ popularium aut tribulium vocavit, ſed pios dumtaxat & timentes Deum, & quibus tenue domi ſalinum erat. Neque hæc conviviola Tobias ceremoniæ tantum aut animi cauſâ inſtituit, aut ut convivalem gratiam remuneraretur, ſed ut amorem & amicitiam inter præſentes reſtauraret, ac conſervaret.

Convivia Græcis chariſtia dicebantur, ad quæ con-

Tov. II.

A ſanguinei dumtaxat & amici conveniebant: ut ſi quid forſan offendiſſent, aut diſſenſionis inter eos fuiſſet natum, inter amicos epulas ſepeliret. Primævi Chriſtiani tam divites, quam pauperes ſacroſancta myſteria percipere, agapas & convivia præmittebant, in monumentum Dominicæ cenæ. Quia verò abuſiones & vitioſæ conſuetudines unâ ſubreperant, mos iſte antiquatus eſt, & ſanctum lege, celeſtem panem ut jejuni ſumerent.

Convivia divinis legibus non quidem prohibita, ſed mores plerunque inſulſos ac vitioſos pariunt. De his jam dicendum, & explicandum ordine, quanti abuſus reprehensione digniſſimi convivia paſſim occupent.

§. I.

T Roſchaico veteri ac vero jaçtatur: Difficile eſt mediocritati dare operam in convivio.

Parſimonia & ſobrietas, circumſpectus & caſtus ſermo rare alites, prodigia magna inter convivas. Nemo eſt, qui hac in re non velit videri laurus, nemo, qui alteri cedere. Hinc ſuos quiſque ordines, ſtatimque affectato luxu tranſiit. Hinc convivorum abuſus maximi, pluriſimi. In digitos mittamus ex his notiores.

Primus convivorum abuſus, Ferculorum multitudo. Ob unicum hoc delictum jure meritiffimo convivia peraque omnia magnopere damnanda. Ingens, pernicioſus, intolerabilis luxus jam menſas paſſim occupavit. Ad oſtentationem & ad pompam, hic pæne omnia congeruntur. Ante annos centum, velut prodigium ingens è publico ſuggeſtu proclamatum eſt, in principalem menſam ſubinde novem ſercula inferri. Joannes Gailer Kaiſerspergenſis Theologiæ Doctor cum anno milleſimo quingentefimo quinto Argentorati in æde ſummè iſtis cineralibus concionaretur, in menſarum luxum & copiam ſerculorum graviter invecus eſt conceptiffimis verbis, quæ videbantur non mutanda: Es muſſ da ſeyn ein Suppen / oder ein Demis / ſub tammem Däring / Bäckſich / und ein gelins Kraut dazu / darmit ſolgt ein Pfeffer / und dann Gallerey / wol fünf ober ſechs Trachten / und das geſchicht auch ſequuntur bey Hiſſen / da wol einer etwan neun Trachten hat ober ein Maßgeit. balcees & Nimium hoc illud luxus grande portentum erat, menſæ vulgariter cibos, principali novem inferri, quod ab hinc ante annos ſere centenos è cathedrâ videbatur publice objurgandum. Bone Deus, quantum & quam immane multum ab ævo illo divertimus! Si quis Kaiſer ſpergenſis Theologo, ut vates dixiſſet, Domine Doctor, quinquæ aut vix anni abibunt centum, cum annona ingraveſceret, & ſex ſercula, multo, quam nunc ſit, durior erit, nihilominus menſas ditioribus, & dominicis quinquaginta calentia ſercula inferentur, adjectis totidem in menſam ſecundam bellariorum pateris. Quid ad hoc tale vaticinium dixiſſet Gailer? De re nihil eſt dubii. Hoc mihi certè ante annos aliquam multos vir generoſi ac illuſtris ſanguinis conqueſtus: Si quis dominorum, inquit, me invitet ad convivium, quinquaginta calentes à foco epulas apponit, comitantibus eodem numero tragematum phialis, idque recepto jam ritu. Si hunc iterum invitem, nec enim hoc officii genus deſugere licet, idem mihi faciendum; vix aliter honeſtè poſſum. Ita alter alterum luxu menſarum perdimus, ut pompam veſtium taceamus. Prò Superi! quæ hæc tempora, qui tæres iſti? Et quam illud præclarum & magni exempli, quod aliquando in Præſulum & Antiltitum menſis videre fuit. Cum ad eſuriam reſectiunculam, collationem vocant, convenitur veſperi, eſuritores illos octo aut novem ſercula, ſed frigida exſpectant, laſuca triplex, piſces aſſi, ſed, quod maximæ religionis eſt, frigidi, præter dominicum panem & bellaria copioſa, triplex aut quadruplex generoſioris vini genus. Reverà commodum eſt eſurire ad præſepia tam plena. Et numquid hoc, ô viri, jejulare eſt, tot bellaria, tot lactucas, tantum piſcium, panem niyeum, opimianum vinum propitiandæ fami ponere?

Fff

Sunt

Sunt tamen, quæ speciosè opponantur: Hæc, inquis, frigent omnia, quæ ponuntur. Quid magni, quælo, interest, frigidis, an calidis ventrem ita farcias, ut esurire desinas? Deinde: Non omnia hæc, inquis, libantur: At certè pectusculum est ne tångantur multa. Tertio: Hæc, inquis, postular principalis mensæ dignitas. Hilarion superfluum censebat in sacco quætere munditiæ, ego æquè superfluum censeo in jejuniis quætere splendorem. Quarto: Ad frigidam hanc cenulam subinde viri primarii & peregrini adhibentur. Si, ut simul cenent, invitantur, nihil eis calidi apponere, nimis parum est; si ut simul jejurent, tot missus, ponere frigidus nimis multum est. Sed nunquam deest lexui, quæ obducatur. Jam morem, jam convivarum, jam convivatoris dignitatem prætexit culpa.

Baro hinc, nomen silemus, qui convivio unico trecenta posuit fercula, quod scripta publica testantur. Ohe portentum luxûs, & monstrum nobile! Antè annos centum in mensis principum novem fercula, malo exemplo & offensionis erant; nunc lautiores servi, qui quadras panis aliquando mendicabant, quinquaginta ponunt, & pluræ. Quo luxûs & abusionum non devenimus, & quæ tandem non devenimus luxu crescente? Hoc profusus est rem familiarem cum ratione perditum ire. Multitudo ferculorum, abusus conviviorum maximus.

1. Abusus, Ferculorum pretium.

Abusus alter priori proximus, *Ferculorum pretium*, Elementis omnibus servitia indicuntur, ut mensa ritè oneretur. Id quod rarissimum, quod exquisitissimum, in convivii apparatus spectatur, quidquid impensæ fiat, hæc sumptibus nullis parçitur. Terra suppeditare cogitur omnis generis herbas, radices, olera, fructus, omnis generis feras. Caro bubula, agnina, ovilla, hædina, virulina, nisi exotico jure perfusa non admittitur; leporella, aprugna, cervina, & quidquid animalium silvas pererrat, in mensas extrahitur. Plinius de Carduis fativis disserens: Portenta quoque terrarum, inquit, in ganem vertimus, etiam ea, quæ refugium quadrupedes conscia. Post terram, aqua pretiosissimos pisces gulæ subministrare jubetur. Hoc autem nimis ac noxiæ voracitatis est, cum carnibus jam abundè saturi sunt conviva, pisces etiam inferre in ventrem plenum dejectendos. Aer volucres, & omnis generis præbet altilia, perdices, phasianos, meleagrides, gallinas Decumanas, Numidicas, Africanas, Indicas, ficedulas, gallinagines, pullastrorum stragem. Si possemus Salamandras & Phœnices ad culinam trahere, cogere ignem has delicias non negare; coquere & lixare illas facillè disceremus. Heliogabalus Imperator, Lampridio teste, conviviis pollicitus phœnicem, aut mille libras auri.

Plin. lib. 19. Natur. hist. cap. 8. mibi pag. 451.

Ad incédendum convivii pretium insigniter faciunt epulæ fictæ & adumbratæ, seu veriùs epularum ludibria & signum, quæ mensis, ad solam ferè spectandi voluntatem inferuntur, merus oculorum pastus, escaria imitamenta, spectacula mensariæ, & oblectamenta, quæ magni sumptus sunt, nullius aut perexigui usus. Et nunquid epularium spectaculorum satis est, si quinquaginta, si centum missus in mensam veniant, quid opus est novis epularum ludibriis? Objicias: Hoc meus status & conditio, hoc opes meæ, hoc liberalitas, hoc dignitas mea experit: mille alia prætexuntur. Sed luxus, & modum excedens sumptus, verorum optime, nulli statui, nullis opibus, nulli convenit dignitati. Hunc dynastam, hunc regulum, hunc sarrapam, hunc esse principem jam antè novimus, etiam si nec hic, nec iste, nec ille sumptu extra modum prodeat.

3. Abusus, Conviviorum prolixitas, confessus nimium diuturni.

§. II.

Tertius abusus, *Conviviorum prolixitas, confessus nimium diuturni*. De Centauro, & Lapitharum cenis, quæ duos tresve dies & noctes, aut etiam hebdomades durabant, sileo; de nostris vulgaribus loquor,

quæ sæpe prandium cenæ necant, aut cenam ad noctis umbilicum, ad primam, ad tertiam, adque quartam, diei principium extendunt. Hoc nimirum est ad preces matutinas, sed temulentas pervigilare. Vale, rex David, vale & abi, nimis matutinus es, quem dixisse novimus: *Mediâ nocte surgebam ad confitendum tibi*. Non nescio inter homines etiam Christianos mores tam fædos inva-
luisse, ut quandoque diem unum, noctemque totam subinde biduum triduumve, nonnunquam septem aut octo dies, continuum pæne convivium occupet; omni hoc tempore estur, potatur, luditur, furtim dormitur. Sanctissima sunt ista Bacchi & Veneris pervigilia, ad quæ popinones, & symposiastæ punctis digitorum, & sacramento dexterarum fidem suam obligant, ne quis fugitivus hoc poculorum prælio excedat, ne quis signa delectat, standum & pugnandum ad usque guttam ultimam.

Verùm nec illud laudandum, quatuor, aut quinque horis mensam accumbere, & quod prisca dicebant, diem epulis & mero frangere. Id verecundiores aliqui non sine valetudinis dispendio malè tolerant. Duabus aut tribus horis abundè genius propitiari potest.

Abusus quartus, *Acroamata*. Romani veteres aliquot gladiatorum paria, mutis se cædibus conficientium ad mensam componebant, qui Cubicularii dicebantur, uti doctissimus Lipsius in Saturnalibus attestatur. Hoc cruento acroamate, nostra non multò puriora sunt. Malum acroama est chartarum lus ardens nimium & pretiosus, cum quædam argento vel auro plene multum in singula puncta ejeiunt. Malum acroama cum ministri mensæ, & moriones inter se committuntur, ut ora sibi pugnis fœdent, unguibus lacerent, dentes excutiant, humi se sternant. Memores estore, obsecro, viri magni, quos alitis fatuos esse etiam homines, vobis ipsis nonnunquam aut sapientiores, aut sanctiores, humano ritu tractandis. Fœdum dictu & indignum profusus est, quid illud hominum genus ad Magnarum mensas cogatur ferre. Vidi ego meis oculis homini non ita mentis ad herilem mensam altilium carduorum capillitium vi per os ingeri. Sexcenta talia sunt, acroamata sanè pessima. Quali verò ea demum sit amœna recreatio, torquere miseris, & eos velut feras tractare. Aliud acroama malum, Choroæ & quidem peregrinæ, Germanis ante hæc signata, ad quas duarum aut trium hebdomadarum prolesione sit opus, si concinne in numerum saltare velis. Sit, obsecro, venia verbo. Hæc Germaniæ stultitia est, cui domestica sordent, & exterorum omnia placent, vestes, idioma, ipsa etiam vitia, quæ hoc pessimum nomine speciosa sunt, quia peregrina sunt. Senarii veteris monitio est:

Cena optima est in quam Choroales non venit.

Præsertim talis, qui non tam auribus servit, quam libidini. Malum aliud acroama est, insana garrulitas, fœdi clamores, crebra oblectatio. Quantis famam, nomines que subtrahunt convivia, cum modò hujus, modò illius mores carpuntur: non mirum si multis aures tinniant, de quibus adè liberè detrahatur. Acroama pessimum est est diveris libidinum formæ, quas ebriorum verba & gestus exprimunt; cum non pocula tantum, sed & oscula sunt ambulatoria; cum morsuuncula ac compressuuncula, similisque Veneris imitariuncula in orbem eunt animi causâ; cum oculis, cum & linguæ, ac manibus summa libertas est; cum oculi ad omnem lasciviam vagi evolant; cum lingua promit quidquid animus diu celat; cum petulantissimæ manus omnem verecundiæ legem perfringunt. Ea nonnunquam sermonis turpitudine est in conviviis, ut verecundus auditor dixerit: Hi potulenti homines omnis pudicitie oblici, minime Christiani, obscœni, barbari, pæne diaboli sunt. Divina lex iusserat: *Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri, ac latavimini*. Epularem nobis lætitiâ concedit, sed in conspe-

conspetu suo, ut illud peccatori affidue hæreat: Deus videt, Deus audit. Ubi autem tam inverecundi gestus, tam propudiosa volant verba, id certe in conspectu Dei non fit. Hæc turpitudine, si posset, Dei oculos velaret, aures obturaret. Impia sunt, & neutiquam Christiana, hæc conviviorum actomata.

§. III.

Abusus sextus, Conviviorum luxum pauperes & do- mestici luunt. Non tantum non fruuntur epularum apparatu, sed ob hunc ipsum parciis pascuntur. Res nota in convivio peracto has plerumque iniri rationes: Magnos sumptus fecimus, ergo jam mansupium contrahamus, mensam, famulorum præsertim & ancillarum tenuius instruamus, attentiore parsimonia stipem demus, ut ita paullatim redeant expensæ. Ita de victu quotidiano semper aliquid abraditur, & perparcè vi-

citatur. Cum adsunt creditores, laniones, pistores, cupidinarii, factores, negatur id esse tempus exigendi, commodiore redeant: undique deflunt nummi, nisi cum litandum est luxui. Ah, unus quidem esurit, alius autem ebrius est. Convivis cibus & potus abundans pæne pistillo ingeritur, ut pæne crepent saturitate; domesticæ vix solantur famem. Pessima hæc divisio est, quæ non raro è conviviorum luxu nascitur.

Deinde quàm hæc tempora, hi nostrates anni acriter reclamant omni luxu? Fames, bellum, pestis sæviunt, annonæ magna charitas est. Nos interim hæc obstacula non curamus. Quod profusum est irridere Deum, perinde si dicamus: Etiam duplo, aut triplo arctior sit annona, hunc nihilominus conviviorum splendorem nemo nobis prohibuerit. Non decrunt nobis nummi, si honoris & exultationis negotium agatur; si moneta præfens deficiat, syngraphas implebimus, nomina faciemus, expectare poterunt lucri aucupes. Dominus, tu quidem nobis accidisti alas, nihilominus vel invito te volabimus. Hoc profusum est irridere Deum. Nolite errare, Deus non irridetur.

Ante annos quinquaginta dabant adolescentes patrifamilias convictus pretium viginti quatuor florenos annuos, honestâ & liberali mensâ habitî. Erat enim vilitas ubertatque rerum venalium, annona laxa, & tamen luxus nondum eò fuit ausus progredi; nunc anni sunt in summâ caritate, & supra modum ingravescit annona, nihilominus populator opum, dissuasor honesti luxus maximis incrementis proficit, & augetur. Quousque tandem? Ad perniciem & interitum. Sunt quidem sumptuarie convivales tabulæ ac leges, quis illas servat? M. Antonius olim & Lucius Flaccus Censorum Romæ, Valerio teste, Duronium senatu moverunt, quod tribunus plebis legem de coercendis conviviorum sumptibus abrogasset. O quàm hoc ævum censoribus egeret, qui conviviorum immoderationem & intemperantissimas perperationes severissimis legibus coercerent. Perit Respublica, si crescere non desinat tam nociva intemperantia.

Sed dicas: Res satis liquet; quis autem primus erit, qui luxum minuat, & sumptus revocet ad moderationem præscam? Hoc opus, hic labor. Vir prudens & modestus non recusat esse primus, cum certamen indicitur virtutis. Suam quisque crumenam & culinam coëreæat, ne sumptu extra modum prodeat. Frugalitas & moderatio non valerudini solum servanda, sed opibus etiam parandis plurimum facit.

CAPUT VII.

Tobias ad divinam voluntatem formatissimus.

Tobias tam cæcitate quàm paupertate alii que incommodis ærumnosus, à cognatis irrisus, ingemuit, & cepit orare cum lacrymis. Ardebant preces Tobie suspiriis, gemitibus, oculorum rivulis distinctæ. In his justitiam & misericordiam Dei extollens: Iustus es Domine, inquit, & omnia judicia tua iusta sunt, & omnes viae tuae misericordiae & veritatis, & iudicium. In illis precibus tam se, quàm tribules suos criminari obnoxios fateatur, & deprecatur noxas: Domine, memor esto mei, & ne vindictam sumas, neque remiscaris delicta mea, vel parentum meorum, quoniam non obediimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem & captivitatem, & mortem, & in sabulam & in improprium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos. Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulavimus sinceriter coram te. Demuni ad divinam voluntatem conformatissimus: Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum. In tuâ manu sum, ut pilâ me utere, & projice quod volueris.

In splendore conviviorum irridetur Deus.

Galat. c. 6. vers. 7.

Valer. lib. 2. cap. 9. Duronius senatu motus, quia legem de coercendis conviviorum sumptibus abrogasset.

Tob. 3. v. 1.

Ibid. v. 2.

Ibid. v. 3. 4.

Tobias ad divinam voluntatem conformatissimus.

Abusus, conviviorum luxum.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

Abusus, de convivio.

lueris. Tobias ad arbitrium & nutus divinos se fingens totum, praesto est. Quod hoc capite erit exequendum. In quo mihi inanimè sequendam duxi praceptionem Seneca, qui sapienter *Plus prodest, inquit, si pauca praepia teneas, sed illa in promptu & in usu tibi sint, quam si multa quidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* Consilium saluberrimum. Eam ob rem hoc capite, praceptionem hanc unicam ingeremus. Conformitatem humanae voluntatis cum divina, fundamentum esse omnis sanctimoniae solidissimum, optimum; nec esse, quod Deo magis placeat, quam iste voluntatum consensus & conspiratio: de qua ordine, sed brevi, septem monita trademus.

Seneca. lib. 7. de Benef. c. 1. initio.

Septem monita:

S. I.

1. Conformatio divinae voluntatis ad divinam est apex & perfectio omnium doctrinarum.

I. **M**onitum. Hæc doctrina de Conformatione humanae voluntatis ad divinam non solum præceptiones & doctrinas Christianorum omnes complectitur, sed omnium est apex & perfectio. Si mihi centum annis ad Christianam plebem è cathedrâ dicendum, hanc ego præceptionem semper unice instillarem: *In omnibus velis, quod vult Deus.* Leonardus Lauredanus Venerus, vis oppidò doctus memorat beatam Catharinam Genueensem ita calidè edoctam, ut ex oratione dominicâ unum illud fumeret: *Fiat voluntas tua.* E Salutatione Angeli hanc unam sibi vocem exceperet: *Jesus.* E bibliis totis unicum illud verbulum retineret; *Amo.* Sanctioris vitæ solidius fundamentum non habemus, quam istud unicum: *Fiat voluntas tua, sicut in celo, & in terrâ.* Nil explicatur nil & factu melius, nil Deo gratius, quam velle hominem, quod vult Deus.

2. Voluntas Dei est duplex, prima Beneplaciti, altera Beneficentiae.

II. Voluntas Dei duplex est Theologis, prima *Signi*, altera *Beneplaciti*. Illa *Signi* est, quæ Deus significat, jubet, præcipit, quid à nobis fieri velit. Ista *Beneplaciti* est, quæ Deus creat, disponit, renovat, agit, quod vult: hæc Dei voluntas ab omnibus retro sæculis, ab omni æternitate gubernat, regitque omnia. Hæc Dei voluntas nunquam non perficitur, hæc semper consummatur, quicquid mortales hic infra turbent, aut exerrent. Nos, non tantum voluntati, quæ signi est, quæque leges & præcepta continet, sed ei etiam, quæ Beneplaciti est, nostram voluntatem omnem attemperemus. In illis maxime, quæ nobis mira, insolita, & pæne absurda videntur, dicamus paratissimè: *Fiat, Domine, voluntas tua.* Contingit sæpè numero, ut viri animosi, prudentes, eruditi, bellicosi, sancti & integerrimi rem omni curâ, ingenti studio, summâ solertia tractent, rei tamen exitus infelix, malus, calamitosus sit. Hic, obsecro, rectissimâ viâ curramus ad divinam voluntatem Beneplaciti: ad Providentiam Dei; dicamus cum Ecclesiaste: *Vidimus sub sole nec velocius esse cursum, nec fortius bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam.* Summa Dei providentia in his omnibus aurigatur. Atque hinc quandoque prioribus contraria videmus. Nonnunquam homines inerti, imprudentes, timidi, scelerati, citanter quippiam, indoctè, imprudenter, legniter, aggrediuntur, & ad felicem exitum adducunt; quod malè moluntur perficiunt, summa votorum impetrant. Hinc subinde provincia tota, totumve regnum turbatur & labat. Non ignota cano. Hic iterum ad Dei voluntatem ac providentiam currendum, quæ hæc omnia destinatissimis consiliis, permissionibus ordinatissimis disponit. Huc respiciens sapienter dixit Seneca. *In vadit temperatissimos moribus, validissimos phisicis, innocentissimos pena, secretissimos tumultibus.* Hic in solâ Dei voluntate acquiescendum. In aliis liceat subinde dicere: *Plus ultra.* Hic religiosissimè servandum illud: *Non ultra.*

Eccles. c. 9. vers. 11.

Seneca. ep. 97.

3. Dei voluntas rerum omnium est moderatrix.

III. Dei voluntas rerum omnium moderatrix est, omnia ad perpendicularum facit, omnia vel minima quæque in parato, in expedito habet. Discere, depauperari, bellè valere, morbis corripiri, Vincere, vinci ab hac est. Abraham contra Babyloniis

A victoriâ potius potuisset sibi videri magnus. At verò rex Salem Melchisedech: *Benedictus Deus excelsus, inquit, quo protegente hostes in manibus tuis sunt.* Sennacheribus Atlyriorum tyrannus circumquaque urbes & propugnacula multâ vi cepit, inde suam potentiam grandi supercilio circumspexit. Huic Deus per Isaiam dicit: *Habitationem tuam & egressum tuum, & introitum tuum cognovi, & insaniam tuam contra me. Cum fures adversum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ego circumluculum in naribus tuis, & frenum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam venisti.* Mi rex Sennacherib à me hæc habes omnia; ego tibi pandebam portas ad arces & civitates capiendas; absque me nullæ fuissent vires tuæ; me disponente ac permittepte innumeros pauperum afflixisti, plurimos divitum depauperasti, sed nec tu manus meas evades, præmium te dignum recipies. In templo tuo à Deo voluntas omnium moderatrix.

S. II.

IV. **S**acrificium sanctorum, Deoque gratissimum, propriæ voluntatis oblatio. Sanctissimos quoque viros præcæ legis considerate; Noëum, Abrahamum, Josephum, Davidem, Tobiam; cur eos Deus totarum calamitatibus exercuit, quid ab eis extorquere voluit? Hanc unicam audire cupit cantuculam: *Domine, secundum voluntatem tuam fac mecum.* Abrahamus & David de consequendo primo præmio certarunt, & nescio an non uterque primus fuerit in hac suæ voluntatis conformatione ad divinam. Abrahamus suum ipse sanguinem, suum filium obsequentissimè in victimam daturus, jam gladium vibrabat in jugulum, prius tamen suam jugulaverat Deo voluntatem. David autem id testimonium tulit è caelo: *Inveni David, filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* An non uterque dignus primo præmio? Narrat celitum eneas Iustus, Surtius rem memoratu dignam in rebus gestis Eugenii Carthaginensis Pontificis, qui ævo vixit, quo Hunnericus Arrianorum rex impius Catholicorum cæcis immaniter afflixit. Ex eo numero mater Catholici nominis, pia femina & herois, parvulum manu trahens: *Curre, ajebat, curre, curre, mi fili, ut assequamur ceteros matrem.* Alii è spectatoribus parvulum miserari. *Quid filiolus, inquit, ultra vires frægas? His adeo generosè ac pie respondit mater, ut illi lacrymis opplenti, hoc unum haberent dicere: Fiat voluntas Dei.* Itud in rebus omnibus, adversis maxime, dicendum. Non est sanctius Deoque gratius sacrificium ab homine, quam propriæ voluntatis oblatio, seu vera cum divinâ voluntate Conformitas.

V. Hæc ipsa cum divinâ voluntate Conformitas, nihil agendum, aut patiendum excipit. Noëmi, anus Hebræa; Rutha socrus decennio laborabat, ut Rutham nunturum suam ad Dei cultum, veramque religionem pertraheret, sed nullo succedessu, frustra fuerant dicta. Deo enim vale ultimum dictura: *Nunc enim verò, inquit, abiit mea filia cum cognatâ tuâ Orphâ. Cui Rutha ingenue: Ne adversaria mihi, ait, ut relinquam te & abeam. Quocumque perrexeris, pergam, & ubi morata fueris, ego pariter morabor. Populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus: quæ & postea terra morientem susceperit, in eâ moriar, ibiq; locum accipiam sepultura. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separaverit.* Paraphrastes è Complutensi bibliothecâ ita loquendum sinit Noëmi: *Præceptum nobis est filia, ut iter sabbathi non ultra dimidium milliare instituat: Cui Rutha: Ibo, quò ieris. Sed iterum Noëmi: Nos, inquit, sexcentas tredecim habemus leges servandas: Ad quæ Rutha: Quidquid tuus servavit populus, & ego servabo. Noëmi denuo: Imperatum nobis est à Deo, ne ritus & cæretimonias exterorum nostris miscamus sacris. Cui Rutha: Deus tuus, Deus meus est; quid*

quid vis amplius? sed lex nostra rigida est, inquit Noëmi, maleficos & reos gladio, lapidibus, rogo, cruce puniunt, adulteri, blasphemi, fontes alii comburantur, lapidantur, crucifiguntur, gladio feruntur. Neque sic territa Ruth: Ubi tu, inquit, morieris, moriar & ego. Sed nos, ait Noëmi, sepeliendi ritu, locoque multum à gentibus distinguimur. Cui Rutha: Quæ se sepultura texerit, eadem & me teget. Si hominis cum homine tam indissolubilis consensus, tanta esse potest animorum conjunctio, quantum magis hominis cum Deo? Hæc autem geminæ voluntatis concordia nihil excipit, quod aut pati recuset, aut facere.

VI. Conformitas humanæ voluntatis cum divinâ prima est & summa obligatio nostra. Utique plus obligati sumus Deo, quam fuerint olim gladiatores suo domino, cui se auctorarant. Gladiatores præci seipso quasi vendebant, aut obramento horribili, his conceptissimis verbis: *Sacramentum juro, uti, vinciri, verberari, ferroque necari.* In has tam cruentas leges ob exiguum pecuniolam animosè jurabant. Et nos ob honorem Dei & amorem, ob immortale regnum, non vendamus nos ipsos Deo? Non sacramentum facimus istud? Domine secundum voluntatem tuam fac mecum: Liga, ure, seca, verbera, jugula: Tibi me vendo, tuus sum, jure omni obligatissimus, & facere & pati fortia tui causâ paratissimus. Fac mecum Domine secundum voluntatem tuam.

§. III.

VII. Conformitas humanæ voluntatis cum divinâ est permutatio cordium optima. O beatus Iôter beatus I qui cor humanum fordibus & nævis plenissimum permutare potest cum divino, omnis sanctimonie fonte purissimo. Canticula est omnium, qui Jesum diligunt: hanc ego hinc voce prætoro, ita cantandum: Domine Jesu, meum à me cor tolle, tuum mihi redde, utrumque cor unius voluntatis effice. Non fiteo hic quod mihi amicorum optimus, vir doctissimus de hac suavissimâ cordium commutatione, de amantissimo divinæ voluntatis complexu sæpius scripsit. In specimen sint hæc pauca, quæ subjungo, & verbum è verbo fideliter exprimo. Injecta igitur pestiferæ luis mentione: Nemo, inquit, nunc lætus vivit, qui vitam divinæ voluntati anteposit, qui in flagella non est paratus; solus tranquillitatem habet inestimabilem, qui magno animi robore, & internis oculis voluntatem Dei semper intuetur, divinam providentiam veneratur & se divinæ voluntati penitus conformare studet, in hoc solo studio proficit Christianus, hoc studium laborat constare & patientiâ; hoc hominem, quod minus peccet conservat, ubi fortè peccavit, ad meliorem vitam revocat, & ad dignos fructus penitentiae perpetuo invitat, & incitat. Quid multis? hoc studium & assidua divinæ voluntatis meditatio, atque exercitium hominem facit Deum, & omnes humanas actiones efficit divinas, ut in extremis calamitatibus gaudere possit homo, & ridere inter lacrymas. Jam nunc mors omnibus prætoribus est satis vicina: si me contingat mori, volens moriar, & in æternum velle non cessabo, quod vult Deus.

Voces me hercle viro erudito dignissimæ. Sed idem in aliis ad me datis literis de verbo ad verbum hæc præscribit: Funebrem do historiam, quam & lugubrem dicerem, si in sanctissimâ Dei voluntate lætus aliquid esset reperire. Dum nutant humeri miserationum pondere, enonus Dei leve est, en jugum Domini suave, dum amatorum medicamentorum poculis medicatur anima. Sed quis assequitur hæc talia? Ille certè, qui divina mysteria non sensibus, sed fide percipienda existimat. Divinæ providentiæ veneratio summum vitæ præsidium est. Quis intelligit in hac rerum omnium extremâ perturbacione, occultam Dei gubernacionem esse re-

A. Ctissimam & ordinatissimam? quis in gravissimorum scelorum frequentia sanctissimam Dei voluntatem veneratur & suspicit, nisi qui jam pridem divinæ se consecravit voluntati, quam vitæ suæ unicam & regulam habet, & metam. Abstulit mihi bonus Deus charissimâ tria pignora, sed quæ prius dederat, abstulit volens & volenti. Imò non abstulit, sed repetit, & etipuit ex miseris æternum servanda.

Hæc profectò stylum Christianum sapiunt, hæc virum, hæc Jobi asinem monstrant; ita cor humanum permutatur divino.

Elisabetha Pannoniæ regis filia, illa pauperum mater laudatissima, Hassiæ princeps, cum ei Ludovicum conjugem mors abstulisset, illa in gemitus & lacrymas soluta: Deus, inquit, cordium scrutator novit, quantum inter nos, quamque sincerus fuerit conjugalis amor. Meus pro me conjux, ego pro meo conjuge mori paratissima fui, & hoc inter beneficium numerassem. Sed aliud Deo visum. Quod si nunc maritum meum vel unico crine capitis mei è sepulchro vivum possem extrahere, id autem Deo non valde placiturum scirem, id reverà non facerem. Major mihi in divinam voluntatem reverentia est, quam ut tale quid audeam.

Deus, quam generosus ac virilis animus in feminâ! Hæc illa est cordium commutatio felicissima, omnem voluntatem suam ita transfundere in divinam, ut vel in maximis ærumnis ingenue profiteri audeat: Domine, si ego meas ærumnas omnes à me amoverè, & excutere possem, id tamen divinæ voluntati tuæ non optime placiturum nossem, id profectò non facerem. Domine, fac mecum secundum voluntatem tuam. Hæc Tobia præcatio, hoc unicum illius votum, hæc vera est nostræ voluntatis ad divinam Conformatio. Hæc virtutum summa est. Hic compendio non multa solum, sed omnia licet discere. Aude hoc velle, & in Deum transisti.

CAPUT VIII.

Tobias Saræ comprecator in fide firmissimus.

Explicitis Tobia precibus exponit sacra pagina præces etiam Saræ alibi orantis, quæ non unius tantum virtutis specimen præcando dedit.

I. Eximiam certè patientiam præ se tulit. Nam cum eam ancilla ipsius ore maledico invaderet, eique acerbissime opprobretur ista: *Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum. Nunquid & occidere me vis, sicut jam occidisti septem viros?* Quis hinc prudentem manum continuisset, quis maledicentiam tam effrenam non pugno vindicasset? Sara siluit, & contumeliam non tantum non colapho, sed nec verbulo vindicavit.

II. Insignem exhibens abstinenciam perrexit in superius cubiculum domus suæ, & tribus diebus & tribus noctibus non manducavit, neque bibit.

III. Constantiam monstrans singularem: nam, in oratione persistens cum lacrymis deprecabatur Deum. Epilogum orationi suæ hunc atexit: Hoc autem pro certo habet, omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur. Hinc illud sumitur certissimum: Cum filios castigat Deus, percutientis verbera magna sunt amoris argumenta. Quod jam paulò uberius exponendum.

§. I.

Quemadmodum meliora sunt amanti vulnera quam odio persequentis blandimenta & oscula: ita proflus meliora sunt Dei filium punientis verbera, quam blandientis Mundi beneficia. Hebræus Amos Numinis vicem: *Tantummodo vos, inquit, cognovi ex omnibus cognationibus vestra: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.* Vos ut notos, imò ut filios meos, arguis

Bararia
Sancta vo-
lum. i. mihi
p. 141. med.
Elisabethæ
Pannoniæ
regis filie
in divinam
voluntatem
reverentia.

Orantis
Saræ virtu-
tutum spec-
imina:

1. Eximia
patientia.
Tob. cap. 3.
v. 9. & 10.

2. Insignis
abstinencia.
Tob. cap. 3.
vers. 10.

3. Singula-
ris con-
stantia.
Ibid. v. 11.

Verba Dei
punientis
meliora
sunt quam
mundi
blandientis
beneficia.
Amos cap. 3.
vers. 2.

Gregor. hom. 12. in Ezech.

Bernard. serm. 42. in Cant.

Pf. 80. v. 3.

Ezech. 1. 16. vers. 42.

2. Machab. cap. 6. v. 12. & 13.

Pœna ad supremum iudicium non dilata est signum misericordie.

Pf. 98. v. 8.

Job. cap. 3. vers. 21. Qui in probatione fuerint geminato fœnore receperunt quæ perdidit: Job cap. 42. vers. 10. Jobus.

flagris compellam ad officium. Quod Hieronymus confirmat, illa Ezechielis verba interpretatus: Non parceret oculus meus, neque miserebor. Non parcerit ut parcat, non misereatur, ut magis misereatur. Percussit autem Dominus, quem diligit, & castigat omnem filium, quem recipit. Hinc nos rectissime philosophamur: Quem Deus non verberat, hunc non amat. Quod & Gregorius confirmans: Peccantes quosque, ait, nunc consideramus amplius miseros, quando conspiciamus eos in culpa sine flagello delictos. Maximum supplicium (in hoc orbe) est delinquentem à Deo non corrigi. Quod Bernardus disertissime affirmans: Tunc, inquit, magis irascitur Deus, cum non irascitur. Ulcus nimis malignum est, quod omnem abhorret tactum: Non puniri, maxima est punitio. Tam luculentæ veritatis Deus ipse testis: Dimisi eos, inquit, secundum desideria cordis eorum; ibunt in adventionibus suis. Idem per Ezechielem pronuntiavit: Zelus meus recedet à te, & non irascatur tibi amplius. Conspiciens patris verbera, sunt dilectionis indicia.

Scripturus historiam hujus ævi, quo hæc scribo, commode apponet illud à Machabææ gentis historia: Obsecro autem eos, qui hæc lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus, sed reputent ea, quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententiâ agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium. Pars maxima est misericordiæ, pœnas debitas ad supremum iudicium non differre. In hac vitâ percussus Dei manus materna est & medica. Hæc planâ & porrectâ manu ferit Deus, uti matres solent infantulos; at verò illic in orbe altero duobus pugnis cædit, corpus & animam in gehennam perdit. Quos odit, manibus ferreis contundit, æternum occidit. Hic autem, quos amat, castigat. Nos homunciones infantuli miselli, ac stolidi vellemus suavius amari, blandis & parentibus manibus tractari, pulvillo collocari, rosâ coronari. Hæc nostra est stulta infantia; adeo non dubitamus reliquimus nubes, ut ea solum, quæ temporis sunt, pueriliter attendamus; iis non magni æstimatis, quæ promittit æternitas. Rex David longè maturiori sensu hæc leuia contemnens, & minimos etiam navos à Deo puniri singularem gratiâ interpretatus: Deus, inquit, tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adventiones eorum. De Mose, Arone, Samuele sermo est, qui quidem primæ admissionis amici erant, à levioribus tamen etiam labeculis impunitatem non habuerunt. In sanctissimis etiam viris pœne semper est, quod corrigi, quod emendari possit. Actiones humanas veluti pictorum tabulas nos pagani, imperitissimi spectatores, parum limatis & indoctis oculis aspiciamus: hinc iudicia temeraria & perversa. At verò Deus sicut artifex, & picturarum peritissimus æstimator vel minutissimos errores oculis æquissimis deprehendit & puniit; omne virtutis officium vel tenuissimum sine præmio non dimittit.

§. II.

Hinc illa fidei certitudo, quam Deus Tobie ac Sara patefecit: Hoc autem pro certo habet omnis, qui recolat, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur. Luculentissimè id spectare est in Jobo, qui quidquid facultatum & opum perdidit, geminato fœnore recepit. Adidit Dominus omnia quacunque fuerant Job duplicia: pro septingentis ovibus, mille quadringentas, mille asinas, & mille juga boum pro quingentis; pro tribus, sex millia camelorum recepit. Prius tamen in probatione grandi fuerat, quàm ita coronaretur. Omnes illum amici, cognati, famulæ, famuli deseruerant, imò & oppugnabant: post ærumnas septem annis toleratas, ad fimetum denique publicum velut cadaver vivum elatus, rerum omnium extremè inops. Hoc septemvâli decursu studio Deus illum velut faucibus mortis extrahens in solum

A reduxit. Adfuerunt postliminio amici, cognati, familia multa nimis. Amicorum singuli ovem unam & inaurerem auream donarunt. Opibus denuo post longam & asperam probationem coronatus est amplissimis. Joseph Egypti proreus à suis fratribus iniquè venditus, à suâ dominâ falsò accusatus, à suo domino in carcerem conjectus, tandem emerit post rigidam probationem à Deo coronatus. Daniel in leonum foveam bis præcipitatus in probatione fuit, sed à Dario rege honoribus summis coronatus est. Castissima Susanna jam ducebatur, destinata morti victima, jam ei minabantur lapides ut adulteræ. Austera fuit hæc probatio. Sed adspexit Deus; innocens & pudica mulier ingentibus eloigiis coronata in celebritate maximâ, atque in oculis omnium vixit; nec ullis post sæculis partam pudicitia gloriâ amittit. Pro certo habuit Susanna mortem innocenter obitam à Deo amplissimè coronandam.

Ita tamen probatio non negamus, vehementer excruciat, sed modicum durat, & æternum coronat. Hæc probatio est lixivium mordax & asperum, sed egregiè purgat & sanat. Ad hanc fidei certitudinem divinus Petrus nos erigens: In quo exultabitis, inquit, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus, ut probatio vestra, fidei multò pretiosior auro (quod per ignem probatur) inveniatur in laudem & gloriam & honorem in revelatione Iesu Christi. In ipso lactu, interque lacrymas gaudere nos jubet & exultare. Et ejus rei assignat causas. 1. Probationes & tentationes, ærumnæ atque afflictiones omnes, modicum sunt & insignificans, ad infernum, immortale, immensum cæli præmium. 2. Quod patitur non modicum solum, sed & breve ac momentum est. Beatus Eucherius ad Valerianum cognatum: Nihil est, inquit, magnum re quod parvum est tempore. 3. Si oportet contristari: quid enim luctamur cum necessitate? si oportet, toleremus quod immittit tolerandum: hæc Dei voluntas est. 4. Vices rerum humanarum consideranda; quæ gaudia identidem miscent luctibus, luctusque gaudis: neque enim assiduis meroribus aut doloribus obtundimur, quemadmodum damnati ad inferos. Nos subinde respiramus, & pausam interjungimus, & vires reparamus: perpetua & non ingrata rerum omnium vicissitudo est. 5. Probè norint quicunque miseriarum compotes sunt, afflictiones esse probationes, experimenta, tentationes, exercitationes, cæque varias: Hunc morbus, illum paupertatem, istum odia & invidentia, hunc contemptus & infamia, alios curæ, angores, & occulta pectoris vulnera exercent. Quiddam ærumnarum & exercitationum sit, hoc pro certo habet, omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur. In probatione fuerunt omnes amici Dei, jam omnes coronantur.

§. III.

Longissimus fuit Jobo tirocinii annus, septennium Lipsium, quo toto velut ad inferos dejectus morbos & ærumnas incredibiles perpassus, non singulis solum diebus, sed singulis pœne horis mortuus. Noëmus quidem mitius, sed diuturnius, annos centum & unum variis & gravibus molestiis fatigatus est. Calumnias & Josephi carcerem Joseph triennio sustinuit. David pœne omni vitâ in miseriis fuit. Daniel tirocinium suum inter leones posuit. Hebræi tres juvenes in ipsis etiam flammis Trium specimen suæ virtutis dedebunt. Machabææ heroidis filii in sartagine & exquisitissimis tormentis constantiam suam insignissimè demonstrarunt. Athanasius non ab Arrianis tantum, sed ab orbe toto exagritatus locum ex loco mutavit exul & profugus. Sed hoc modicum fuit, probatio fuit. Ad hoc animi robor Sebastianus martyr Marcum & Marcellianum fratres cohortatus Marti & est, ne tentati à fide deficerent. Tormenta vel levia sunt, vel acra & gravia. Si levia, tolerabilia sunt; si gravia, non

CAPUT IX.

Tobias presentie divine cultor observantissimus.

SI quis ideam & prototypon vite Christiane ex virtute agenda inspicere, & compendio velit discere, quidquid ad omnem virtutis exercitationem spectat, vix melius quid, aut brevius, aut ordinatius inveniet, quam preceptiones, quas Tobias pater dedit filio. Nam primò erudit illum, qui se gereret erga Deum, idque preceptis tribus. Deinde docuit illum, qui se gereret erga homines, idque sex preceptis. Tertio denique instruxit illum, qui se gereret erga seipsum, idque tribus etiam preceptis. Hic ordo paternæ cohortationis est: preceptiones singulas inspiciamus.

Officium erga Deum preceptiones ternas complectitur. Prima est, Religio & Pietas: Omnibus diebus vite tue in mente habeto Deum. Quibus verbis filio assiduam divinæ presentie venerationem commendavit. Altera est, Laudatio Dei continua: Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permanceant. Tertia est, Aversio ab omni peccato perpetua: Cave, ne aliquando peccato consentias, & pratermittas præcepta Dei nostri.

Officium erga homines, quod in charitate potissimum, & iustitiâ consistit, præceptionibus senis comprehenditur. Prima est, erga parentes: Honorem habebis matri tue omnibus diebus vite ejus. Secunda, erga pauperes: Ex substantiâ tuâ fac eleemosynam: Quomodo potueris, ita esto misericors. Ubi etiam docet, quibus, quomodo, ex quâ crumenâ, quo fructu sit largiendum. Tertia, erga mercenarios: Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, solum et mercedem restitue. Quarta, erga Consiliarios: Consilium semper à sapienti perquire. Quinta, erga Defunctos, Patrem tuum, & vinum tuum super sepulchrum justi constitue. Sexta, erga quoscunque alios: Quod ab alio oderit fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. En sapientissimum Charitatis & Iustitiæ brevium.

Officium erga seipsum, est victoria sui, & decorum quod præceptionibus tribus continetur. Prima est, Submissio & modestia: Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas. Secunda, omnis lascivie & adulterii fuga: Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione, & prater uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. Tertia paupertatis, & aliarum ærumnarum tolerantia: Noli timere, fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timerimus Deum. Atque hoc vite Christiane compendium. Has præceptiones uberius explicare magni voluminis negotium est: Nos primam omnium præceptionem delibabimus, explicaturi divinæ presentie venerationem assiduam, ob quam jure merito dici possit Tobias presentie divine cultor observantissimus.

§. 1.

DEI presentia in omni loco veneranda Nicetas Nicetas l. 2. cap. 10. per novem paragraphos. Deus est in omni loco verè presentem Salomon testatur: In omni loco, inquit, oculi Domini contemplantur bonos & malos. Omnes viae hominis patent oculis ejus, spirituum ponderator est Dominus. Quod Hieremias vates confirmans: Magnus consilio, inquit, & incomprehensibilis cogitatu; cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundum vias suas. Idem adstruens Paulus: Non est, inquit, ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus: discretor cogitationum & intentionum cordium.

non diuturna sunt, sed ad mortem adigunt, & per mortem ad immortalitatem transmittunt. Tolereus ergo tam levia, quam gravia; illa, quia modica; hæc, quia brevia. Hoc enim pro certo habet, omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur.

Beatus Leo præful Romanus summus ad hanc ipsam spem nos animans: Certa est, inquit, & secura expectatio promissæ beatitudinis, ubi est participatio dominicæ passionis. Scientes, inquit Paulus, quod sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis. Nam si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus & conregnabimus.

Arnulphus quidam religiosæ Cisterciensis familiae vir eximie pius morbo & viscerum doloribus colicis, adeo laboravit, ut aliquanto tempore in mortium jacuerit. Ubi demum ad se rediit, coram pluribus exclamavit: Vera sunt omnia, Domine Jesu, quæ dixisti. Idque sæpius ingeminavit. Interrogatus, qui valeret, has ipsas voces reddidit: Vera sunt omnia, Domine Jesu, quæ dixisti. Qui aditabant, linguâ eum delirare, & aliena loqui præ doloribus putabant. Quibus ille: Sanæ mentis sum, inquit, & affirmo verissimum esse, quidquid Christus in Evangelii amatoribus crucis promissit. Magnus hic dolor qui me exerceat, sed hoc mihi nomine gratus est, quia spem certam ingerit æternæ voluptatis. Hoc igitur certo habet, omnis qui Deum colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur. Et necesse profus est, homo fidelis & superis carus sit, cui Christus suam crucem ferendam committit, tolerantiam amplissimè remuneraturus. Ponaventura rem ita explicat: Qui pedites eunt peregre, æstuante jam celo sarcinulas suas, si possint, in alios partiuntur; sed non cuivis pallium, aut cum pecuniâ bulgam, sed noto homini ac fido tradunt, ita Christus ad patiendi societatem vocat, quos charissimos habet & fidelissimos. Hos inter felleum partitur calicem, & onera, quæ ipsemet gestavit, amicis dividit, in amicitia symbolum & futuræ remunerationis argumentum.

Dices: At enim æquè multa, vel plura patiuntur homines mali. Fateor, sed ea, quam ferunt, non est crux Christi, sed mundi, sed diaboli. Sed unde, inquires, hoc scitur? E pluribus, nec fallacibus signis: verba & gestus horum crucigerorum considera; observa eorum diffidentiam, pusillanimitatem, impatientiam, murmurationem, inconstantiam. Verbum vetus est: Laurigeri multi, pauci Phœbi: ita priorum crucigeri multi, pauci patientes & probi. Inter illos & istos discrimen invenire non difficile. Non obmurmurat, neminem accusat, præmium in celo expectat, qui crucem Christi causâ portat. Ideo Sara tam signanter dixit: Hoc autem pro certo habet, omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur. Subinde mater terrificam se fingit infanti, pignos complicat, tonat, minatur, fulminat, quasi jam jam infantem vivum devoratura; ira est, imprecatio dira est, sed matris; nollet fieri, quæ imprecatur, quia mater est: ita Christus nonnunquam vultum leonis induit, ungues exerit, ignes vomit, dentes stringit; nihilominus læviendo parit, quia pater est. Hoc igitur pro certo habet, quisquis illum colit, suas miseras amplissimis præmiis emutandas. Hoc unicum ergo quærendum: Colitis Christum, amatis Deum? Colimus; amamus. Hoc ergo habetote pro certo, quod vita vestra, si in probatione fuerit, coronabitur. Altum ingemiscens Jobus: Solum mihi, ait, superest sepulchrum. Nos hilaritè loquamur: Solum nobis superest cælum. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Non sum primus, cui lævitas calamitatis attulit exordium salutis. Progrediamur magno animo, & patiamur cum Christo, pro Christo. E cruce in paradysum compendiosissimus est transitus.

Tobias erudit filium qui se gereret erga Deum, homines, & seipsum.

1. Erga Deum præceptum. Tob. cap. 4. vers. 6. Secundum: Ibid. v. 20. Tertium. Ibid. v. 6.

1. Erga homines præceptum. Ibid. v. 3. Secundum. Ibid. v. 7. Tertium. Ibid. v. 15. Quartum. Ibid. v. 19. Quintum. Ibid. v. 17. Sextum. Ibid. v. 16.

1. Erga seipsum præceptum. Ibid. v. 14. Secundum. Ibid. v. 12. Tertium. Ibid. v. 23.

§. I.

Filium Tobias erudiens, & in amorem pauperum inligans: Noli, ait, avertere faciem tuam ab ullo paupere. Varia est vultus avertio, proa diversa est animi affectio, quod paulò explicatius tradendum.

I. Vultum à paupertate avertit, qui penuriam hominis non nescit, cum satis videat, quâ necessitate stringatur, sed ne suam illi operam aut pecuniam cogatur impendere, illum à se ad alium amandans; Ito, inquit, mi amice, ito, ille juvabit. Ille alter aequè nummorum tenax, & operæ parvus similiter ad alium mittit, dulcia effundens verba, ut hominem tantò celerius à se amoveat. Tertius eodem artificio ad quartum, quartus ad quintum, hic ad plures alios ablegat. Mirè omnes munifici sunt verbis, re nullus, operam nemo, nemo crumenam commodat: omnium sagax cura est hominem egentem à quo nihil speres, quàm celerrimè à se amoliri.

Hoc creberrimum, hoc imò quotidianum est. Nemo est, qui ipse sibi dicat: Tibi derelictus est pauper, tibi, non aliis; imò seipsum quisque purgat frigidissimis his logis: Cum pauperculum hunc nemo velit juvare, cur ad me mittitur, cur ego juvem? Nunquid Deus ego sum? Num mea crumena ad omnium necessitates singuliat? Ego mihi & meæ familiæ prospicio, quid ad me alieni? Ita omnes excusant, ita opem negant omnes. Ita omnes isti quantumcunque suaves & politici sint, facies suas à paupere avertunt. In hos Joannes acriter declamans:

Qui habuerit substantiam hujus mundi, ait, & viderit fratrem suum necesse habere, & clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Misericordia verà non linguam facundam, sed manum actuosam poscit. Filioli mei non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. Quod & Siracides præcipiens: Fili, ait, elemosinam pauperi ne defraudes & oculos tuos ne transvertas à paupere. Animam esurientem ne despexeris, & non exasperes pauperem in inopiâ suâ. Cor inopis ne afflexeris, & non protrahas datum angustiantis. Rogationem contritiari ne abicias, & non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne avertas oculos tuos. Mirum, bis mirum, sapientissimum doctorem Ecclesiasticum idem sapius repetitis phrasibus profari: quod hîc vertè sit. Oculos tuos ne transvertas à paupere: Non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne avertas oculos tuos. Nimirum hæc stupori nostro dicta sunt, cui centiè, cui millies hæc inge-

renda, dum ea satis capiat. Siracides ergo persuasurus à pauperum nullo avertendum vultum: priusquam, inquit, panem, vestes, pecuniam des, da aliquid oculorum, & humani affectus, da prius particulam cordis, quàm æris; & ne ludificatione vapâ circum amicos mitas, qui nec terencium quidem, aut assem porrigent, Tu da, tu juva, quidquid alii faciunt.

II. Faciem avertit à pauperibus, qui eos graviore verbo appellat, & asperè tractat. Hic ferè morbus divitum est; egenos inhumaniter, insolitè, severiter, acerbè, inclementer accipere. Quod si quis meliore pallio, undantè bombycinâ veste sese inferat, mox faceratum oris promunt, & byssina verba jaciunt: adèd docilem habent linguam, quæ mel & acetum fundat, prout collibuerit, mel divitibus, acetum pauperibus, quos sæpe nec responso dignantur. Hoc prorsus est à paupere faciem avertere. Ad mores longè mitiores nos formans

Siracides: Animam, inquit, esurientem ne despexeris: non exasperes pauperem in inopiâ suâ; cor inopis ne afflexeris; non protrahas datum angustiantis. Noli obsecro tam esse cunctabundus, cum pauperibus dandum est. Da quàm primum potes; multum dederis, si citò dederis; tolle moras tam exosas, & exportige cunctatricem manum, & ne rimeris pauperum promerita: largire stipem pauperi, quia pauper est. Quid anxie scrutaris, quàm eâ sit dignus: Joannes Chrysostomus pro suggestu sæpe totis concionibus docuit: Pauperes non esse scrutandos; cur

Cur Siracides ex-

pius repetit à pau-

peti nullo avertendum vultum.

2. Cum pauperes graviore verbo appellat, & asperè tractat.

Ecclesi. cap. 4. Siracides: Animam, inquit, esurientem ne despexeris: non v. 2. & 3. In dandis elemosinis non est cunctabundus.

1. Joann. c. 3. Qui habuerit substantiam hujus mundi, ait, & viderit fratrem suum necesse habere, & clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Misericordia verà non linguam facundam, sed manum actuosam poscit. Filioli mei non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. Quod & Siracides præcipiens: Fili, ait, elemosinam pauperi ne defraudes & oculos tuos ne transvertas à paupere. Animam esurientem ne despexeris, & non exasperes pauperem in inopiâ suâ. Cor inopis ne afflexeris, & non protrahas datum angustiantis. Rogationem contritiari ne abicias, & non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne avertas oculos tuos. Mirum, bis mirum, sapientissimum doctorem Ecclesiasticum idem sapius repetitis phrasibus profari: quod hîc vertè sit. Oculos tuos ne transvertas à paupere: Non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne avertas oculos tuos. Nimirum hæc stupori nostro dicta sunt, cui centiè, cui millies hæc inge-

renda, dum ea satis capiat. Siracides ergo persuasurus à pauperum nullo avertendum vultum: priusquam, inquit, panem, vestes, pecuniam des, da aliquid oculorum, & humani affectus, da prius particulam cordis, quàm æris; & ne ludificatione vapâ circum amicos mitas, qui nec terencium quidem, aut assem porrigent, Tu da, tu juva, quidquid alii faciunt.

II. Faciem avertit à pauperibus, qui eos graviore verbo appellat, & asperè tractat. Hic ferè morbus divitum est; egenos inhumaniter, insolitè, severiter, acerbè, inclementer accipere. Quod si quis meliore pallio, undantè bombycinâ veste sese inferat, mox faceratum oris promunt, & byssina verba jaciunt: adèd docilem habent linguam, quæ mel & acetum fundat, prout collibuerit, mel divitibus, acetum pauperibus, quos sæpe nec responso dignantur. Hoc prorsus est à paupere faciem avertere. Ad mores longè mitiores nos formans

Siracides: Animam, inquit, esurientem ne despexeris: non exasperes pauperem in inopiâ suâ; cor inopis ne afflexeris; non protrahas datum angustiantis. Noli obsecro tam esse cunctabundus, cum pauperibus dandum est. Da quàm primum potes; multum dederis, si citò dederis; tolle moras tam exosas, & exportige cunctatricem manum, & ne rimeris pauperum promerita: largire stipem pauperi, quia pauper est. Quid anxie scrutaris, quàm eâ sit dignus: Joannes Chrysostomus pro suggestu sæpe totis concionibus docuit: Pauperes non esse scrutandos; cur

A pauperi des, caussarum satis esse scias paupertatem. Deus, inquit Augustinus, non cui detur, sed quo animo detur attendit. Qui Christum diligit in Christiano, hoc animo ei porrigit elemosinam, quo accedit ad Christum. Occurrit tibi homo peccator; duo nomina dixi. Hac duo nomina non sunt persuasa. Duo nomina, aliud quòd homo, aliud quòd peccator. Quòd homo, opus est Dei, quòd peccator, opus hominis est. Da hîc, opus operi Dei, noli operi hominis.

§. II.

III. Faciem avertit à pauperibus, qui debitores egenos, aut subditos depauperatos rigidà vi ad expedienda nomina compellit. Severus instat exactor; heus solve ad diem, solve. Non possum; Fac possis, solve. Expediam nomen, sed hoc mense non possum. Hoc mense debes. Ultra omnes vires meas est, es alienum tam citò luere. Nisi mox luis, cogam. Ah grandè vastavit agros, jugulavit fegetes, arva non responderunt, prædator miles, aut subitum fulmen combussit horreum, statum frumenti pensum reddere non possum. Nihilominus premit creditor: heus rustice frumentum repræsenta, aut cippo includèris. Non possum, etià velim repræsentare. Ergo tibi compedes impingam, corpus in nervum dabis. Mitius, mi here, mitius. Redde, quòd debes, aut proximus est licitor, qui in robor terapiat. Ita vultus & unâ omnis humanitas avertitur à paupere. Quod testatur Isaias: Ecce, inquit, in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros reperitis. Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percuritis pugno impiè. In præcâ lege Deus hanc vim vehementer avertit præcepit suis: Cum repeteris à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas: sed stabis foris & ille tibi proferet, quod habuerit. Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus. Quod solitus interpres ita explicat. Qui repetit non habentem, Deo facit violentiam. Nam sæpe vestis stragula, & lectuli operimentum & curtißima supellex pauperibus violenter adimitur, ut ad expediendam solutionem argantur. Viscera impiorum crudelia, planè ferrea. Sed his talibus non patet Deus, cujus & specimen dedit in Belisario Justiniani Cæsaris supremo duce, qui tor reges vicit, tot egit triumphos, tandem erutis oculis devolutus ad faccum publicè mendicavit. Ajust Constantinopoli eam columnam eumnum stare, ad quam solitus federe, ac clamare: Date obolum pauperi Belisario. Hujus ego facinora non proclamabo, sed verosimillimum est, quod militiæ fieri amat, à Belisario pauperes spoliatos, fortunis omnibus exutos, eorum domus combustas, aut certè has tales injurias illis allatas, ab ipso dissimulatas. Tandem suorum vindex consurgit Deus, par pari reddidit: Quâ enim mensurâ mensi fuerimus, remerietur nobis.

Terbarum bellicarum, quibus Germania ab Anno 1618. ad Annum 1636. miserimè deformata causis complures est assignare. Inter primarias hæc censenda, pauperum incredibilis oppressio; quanti, ah, quanti sine numero reculis suis exuti ad faccum, ad extremam mendicitatem, ad diram famem, mortemque adacti sunt! Grave est pupillam Dei tangere, ne dicam, violare, aut lædere: qui pupillam lædit, Dei pupillam fodit. Deus quidem patientissimus, summè longanimis, immensæ misericordiæ est, has tamen injurias sibi in suis irrogatas, vix unquam diu dissimulat. Viderint illi, qui aut has Germaniæ turbas concitarunt, aut mederi concitatis cum possent, ambitione aut socordia, aut avaritiâ ducti noluerunt. Usque & usque & usque Tobias cohortatus: Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Si desit pecunia, non desit mitis affectus, humanitas vultus, non desit benigna verba.

Jaço fundamentum præceptionem de dandâ stipe subjungit Tobias: Quomodo potueris, esto misericors. Da pro viribus, da pro facultatibus tuis, da quantum potes da-

re. Si

1. Præceptum de dandâ stipe subjungit Tobias: Quomodo potueris, esto misericors. Da pro viribus, da pro facultatibus tuis, da quantum potes da-

re. Si

1. Præceptum de dandâ stipe subjungit Tobias: Quomodo potueris, esto misericors. Da pro viribus, da pro facultatibus tuis, da quantum potes da-

re. Si

S. III.

re. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Simul etiam ostendit, quos fructus pariat eleemosyna, & cur ea sit danda. Inter fructus eleemosynæ hos numerat.

I. Ita fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. Eleemosyna seu misericordie studium, præ virtutibus ceteris hoc habet singularissimum, Deo mirificè placet, eique magis in amoribus est, quàm aliæ actiones plurimæ honestissimæ. Neque enim ulla res est, Nazianzeno teste, quæ Dei benevolentiam perinde conciliet ac misericordia, sacrificium Deo gratissimum. Talibus enim hostiis promeretur Deus. Talis verè in nos Deus est, quales nos sumus in pauperes. Avertimus nos? Et ipse se avertit, Damus, sed parèd? Et ipse suam substringit liberalitatem. Damus, sed largiret? Et ipse in nos largissimus est. Da igitur, fili mi, da liberalissimè; pro posse da, & non avertetur à te facies Domini; Deus semper benevolam habebis.

II. Præmium bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. Hebræa phraſis depositum bonum appellat: nam quidquid in pauperem erogatur, apud Deum deponitur, ubi totum fidelissimè custodiatur, cum inestimabili lacto, nec obolo inde defessuro. Tibi thesaurizas, ait Tobias: quis enim dant eleemosynas, verè sibi thesaurizant, qui pecunias congerunt, thesaurum quidem colligunt, magis tamen alii, quàm sibi. Nam condus quærit primum, & quod ille comparit, id aliter univèrsam abripit. At verò qui eleemosynas dat, sibi ipse thesaurizat.

Chryſostomus rem putat absurdissimam, eleemosynam parcam. Nam eleemosyna, inquit, non est eleemosyna, quæ non est larga. Addit: Sunt misericordes, sed modica tribuentes per totum annum. Et quale hoc prandium est censendum, quo ovum unicum apponitur, quod dum lixaretur, dimidium effluxit, avenacei panis particula, gustatorium pocillum acescente zycho plenum? Qualis hæc cena est, quam uno alteròve bolo totam glutias; qualis hæc eleemosyna, quæ tam parca, tam fordæda? Qui plus stipsis spargit, thesaurum amplioem colligit. Vir magnus & eruditus affirmavit, alchimiaæ artificis id efficere se posse, ut in ipso hypocausto suo intra unius anni spatium, quinque millia florenorum sibi velut sub manibus nascantur. At ego, ajebat, non hoc ago, sed lapidem philosophicum quero. Promissum magnum, & ponamus verum, sed quid hoc ad eleemosynæ lucrum? Panis quadræ, veste obsoleta, pecuniâ vilissimâ, si vis, regnum lucrari potes: das parvulam stipem, & recipies auri millionem, frange panem esurientis, & emisti cælum. Neque petenti solum dandam eleemosynam, sed etiam præoccupandum esse non petentem docens Augustinus? Noli dicere, inquit, si petierit, dabo. Expelles, erandus est, go, ut petat. Sic pascis bovem Dei, quomodo transeuntem mendicam? illi petenti das, quia scriptum est; Omni petenti te da. De isto quid scriptum est? Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: Quere cui des, beatus enim qui intelligit super egenum & pauperem, qui præoccupat vocem petentis. Si sic inter vos indigent milites Christi, ut etiam petant, ridet ne vos judicent, antequam petant. Quomodo, inquis, quero? Esto curiosus, esto providus. Prospice, accende, unde quis vivat, unde se transigat, unde habeat: non reprehendetur ista curiositas tua, terra eris producens fœnum jumentis & herbam servituti hominum. Curiosus esto, & intellige super egenum & pauperem. Alius ad te venit, ut petat: alium tu præveneri ne petat. Sicut enim de illo, qui te querit, dictum est: Omni petenti te da: sic de illo, quem jubetis querere dictum est: Sudet eleemosyna in manu tuâ, donec invenias justum, cui eam tradas. Perfecta est ergo misericordia, ut ante occurratur esurientibus, quàm roget mendicus. Non est enim perfecta misericordia quæ precibus extorquetur. Sed si racet mendicus, loquitur pallor in facie. Festina pietate succurrere, ne audias rogantem: ne quod debetur Domino, vendices tibi.

III. Eleemosyna ab omni peccato, & morte liberat. Non patietur animam ire in tenebras. Ab omni peccato liberat: disponit namque ad pœnitentiam, quæ gravissima quæque peccata eluit. Si quis verò stipem erogaret, nihilominus in immensum aggregaret noxas, nec seriam cogitaret pœnitentiam, incassum pœne laboraret. Sed eleemosyna saniorè impicit mentem, & maturiùs ad resipiscenciam impellit. Neque à peccato solum, sed & à morte liberat. Illi demum verè moriuntur, qui in peccatis moriuntur. Quod Christus Judæis vaticinatur: Vos, inquit, in peccato vestro moriemini. Hanc mortem pessimam arcent eleemosynæ. Nam, beato Leone teste, eleemosyna peccata delent, mortem præmunt, & pœnam perpetui ignis extinguunt. Quæ Chryſostomus illustrissimè dicto confirmans: Eleemosyna, inquit, remedium est ad omne vulnus utile. Nabuchodonosor rex erat sceleratissimus, ulceribus & vulneribus letiferis plenus; Daniel nihilominus velut chirurgus peritissimum spem sanitatis afferens, & jacentem erigens: Rex, inquit, animos revoca, repeticem malagmata, his vulneribus tuis omnibus curandis. Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordis pauperum. Hoc empiæstrum usûs accommodandum animo: da eleemosynas, & restituetur sanitas. Nam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.

IV. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam. Hebræo idiomate: Munus amplum & bonum reddetur coram Sancto. Misericordiam singulare, inestimabile præmium, tam in hac mortali, quàm in mæliore, immortalitate persolvendum. Fatali orbis die, qui de nostris annis omnibus sententiam dicet, de Misericordiam actionibus maxima instruetur quaestio. Si confectis studiis Medicus aut Jurisconsultus examen subiturus sciret, quid examinatores quaesituri essent, rem sibi optatissimam duceret, & ad ipsas quaestiones se solertissimè pararet. Ecce, ô Christiani, examinatus & judex supremus præmonet sincerissimè, quid supremo die singillatim sit interrogaturus: Interrogationes hæc erunt: In quos inclementes, duri, immisericos, in quos humani, misericordes, benefici fuerimus; cui pecuniam aut panem, aut vestem dederimus; quem morbo aut carcere detentum in miserimus, cui hospitium aut sepulturam concesserimus. Quid ad quaestiones istas respondebimus? Jam præmonemur millies, iterumque millies, hæc ipsa eo die interroganda; quin paramus nos summis studiis, quid ad quaestiones istas, quàm opportunissimè respondeamus? Cur orbis Judex supremi iudicii die, solius eleemosynæ facturus sit mentionem disertissimè Augustinus id explicans: Dominus noster IESVS Christus, inquit, prænantians nobis iudicium suum futurum, omnia cetera recta facta iustum, & solas eleemosynas commemorare dignatus est. Tacuit omnia mala facta in quodam, & solam sterilitatem eleemosynæ increpandam esse iudicavit, non nisi ad nos componendos. Quare hoc? Quia omnia crimina eleemosynis redimuntur. Ideo illam laudavit fecunditatem, istam culpavit & damnavit ariditatem. Sed audisti omnia malefacta eleemosynis redimi: nolite sic intelligere, ut intelligunt quidam perversè. Eleemosyna enim possunt tibi prodesse ad delenda peccata præterita, si mores mutaveris. Si autem in eis malis perseveraveris, eleemosynis tuis non corrumpes iudicium Dei. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.

Hanc certè fiduciam expertus Tobias nobilissimos Hos fructus eleemosynæ collegit. 1. Oculorum usum per Angelum cataplasma felleum recepit: si centum milia ducatorum huic beneficio rependere potuisset, beneficium non æquasset. 2. Pecuniam omnem, talenta decem à Raguele fide optimâ recepit. 3. Filium honestissimo matrimonio collocavit. 4. A rege Sarmatarum gratiam,

Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, &c. Tob. cap. 4. vers. 11. Vide Augustinus 5. l. 21. de Civitate 2.7. mibi p. 290. Iona. cap. 3. v. 21. & 24. S. Leo sermo 2. & 5. de collectis.

Dan. cap. 4. vers. 24.

Tob. cap. 4. vers. 12.

4. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam.

Cur orbis Judex supremi iudicii die solius eleemosynæ facturus sit mentionem?

Aug. in Gen. 22. de Civitate 2.7. mibi p. 290. Iona. cap. 3. v. 21. & 24. S. Leo sermo 2. & 5. de collectis. Dan. cap. 4. vers. 24. Tob. cap. 4. vers. 12. 4. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam. Cur orbis Judex supremi iudicii die solius eleemosynæ facturus sit mentionem?

gratiam, honores, opes obtinuit. Senectutem lætam, vegetam, vitam diuturnam habuit, annos duos supra centenos vixit. An non omnis elemosyna illius abundantissimè repensã, in hac etiam mortali vitã? Salomonis oraculum est: *Qui dat pauperi, non indigebit; qui despiciet deprecantem, sustinebit penuriam.* Eam quæ causam utilissimè suadet Ambrosius: *Necessitates aliorum quantum possimus juvemus, & plus interdum quam possimus.* Nusquam magis noxia est parsimonia, quam in dandã elemosynã, cuius, quivis obolus centuplici gaudet lucro. Nemo hic magis perdit, quam qui nihil vult perdere.

CAPUT XI.

Tobias luxuriæ hostis acerrimus.

Monuerat Tobias filium, respiceret cum turã Deum, respiceret homines, respiceret seipsum. Primum illud assiduam divinæ presentie venerationem, continuã Dei laudationem, jugem à peccatis omnibus averfionem complectitur. Hæc dicendo libavimus. Subjunximus præceptionem de juvandis pauperibus. Ea, quæ ad parentes honorandos, amicos & consiliarios audiendos, mercenarios tractandos, mortuos curandos spectant, alibi explicanda jam seponimus. Tertium illud est: *Respice teipsum*: quo documento superbiam potissimum, & luxuriam monet cavendam. Nos hic explicabimus, quare Tobias libidinis osor maximus tam accuratè ac sollicitè filium instruxerit, omnem vel luxuriæ umbram vitare.

§. I.

Tobias præceptio est: *Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione.* Cum Propheta, cum Christus, cum Apostoli suum illud inclamant: *Attendite*: animus certè adhibendus, & agendum serid. Vociferatur David: *Attendite popule meus.* Vociferatur Hieremias: *Attendite & videte.* Christus toties vociferatur: *Attendite à falsis prophetis; attendite à fermento Phariseorum;* Attendite ne graventur corda vestra crapulã. Paulus valedicēs hoc ipam Ephesinis majoribus altè impreffit: *Attendite vobis, & universo gregi.* Ita Tobias: *Attende tibi, fili mi.* Cum sermo est de libidinis vitio, inclamandum ubique omnibus altissimã voce: *Attendite vobis, attendite.* Cur autem Tobias filium tam anxie monuerit, libidinem caveret, plures sunt causæ consideratu dignissimæ.

I. Vitium libidinis vulgarissimum, quod vix ulli hominum ordini aut ætati parcat. Omnia libidinum referta. *Mundus totus in maligno positus est.* Orbi universo labem foedissimam infert luxuria. Quod Oseas jam olim deplorans: *Furtum, inquit, & adulterium inundaverunt, & sanguinem tetigit.* Omnia his nequitis plenissima: quod satis constat: & quantum ejusmodi nequitiarum supremus dies in apertè ponet, de quo jam nihil constat, quod parietes & tenebræ velant. Vir eruditus dicere solebat: Si centum juvenes ad inferos mittantur, nonaginta novem ob hoc unicum flagitium in flammam præcipitantur. Verosimilis planè conjectura. Idcirco Paulus apertissimè prædicens: *Hoc enim, inquit, scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus non habet hereditatem in regno Christi & Dei.* Ille Domini oculus Joannes beatorum civitatem digito monstrans promulgat: *Foris canes & impudici.* Exeste Veneris mancipia, exeste libidinum prostibula, homines impuri, turpes, obscæni cogitibus, verbis, actionibus: exeste canum & hædorum lascivi greges, in flammæ Orci stabulum vestra vos rapit lascivia. Attendite vobis, ô Christiani, attendite ab omni fornicatione.

II. Vitium libidinis pertinacissimum, & pæne insanabile. Vix enim vitiorum ullum est, quod ad eodè pervicaciter & obstinatè divino spiritui resistat. Quod Sira-

Acides clarè testatur: *Verbum sapiens audivit luxuriosus, inquit, & displicebit illi. & projiciet illud post tergum suum.* Idem & Oseas deplorans: *Non dabunt, inquit, cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum, quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Deum non cognoverunt.* Qui cor suum hac libidini piceatæ foeditate inquinat, nec citò, nec faciliè, nisi sibi vim faciat, nitens pristino illud restituet: picem tetigit, jam hæret captivus & maculatus. Et quod longè miserrimum, nonnunquam in extremo pæne spiritu hoc lasciviæ malo infestantur, qui principis noluerunt obfistere. Novimus viros magnos, qui sub vitæ finem à nemine persuaderi poterant, ut pellices domo ejicerent; non dederunt cogitationes suas, ut reverterentur ad Deum suum. Ante annos aliquam multos vir primi nominis familiæ illustrissimæ morbo letali conficitabatur, filii jam grandes natu unã & viri religiosi complures, is maximè, qui à confessionibus erat, rogabant simul omnes, juberet feminam famæ sequoris domo excedere. Verùm nec precibus, nec rationibus ullis moveri se passus, neque tunc quidem cum extremis labris hæreret anima, amores impuros desit, maluitque animam potius relinquere, quam deserere luxuriam. Verissimum: *Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum.* Libido vitium pæne immedicabile. Cæcitas mentis, filia libidinis. Quod apertissimè dixit Oseas: *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.* Attendite vobis, attendite ab omni fornicatione.

III. Luxuria & fornicatio vitiorum compendium. Quid oro virtutis habuit Herodes Antipas, qui Joannem occidit, & Christum ut fatuum irrisit? Postquam enim ausus est sui fratris conjugem Herodiam inauspicatis nuptiis sibi jungere, omnia denique ausus est. Cetera non deterruit regem fuit: nam conciones audire, aulicum concionatorem suum eremi cultorem non contempsit, nec dicta illius animo exclusit. Herodes enim, beato Marco teste, *meruebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum, & custodiebat eum, & audire eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.* Nihilominus Joannes tot divinis concionibus adulterium impedire nequit, & insuper veritati caput impendit. Salomoni non tantum regum omnium sapientissimo, sed etiam in divinis eruditissimo, veri Numinis cultori maximo, idololatriam, flagitiorum omnium Lernam, nil efficacius persuadere potuit, quam luxuria palliata; thesauros ei maximos, complures vitæ annos, summam sapientiam unica ei subtraxit incontinentia. Potuit de se fateri Salomon:

illa fuit mentis prima ruina mea.

Videte illos Sars septem viros infelicissimos, alius super alium à cacodæmonè jugulatus est. Profectò testis è caelo Angelus non eos stuprorum, aut immanium turpitudinum, aut adulteriorum insinulat, hoc unum ceteris in cautelam asserit: *Qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & suã mente excludant, & sua libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos.* Quanti alii gravissimis sceleribus irretiti, non tamen cacodæmonè obijciuntur nequid, quemadmodum hi viri septem, quos Asmodeus interemit. Revera tam impuros homines averfatus Deus jam olim dixit: *Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est.* Spiritus divinus ab eã mente procul exulat, quam libidinis malum occupat. Idcirco Jobus cum dixisset: *Pepigi sedes cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine;* continud subjunxit: *Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem omnipotens de excelsis?* Idcirco & Tobias non immeritò: *Attende tibi, ait, Tob. cap. 4. fili mi, ab omni fornicatione.* Cur autem filio tam sanctè educato fugam adulterii tam severe ingerit? Præter uxorem tuam nunquam patris crimen scire. Quid his monitiis opus? Adulterii summam turpitudinem, nequitiam nefandam brevibus perstringam.

§. II. Cle-

§. II.

Clemens Romanus verè dixit: *Venenum adulterii cunctis malis perniciosius*. Eo plerunque quatuor homines gravissimè læduntur, adulter & adultera, & atque utriusque conjuges. Hæc certè foedissima est, & prorsus iniquissima matrimoniorum violatio. Et certè si mœchus aut mœcha expenderent cohesionem illam & catenam tot malorum, quæ patratum adulterium comitari solent, facillè illud caverent, dicerentque ingenuè: *Tanti perire non emo*. Plurima, gravissimæque damna & mala ex hoc uno malo consequuntur. Quod Jobus probè perspiciens: *Hoc enim nefas est, inquit, & iniquitas maxima. Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans geminima. Frondes & fructus, ipsamque arborem, stirpem & radicem auferit*. Quod & Hieronymus assermans: *Omnia, inquit, virtutum bona, & universa sanctorum rerum incrementa in homine consumis luxuria*. Eam ob rem Jobi ævo adulteri combusti, aliàs lapidibus obruti. Nostri hoc ævo adulteria aut impunè comittuntur, aut mollissimè puniuntur, & pœnam plerunque sola sententiæ cumena. Plinius mentionem injiciens adulterii vel in rege puniti: *Canem locutum, inquit, serpentem latrasse in prodigiis accepimus; cum regno pulsus est Tarquinius*. Reverà nunc opus foret loquerentur canes, latrarent serpentes, tot enim adulteria committuntur, tam rara plectuntur, ut pœnè verendum, ne belluæ nos accuset libidinis audacissimè patrata, rarò aut timidissimè castigata. Adulter jure gentium omnium morte mulctatur. Adulterium Chrylostomo *crimen est inexcusabile. Luxuriosus ebrio aut energumeno similis*. Subinde pauperulus furatur, quia rerum omnium inopiâ premitur; fames illum audacem facit. Adulterii scelus præteriti non potest tam honesto nomine, nefas est, iniquitas maxima est, famæ ac fortunatum evergis, certa mors est animæ. Quod Salomon confirmans: *Qui autem adulter est, inquit, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur*. Atque hæc fuit causa Tobiaë filium tam sollicitè monendi: *Præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire*. Præsertim cum Ninive habitarent, ubi Bacchus & Venus plurimum colerentur: Ne igitur filius tam pravis, tamque quotidianis exemplis sensum corrumpere, præcepta sanctiora in antecessum fuerant instillanda.

§. III.

Quod si libido tam severè prohibita Judæis, si ea verecundiæ ac conjugiorum fuit ratio in lege præscripta, neminemur in novâ Pudicitiam & continentiam toties inculcari à Paulo, qui divino jussu severissimè præcipiens: *Fugite, inquit, fugite fornicationem. Fornicatores enim & adulteros judicabit Deus. Nolite errare, neque fornicari, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles &c. regnum Dei possidebunt. Fugite fornicationem. Omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis habitant, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Atque ut discerent Christiani prudenter declinare quidquid olet carnem, Paulus libidinis spurcam varietatem discriminans: *Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus &c. ebrietas, comestiones, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*. Tam strictam verò vult esse Christianorum pudicitiam, ut hæc talia non tantum nequam patranda, sed nec quidem nominanda dicat: *Fornicatio & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpido, aut stultiloquium, aut scurrilitas*. Denique in verba conferens paucissima omnes continentiaë leges: *Caro & sanguis, inquit, regnum Dei possidere non possunt*.*

A Medicinæ princeps Galenus de simplicibus medicamentis disserens: *Oleum, inquit, cutem mollit, sed interiora mordet; ita prorsus libido ad carnis petulantias bellè facit, at conscientiam lædit, animam interimit*. Quod Hebræus Sapiens de generoso ac nobili vino dixit: *idem omnino de libidine affirmandum: Ne intuea- ris vinum, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus: & ingreditur blandè, sed in novissimo mœchabit, ut coluber, & sic in regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perversa, & eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo: ita fornicatio, adulterium, & omnis libido blandè ingreditur, sed demum ut coluber & regulus letale ac erodens toxicum dispergit, periculis objicit, diversis vitiis exponit, maximis malis obruit, ita incautos perimit. Atque hæc est ab ingressu blando miserabilis & infelix exitus. Attendite vobis, attendite ab omni fornicatione. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*.

CAPVT XII.

Tobias inter lacrymas jubetur esse lætus.

Tobias filius cum præceptiones aureas à parente accepisset, & unâ intellexisset pecuniam apud Gabelum depositam, dixit parenti: *Omnia quacunquè præcepisti mihi, faciam Pater: quomodo autem pecuniam hanc requiram, igo?* Nam neque Gabelum, neque viam ad Gabelum novi. Cui pater: *Gabeli yngrapha, inquit, penes me est, quam cum exhibueris pecuniam sine cunctatione reddet. Tu hoc age, fili, inquire comitem fidelem, qui te mercede ducat ignotas vias. Non distulit filius jussu parentis exequi, & mox invenit juvenem, nitidè veste amictum, & ad iter jam paratum, sed nesciebat esse Angelum. Hunc salutans Unde, inquit, mi bone juvenis, quâ gente, quâ domo es? Cui personatus Angelus respondit: Ex Israëlitis populo. Tobias iterum: *Quæ te, inquit, num viam nosti, quæ in Medos ducit? Ad quæ Angelus promptissimè: Hæc itinera, inquit, itinone crebra, mihi exactissimè nota & in ipsâ metropoli Medorum. Rages apud Gabelum tribulem nostrum hospitatus sum. Obsecro te, inquit Tobias, paucillum moræ tolera, dum hæc parenti meo nuntiem. Nuntiata omnia. Continuo senex pater accessit eum ad se rogavit. Nec cunctatus caelestis juvenis seni sitens: *Gaudium, inquit, tibi sit semper*. Vocem cum gemitu excipiens Tobias cæcus: *Quæle, inquit, gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cali non video? Illico solatium instillans Angelus: Forti animo esto, ait, in proximo est, ut à Deo curesis*. Hic senex quarere, quod juveni nomen, quæ patria, quæ tribus, quæ familia sit, num filium in Medos ad Gabelum vellet ducere, mercedem non desaturam. Angelus promptissimè: *Ego, inquit, Azarias vocor, Anania Magni filius. Tuum verò filium ducam sanum, & reducam ad te. Ita in sponsonem hanc conventum, iter paratum, ac parentibus dictum, profectioi datum initium. Hic è pluribus, quæ dictione profectuenda forent, unum illud Angeli votum seligimus, *gaudium sit tibi semper*. Hoc loco explicandum an in rebus adversis & turbidis, an in lætu & mœnore seridè hilarescere possimus, & quâ tandem ratione hæc hilaritas excitanda.***

§. I.

Non absurdè quaeritur, num in serio lætu gaudere quis possit? Possè ajo, & quandoque etiam debere. Pluribus id rationibus docebo.

I. Apostoli hanc animi læticiam non imperassent, in rebus etiam adversis exhibendam, si ea non possit exhiberi. Atqui præcipiens Paulus: *Gaudete, inquit, in Domino semper, iterum dico gaudete*. Quibus, obsecro, & quando nam

In serio lætu gaudere quis potest, pluribus rationibus probatur: Prima. Philip. 4. v. 4.

quandōnam hæc dixit: Eo potissimum tempore, quo Christiani, ad quos scripsit, fortunis pæne omnibus pro-
 voluti ad quæstiones, & tormenta, ad lanienam & sup-
 plicia rapiabantur. Hos ipsos hoc ipso tempore jubet
Gaudere semper. Scivit utique Paulus, & verò etiam ex-
 pertus est ipse, quantis tunc injuriis, & ærumnis vexa-
 rentur Christiani, nihilominus jubet illos *Gaudere semper,*
 Eodem animo Jacobus jugem in adversis lætitiã per-
 suasurus: *Omne gaudium, inquit, existimate fratres mei, cum
 in tentationes varias incideritis.* Severius hoc priori est im-
 perium. Nec enim eos tantum in adversis, sed ob adver-
 sa vult gaudere. Hoc ipsum & Petrus præcipiens: *Com-
 municantes, inquit, Christi passionibus gaudete.* Neque verò
 istud Domini Jesu discipuli epistolis solum & pro ca-
 thedra, sed reipsa, & exemplis docuerunt. Tarsensis
 Paulus tamen, siti, frigore confectus, catenis vincus, ter
 virgis cæsus, ter naufragus, semel lapidatus, periculis
 innumeris, expositus, calamitatibus & insidiis undequa-
 que cinctus, quotidie pæne mori coactus, nihilominus
 exultans gaudio: *Repletus sum, inquit, consolatione, supera-
 bundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Et etiam, mihi
 credite, inter lacrymas gaudiis locus. Non ergo mire-
 mur Angelum dixisse, & pauperi, & cæco Tobia: *Gau-
 dium sit tibi semper.* Luculentè dixit Salomon: *Non contri-
 stabit iustum, quidquid ei acciderit.*

*Jacob. cap. 1.
v. 2.
1. Petr. c. 4.
v. 13.
2. Cor. c. 7.
v. 4.
Tob. cap. 5.
v. 11.
Prov. c. 12.
v. 21.
Secunda.*

*Vita nostra
comædia
& fabula
est.*

*Act. c. 6.
v. 41. & 42.*

Tertia.

*Animo læ-
to ad mor-*

II. Subinde viatoribus totos dies plorante cælo in-
 cedendum in pluvii, vesperi vestes madidissimæ stil-
 lant, alii emutari non possunt; corpus friget, deest ho-
 spiritium, fames urget, panis deficit, nox subsistere cogit,
 animus pendet, quid faciat? Si quis animosior ex isto
 viatorum numero dicit: Eja, bono animo, fratres, quin
 canimus *Te Deum laudamus,* quin nostrum ipsi balneum
 ridemus? Ah, dicent ceteri, quàm frigidus & Sardonius
 est hic ritus, quàm intempestiva hilaritas! Sed, o boni
 viatores, confirmate animos, & actores cômicos cogi-
 rare: subinde illi lacrymas fundunt, quas fabula poscit,
 sed sub personâ ridetur intus lætissimi sunt. E diverso, in
 comædiis nonnunquam convivã celebrantur, fercula
 ponuntur, pocula ministrantur, sed plerunque satis lo-
 bria & sicca; lætitiã, sed parum seria; intus quandoque
 moerent: Quid vita nostra, nisi comædia & fabula?
 Multi ridere ac hircrescere videntur: hilaritas est non so-
 lida, non seria; intus dolent & gemunt, occultis vulneri-
 bus carpuntur; alii lacrymas fundunt, quas nimirum ex-
 cit comædia & instabiles rerum vices, sed intus solatiis
 pascuntur, Christum non tantum anteaambulonem &
 ducem, sed & futurum muneratorem aspiciunt, nec un-
 quam in lectu tam acerbo sunt, quin animo dicant:
 Domine Jesu, hæc quidem amara sunt, & mihi lacry-
 mas excutunt, sed tui amore hæc libenter atque hilari-
 ter perferam, in te gaudebo semper. Non possit ista
 Christianus? Videte Apostolos, qui probris affecti, mi-
 nis onerati, virgis cæsi, *ibant gaudentes à conspectu concilii,
 quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pa-
 ti.* Omni autem die non cessabant in templo, & circa domos, do-
 centes & evangelizantes Christum Jesum. Supplicium vir-
 garum utique senserunt, sed amor Christi & supplicii
 causa gaudium illis pepererunt. Quod grave & acer-
 bum corpori, suave & jucundum est animo ac spiritui.

III. Inter mœrores & dolores gaudiis locum esse non
 nescierunt homines à disciplinã Christianã etiam alie-
 ni, quorum illud effatum erat: Sapiens vel in Phalaridis
 tauro dicit: Quàm hoc non curo, quàm mihi hoc suave!
 Nec defuerunt ei is, qui hoc non solum dicerent,
 sed & facerent. Ignem Mutius, paupertatem Fabricius,
 exilium Rutilius, venenum Socrates, dolium clavis ar-
 matum Regulus æquo & hilari animo tulerunt. Quod
 illi de hac animi generositate somniarunt, id per um-
 bram ostenderunt: At nostri Martyres istud reipsa ex-
 hibuerunt.

Beatus Ignatius Antiochenus Pontifex, illustrissimus

A Martyr animo lætissimo ad bestias, certissimamque tem-
 portem properavit. Si in carnificinam, in patibulum,
 in rotam, in crucem ire fuisset iustus, ivisset paratissimus,
 si clibanum, si rogam, si scrobem serpentibus plenam
 subire iustus fuisset, lætissimus subisset. Hinc illæ voces
 exultantis: Utinam fruar bestiis, quæ mihi sunt præpa-
 rata, quas & oro mihi veloces esse ad interitum, & alii-
 ci ad comedendum me, ne, sicut & aliorum martyrum,
 non audeant corpus attingere. Quod si venire nolue-
 rint, ego vim faciam, ego me urgebo ut devoret. Ignis,
 crux, bestia, contractio ossium, membrorum divisio, &
 totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in
 me veniant, ut tantum Christo fruar. Generosa voces,
 animoso ritu excipientis mortem.

Ita Marcus & Marcellianus fratres patriâ Romani,
 hoc uno nomine, quia Christiani, ad stipitem ligati, pe-
 des clavis confixi, à Fabiano duce diis facere iussi: Nun-
 quam, aiebant, tam jucundè epulari sumus, quàm hæc
 hilariter Domini Jesu causã perferimus; cuius amore
 jam fixi esse cœpimus. Utinam nos tam diu relinquant
 in his tormentis, quam diu erimus in vivis. Ita diem, no-
 ctẽmque inter supplicia Deo cantantes, telis denique
 confossis, astris, palmisque sunt potiti.

Agatha Catanensis virago, ad carcerem & tormenta
 vèrè ad epulas invitata lætissimè ibat, Hac fronte, hæc
 animi hilaritate multa millia beatorum martyrum car-
 nificinas tripudians adierunt. Hic sanè non somnium,
 non umbra, sed res ipsa, inter cruciatus erectissimã læ-
 titiã sese spectandam dedit.

S. II.

IV. Homines pagani & artifices mechanici tunc
 læpe lætissimi sunt, cum gravissimos labores
 obeunt. In agros, obsecro, ad segetes prodeambulemus,
 & spectemus messorum. Hi à summo mane in serum us-
 que vesperem in opere continuo, corpore incurvato
 perseverant, urentem tot horis solem tolerant, vix un-
 quam manibus otiosam falcem emittunt, tot manipu-
 los succidunt & ligant, lassitudine se conficiunt, & mul-
 to sudore. Experitur hæc delicatior quis otiosus, vel ad
 horæ partem, mox falcem velur lampadem triadet alieci.
 At verò homines rusticani in opere tam multi sudoris
 sunt lætissimi. Ita Martyres Christi, ita tranquillæ men-
 tis Christiani, gravia quidem & acerba ferunt, & ta-
 men læti sunt, sicut qui lætantur in messe, dixit Isaias, &
 sicut exultant victores captã prædã, quando dividunt spolia.
 Sicut autem villici æstate apricissimo die, flagrantissimo
 sole laboribus sese conterunt, ita hieme in horreis statim
 totos dies, & messem exterunt, triturrãque conficiunt,
 & tamen læti sunt, etsi cibus vilis & crassus, jus solis ce-
 pis oculatum, olus non unctum, nonnunquam cum
 Apollo ridet, & mensa lautior hydropemmata, aut co-
 liphia frixa cibus valentissimus. Subinde, cum lautissi-
 mè vivitur, vaccini lactis alveus mensam coronat; inte-
 rim dum malè cenant, dum labores gravissimos conti-
 nuant, lætari tamen non cessant messem ad flagellum,
 ad triturrã devenisse: ita homo verè patiens, tamesi
 pluribus ærumnis exerceatur, ille tamen non sine gau-
 dio: Hæc, inquit, mea messis, hæc tritura mea est, nulli
 parcendum operæ, nulli sudori. Adversus omnia fortunæ
 fulmina clypeus septemplex validissimus est lætus mos est
 animus; nec est, quod magis mitiget tempora tristiã,
 quàm animi sereni lætitiã; altero tanto lævior est afflic-
 tio, quæ lætum sortitur animum. Eja ergo, miseria
 humanas, & quidquid tolerandum venit, tranquillè ac
 que hilarem amat crucis gestatorem. Calamitatem jam
 pæne vici, quisquis eam hilari ter perferre cœpit.

Militia dux Gedeon adversus Madianitas victoriam
 illustrissimam obtinuit admirando stratagemate. Tre-
 centos non tam milites, quàm tubicines in prælium ar-
 mavit

mauit hoc ritu : Cuius militum unâ manu tubam, alterâ lagenam fictilem cum ardente abditâ face dedit præferendam. Sic armatos in tres centurias divisit, & unâ præcepit : *Quidquid me facere videritis, & hoc & vos facite; me tubam inflante, & vos tubâ clangite, ac simul conclamate: Domino, & Gedeoni.* Hoc paratû Madianitarum castra tribus locis aggressus bellicum cœpit canere, mox omnes classicum canentes, colliserunt lagenas, extulerunt faces, & voce unâ conclamarunt : *Gladus Domini, & Gedeonis.* Continuo tantus terror castra hostilia invasit, ut hostes luporum instar ululantes in fugam præcipitem effusi, mutua se cæde truncarent. Victoria prorsus nobilissima, gaudium Israëlis maximum. Sed quibus sumptibus, quanto sanguine stetit hæc victoria? trecenis solum hydriis, totidemque facibus, quarum illâ frangendâ, istæ fuerant comburendæ. Ita vera patientia in lætû & mœrore, inter ipsas lacrymas, inter ipsos dolores solet gaudere; sola est testarum & facium jactura; ærumnis corpus atteritur, laboribus frangitur, & exhauritur, facultates minuuntur, morbi & dolores graviter sentiuntur. Quid tum? num ideo omne gaudium ex animo proferendum? Est etiam in afflictione summa gaudii locus. Quod è verbis Domini luculentum. Ad gaudium & exultationem excitans Christus: *Cum, inquit, maledixerit vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me, gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Calumniæ profectò & probra, contumeliæ & maledicta supra modum affligunt; nihilominus cum his configimur, gaudere jubemur & exultare. Neque verò Christus præcipit, quod fieri non possit. Ergo gaudere in lætû & possumus & debemus. Sed quomodo?

§. III.

S I DEUS & homo conjungant vires, res hæc facilissima est; amicum Deus agit fidelissimum, modò hominem non habeat inimicum; Deus animum jacentem excitat, solatia instillat, spe præmii confirmat, dat siceram merentem, a mariori pharmaco addit faccarum, uti pharmaco popola solent. Expertus hoc David: *Secundum multitudinem, inquit, dolorum meorum in corde meo, consolationes tue lætificaverunt animam meam.* Fit nonnunquam, ut heus nobilis obliquo oculos in famulitii mensam flectat & unâ meminerit querelas ad se delatas, cerevisiam esse acidam, ferinam putidam & verminosam, panem mucidum; de suâ igitur mensâ cantharum vini, & cuilibet quadram panis dominici mittit: illi amplas agunt gratias, lætique ac hilares refectiunculam herilem conficiunt, ac suavis modis acceptos se credunt; tum quia Domini benevolentiam sentiunt, tum etiam quia vinum suâ indole jucundum bibunt. Videte, obsecro, hos homines ad acerbum & accensum zythum festivè & ameniter cenant, quia vinum gustant, quod domini gratia submisit. Ita planè Deus cum servulis suis liberalissimè agit, recreat, solatur, animos auget, hilarem alacritatem dilargitur. Hinc Paulus alacerrimus in adversis & erectissimus: *Benedictus Deus, inquit, & pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostrâ, ut possumus & ipsi consolari eos, qui in omni pressurâ sunt; per exhortationem, quâ exhortamur & ipsi à Deo: quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostrâ.* Ergo Deus mæstos ad eò exhilarat, ut in afflictione magis affligi cupiant, & tanto sibi magis gratulentur, quanto magis affliguntur. Hinc audent dicere. Amplius, Domine, amplius. Hæc hilaris sanctaque alacritas ita illos in divinâ voluntate firmat, ut eorum quisque cum Paulo dicat: *Placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo.*

Tom. II.

A Divinis hæc in re auxiliis suam jungat opellam homo, & curas, metum, angores, quantum potest, animo pellat hæc geminâ cogitatione. i. Deo sic sum, sic placuit Deo, ita Deus voluit: quid obluget ego decretis divinis? 2. Etsi ego hanc rerum jacturam fecerim, hoc damnum pallus sum, licet his ærumnis jam premar, nihilominus cælum mihi patet, imò celerius & tutius hæc viâ illic penetravero. Hæc duplex cogitatio in corde etiam amarissimo mel optimum est. Deus hoc permittit, Deus istud vult: hoc beatitudinem non minuit, sed auget. Nunquid non puella chorearum amantissima, si malo casu pede claudicet, chirurgo animos addens, Ure, inquit, & seca, hæc parum curo, modò ad choreas liceat redire. Et Christianus non æquè animosus dicat Deo: Ure, mi Deus, & seca: infestet morbus, vexet paupertas, invidia exercent, injuriæ conturbent, omnis in me calamitas conspiret, parum hæc moror, modò ad cælum liceat pervenire. Subinde infans tam acerbum clamat & plorat ut cultro confixus videatur; sed monstra ei pomum, aut aliud quidpiam charum, mox sere desinet: cum mœrores & angores nos turbant, modò cælum & æternas delicias seridè cogitemus, mœror & angor omnis remittet. Ea subinde tempora sunt, quibus dicere possumus: Nunquam melius. Lamentatus Abacuc vates: *Ficus, inquit, non florebit, & non erit germen in vineis; mentietur opus olivæ, & arua non afferent cibum; abscondetur de ovili pecus, & non erit armentum in præsepibus. Segetes jugulabit grando, arbores pruina & gelu interficiet, pecus omne mortalitas auferet, vacua mœrebunt stabula, deerunt agris semina; panem, carnes frustra expectet mensa. Pejus nunquam, sed & nunquam melius, nam addit vates: Ego autem in Domino gaudebo & exultabo in Deo Jesu meo, Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quasi cætorum, & super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem.* Licet mala illa omnia in me unum irruant, ego tamen lætus & hilaris cantabo.

C Apollo Abbas, Rufinus & Palladio testibus quingentos monachos curæ suæ committos habuit; omnes mire læti erant. Si quis aliquantulum mœstior visus, mox interrogabatur quid ægrimonie sentiret? Quod si ille dolorem dissimularet, aut tegeter, mox Abbas pectus manu palpans dicere solebat: Hic ulcus est, in corde latet. Exhortationes suas omnes Apollo ita instillabat, ut identidem commendaret istud: Non oportet iis ullam prorsus inesse tristitiam, quibus est salus in Deo, & spes in cælorum regno. Æternitatis expectationem habemus, cur non omni exultatione lætemur? En hic nostrum illud geminum: Deus hoc vult, & multa pati beatitudinon non officit.

D Ludovicus Granata memorat fuisse virum religiosum, qui licet rebus omnibus urgeretur, ore tamen residente dicere solebat: Bonum, quod expecto, tam est immensum, ut omne supplicium & omne tormentum mihi vertatur in gaudium. Ad hanc animi lætitiâ erigens Christus: *Gaudete, inquit, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.* Etiam si nomen vestrum ex omnibus omnino libris eradatur, & affigatur patibulo, insuper vos ipsi in idem atrollamini, etiam in ardentem rogam rapiamini, gaudete. At, ô mi Domine, bonis omnibus exuti sumus. Nihilominus gaudete. Amicorum & patronorum optimi sunt mortui. Vos tamen gaudete. Extremè affligimur; Gaudete, ajo. Combustæ sunt ædes nostræ, mendici sumus; Gaudete; comburi non potest cælum. Ægrimoniâ cor tabescit. At ego dico vobis, gaudete, nomina vestra scripta sunt in cælis; hæc scripturam nulla manus, vis nulla, nullus ignis poterit abolere. Æternitatis expectationem habemus, cur non omni exultatione lætemur ô Christiani, gaudium vobis sit semper. Hoc verum animi gaudium futuri gaudii gustulus est & exordium.

Ggg 1.

CAPVT

CAPUT XIII.

Tobias junior, Angeli comitantis socius.

Tobias senis filius cognominis Tobias, ubi parentibus valedixit, in viam cum comite suo se dedit. Matri non valde probatur hoc iter, quod multis lacrymis prosecuta est. Non enim putabat filium à grandævis parentibus sic abstrahendum: jacturam pecuniæ potiùs, quàm filii faciendam censuit. Salvo filio satis opum fuisse futurum. Solatus eam maritus: *Noli flere, ajebat, saluus perveniet filius noster, & saluus revertetur ad vos.* Quod veluti vates pronuntiavit. His vocibus acquiescens mater lacrymas repressit.

Tob. cap. 5. v. 26.

In viâ nos omnes esse nescire non possumus, sed nescimus quo tempore, quàm commodè ad nferam perventuri simus. Angelus Tobias socius exemplo suo suavitè ostendit, quâ ratione nos in nostro geramus itinere. Nam uti facer historicus loquitur: Egressus Tobias invenit juvenem splendidum stantem, præinctum, & quasi paratum ad ambulandum. Hæc tria nobis in nostro ad cælum itinere sint commendatissima. 1. Ut juvenes. 2. Ut Splendidi. 3. Ut Præincti & ad ambulandum parati progrediamur. De hoc triplici in viam paratu jam differendum.

Triplex in viâ ad cælum apparatus.

§. I.

1. Ut simus juvenes piis desideriis imbuti.

Psal. 102. v. 5.

Primum quod ad iter peragendum valde facit, est juvenis. Qui seriè contendit ad cælum, se ipsum sanctis desideriis idem renover necesse est. Hoc viatori rex David commendans: *Qui replet in bonis desiderium tuum, inquit, renovabitur ut aquila juvenis tua.* Norat utique sapientissimus rex, hominem jam annis senem non posse recoqui, ut Jafonem, & juvenescere, sed mentis vires perditas quotidie reparandas, plâ desideria, animique decreta instauranda, & hanc esse juventutem illam, in quam homo sapiens quotidie sese induat. Sanctissimi quique homines hoc vitæ compositissimæ habuerunt compendium: Quotidie ab integro incipere. Diebus singulis sibimet ipsi dicebant: Hactenus reverà nihil fecimus, nunc ergo, nunc incipiamus; hoc die, hac horâ; jam res procedet.

Vide vitam illius lib. 8. cap. 21. S. Caroli Borromæi sanctimonie compendium.

Carolus Borromæus pater perpuratus, vir sanctissimus, hoc ad amissum fecit, hoc omnis sanctimonie compendium habuit. Nutritus delicatè, ad avi & patriæ morem, modicis se rebus cœpit frangere; ita principio faciliori pugna seipsum triumphavit. Ipse sibi quotidie dixit: Hoc sanè nihil est ad illud, quod peragendum restat; Carole, nihil dum fecimus; paulò majora canamus. Nunc igitur ex integro incipio. Ita hebdomade primâ vicio abstinuit; alterâ carne, tertiâ pisce, ovis quarta. Hoc pede progressus eò pervenit, ut annis postremis in dies singulos nihil libaret. eduliorum præter panem & aquam ad dumentum, & parcè sumpta. Festis solùm diebus aliquid calentis opsoni admisit, carne tamen, & ovis atque vino semper exclusis. Sejuncto verno pane etiam abstinuit, fabis tantùm & ficibus in ediam toleravit; sanctiore hebdomade solis lupinis, legumine amarissimo victitavit. Somnum non admisit in lecto jacens, sed in sella sedens aut culcitra stramentitiæ indormiens. Taceo asperrimum illius cilicium & flagellum, creberrimo usu attritum utrumque. Illud insuper multò laudatissimum vir iste sanctus quotidianum habuit, nunquam otiosi, sed aut precari, aut laborare. Et quomodo, inquis, ad hanc vitæ sanctimoniam pervenit? Quotidie de integro inceper.

Non igitur miremur complurium abstinentiam eò progressam, ut illi victus diurnus fuerit nux unica, & unica somni horula. Admirandâ in omnibus patientiâ quotidie onati sunt juvenescere, & animum instaurare

Ad sanctiora. Ita non pauci aliquot annorum spatio ingentes in virtutis studio progressus fecerunt. Nimirum fabricando fabri simus, vigilando vigilare, jejunando jejunare, continendo nos discimus continere. Hoc plurimum obstaculo est; incipere nolunt, aut à cœptis mox resiliunt. Hoc opus, hic labor. Ex integro incipiendum quotidie. Hi certè juvenes sunt, qui assiduâ mentis innovatione juvenescunt.

Memorat Paschasius duodecim Anachoretas in senectute coisse, principem quæstionem fuisse hanc: Quod spiritualis vitæ fundamentum sit? Primus sententiam rogatus dixit: Me ipsum crucifixi rotam: Quis à tergo mihi pendeat, non video; quid Mundus fremat, non curo, à tergo mihi est; ego autem me ipsum inspicio, vix mihi oculo rum satis est ad hoc spe & oculi. Alter hoc sententia dixit: Ex quo hoc vitæ genus amplexus sum, mihi ipse quotidie dico: Hodie renatus es, hodie primum capisti servire Deo; sic esto quotidie peregrinus, craftino forsan ad terminum perventurus. Hic pedarius quidem Senator religiosissimè omnium dixit, & congruè prorsus paginis divinis. In confirmationem dictorum addo, quod Pelagius narrat: Pambo eâ ipsâ horâ quâ mortuus, dixit. Non nemini me locutum, cuius poeniteat: quidquid comedi, his manibus & operâ paravi. Nunc ad Deum vado, ut qui nec initium quidem fecerim serviendi Deo.

Sed eodem Pelagio teste, Abbas Moses Silvanum Abbatem interrogavit: Potestne aliquis quotidie initium facere conversationis? Cui Silvanus: Si est, inquit, operarius, potest omni die & horâ inchoare conversationem.

Hæc optima proficiendi ratio est: In nosmetipsis descendamus quotidie, solennioribus saltem diebus. Dicat quisque sibi: Quam exiguum hæcenus, quam nullum in virtutibus progressum feci, in eâ præsertim, in quâ maxime debuissim: quàm in me friger Christianus aliorum amor, quàm debilis est patientia, quàm mansuetudo & animi submissio nulla! Eja igitur, eja cum Davide sanctissimè statuo alium induere hominem. Dixi, nunc capi. Hac invocatione sui quotidie seipso robustior David ad Deum contendit grandis passu. Hæc illa est juvenis, ad arduum iter, quod cœpimus, conficiendum necessaria. Hoc modo vegeti juvenes, optimi sunt viatores. Hoc ritu sub ipsam vitæ finem in extremis, ut Pambo fecit, juvenescendum.

§. II.

Alterum, quod in juvene cælesti admodum erat spectabile, scribit Splendidus, vultu decorus, veste nitidus. Viator ad cælum, ante omnia intentionis sit rectæ, & conscientia bonæ. Alterum ex altero sequitur. Quæ agenda optimo agit animo & fide summâ, seu, quod diximus, Intentione rectâ, non potest non esse conscientia bonâ. De Intentione rectâ, quæ amissus est omnium humanarum actionum ante annos aliquam multos librum dedi; quem subinde, mi Lector, relegere non pigeat, & præceptionum meminisse. Omnia sunt sita in Intentione rectâ, Christi dicto: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Si recta & sincera est intentio nostra, omnes actiones nostræ coram divinis oculis pretiosæ sunt: Sin autem prava est & maligna Intentio, actiones nostræ nullius pretii, & ut nubes calæ sunt. Hæc certè Intentio semel minimum in die instauranda, matutinis præsertim horis. Illud consultissimum & magni promeriti est, actiones singulas Deo consecrare hæc talibus formulis: Domine Jesu, honori tuo, & tibi scribo, tibi lego, tibi canto, tibi comedo, bibo, tibi curo, ambulo, quiesco, dormio, tibi omnia facio. Porro non tantùm veste nitidum, sed & vultu decorum se Tobias stitit juvenis cælestis. Præcorum placitis.

Augusta forma multum de celo trahit,

Egria

Egregia formæ diu latere non potest.

Virumque hoc verissimum de Intentione rectâ pronuntiarum. Intentio bona forma est angustissima, quæ cuncta de cælo trahit. Bonæ mentis, seu, rectæ Intentionis homo, vultum à Deo nunquam avertit: nam illius oculi in divino vultu habitant. Atque hinc talis Intentio diu non potest regi. Quam erectæ Intentionis uterque Tobias fuerit, è verbis & actionibus, è stipe liberalissimâ, è melioris vitæ spe certâ facile sciri poterat: hæc optimi animi signa sunt non fallacia. At uxor Tobias, & cognati pravam Intentionem suam conviciis, irrisione, maledictis fatis prodiderunt. Jurisconsultorum scito: A fine denominatur res: si finis bonus, bona sunt omnia: atque ut Aristoteles loquitur: Cuius finis melior, & ipsum quoque melius est. Summi momenti est bona sit amala Intentio. Hiccardo est, in quo vertuntur omnia. Tanti profectò est Intentio, ut Augustinus dixerit: Quidquid vis, & non potes, factum Deus computat. Si vis plurimum stipis dare, nec potes, jam dedisti, factum Deus computabit; si tolerare inedia velis, nec possis, jam tolerasti, Deus factum remunerabit. Eodem sanè modo, si furari vis, aut mæchari, nec potes; jam furatus, jam mæchatus es; Deus computabit factum. Ut vestis & vultus corpori splendorem, sic confert animo bona intentio omnem virtutis ornatum.

§. III.

Tertium, quod in tabellione cælesti suspiciendum: Præcinctus stans, paratus ad ambulandum quavis horâ. Infame præcis esse discernitum. Nebulæ Satyricus canit:

Non pudet ad morem discincti vivere Natis.

Ignominiosum erat militia, discingi. Hordeum pro tritico datum, & iustum ante castra fodere discinctum, magni dedecoris erat. Discinctus & mollis, atque iners homo, plerunque sunt affinia. Hinc iussa Christi: sine lumbi vestri præcincti. Hinc Petri & Pauli hortamenta: Stare ergo sicut lumbos mentis vestra; in omnem horam ad omnem nutum parati. Maximi refert, hoc unum probè capere, peregrinos ac viatores nos esse, cælum viæ terminum, finem peregrinationis incertissimum, nec quidem momentum à morte tutum, iter brevi & forsitan subito finiendum. Idcirco Petrus ingenti sollicitudine: Charissimi, ait, obsecro vos, tanquam advenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis: atqui certò abstinebitis, si firmiter credatis, quòd advenæ & peregrini sitis.

O mi Deus, quantæ hoc levitatis & incogitantia est! Quotidie morientes cernimus, ad sepulchra mortuos deducimus, & tamen nos mortuos suaviter obliviscimur, qui mortu proximi sumus. Nemo hinc manentem habet civitatem. Credimus hoc quidem, sed languidissimè, & quod credimus, obliviscimur. Moribundis oculos manu claudimus, viam ejus, qui moritur, finitam pronuntiamus, nostram tamen finiendam perfectoriè cogitamus. Epicedia, threnos, nœnias, ferælas campanas, solennes inferias quotidie audimus, novissimorum tumbas & tumulos transimus, & tamen nos eò brevi ducendos obliviscimur. Qui Augustâ Antverpiam tendit, in viâ frequentissimè loquitur de Antverpiâ, Antverpiam cogitat, Antverpiam somniat. Nos ad cælum tendimus, quis nostrum, & quando loquitur de cælo? de pecuniâ sermones longissimi & pæne perpetui texuntur; de rerum damnis juges ploratus, de lucro & questu altercationes æternæ, quis de cælo litigat? vix ulla uspiam unquam cæli mentio, tanquam si eò perventuros nunquam ferè vel cogitemus, vel speremus. Obsecro vos, viri pecuniosi, de pecuniâ loquimini, pecuniarum disputationes vestras non prohibeo, sed paullulim muto, si possim. Hoc sermone creberrimo pertractate, quam tuto collybo pecuniam in terram sanctam, in cælum transmittatis. Egena pauperum manus securissimè

Tom. 11.

A mus est collybus, quo thesauros omnes transmotu tutissimo licet mittere in orbem alterum. Mittite, quæso, mittite, quidquid cupitis non perdere; brevi omnia fenore millies aucto recepturi.

B Obsecro ergo vos, tanquam advenas & peregrinos, aptate vos itinere, quod differri potest, nec interrumpi. Peregrinandum est, & assidue pergendum. Huic itineri rectè conficiendo plurimum facti, quorundam juventutem animi restaurare. Quotidie vel in ipsâ mortis viciniâ ex integro incipiendum, tanquam si præterito tempore parum ad rem sit actum. Intentio recta non singularis tantum diebus, sed & horis & horæ momentis innovanda, ne unquam desit conscientia bona. Hic vultus & vestium splendor est. Denique præcincti stemus, & ut Tertullianus loquitur, expediti ab impedimentis lacinosa & implicitæ vitæ. Illas superflui cibi, superflui somni, curarum & sollicitudinum superfluarum lacinias auferamus, habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti simus. Ambulemus dum dies est, sed ambulemus præcincti.

CAPUT XIV.

Tobias junior docentis Angeli discipulus.

Tobias Angelo comitante ad fluvium Tigrim pervenit, ubi pedes loturus merserat. Hic prædo maritimus, immanis cetus ex undis emergens impetum in Tobiam videbatur facturus. Exterritus Tobias, comitis inclamans opem: Invadit me, inquit. Cui comes, Brachiam illius, ait, apprehende, & ab te trabe. Fecit, ut iustus. Mox Angelus: Hunc piscem, inquit, exentera, & jecur illius cum corde ac felle tibi sepone; sunt enim ea medicamentis necessaria. Omne reliquum piscis partim assurant, partim sale condierunt, & in viam sumperunt quotidiano hoc victu contenti, dum in urbem Rages pervenerunt. Hic Tobias discendi avidus interrogavit Angelum: Obsecro te, frater Avaria, dic mihi, quid ea, quæ servari voluisti, medicinæ contrent? Cui Angelus: Cordis, inquit, particula prunis imposita omne genus dæmonum fumo pellit: fel oculorum albuginem tollit. Hic interrogatio Tobias ansam nobis præbet, ut ad quasiuticulas aliquot de cane, de medicamentis, de pisce respondeamus. E quibus facile erit colligere, quantum in rebus etiam imputis profuerit Tobias comitatus Angeli.

§. I.

Questiuncula. I. Cur Canis à scriptore sacro describatur? Historicoz mos est subinde frivola, minuta, vilia, miscere narrationi, ut tanto plus auctoritatis accedat veritati, & lector ad dandam fidem tantò sit promptior. Beatus Marcus narrans Domino Jesu vincula in oliveto injecta, rem modicam atexit de adolescentis, qui solâ Sindonem amictus, ut injectas manus faleret, rejecit Sindonem, & profugit nudus. Beatus Lucas Christo Domino in olivetum prodeunte duos gladios è cenaculo ad illud itineris sumptos memorat. Beatus Joannes inconsutilem Christi tunicam, & duos ad monumentum excurrentes Apostolos summis mysteriis immisecit. Ita hinc divina providentia voluit mentionem fieri canis, qui sic suum herum abentem est profecutus, ita revertentem præcurrit, & præoccupavit evangelia. Insuper fidelitas canum humanis moribus insignia præbet documenta. Omnium animantium canis à fide in Dominum maximè laudandus. Quemadmodum verò Salomon pigrum ad formicam mittens: Vade ad formicam, ô piger, inquit, & considera vias ejus, & discite sapientiam. Haud aliter dixerim ego: Vade perfidioso ad canem, & discite fidelitatem. De docili ac fideli prorsus indole canum eruditè scripsit Justus Lipsius. Non igitur hinc supervacaneum mentionem canis fieri. Nam, quod

Tertull. lib. 4. contra Marcionem cap. 29. 1. Tim. c. 6. v. 8.

Tob. cap. 6. v. 3. & 4.

Questio: Cur canis à scriptore sacro describatur. Marc. c. 14. v. 51.

Luc. cap. 22. v. 38. Ioan. c. 19. v. 23. & cap. 20. v. 4. & 5.

Prov. cap. 6. v. 6.

Lipsius centuriâ 1. ad Belgas epist. Chrylo. 44.

Chrysoſtomus, & Hieronymus obſervant, in ſcripturis divinis ſingula verba, ſyllaba, apices, puncta plena ſenſibus & myſteris; nihil hic ſuperfluum, nihil minutum. Hoc loco; uti Raphael tutelarem Angelum, ita canis conſcientiam deſignat, quæ ſerè fideliffimis latratibus ſuis uſque & uſque monere non deſinit.

2. Quæſtio: Quis piſcis iſte fuerit Tobiam invadens. Valeſ. in ſacrâ philoſophiâ, c. 42. mihiſp. 332. Gal. lib. 10. de ſimplici medicam. cap. 12.

Quæſtiuncula 2. Quis piſcis iſte fuerit Tobiam invadens. Quæſtio videtur ſterilis. Viri docti hac de ſententia verbo expedienda. Franciſcus Valeſius Philippi II. Hiſpaniarum regis medicus cenſet carnivorum il- lum immanem cetum, appellari Callionymum, ſive Uranoſcopum; quod inſignem præferat fronte oculum, quod cetum ſpectet; ſel autem huius piſcis in varios uſus eſſe commodiſſimum. Nam, Galeno teſte, quorundam animalium bilis ſingulariter à medicis extollitur, tanquam aciem acuant, velut piſcis, quem Callionymum vocant. Aſſertio verofiſſima. Morales huius piſcis ſignificatus prudenti lectori deſero eruendos. Hoc unum addo: Norunt Angeli omnium herbarum, arborum, plantarum, animalium, gemmarum vires & agendi vim. Hinc illis longè facilitatem quoſvis morbos perſanare. Nos miſeri paſſimus in ignorantia tenebris. Quam exiguum, quam nihil eſt, quod ſcimus ad Angelos. In beatorum ſcæbus hæc omnia cum Angelis ſciemus. Ampliſſimam hanc ſcientiam Adamus protoplaſtus & Salomon rex ſapientiſſimus habuit. Scivit enim diſpoſitionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium & conſummationem, & medietatem temporum, viciffitudinum permutaciones, mutationem omnium morum, anni curſus, & ſtellarum diſpoſiciones, naturas animalium, & iras beſtiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum, & quæcumque ſunt abſconſa & impropria didicit. Omnium enim artiſex docuit illum ſapientia. Volam. n. medicum, à Salomone ſcriptum, combuſſit rex Ezechias, uti aſſerit Euſebius, quod populus morborum ex eo medela ſumeret, & ſanitatem à Deo poſtulare negligeret.

Adami protoplaſti & Salomonis ſcientia. Sap. cap. 7. verſ. 17. & ſegg.

§. II.

3. Quæſtio: Cur Angelus in re medicâ Tobiam inſtruxit. Eccli. c. 38. v. 2. & 4.

Quæſtiuncula 3. Cur Angelus Tobiam in re medicâ inſtruxit? origo medicinæ à Deo petenda. Quod Siracides aſſumans: A Deo eſt enim omnis medela, inquit, aliſſimus creavit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Sive jam medicamenta bene vel malè reſpondeant, magni aut nullius ſint effectus, ad ſanitatem aut morbum proficiant, utrumque à Deo eſt. Medicinis utor, inquit, ſed fruſtra. Medicamenta non comprehendunt, venis non concipiuntur, nihil auxilii valentis adferunt. Ne id, quaſo te, mirare; complures ſunt cauſæ medicamenti malè reſpondentis. 1. Ah quoties exterforiis, & repurgantibus medicamenti curamus corpus? Animus egeret, quem turpiter negligimus; ſuam corpori vitam tuemur, & animus jacet mortuus. 2. Humana remedia ſæpe prius quaerimus, quam divina; nonnunquam admovemus ea primo, qua ultimo loco aut nullo eſſent ponenda. 3. Auxiliis humanis & arte medicâ nimium plerumque nitimur. Quod Rex Aſa cetera optimis fecit, qui magis in medicorum arte conſiſus eſt. Ideo permittit Deus, ut vaniſſima ſpes eludatur à medicamenti nihil proficientibus.

Medicamenti malè reſpondentis tres cauſæ. Prima. Secunda. Tertia.

2. Paral. cap. 16. v. 12.

4. Reg. c. 20. v. 7.

Ioan. cap. 5. v. 4.

4. Quæſtio: Cur omne

Ne verò mitemur ab Angelo Tobiam aliquid artis medicæ hauſiſſe, Sanctiſſimi qui que homines ægrotum maximam curam geſſerunt. Iſaias regi Ezechia non ſolatum tantum adhibuit, ſed etiam è ſcibus maſagma impoſuit. Obſequiis ægrotorum Angeli ſuam operam crebro impenderunt, cur homines id officii detractent? Angelus tot morbidorum bono Solymæam aquam ſtatis vicibus movit. His igitur præceptis medicis amorem ſuum tam in parentem, quam in filium Angelus monſtravit.

Quæſtiuncula 4. Cur omne piſcis reliquum, quod

A non aſſarunt, ſale condierint? In Oriente itinera tot piſcis cau- ponis & diverforiis non diſtinguebantur, uti apud quos nos. Eo ævo viatores ſuum commeatum ſecum portarunt, aut jumentis vexerunt. Cenæ aut prandii tempore ad rivulum diverſati cenarunt ſymbolis allatis, noctem ſub arbore parulâ, aut in viridi ceſpite ſub puro Jove egerunt. Ita Jacob æquore aperto noctu dormiit, ſaxum capiti pro cervicali ſubjecit. Ita Joſeph fratres ad iter inſtruxit, datis ſuprà cibariis in viâ. Ita hic Tobias paratis omnibus, quæ erant in viâ portanda, ſecit vale patri ſuo, & matri ſuæ, & ambulaverunt ambo ſimul. Ita Raguel uxori ſuæ dixit, ut præpararet omnia quæ in cibos erant iter agentibus neceſſaria. Et quamvis via peregrinis vi- cos & pagos offerret, in iis tamen aliud non petebatur, quam hoſpiti- um, & eſſe ſub recto, quod hodie que in Polonia & Hiſpaniâ moris eſt. Ævo veteri cau- ponas & vinarias tabernas non admittebat eorum hominum partim frugalitas, partim etiam hoſpitalitas. Sumptibus hac in re multum præcebat. Necdum artes ille in uſu erant, doctis dolis attondere hoſpites, maſcupia exten- terare, æs emungere. Sunt quidem hic ſumptuarie leges bonæ, ſed malè ſervantur. Ita piſci ad amicorum al- quem, aut hominem notum diverterunt. Piſcis enim Hoſpitalitas uſtatiffima. Quam Paulus admodum comendans ſæpius: Neceſſitatibus ſanctorum communi- cantes, inquit, hoſpitalitatem ſecantes. Caritas fraternitatis maneat in vobis. Et hoſpitalitatem nolite oblivifci, per hanc enim placuerunt quidam Angelis hoſpiti- o recepti. Hac virtus inter Ceritum tabulas, & pane ex omni virtutum labo eraſa, jam propè nullius inter homines pretii eſt, cum tamen non deſint egeni, pauperes, peregrini, qui- bus hoſpitalitas eſſet exhibenda. Sunt quidem diverſoria & hoſpiti- a, ſed pauperum crumenuſis nullus hic lo- cus eſt. Ævo Chriſti Domini jam pandochia, ſtabula, tabernæ cau- ponarie fuerunt. Et conſtat quantum hu- manitatis ac reverentia in primo omnium diverſorio Berthelemi Chriſto fuerit exhibitum. Leges ab Apoſto- lis ſancitæ nulli Clericorum permittunt penetrare po- pinas, muled minus illic comportare, aut choreas du- cere.

C

§. III.

Tobias igitur, cuiusque comes piſca frugalitatis te- naces, quidquid reliqui habuerunt è piſce, ſal- lerunt, & aſportarunt. Hinc verofiſſimis quorundam con- jectura eſt, Tobias & comitem iter equites confeſſe. Erat enim Tobias primarii viri, æconomi regis filius, hunc à patre peditem in viam tam longam amandatam parum credibile. Et vix fieri potuit tam multum ſali piſcis uſque Rages perferre tergo. Hic autem ſingulariſ- ſima Dei providentia toto animo cogitanda, quæ in re- bus his gerendis planè admirandam ſe præbuit. Et en- ejus ſpecimen animal, quod vivum cenſebatur noxium & mortiferum, jam mortuum, itineris maximum eſt ſubſidium. Ex hoc ſtuvatili prædone Deus inſigne ſuis viaticum providit. Poterant viatores iſti cantare: ſalu- tem ex inimicis noſtris. Præclariffimè dixit Cyprianus: Ha- bent Deum nihil deerit, ſi Deo ipſe non deſit. Ita Daniel cavo leonum merſus deliciis meſſorum à volante dapifero accepit: Judæis annona venit è cælo: Elia commeatum avium furaciſſimæ deportarunt. Nihil deerit habenti Deum. Sed quid opus erat his ſaltamentis? Chriſtus to- tis quadraginta diebus inedia toleravit, & poſtea de- mum eſurit. Moſes in Sinai jugo quadraginta dies & qua- draginta noctes panem non comedit, & aquam non bibit. Elias totidem diebus impranſus & incenatus ad montem Horeb peregrinatus eſt. Cur Deus Tobias famem, ſicim- que non ſimili modo ſedavit, cur ſaluſ piſcis per viam mem & le- deportandus? Nimirum hoc agit Deus, ut providen- tiam ſuam mortalibus quam perſpectiſſimam reddat, variis eam modis ſub oculos ponit, ut quantum poteſt maxima dævit.

Singulariſſima Dei providentia erga Tobias. Matth. 24. v. 21. Exod. 16. v. 28. Reg. 19. v. 8. Cur Deus Tobias famem, ſicim- que non ſimili modo ſedavit, cur ſaluſ piſcis per viam mem & le- deportandus? Nimirum hoc agit Deus, ut providen- tiam ſuam mortalibus quam perſpectiſſimam reddat, variis eam modis ſub oculos ponit, ut quantum poteſt maxima dævit.

maximā in eum fiduciā ferantur. Revera providentissimus hic pater pro victu ac vestitu filiorum longē vigilantiorē gerit curam quā gerere possint pro seipsis filii. Hinc & agerrimē fert filios amanatissimo patri tam parum fidere, sibiipsis vanissimam & nihil profuturam sollicitudinem struere, frustra trepidare, & animo angī.

Hoc quidem non negamus: Deus suos in deliciis non habet; cibum eis submitit, sed minimē delicatum, panem hordeaceum, sub cineribus coctum, pisces sallos, pulmentum & messorum prandium, eum tamen eodem sumptu exquisitissimas posse præbere epulas. Nam ille idem Angelus qui Abacuc ē Judæā in Babylonem agili vecturā transtulit, & Danieli pulmentum messoribus paratum obtulit, potuisset ex aulā regiā unum aliquem dapiferorum, unā cum ferculis in leonum caveam avehere. Noluit Deus ita fieri, neque sine causā noluit. Quis autem cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Tertullianus aliquid causā assignans: Constitui oportet exemplum, inquit, in tempore pressuræ Xerophagis esse vivendum. Vult Deus suos, præsertim in afflictionibus, non lautē, nec delicatē vivere, necessitati enim non voluptati subvenit. Quod Danieli Deus pulmentum tantum, non etiam potum submitterit, in promptu causā est, pulmenta & offæ, humidiores cibi inum secum potum adferunt. Quod Christus in solitudine tot millibus hominum sine potu panes distribuerit, ne miremur, utique ad rivulum vicinum confederunt, ubi sibi propitiare poterant. Odit Deus superflua. Addo: Cibi viliores & generis unius precationi & luctu spiritali sunt aptiores. Hinc Sethi nepotes & posteri herbis tantum & fructibus victitabant, carne & vino abstinentes. Daniel tres sibi superstit hebdomadæ precibus & vitæ rigoribus exigendas: Panem, ait ipse, desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introjerunt in os meum. Oraculum Dominicum habemus: Non in solo pane vivit homo. Sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Nimirum in eo situm est, cui Deus benedicat. Dei benedictio modicum & vilem cibum vel præstantissimo efficit altiliorem. Habenti Deum nihil deerit.

Mirtamus ergo curas superfluas, omnem sollicitudinem nostram, quod Petrus monet, projicientes in Deum, quoniam ipsi est cura de nobis. Ita vigilantissimæ Dei providentiæ nihil penitus diffidamus. Hoc infantes stulti & homines modicæ fidei solent, qui plus suæ credunt sollicitudini, quā sapientissimæ Numinis gubernationi. Clemens Alexandrinus eruditā elegantia: Sumi, inquit, quaestiones, quæ sensu indigent, an nix candescat, an ignis ut ardeat, anque. Alique admonitione egent, aut increpatione. Vtrum inimici ignoscendum, jejuniū servandum? ignoscere, serva: quadam digne sunt, ut puniantur, ut est, querere, an sit providentia: Deus pro omnibus & singulis curat, nec curat tantum, sed omnibus & singulis, quod illis maximē profuturum, suppeditat. Fidamus Deo in omnibus. Habenti Deum nil deerit.

CAPVT XV.

Tobias junior ab Angelo contra demonem instructus.

Petrus Maffeus Indiarum historiam profecutus: Cū, inquit, Emmanuel Lusitanæ rex Anno Christiano millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo navigationem expediret, quæ Orienti Evangelium & Christiana sacra intulit, primæ prætoricæ navis nomen dedit Gabriel, qui primus è cælo terris Evangelia deportavit: Alteram Raphaëli viatorum duci ac tutori inscripserunt. Fidelissimi duces nostri sunt Angeli: summā fide, amore incredibili, peritiā maximā nostris itineribus moderantur.

Nicephorus Callistus & Cæsar Baronius narrant, Theodosio Imperatori à secretis fuisse virum perfidum Joannem, qui nullam quieris partem capturus videbatur, dum æquè Imperator cum Theodosio salutaretur. Nec miles defuit ad eas molitiones: In hunc Theodosius supremum militiæ præfectum miles Ardabarium, cui omnis pugna felicissimè terrā cessit, non item mari; hic verterunt vices, nam ventus subito coortus ducem Theodosii cum copiis tyranno tradidit capiendum. Nimirum causa æquissima videbatur labare. Eventus tam infelix Theodosium supra modum habuit sollicitum, adduxitque in angustias. Putaverat certè tyrannus Theodosium jam sui fore arbitrii, si quidem Ducem cuperet liberatum. Sed Aspar Ardaburii filius parentem inter hostium unguis deserere nefas ratus, eo, quo potuit collecto milite tyrannum insequi decrevit. Nec pii Cæsaris pices defuerunt. Nam Angelus pastoris habitu præcessit Asparem & Ravennatem eum, trajiciendi modum monstravit, easque vias duxit, quas nullus hominum ille audiret. Ita Ravennam non adeo numerosus miles occupavit, & Joannem perfidum tyrannum cepit, qui Aquilejam ductus, dexteram unā cum capite amisit.

Auctores viæ multo peritissimi sunt Angeli, nec unico quidem vestigio fallunt. Peritiā hanc comitis sui fidelissimam expertus est Tobias, quem Angelus non solum suavissimè duxit, sed etiam variè in rebus agendis erudit. Nos dissertatione priori quatuor posuimus quaestiuiculas super hoc itinere Tobias. Apponamus hic tres alias, responsuri ad singulas.

§. I.

Quaestiuicula 1. Quā ratione & an verè dixit Angelus: Ego sum Azarias Ananiae filius? Est enim, qui hunc è cælo tabellionem arguat mendacii. Nos vera dixisse asserimus. Nam Azariae formam comes caelestis induit. Atqui nos phraasi vitatā ita loquimur, cum templi aram loquente manu monstramus atque dicimus: Hic Christus est à Magis adoratus, hic Christus in oliveto sanguinem sudans, hic Christus in crucem suffixus, quia imago Christi adorati, sudantis, crucifixi est. Ita olim sub orbis primordia locutus cum Jacob Angelus: Ego sum Deus Berhel, ubi unxisti lapidem & votum posuisti mihi. Erat certè Angelus, qui Deum representavit. Quod in lege veteri frequentissimum fuit. Deinde, si vim vocis spectemus, Azarias auxilium Dei, Ananias donum Dei designat. Quam ergo congruè istud sibi nomen indicavit Angelus?

Quaestiuicula 2. Cur Angelus servari jussit cor, fel & jecur piscis? duplicem causam ipsemet assignavit: fugandis diabolis, & oculis persanandis. Interpretatio certè, quam divinus Spiritus hic spectabat, nobis commodissima. Tria potissimum sunt, quæ interiorē hominem juvent, sanent, ament: Contritio cordis, tolerantia afflictionis, edomatio, vel ut loquuntur, mortificatio carnis. Primum corde, alterum felle, tertium jecore adumbratur.

1. Contritio, seu, cordis dolor ob admissas noxas earum virium est, ut animus dolore hoc concepto, est levalibus peccatis saucius, mox reviviscat è mortuo. Uti Mithridaticum Alexipharmacum omne pellit venenum, ita cordis contritio, omne letiferum extinguit peccatum. Hinc multo saluberrimi consilii est, eadem mox horā, quā commissa est noxa, animum letaliter vulneratum contritione persanandum. Hinc ille, quem vocat contritionis actus tot libellis, tot chartulis ad creberrimum usum perscriptus. Nec enim differenda est medicina, quamprimum admittā capitalis aut gravior noxa. Contritio ad vitam momento revocat. Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Quamprimum David seriò dixit: Peccavi. Mox Nathan subjungit: Dominus.

Nicephorus lib. 1. 4. hist. cap. 7. Baron. tom. 5. anno 25.

1. Questio: Quā ratione & an verè dixit Angelus: Ego sum Azarias Ananiae filius. Vitarum lib. 1. contra Edmunda Campianum pag. 77. Gen. cap. 31. v. 13.

2. Questio: Cur Angelus servari jussit cor, fel, & jecur piscis? Ejus Duplex causa. Tria interiorē hominem juvant: 1. Contritio.

Ps. 50. v. 19. Reg. c. 12. v. 13.

Vertical text in the left margin, including page numbers and references to other works.

minus transfuit peccatum tuum. En, inquit Ambrosius, quantum tres syllabe valeant. Cui subscribens Cyprianus: O penitentia, inquit, quid de te novi referam? omnia ligata solvis, omnia contrita sanas. Atque hoc car est, quod ferrari iussit Angelus.

2. Fel, seu afflictionis tolerantia. Isa. cap. 28. v. 19.

2. Fel, est afflictionis tolerantia, qua & Contritionem juvat & Mortificationem. Fel istud arumarum amarore suo nitidos & acutos admodum reddit oculos. Nam, quod Ilias dixit: Vexatio dat intellectum. Afflictio elleborum est, quo Deus noxiam & peccantem redundantiam a nobis depellit, & ad mentem sanam reducit. Nos saepe deturbamur de mente, & ad insaniam redigimur ob pravas animi afflictiones, quae in furorem & mentis alienationem nos agunt, ideo Deus elleboro suo consilium & sensus fugitivos revocat.

Garfias l. 2. de plantis indicis c. 1.

Indiae arbor est, quam arborea Tristem indigenam appellant. De hac Garfias ab horto disereus: Arbor Tristis in India, inquit, nunquam floret nisi post solis obitum; interdum folliculos, seu, calyces clausos habet, noctu aperit, tanquam solem reformidans, sicut vesperiliones non volant nisi nox offundatur, & tenebrae incedant: sic plurimi hominum nunquam ita compositi ac modesti, ita dociles, ac devoti sunt, quam cum egroti, aut aliis arumnis pressi sunt. Tunc precantur, tunc manus caelo attendunt, & omnem promittunt sanctimoniam. Tunc demum oculos aperiunt, & acutum cernunt, cum in oculis fel arumarum sentiunt. Vexatio dat intellectum.

3. Jecur, seu Mortificatio. Rom. cap. 8. v. 13.

3. Jecur prunis impostum, est edomatio carnis, seu, Mortificatio. Lex certa est, quam beatus Paulus divino Spiritu jubente dixit: Si secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Quanto magis viget, vivitque caro, tanto magis interit Spiritus. Prunis imponendum est jecur; sumus ejus extricat omne genus demoniorum, sive a viro, sive a muliere, ita ut ultra non accedat ad eos. De demonibus fugandis

Math. c. 17. v. 21.

Christus: Hoc autem genus, inquit, non ejicitur nisi per orationem & jejunium. Nemo unquam vicit diabolum, qui nequit carnem vincere. Hic ingenti opus est sui edomandi sollertia. Multa corporis commoda fastidenda, gravia contra & aspera in amore habenda, ut quibus solis adulescere virtus insuerit, quae mollioribus aliis qui & jucundis praefocatur. Res certa: qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitio, & concupiscentiis. At vero caro, ejusque prave cupiditates nullis clavibus aptius figuntur, quam abstinentia & jejunio. Hoc autem est, quod maximè horremus: ne in ediam toleremus, exultationes mille adferimus. O bona pecora ad pastum natal Sauritate diabolus non fugatur, qui veluti canis non recedit, dum patet macellum carnis plenum. Hic Cerberus non abigitur copioso & lauto pastu; per orationem & jejunium ejicitur.

Galat. c. 5. v. 24.

Christus: Hoc autem genus, inquit, non ejicitur nisi per orationem & jejunium. Nemo unquam vicit diabolum, qui nequit carnem vincere. Hic ingenti opus est sui edomandi sollertia. Multa corporis commoda fastidenda, gravia contra & aspera in amore habenda, ut quibus solis adulescere virtus insuerit, quae mollioribus aliis qui & jucundis praefocatur. Res certa: qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitio, & concupiscentiis. At vero caro, ejusque prave cupiditates nullis clavibus aptius figuntur, quam abstinentia & jejunio. Hoc autem est, quod maximè horremus: ne in ediam toleremus, exultationes mille adferimus. O bona pecora ad pastum natal Sauritate diabolus non fugatur, qui veluti canis non recedit, dum patet macellum carnis plenum. Hic Cerberus non abigitur copioso & lauto pastu; per orationem & jejunium ejicitur.

§. II.

3. Questio: Quomodo res sensibilis agat in spiritalem, fumus jecoris in diabolos. Dixerat enim Angelus: Cordis ejus particulam, si super carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus demoniorum. Quid virium habet fumus contra spiritus? Multa hic Theologi. Et constat de falsis Regum, Saulem in furorem a diabolo actum, modis musicis restitutum ad se rediisse. Ideo David in citharæ dum regnum aulae adscriptus. Plurimi ante Saulem intemperis acti & a malo demone infesti symphoniâ convaluerunt ex malo. Josephus testis oculatus: Vidi enim, inquit, ex popularibus meis quendam Eleazarum, in presentia Vespasiani, & filiorum & tribunorum, reliquorumque militum, multos arreptitios percurantem. Modus vero curationis erat hic. Admoto naribus demoniaci annulo, sub cujus sigillo inclusa erat radicis species à Salomone indicata, ad ejus olfactum per nasum extrahebatur da-

Josephus l. 1. Aniquit. cap. 2. post initium militum pag. 257.

monium, & collapsio mox homine, adjurabat id, ne amplius rediret: Salomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inventas recitans. Volens dein Eleazarus his, qui aderant, ostendere suae artis efficaciam, non longè inde ponebat poculum, aut pullubrum aquâ plenum: imperabatque demonio hominem exeunti, ut his subverfis signum daret spectantibus, quòd reliquisset hominem. Quo facto nemini dubium erat, quanta fuisset Salomonis scientia, & sapientia. Ergo emergenti, si Josepho fides, odore singularis herbae curati. Alii fanaticos virgis aut flagris caedunt in remedium, ita enim agitant ab iis furias expelli ajunt. Sunt, qui infestos à malo demone, excrementis caprinis velut catapotis curent. Ad haec omnia Theologorum scholae, si cum iis loquendum, ita respondent: Corporalia in spiritum, aut spiritalia nequeunt directe agere, sed indirectè; naturaliter tamen dum corpus à malo genio infestum ita comparant, ut demum cedere cogatur demon. Exempli gratia: In homine Iracundo, qui flavâ vel atrâ bile (cholera vocant & melancholiam) abundat, in eodem eadem quodammodo longè stuvius habitat, quam in homine, sedate indolis. Quòd si in altero illo fel minuatur, diaboli habitatio destruitur: mavult enim cedere, quam in commode habitare. Quòd si caprarum excrementa, vel fideculum quid emergentis appensum fuget demonem, id eadem causa fieri dicendum, quòd summa demonis superbia ferendo non sit ejusmodi contemptum. Sed & illud ingenue fateamur, in indagandis rerum naturis plurima latere, quae ignotum. In hoc etiam Ordo nostro innumera rerum naturalium arcana tegi, quae nesciamus, nec unquam dum hic vivimus, penetraturi simus. Plurima scholarum conclusivunculis affirmantur, aut negantur, quae etiamnum incertissima sub judicis scepro pendunt. Haec, inquit Augustinus, videt Auctoritas divina. Certissima ea est sententia, scire quam parum sciamus, & quam in multis nihil cogniti, nihil experti habeamus. Non nimium aestimemus, obsecro, arguere: nulas nostras scholasticas, secreta naturae plurima nunquam rimabimur. Rex David simile quid conatus: Excusabam, inquit, ut cognoscerem hoc; labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei. Tanti regis sapientia hic caecavit, quid tu tibi angustae vernula capite polliceris? sapienter & ingenuè fecerimus, si nostram potius ignorantiam confiteamur, & cum Paulo succlamemus: O altitudo divinarum sapientiae & scientiae Dei! Haec tamen sciemus omnia, sed olim, sed in caelo, ubi scientem omnia contuebimur.

§. III.

Hic in minimis saepe hallucinamur, aut ore hiantem miramur, quae non satis capimus. Quam illa nobis nova & admiranda, Petri umbra, Pauli sudaria & semicinctia per sanarunt aegros. Petri verba paucula Ananiam & Sapphiram ita fulminarunt, ut subito expirarent. Et quod magis admirandum. Sensilis est corporeus avernalis ignis, diabolos tamen & damnatorum manes cruciat. Ergo corporatum aliquid in spirituale agit. Quâ tandem ratione? nescimus. Occulta Dei vis rebus creatis juncta patrat haec admiranda. Deus hic primarius actor, cetera illi ut instrumenta subserviunt. Complura sunt, quae Ecclesiae precibus sacra fiunt (Theologis sacramentalia dicuntur) in his numerantur aqua, oleum, cera, herba, vinum, edulia, suis quaeque temporibus consecrati solita. In horum numero habentur Exorcismi, sacra Martyrum, aliorumque divorum liplana, signum crucis, sanctissimum nomen Jesu.

Hoc saluterum ac venerabile nomen & pectore clausum & ore promptum assidue feramus. Nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo oportet nos salvos.

salvos fieri. Hoc certe nomen longè potentius, quam ulla plicium exta cacodæmonas fugat. Quod pollicitus Servator: Signa, eos, qui crediderint, hac sequentur: In nomine meo demonia ejicient. Querelam ad Christum deferens Joannes: Magister, inquit, sequimur quendam in nomine tuo ejicientem demonia, qui non sequitur nos & prohibuimus eum. Cui Christus: Nolite prohibere eum, nemo est enim, qui faciat virtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me. Ita septuaginta duo discipuli à Christo, velut in messem novam emissi, non sine gratulatione ac gaudio reversi Domine, ajebant, etiam demonia subjiciuntur nobis in nomine tuo.

Imò Patres prisci hoc unico pane argumento sunt usi adversus idololatras, Christum verum esse Deum, quòd audito Christi nomine cacodæmones ex humanis corporibus cogantur cedere. Tertullianus certè compluribus testimoniis asserit à Christianis solo Christi nomine impuros Spiritus profligari. Cùm autem apologeticum suum, seu Christianæ disciplinæ defensionem Romam misisset, eoque scripto parum promovisset, & Chartaginiensis Præses Scapula gravius in Christianos levare cepisset, ad hunc ipsum Scapulam librum conscribens: Demones, inquit, non tantum respicimus, verum & revincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicut pluribus notum est. Hoc autem Christiani fecerunt pronuntiato Christi nomine. Eam ob causam jure meritissimo Paulus id unicè commendans: Omnes, inquit, quodcumque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoc agit divinum nomen penitissimo peccatori insculpendum assidueque magna reverentiâ & ingenti fiducia corde & ore versandum. In rebus prosperis pro gratiarum actione, in adversis pro scuto & defensione usurpandum. Præsertim cùm casus, & periculum peccandi, cùm aspera periculis toleranda, cùm ardua & difficilia factu aggedienda, ardente animo identidem ingeminandum: Domine Jesu, fiat voluntas tua, fiat, Domine Jesu, à peccatis protege me. Domine Jesu, da patientiam & conforti me. Et utinam toties liceat sanctissimum hoc nomen ingeminare, quoties spiritum ducere. Illud ego mihi & omnibus Dominum Jesum amantibus toto animo voveo & opto, ut in ipsâ mortis viciniâ, & in extremis singultibus, dum vocis usus erit, geminas saltem has voculas (Domine Jesu) assidue pronuntiem, sintque hæc mea ultima verba, & meorum omnium verborum clausula, Domine Jesu. Denique in hac sanctâ ad Dominum Jesum aspiratione exprem. Hoc, inquam mihi & omnibus Christum amantibus, animo precor. Ita fiat, Domine Jesu.

CAPVT XVI.

Tobias junior ab Angelo matrimonii leges edoctus.

Abellarius è cælo Raphaël Archangelus Tobia suo dixerat: Saram Ragueis filiam in conjugem sibi posceret, eam ipsi servatam. Cui Tobias: Audio, inquit, quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audi, quia demonum occidit illos. Timeo ergo ne forte & mihi hæc eveniant. Ad quæ Angelus: Mi Tobias, inquit, me audi, planissimè tibi aperiam, quinam sint illi, in quos tantum licentiæ cacodæmon habeat. Nimirum illi, qui conjugium ita incunt, ut Deum omnemque verecundiam ab animo proscribant, & suæ libidini indulgeant, perinde ut equus & mulus, ceteræque pecudes solent; nempe hi sunt, in quos imperium habet cacodæmon. Tu autem mi frater Tobia, rem longè aliter geres. Finito nuptiali die non statim à te omnem continentiam profligabis. Triduo simul eritis, sed sicut fratrem & sortorem decet, assiduam precationem jungetis. Et

A primâ quidem nocte piscis jecur offerendum prunis, ad dæmonem fugandum. Noctè alterâ votis & precibus sanctos Patriarchas ad benevolentiam vobis & amicitiam conciliabitis, eorum verecundia & sanctitas menti vestrâ obversabitur. Noctè tertiâ benedictionem conjugio largiendam impetrabitis. Hac noctè transactâ in torum convenietis pudicum, non impetu libidinis, sed spe & amore proles, idque cum Dei timore. Has matrimonii leges Tobia dedit Angelus. Hic tria potissimum veniunt quaerenda. 1. Num diabolus in homines aliquid possit, absque singulari Numinis licentiâ. 2. Quænam ea sint peccata, ob quæ Deus juris aliquid in hominem diabolo permittat? 3. Cur diabolus non omnes libidinosos jugulet? Ad singula jam respondebimus.

S. I.

PRIMâ quæstionis est, Num humana gentis inimicus uti viribus possit in hominè sine Dei licentiâ? Asserimus, in hominem nil penitus potestatis esse cacodæmoni, Deo abnuente. Nec pilum quidem lædere, aut eripere potest ulli, si Deus nolit. Mattheus narrat dæmonas ex homine, quem infederant, pullos non prius in porticos abjisse, quam ejus rei potestatem acceperint à Christo. Jobum non prius invadere ausi, quam id Deus concessisset; nec gravius eum torquere conati, quam Deus præscripsisset, ad dimentum diabolo potestas hæc concessa: Ecce in manu tuâ est, verumtamen animam illius serva. Exerce ipsum & crucia prout vis, sed salva vitâ. Quod Augustinus expendens: Satanas, inquit, cum habet semper nocendi cupiditatem, nocere cuique non potest, nisi ab omnipotente acceperit potestatem. Quòd diabolus non summam potestatem, nec infinitum habet imperium, multò minus habebunt ejus mancipia. Hinc malevolorum hominum nullus alteri plus nocere potest, quam veli Deus, aut permittat: potestas, quæ ei traditur, ad unguem limitata est. Ita Christus vincens expressissime Pilato: Non haberes, inquit, potestatem à versum ullam, nisi tibi datum esset desuper. Ergo, mi Christiane, quidquid tibi, quidquid mihi, quidquid aliis inferi injuriæ hic mendax, hic malevolus, hic obrectator, hic invidus & nequam homo, id omne illi permittit à Deo: non haberet in te, in me, in alios potestatem ullam, nisi ei datum esset desuper. Certum hoc, certissimum. Ergo me, inquit, non defendam, nec obstitam adeò in me arietanti? Hoc non ajo: Jure tuo adversus injuriam utere, quantum licet, cetera omnia Deo committe. Illud tamen etiam scito: Non raro consultissimum esse, injurias pati, & silere. Plurima silendo rectissimè refutamur. Loqueris & Camerinam moves? auctiorem senties injuriam. Christianum vindictæ genus est, aut nulla, aut mitissima responsa maledictis rependere. Hac enim, inquit beatus Petrus, est gratia, si propter Dei consuetudinem sustinet quis tristitias patiens injuste: quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati sufferis: sed si bene facientes patienter sustinetis; hæc est gratia apud Deum. Non ergo reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto; sed è contrario benedicens: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditatis possideatis.

Secundæ quæstionis est: Ob quænam peccata Deus potestatem det diabolo, ut in hominem licentiùs grassetur? Quandoque ob ea etiam, quæ videri possunt leviora. Gregorius narrat virginem sacram appetentiâ gula ductam in horto contra religiofas leges aliquid lactuculæ carpisse, & omisso crucis signo furtim comedisse, mox à diabolo infellam humi corruisse. Cùm autem Equitius vir sanctus vim adhiberet diabolo, clamavit hospes malignus: Ego quid feci, & unâ hospitio cessit. His affinia memorat Cassianus. Vult Deus ut diabolum etiam pictum, etiam vitro clausum, ipsam etiam diaboli umbram horreamus, & non graviore solùm ac capitales noxas, sed leviores quoque studiosè caveamus. Sed ne

Triâ ex-
pendenda:
1. Num
diabolus
uti viribus
possit in
hominem
sine licen-
tiâ Dei?
Matth. c. 8.
v. 32.
2. Quæ
nam ea
sint
peccata,
ob quæ
Deus
juris
aliquid
in
hominem
diabolo
permittat?
3. Cur
diabolus
non
omnes
libidinosos
jugulet?
Ad
singula
jam
responde-
bimus.
1. Num
diabolus
uti viribus
possit in
hominem
sine licen-
tiâ Dei?
Matth. c. 8.
v. 32.
2. Quæ
nam ea
sint
peccata,
ob quæ
Deus
juris
aliquid
in
hominem
diabolo
permittat?
3. Cur
diabolus
non
omnes
libidinosos
jugulet?
Ad
singula
jam
responde-
bimus.
1. Num
diabolus
uti viribus
possit in
hominem
sine licen-
tiâ Dei?
Matth. c. 8.
v. 32.
2. Quæ
nam ea
sint
peccata,
ob quæ
Deus
juris
aliquid
in
hominem
diabolo
permittat?
3. Cur
diabolus
non
omnes
libidinosos
jugulet?
Ad
singula
jam
responde-
bimus.
1. Num
diabolus
uti viribus
possit in
hominem
sine licen-
tiâ Dei?
Matth. c. 8.
v. 32.
2. Quæ
nam ea
sint
peccata,
ob quæ
Deus
juris
aliquid
in
hominem
diabolo
permittat?
3. Cur
diabolus
non
omnes
libidinosos
jugulet?
Ad
singula
jam
responde-
bimus.

6. Peccat
ob que
diabolus
habet in
hominibus
potestatem

Sed ne ab instituto abeamus, peccata tetriora, ob
quæ frequentius cædæmon in humanum corpus im-
mittitur, hæc fere numerari solent. 1. Infidelitas, adver-
sus quam pugnant in fonte sacro exorcismi. 2. Hæresis,
affine crimen priorum. 3. Sacramentorum contemptus,
aut neglectus. Grave quid est in omni vitiorum turbâ
contemptus. 4. Ingratus animus. Immundus spiritus,
Christo teste, habitans sede pulsus socios septem se ne-
quiores assumit, jamque ad insultus paratior: *Revertar,*
Math. c. 12. v. 44. & 45. inquit, *in domum meam* unde exivi: & sunt novissima homi-
nis illius pejora prioribus. Ingratus animus, malus dæmon,
beneficia omnia pessundat, gratiam in odium vertit, fa-
citque posteriora prioribus deteriora: diabolus peni-
tentia expulsi, ab ingrato animo revocatur. 5. Super-
bia & invidia. Rex Hebræus Saul vitio utroque nobilis
à spiritu maligno sæviter exagitatus est. 6. Libido. Hinc
septem Saræ mariti à diabolo necati. Symphoriani
Præsidis Romani filius juvenis impurus, Ambrosio te-
ste, à malo dæmone obsessus, quia libidinibus variè
contaminatus. Cornelius Gallus, & Titus Etherius
homines lascivi, teste Valerio, ipsi flagitiis immortui
sunt; diabolus eos Dei permisso interemit. Eodem fati
genere ob eandem causam Giacherus Salvanus homo
contaminatus periiit. Super eos habet dæmonium po-
testatem.

§. II.

Conjugii
abusiones
à Deo pu-
nitur exem-
plo proba-
tur.
Thomas
Camtip. lib.
2. mira.
cap. 3. n. 20.
27. 38. 55.

NEque verò tantum, quod sedulo notandum, fœ-
diora luxuriæ scelera omni supplicio à Deo vindic-
antur, sed ipsæ etiam conjugii abusiones gravissimè pu-
niantur. Cameracensis Proepiscopus Thomas Canti-
pratanus, horrenda, sed fide digna narrat, quæ ipse vel
oculis hausit, vel auribus. Hoc è pluribus: Cameraci, ait,
vir omnibus notus, non quidem sira fidem que tori, sed
Christiani matrimonii pudicas leges violat, inde haud
aliter, quam Arius à Deo punitus viscera per alvum
ejecit. Relatus in lectum, in manibus ignes horribiles
perferenscens, hoc unum instat vociferari, manus ab-
scinderent, doloribus mitigandis; ita sub tertiam po-
meridianam mortuus. Si ergo mariti cum uxore suâ in-
verecundius delictum animadversione tantâ punitum
est, quid àcturi sunt illi, qui omnes pudicitia & tori le-
ges percurrunt. Ceteri quos Cantipratanus memorat,
homines libidinosi subito sunt extincti. Nempe Deus
permittit, ut ejusmodi homines spurci diabolo, cui se
ultra mancipant, ex toto tradantur. Cavete, mortales,
Deus puritatis auctor impuros areet & odit. Mundi
sunt oculi ejus, nec libidinum immunditiam quæ sunt
impunitam. Gregorius Magnus in exemplum memo-
rans: Matrona nobilis, inquit, ætate florens, gente Tu-
scanâ, in aede divi Sebastiani occupata à dæmone, &
atrociter vexata est. Hospitem tam sævum non addu-
xit adulterium, sed matrimonium impudicè usurpatum.
Parentes eam à magis voluerunt liberari; Liberata est.
Sed in locum ab uno desertum legio diabolorum suc-
cessit: tum denique Fortunatus episcopus prolixis ora-
tionibus impurissimum hospitem exegit. Revera super
hos tales dæmonium habet potestatem.

Greg. lib. 1.
dial. cap. 9.

Prosper lib.
de dimidio
Temporis
cap. 6. initio,
mibi p. 65.
Vbi etiam
enarrat, quâ
ratione à
diabolo sit
liberata.
† Quis il-
leus patria
civis igno-
rat? ait Pro-
sper.
* Serrarius
comment. in
hunc librum
mibi p. 77.

Gregorii dicta beatus Prosper confirmans: Nostris,
inquit, temporibus res testatissima & omnibus civibus
† nota contigit. Puella petulans ex Arabiâ in thermis
obutu parum verecundo Veneris effigiem conspicara
credidit se formâ certare posse cum amorum Deâ. Mox
diabolus, etsi non invitatus adfuit, & miseram invasit
eâ immanitate, ut diebus septuaginta nec cibum, nec
potum, imò nec miculam cibi, guttulamque potus po-
tuerit glutire. Ah qualis hospes in humano corpore dia-
bolus! ostium ei libido pandit, & introducit. * Nicolaus
Serrarius miserabile farum commemorans: Non ita pri-
dem, inquit, in cauponâ miles lasciviam ad parietem ta-
bellam vidit, & mox; Heus caupo, ajebat, quanti ven-

A dis hoc quidquid pictura est, emptorem habes: Subri-
dens caupo: Nihil abnuo, inquit, per me licet, tua sit
hæc imago, non centum assium est. Et leve pretium exe-
git. Miles, dum tabulam molitur reficere, à diabolo
corripitur, & pavimento affigitur. Hoc illi miser ani-
mam ejecit. Revera super hos tales dæmonium habet
potestatem.

§. III.

SED, ô cæcos mortales, qui tam tragicis exemplis to-
sties moniti nihilominus in Christianam pudicitiam
tam graviter delinquant, libidinum cæno tam temera-
riè se mergunt.

Sed quæri possit hic tertio loco, cur diabolus no-
cendi cupidissimus tot equis & mulis, tot impudicis &
ab omni castimonia alienis hominibus parcit? cur Deus
non denuo sulphure, pice, ignibus pluit? Poëta vetus ab
exilio responderit.

B Si quoties peccant homines sua fulmina mittat
Iupiter, exiguo tempore mermis erit.

Hoc nemo Christianorum nec dixerit, sed nec somnia-
rit. Nam etsi totos dies & annos assidue Deus igne pluat,
fulmine feriat, sua tamen armamentaria hoc telorum
genere non vacuabit: nunquam arma desunt justitiæ di-
vine. Quod ea verò homines libidinosos non illico ca-
3. Caste
cu Deus
homines
libidinosos
non illico
dæmonio
tradit
gradatim
punit.
Puma
Machab.
v. 41.
Serrarius
Rom. cap.
v. 4.

codæmoni tradat jugulandos, aut flammis precipitet,
ejus rei complures sunt causa. 1. Deus naturæ ordinem
à se constitutum non facile turbat, tametsi scelera quan-
doque insolitam exigant vindictam. Hinc impuri vive-
re sinuntur, dum suâ morte decedant. Nimirum mitis-
simus Deus solem suum oriri facit super justos & injustos. Ita
tolerantur vel improbiissimi, ut civis Mundi. 2. Non
omnes libidinosi subito fato tolluntur, ut respiciendi
spatium sit. Interim Paulus ad respiciendum excitans:
An, inquit, divitiis bonitatis ejus, & patientia & longanimi-
tatis contentis, ignorans quoniam benignitas Dei ad patienti-
tiam te adducit? 3. Deus quò connivet diutius, eò tan-
dem punit gravius. Divina Nemesis lætè inserpit pe-
de; nonnunquam cunctabunda & lenta venit, sed tan-
ditatem supplicii gravitate compensat. Insigniter Plu-
tarchus scripsit de his, qui serò à numine puniuntur. Sed
& beatus Paulus stimulat: An existimas, ô homo, quia tu
effugies iudicium Dei? secundum duritiam tuam, & impotentiam
cor thesaurizas tibi iram. Ut ira Numinis in te demum
exardescat, tu ipse quotidie apponis ligna. Sara, quia
castissima ideo etiam Deo charissima, marito alteri se-
ptem illis longè sanctiori fuerat servanda: nec enim illi
eâ digni fuerunt. Quod ipsamet testata: Aut ego, inquit,
indigna sui illis, aut illi forsitan mihi non fuerunt digni. Tam
spurci homines tam pudicâ conjuge proflus indigni
erant.

Singularissimam Deus providentiam suam monstra-
re voluit, cum Tobia oculorum usum reddidit, cum Sara
inviolatam castimoniam defendit, cum triste libidi-
nolis omnibus exemplum statuit. Paucos punit, ut mul-
ti alieno exemplo sibi caveant.

D Duplex dæmonum potestas est. Prima quidem illa Duplex
maxima, quantum apud inferos divinae justitiæ rigor
poscit. Altera magna, sed restricta, & ad mensuram con-
cessa, prout naturæ ordo, aut Dei permisso finit. Hic
occulta Dei judicia, quæ nobis non scrutanda, cur re-
pentinis aliquos, dilatis alios supplicii afficiat. Utrim-
que justissimus est Deus.

Abusus igitur matrimonii cavendus, libido modis
omnibus in omni hominum statu fugienda. Quod beatus
Fulgentius prudentissimè monens: Sic, inquit, qua-
rendus est ex nuptiis fructus, ut cobibendus sit lubrica voluptas
excessus. Et psalter clamat: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus
non est intellectus. Saræ septem mariti à diabolo
necati, non quia adulteri, vel Sodomæi, sed quia libi-
dinosi, qui nuptias contraxerunt non decenti line, sed
prona

prona libidine ducti, ut suis offunderent offam nequitiis. Ideo dixit Angelus: *Habet potestatem demonum super eos.* Ammodaens libidinum praeses libidinosos sibi venditos & mancipatos habet, quos etiam non statim jugularet, eos tamen sub unguibus suis facile coerceret. Idcirco Paulus: *Fornicatores, inquit, & adulteros judicabit Deus.* Addit: *Honorable connubium in omnibus, & torus immaculatus.* Quibus aliis in animum imprimendis Augustinus: *Sit castus, inquit, cum conjuge torus non sit effrenata luxuriosus libidinum, quia membra estis Christi ambo.* Conjugium sit honorabile in omnibus, ne verecundia, decorum, concordia violeatur. In omni hominum statu certae sunt pudicitiae ac castimoniae leges. *Beati mundo corde.*

CAPVT XVII.

Tobias junior in ambienda conjuge, quae septem viros extulit, impavidus.

Tobias una cum regio, ac caelesti, sed ignoto tabulario divertit ad patrum suum Raguelum, qui adventores in speratos gaudio magno excepit, & mirè hospitalem se monstravit. Sermo in initium fecit Raguel. Nam Tobias suavitè intuitus, & conjugem compellens: *Quam similitis est, inquit, o Anna, hic juvenis, consobrinus meo.* Mox in initium querere, unde advenissent, & an Tobias nosset virum integerrimum, tribulem? Cui ambo: *Novimus, dixerunt.* Hic multa Raguel in Tobias laudem instituit commemorare. Oratio nem profecutus Angelus: *Tobias, inquit, quem jure merito prolixè laudas, istius juvenis parens est.* Hic Raguel lacrymis è gaudio prorumpentibus, Tobias complexus & osculatus: *Mi fili, ait, quam sancti parentis es filius! Non minus Anna uxor, & Sara filia lacrymarum sunt, ad tam grati hospitis adventum.* Mox Raguel culinæ dans dictata convivium parari iussit. Cuiusque epulis jam illatis ad accubitum invitaret, Tobias ingenuè professus est se nihil cibi potiusve libaturum, nisi prius, quod rogaturus esset, impetraret. Audacter ergo Saram Raguelis filiam in uxorem postulat. Cohortuit ad has preces Raguel, qui sciret, quo facto septem mariti ordine fuissent extincti. Non ergo sine ratione verius ne idem huic juveni eveniret, anceps animi herebat, quid diceret. Cùmque diutulè sileret; Angelus sequester optimus: *Quæ te, inquit, omnem animo timorem pellas, & isti filiam tuam ne nega conjugem.*

Multa hic ampliore digna sunt, vel elogio, vel explicatu. 1. Raguelis hospitalitas. 2. Admirabilis similitudo ac dissimilitudo inter homines. 3. Lacrymæ è gaudio natae. 4. Conjugii ambitus. 5. Raguelis metus. At nos ex omnibus hoc sumemus ultimum. Raguelis metum & unam impavidum Tobias animum explicaturi, quantum mali vanus, fatuus timor adferat: & quid in Orbe maxime timendum.

§. I.

DE optimo timore dixit Psaltes: *Initium sapientiae timor Domini.* Verto & canto: *Initium stultitiae, timor Mundi, timor vanus & fatuus.* Judæi certe in hac timidorum classe numerandi: Cùm enim exploratores eorum ex ubertim Chanaitidis regione redissent, terram quidem illam fertilissimam lacte & melle manantem plurimum commendabant, allatos fructus spectantes exhibebant, *Sed cultores, aiebant, fortissimos habet, & urbes grandes nimis, atque muratas.* Scirpem Enac vidimus ibi. Ad hos sermones ea plebem trepidatio inceffit, ut reditum cogitaret in Ægyptum. En plebecula stultissima vanissimos timores! Non enim ista, quæ metuebant, ipsi viderunt, sed ex aliis tantum audierunt. Nec ignorare poterant famam & rumoribus omnia in majus extolli. Di-

xerant quidem exploratores, urbes esse grandes nimis, sed si fidem habuissent prudentiæ humanæ, respondissent, tantò citius fame demandas & occupandas. Super hæc omnia expressissimum Dei promissum contempserunt, dum sibi nimias vires hostium, quibus nemo satis possit resistere, animo fixerunt. Hinc inconditi clamores illi: *Vinam mortis essemus in Ægypto & non in hac vasta solitudine! Vinam percamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, nec cadamus gladio.* & uxores ad liberi nostri ducantur captivi. Nonne melius est reveri in Ægyptum? Constatuimus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum? Stulticia luculentissima! O verè stultitiæ principium, timorem vanum! Nam reditus in Ægyptum nec quidem poterat somnari. Nam unde illis commensus? Manna Deus non dedisset tam rebellibus. Obiectum mare quomodo superassent? Quomodo eos Ægyptii saluassent? Tot millia suorum in mari submersa non fuissent ultri? Ergo cogitare illuc reditum stulticia, imò insaniam merissima. Sed initium hujus stultitiæ timor vanus. Porro Josue & Caleb ut sediciosum populum sedarent: *Nolite, ajuerunt, rebelles esse contra Dominum, neque timeatis populum terre hujus, quia sicut panem, ita eos possimus devorare. Reversis ab eis omne presidium, Dominus nobiscum est, nolite metuerè.* Deus nobis terram Chanaan promisit: quis iste tam puerilis timor, ad pollicitationes divinas trepidare; iis diffidere; ab hostibus, quos divina vis obteret, metuerè, & pavore marcere? Reverà Deus timores tam vanos insigniter punivit: nec enim pervenerunt, quia se perventuros diffidebant. Fiat ergo vobis secundum fidem vestram, secundum stultum timorem vestram. Animus timidus & metu abjectus nil unquam egregium patrabit. Inanis metus omnium virtutum remora.

Perversi trepidant, & ad omnia fulgura pallent.

Sicævo Christi Hebræi Pontifices, & Pharisei, totumque consiliabulum trepidabat. Hinc meticulose volabant voces: *Quid facimus hic homo multa signa facit.* Si sinamus huic virum concionari & opera miranda edere, omnem ad se populum trahet, omnes illi credent; nos cum Mose nostro spernemur. Neque hanc occasionem negligent Romani; mox aderunt, gentemque nostram suæ potestatis facient, nolque omnes in ordinem redigent unam cum terris nostris. Mature igitur rebus consulendum, seditiosi excusis & conciones ad populum prohibenda.

O boni Domini! Principium stultitiæ timor vanus. O ridiculi fenatores, hominem innocentem occidere non veremini & ipsa hominis innocentia in metu vobis est. Fatua timiditas, horrere à præterfluente rivulo conspergi paullulum, & in eum interim totum prolabi. Quod psaltes regius dixit: *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Pontifices & Pharisei metuebant, ne terram perderent; caelum & terram simul perdere non curabant.

§. II.

SEDECIE Regi malum metum injicientes regni proceres de Hieremiâ Prophetâ: *Rogamus, ajuerunt, occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium &c.* Siquidem homo iste non querit pacem populo huic, sed malum. Et dixit rex Sedecias: *Ecce ipse in manibus vestris est: neque enim fas est regem vobis quidquam negare.* Ita formosis rationibus & picto metu Hieremiam eorum potestati tradidit. Mox illi infontem in canosam foveam dejecerunt. Initium stultitiæ timor vanus.

Idem profus evenit Danieli. Perfarum satrapæ omnem lapidem moverunt, ut specioso nomine liceret Daniele damnare ad leones. Darius rex pro Daniele posuit cor, ut liberaret eum; & usque ad occasum solis laborabat, ut erueret illum. At primates regi incutito metu: *Scito rex, inquit, quia lex Medorum, atque Perfarum est, ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari.* Rex victus vanâ formidine, importunis accusatoribus cessit.

Nim. c. 14. v. 2. & 4.

Ibid. v. 9.

Eorum puniit.

Pontifices Hebræi & Pharisei avo Christi.

Ioan. cap. 11. v. 47.

Psal. 13. v. 5. Psal. 52. v. 6.

Sedecias. Hier. c. 38. v. 4. & 5.

Darius. Dan. cap. 6. v. 14. & 15.

Illis.

Illic trepidavit timore, ubi non erat timor. Ita Daniel culpa purus leonum dentibus est obiectus: obiecti timor vanus stultitiæ principium.

Discipuli Christi. Matt. c. 10. v. 28.

Servator noster Christus suos animans: Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timeate eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Nimirum umbra gladii formidanda non est, sed gladius. Corporis inferius umbra gladii est, mors animi ipse gladius, qui adigitur in hominem, quem jugularurus est æternum. Socrates in Platonis Phædone: Tu verò, inquit, tuam metuis umbram. Sterilissimus hic metus est, quod & vetus verbum opprobrat, visoriam suam metuere.

Nos homines.

Nos homines metulosi nostram ipsi umbram horremus in plurimis. Servulus extimescit suum Dominum quandoque magis, quam Deum suum; assentitur hero, quàm non licet, quàm non decet. Ita herum sibi conciliat, Deum à se alienat perverissimo metu. Romanus Præfes Pilatus Tiberium Imperatorem suum metuit; Deos suos nos metuit, infontem ausus in crucem suffigere. Pecuniæ jacturam in metu ponimus, Philippeos aliquot, imò pauculos sestertios amittere, damnum irreparabile centemus; quis jacturam cæli, dispendium æternitatis luget? Cognominiam, probra, contemptum horremus, futuram in judicio supremo coram omni humanâ gente infamiam non pertimescimus. Invaletudinem, morbos, dolores pavidi refugimus, & inferorum cruciatus, ignes æternos, flammam nunquam desituras non perhorrescimus: ad primæ mortis adventum tremimus, illam immortalem alteram non formidamus. Peccare non veremur, sed pœnitentiam agere; prædari inter metienda non ponimus, sed restituere; venenum non averfamur, sed Alexipharmacum, veneni antidotum; sordes non cavemus, sed balneum; ad celisum è nube fulmen consternamur, at fulmen illud supremi judicis: *Discedite à me maledicti in ignem æternum*, heu quantum cogitamus, de futuris malis pessime securi.

Mat. c. 25. v. 41.

Plin. Nat. hist. lib. 25. cap. 2. post med. mihi pag. 560.

Naturæ panegyristes Plinius de vulnere canini rictus memorans: Insanabilis fuit ad hosce annos, inquit, rabidi canis morsus, pavorem aquæ, potusque omne afferens odium. Quem Cerberus commordens sauciat, is plerumque aqua pœnitentiæ reformidat; seipsum aciculare, animi vulnera detegere, amarius medicamentum admittere, dura videtur necessitas. Sed, obsecro, pareamus religioni, & non mali remedium, sed malum ipsum metuamus, peccatum fugiamus, non exomologemur peccati, Cerberi morsus sanare non abhorreamus.

§. III.

Vir integerrimus ab exploratâ sanctimoniâ notus interrogabatur, quid in Orbe rerum præcipue timeret? Nihil sanè, aiebat, nihil timeo. At illi certatim questionibus urgebant virum: Non times lanienam cordis, angores conscientie? Num mortem non times? Non penitus. Non times diabolum? Tam parum atque canem mortuum. Non times inferorum supplicium? Neutiquam. Non Mundum, non insidias, non tyrannos, & tormenta times? Nil eorum timeo. Deum saltem timebis. Deum, inquit, amo non timeo. Dic tandem; quid ergo times? Nihil sibi sole, nihil supra solem, nihil in Orbe hoc universo timeo; & dicti rationem cepit reddere. Egestatem, inedia, nuditatem, famem, sitim, & hæc talia non timeo; quia mala esse non possunt nisi malis. Nam & filius Dei pauper fuit, esuriit, sitiit, nudus in crucem ascendit. Morbos & dolores non timeo, hæc sobrium faciunt animum, & vel nolentem compellunt ire ad Deum; Dei filius in doloribus fuit. Infamiam, contumelias, maledicta, calumnias non timeo, hæc enim ad modestiam salubrem deprimunt: nec enim ego contemni magis, aut irrideri possum, quam contemptus fuerit & irritus Dei filius. Mortem non timeo, hæc enim fores

A cæli effringit. Somnium non timeamus, quid verò aliud est noster obitus, nisi prolixior somnus? Dei mater, Dei filius est mortuus, amici Dei quotidie moriuntur. Diabolus non timeo, quò enim magis me dolis tentat & vexat, hoc ego Deum arctius complector & stringo, plus inde præmii spero. Gehennam, damnatorum carcerem, non timeo, pro solis enim diabolis & Dei inimicis adificatus est; Ego Deum amo, & Dei amicum esse me cenleo, saltem esse laboro. Tyrannos afflictiores, carnifices, tortores non timeo; nam hi sunt Dei auxiliæ, qui aureas nobis & gemmaras fabricant coronas. Sed neque Deum timeo, quia in Orbe toto fidelitorem amicum non habeo, amicorum omnium fidelissimum, optimum. Ita nec inferos, nec diabolos, nec humanas miseras, nec cruciatus ullos timeo. Nihilominus timore magno sum. Quid ergo, inquiunt, times? si nihil times; & interim plurimum times? Quibus ille demum aperitissimè hunc in modum respondit: Nihil, hoc est, peccatum supra omnem modum timeo. Nam, ut nostis, peccatum eruditus est non ens, seu, nihil. Ita unice timeo hoc solum Nihil, seu peccatum, quod à divinâ lege & rectâ ratione difformitas est.

Atque hæc illa est Larunda, quæ filium suum diabolus in cælo quidem peperit, sed non in cælo educavit. Hoc monstrorum omnium prodigiosissimum monstrum reverà solum & summè timendum. Abjiciamus tot vanos & superfluos timores. De fiducia in Deum multa dixi & scripsi, sed nunquam hæcenus satis eam commendare potui. Nil enim æquè Deo placet, quam cum summâ in eum fiducia nos illi totos integerrimè committimus. Tunc autem exercendæ hujus fiducia maxima est occasio, cum animus metu suspensus & fractus plerisque omnes alios advertit pavidos, formidabilis nis plenus; Tunc enim maximus votorum locus, cum spei nullus. Non immeritò Navarchus orâ tempestate prætrepidos illos & effeminatè pavidos objurgat, eisque in os exprobrat: Apparere vos maris & navigationum planè inexpertos: Hi maris mores sunt: mare fugiat, qui procellas adeo formidat. Hæc timidus & metu abjectus occidenda: Nunc animum exere, & ostende, quòd fidus Deo. Tunc plurimum sit animi, cum plurimum est periculi. Et certè, quò magis humana desunt auxilia, hoc magis nitendum est divinis. Corde vanum metum execute. Lorica nulli telo penetrabilis est, Nil timere, nisi peccatum. Nec enim ullum in Orbe malum est, nisi solum peccatum, è quo mala omnia nascuntur. Tobias etsi sanctus præter jam septem maritus Saræ subitâ morte oppressus, nihilominus velut omnis periculi securus hanc ipsam Raguelis filiam, quæ virorum septem interfectrix habebatur, in conjugem sibi animosissimè depoposcit. Comiti suo credidit ad istam sese petitionem animanti. Ita nec jugulantem diabolus, nec improvisum fatum, sed solum timuit peccatum. Animus Tobie in rebus cetero qui formidolosissimis impavidus. Pellamus igitur vanum timorem, & quòd vir ille sanctus maximo subsidio habuit, Nihil, hoc est, unum atque unicum peccatum timeamus. Sapientia clamat: *Qui me audierit, absque terro requiescet, & abundantia perfructet, timore malorum subleto. Fugit impius nemine persequente, justus autem quasi leo, confidens absque terro erit.* Quod Siracides confirmans: *Qui timet Dominum, inquit, nihil trepidabit, & non pavebit, quoniam ipse est spes ejus.* Enimvero cur paveat? si Deus pro illo, quis contra illum?

CAPVT XVIII.

Tobias ab bene agendi occasionem attentissimus.

Cum Raguel ad Tobie petitionem de filiâ ipsi nuptum locandâ cunctaretur annuere, Angelus patres suas

res suas interponens, animum Raguelis erexit, suasque ne assensum extraheret, sed potius divinam laudaret providentiam, quæ sibi generum submisisset tam bonam. Ergo matrimonium contrahitur, matrimoniales tabulæ scribuntur, dos filiarum desponderetur, dantur sponsalia, nuptiæ junguntur.

Quam Deus res humanas mirandis temperat eventibus! Tobias à parente mittitur ut decem argenti talenta apud Gabelum deposita repetat; ille non pecuniam tantum, sed & uxorem omni pecuniâ longè digniorem domum rexit, feminam oppidò prudentem & piam, virtutibus ornata, gemmis omnibus præstabilior. Hanc nactus est, quam non quæsit, sed ab occasione oblatam accepit. Hinc Raguel divinam providentiam extollens: Non dubito, inquit, quòd Deus preces & lacrymas meas in conspectu suo admisit. Et credo, quoniam ideo vos fecit venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi vestra. Ita Deus bene agendi occasionem suppeditat. Apprehendis? Facile ducis capillatam quò vis. Negligis? Mox calva erit, in nullum trahenda commodum. Hic igitur explicandum, quàm occasione oblatâ utendum sedulo.

§. I.

Hesiodus sapienter dixit: Opportunitas in omni re optima. Et Germanorum vetus verbum submoget: Para tibi tibias dum inter falicetum ambulas, in pratis extra non licebit. Occasionis frons comata est, occupat calvum. In sacro Salomonis carmine narratur sponsus è caelo animæ dilectæ fores adivisse, pulsasse, aditum petivisse. At illa morabatur, & deliberabat, lentè moliebatur surgere; & tandem cubitu surrexit. Sed serò nimis, jam recesserat sponsus. Hinc illæ dolentis querulæ voces: Pessulum ostii mei aperui dilecto meo, at ille declinaverat, atque transferat. O bona filia, dilectus homines promptos & celeres querit, qui non diu deliberent & morentur. Si redierit, vide ut ipsius pulsare, sit tuum aperire, quamprimum adest, arripienda est occasio.

Nauta, et primum secundus & favens Aspirat ventus, mox navim impellentes clamant. Agite nunc sultis, agite, pergamus dum ventus dat operam. Idem in virtutis studio, & in rebus actuosis omnibus observandum. Opportunitas in omni re optima.

Mercatores nec minimum lucelli tempus negligunt, nec enim ignorare possunt, multa modica in acervum denique ingentem excrecere. Rutha egestatis suæ non ignara tempus colligendis spicis opportunum studiosissimè observavit. Quà quidem re opes magnas feliciter enixa est. Semiramis Assyriorum regina dum caelestem, dum vestitur, dum caput & capillos componitur nuntium non lætum audit, Babylonem defecisse. At illa, ut illico in rem præsentem veniret, passos, turbatosque crines ventis involtandos præbens, omnia moliri & fatagere, nec prius decorem capillorum in ordinem, quàm tantam urbem in suam potestatem redegit. Ita demum factiosa urbe composita & alteram crinium partem colligendam dedit. Quocirca statua ejus Babylone posita est illo habitu, quo ad ultionem exigendam celeritate præcipiti tendit.

Parva momenta sæpe maximas rerum attulerunt mutationes. Nocuit differre paratis. Jam tunde ferrum, tunde, tunde, dum cander. Prudenter dixit Romanus orator Tullius: Minimis momentis maxima temporum inclinationes fiunt. Philippus Bosquier è divi Francisci familia vir eruditus asserit, Ernestum Comitem Mansfeldium centum pæne annorum senem sæpius dicere solitum, quod ab ore dicentis exceperit: Qui tempus expectat, cum tempus habeat, in tempus incidit, quo eum moræ pœniteat. Nimirum:

Fonte capillata est, sed post occasio calva.

Occasio actionum anima, & rerum omnium bene gerendarum mater est. In eam rem hortatur regius plal-

Tom. II.

tes: Hodie, si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra. Si hodie, si hac horâ sit occasio bene agendi, arripite occasionem. Si hodie, si hac horâ dilectus ad fores pulset, quàm primum aperite, ne declinet & aliò transeat.

§. II.

M. Cato, quæd Frontinus memorat, in Hispaniâ brevissimo tempore loca munitissima occupavit complura primis insulibus. Inter quos, quâ tandem arte, quibus viribus id effecisset, id unum respondit: Ulus occasione, iter quatruidi, & duo confeci. Eadem usus occasione, ad omnes civitates, quas Romanis subijcere cogitarat, misit litteras, sed ejusdem opinio argumenti, & eodem prorsus tempore tradendas, quibus imperavit, ut lectis litteris, quamprimum mœnia solo æquarent; ni parerent, eas vim experturas, & apud Romanos in offensâ futuras. Quolibet earum urbium sibi uni id imperatum credidit, ita omnes obtemperarunt, & fecerunt jussa. Quòd si spatium decerneret deliberandi, communicatis inter se litteris ac consiliis, factâ conspiratione nunquam paruissent. Occasionem capillatam Cato in rem suam traxit.

Sanctissimi quique homines, quàm sollicitè & industrie omnem bene merendi occasionem vestigarunt, inventâ quàm accuratè & gnaviter sunt usi. Deatus Paulus Athenis à Stoicis & Epicureis philosophis cinctus rationem poscebat, quam spargeret, doctrinâ de Resurrectione & Christo. Dum autem in Areopagum duceretur, transeundo vidit aram cum hac inscriptione, Ignoto Deo. Hinc ille occasionem arripiens, & ex tempore struens exordium: Viri Athenienses, inquit, per omnia quasi supersticiosos, vos video, prætereuntes enim, & videns simul lacra vestra, inveni & aram, in quâ scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis: Deus, qui fecit Mundum, & omnia, quæ in eo sunt, hierarchiæ terre cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat. Occasio usus pulcherrimè veri Numinis cultum instillabat.

Ita Joannes Baptista discipulis eum ad Christi dignitatem evehentibus, causam & occasionem sumpsit mittendi Christum duos è suis, velut legatos, quibus dicendum illud commisit: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Noverat eâ occasione discipulos suos actuosâ Christi sapientiâ ita imbuedos, ut desituri sint falsa opinari. Ita Christus ipse artificiosissimè usus occasione, ad fontem Sichar ex itinere sessus substitit, quò venturam noverat Samaritidem adulteram. Ab eâ velut sitibundus viator primulum fontanam petere, deinde sensim aliè sermonem trahere, de Dei donis & aquâ vivâ differere, immortalis viæ desiderium movere, denique ut accersat virum, jubere, & occulta quæque pandere.

Ita mulier victa manus dedit Christo, religionem & mores mutavit. Haud aliter Christus occasione usus Hierosolymis, ad convivia & mensas se vocari passus, subinde etiam invocatus ultro venit ad prandium, quò scribas & phariseos præciverat venturos? Nempe omnem occasionem quæsit hos homines alloquendi, erudiendi, ad se trahendi. Venator feras sequitur, non fera venatorem. Oblata occasio, si non repudiatur, lucrum maximi esse solet. Dum vivimus, horis singulis locus nobis datur exercendæ virtutis. Cuius nostrum dicitur: Tempus oblatum noli prætermittere.

§. III.

Quod Paulus omnium animis inhxum cupiens; Ecce, ait, nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

Quanta occasio largiendæ stipis! Nam, verbo Christi, semper pauperes habemus nobiscum. Hi petiores oblivioni nostræ medentur, rogant, monent, vellicant, urgent & instant: Christus sponsor appromittit, & cautionem præstat, eleemosynas omnes cum ingenti fenore restit-

H h h

quendas;

Frontin. l. 3. Stratag. c. 2. Ignoto Deo. Ath. c. 17. vers. 22. Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis: Deus, qui fecit Mundum, & omnia, quæ in eo sunt, hierarchiæ terre cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat. Sic Hiero- solymis se ad convi- via vocari passus, ut Scribas & phariseos erudiret. 2. Cor. c. 6; vers. 2. Mat. c. 26; vers. 11.

tuendas: nihilominus cunctamur, & occasione non utimur. Quanta ubique precandi occasio! tot templa, tot aedes sacrae, tot sacella, tot domi recessus & loca sola, tot exhortationes ad precandum, tot bene precantium exempla. Nihilominus occasione non utimur, & tot horas garulis nugis transmittimus. O aurea occasio, ubi transferis, quam eris plumbea! Et quanta occasio jejunandi? moment statim dies, cineralium tempus, Ecclesiae leges, Christi praesens memoria. Quanta porro est occasio patendi pro Christo? Nullius rei vilior est annona quam afflictionis & poenarum. Nusquam deesse potest, quod vexet, torqueat, cruciet. Horis paene omnibus sua heret cruciabilitas. O gemma nunc occasio, quam omne perdis pretium neglecta! Nihilominus tot pretiosissimas negligimus occasiones. Ecce nunc, ecce tempus acceptabile, & dies salutis. Quae in re duo potissimum expendenda summamur subijcio.

De occasione duo expendenda: 1. Occasionis indoles est, ut fugiat non illico arrepta.

2. Occasio ubi abierit in omnem aeternitatem non redibit.

I. Occasionis indoles haec est, ut fugiat non illico arrepta. Occasio enim est punctulum temporis ad ea, quae conducunt vel peragenda, vel providenda opportunum. Qui punctum illud temporis non tangit, procul ab ostio caeli per errorem abit. Idcirco Pittacus est septem Graeciae sapientibus prudenter monuit: *γυῖσθι χρόνον*. Nofce tempus. A momento pendet aeternitas, si ictus iste temporis negligatur, si tantulum offensum, titubatumque sit, aeternitatis beatitudo intercidit. Serum est in mediis malis cavendi tempus.

II. Haec, & haec, & illa, & ista occasio, quae hac hebdomade, hoc die, hac hora, hoc temporis articulo veniunt, ubi abierit, in omnem aeternitatem non redibit. Alia forsitan, atque alia succedet, sed ea ipsa brevi avolutura. Hanc igitur hebdomadem, hunc diem, hanc horam, hunc ipsum temporis articulum fac tuum, tibi applica, lucrum tuum converte.

Apud inferos summi, ac immensi erit doloris, desperatissima poenitentiae optatissimos dies, tot optimas horas, tot imò menses, tot annos, tot commodissimas occasiones negligisse. Sæpe nimium sunt voces illae: O si vel horulam, o si vel horulam partem! Serum est in mediis flammis dolendi tempus.

Idcirco quisque sibi ipse dicat: Nunc igitur orabo, nunc jejunabo, nunc stipem dabo, nunc adverte, quaeque tolerabo, idque hac die, hac hora. Quid die crastina, quid hebdomade altera, quid sequenti mense, quid anno proximo facturus, quam occasionem sim habiturus, incertissimum. Sed habeam sanè occasionem, non erit ista, si eam neglexero, sed alia. Utar igitur praesente, occasionem hodiernam inutiliter elabi non sinam: quis novit, num securura sit crastina, vel perendina. Hodie vocem Domini sequar, an eam Cras iterum sim auditurus inter futura, ideo inter incerta numerandum. Ecce nunc tempus acceptabile. Dixi, nunc cepi.

Ps. 76. v. 11.

CAPUT XIX.

Tobias junior orationis crebrae studiosissimus.

IN nito matrimonio, datoque nuptiali epulo, conclave Raguel novis conjugibus habitandum assignavit. Tobias primitus in illud introductus, praecptionem sui comitis mente memoro cepit revolvere. Ergo jecoris est pisce sumpti partem imposuit prunis, ad arcendum cacodemonem. Hic varie ponuntur quaestiones. 1. An per hepatis fumum expulsi sit daemon. 2. An ulla naturalis huic fumo efficientia sit tribuenda. 3. Possintne alia sensilia, exemplo hujus jecoris adversus daemones parari? 4. Quomodo & quare Asmodæus à Raphaelè sit apprehensus & ligatus? 5. Quo loco, quae de causâ, quamdiu ligatus sit Asmodæus? Sunt, qui ad plura talia exactè respondeant. Aliam hujus rei jam

Nicolaus Serrarius in c. 8. Tobiae, mihi p. 79.

A supra mentionem fecimus. * Jam nobis ad ista non vacat. Nec enim faciunt haec bonos, sed doctos. Hic autem rem vite discimus, non scholæ.

Tobias igitur Raguelis filiam, quam in conjugem jam duxerat, illustri pietatis argumento ad preces cohortatus: *Exurge, inquit, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras*. Et ejus rei geminas addit rationes. 1. *Quia his tribus noctibus Deo jungimur*. 2. *Filii quippe sanctorum sumus, & non possimus ita conjungi sicut gentes, qui ignorant Deum. Surgentes autem pariter, instanter orabunt ambo simul*. E tanto precandi studio rectè asserimus: Tobias crebrae orationis studiosissimus. Hic explicandum, quâ ratione quotidie non semel dumtaxat, iterumque, sed saepius orandum.

S. I.

LIceat hinc succinctâ catechesi quaerere: Quoties, mi Christiane, de die oras? num manè ac vespere, num quando dicumbis, aut è mensâ recedis? Quòd si oras, quamdiu? an orationem ut ceremoniam capeffis, an verò ut debitum obsequium perficis? Da veniam, quòd haec interrogem: plerumque ad precandum non perinde atque ad epulandum prompti sumus. Sed aures jam accommoda. Primum, quòd ad crebriores preces impellexit, est Tobiae cohortatio: *Exurge deprecemur Deum*. Surge, oremus, sed animo alacri, prompto, volenti & attento, quique hoc unum, quòd agit, agat serid. Rex David Salomonem filium ad templi structuram animans: *Ego, inquit, lignorum & lapidum, ferri, argenti, & auri impendia paravi. Surge igitur, & fac, & eris dominus meus tecum*. Creberrimè opus foret hominem languide precantem his talibus extimulare: *Surge, torporem excute: cum Deo loquendum est: age, quòd agis, & quidquid in te cogitationum, quidquid virium est, in hoc unum impende, ut attentè ores. Quia Deo jungimur, inquit Tobias. Ad intimam cum Deo conjunctionem nobilissimum est adjumentum oratio. Ubi rarò aur perfunctoriè ofatur, mens Deo non conjungitur.*

II. Tempus ipsum tam matutinum, quam vespertinum, tam antemeridianum, quam pomeridianum orationis nos monet. An non æquissimum est, ut homo Christianus tam manè, quam vespere duo haec attentissimè commeditetur. 1. *Peracta est & ista nox. Bonus Deus ad hunc usque diem me pervivere concessit. Quot hominum millia hac ipsâ nocte praeterita transierunt ad plures? Ego etiamnum vivo. Ergo Domino meo, & Deo meo gratias omni jure debitas meminero*. 2. *Jam diem auspicor, quo, nisi me Deus tueatur ac dirigit, periculis & tentationibus plurimis expositus in exitum ruam. Quid enim mali vel dies unica invehere non potest? Perii, nisi dextera Numinis mihi opituletur. Topo igitur animo Deum precabor, ut me ducat, regat, custodiat. Absque divino praesidio nullus sum. Quòd manè nobis, hoc & vespere praestandum, agenda gratia, deprecanda culpa per eum diem commissa, tranquilla nox efflagitanda. Hoc sanè & nobis ipsis & Deo debemus. Pari modo mensa precibus initianda, & inter preces deferenda. Non prius accumbendum, nec ante ab accubitu recedendum, nisi & praemisâ & subjunctâ oratione. Tam praandii, quam cenae, omnisque refectionis exordium, & epilogus sit oratio. Verùm eò prolapsi sunt mores, ut multi Christianorum erubescant ad mensam stare, ac precari. Nimirum id officii pueris & puellis relinquant. Interim ipsi circumspiciunt, fabulantur, garrunt. Pudet agere Christianum. Hem veterundiam prorsus stolidam & impiam! Omnes mendicabula sumus; omnibus ad Magni Regis ostium mendicanda est sportula. Hic nemo Rex, nemo Imperator eximius; nemo non succlamare cogitur: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Quòd si nescio quam opulentiam jacitare placeat, si elemosynas petere, datis gratias*

tias agere, mendiculum se profiteri verecundia sit & pudori, ad bestias ablegabimur: Itē pecudes ad vestra pascua, ad praesepia vestra, quae nec praevia precatione, nec postera, sacrat. Itē boves, & alini, cibum ingerite ventri, nil opus gratias referre Deo largitori. Nos aliter erudit Christus praecipit & exemplo. Nam cibum sumpturus, aut dīvisurus: Intuens in caelum benedixit & fregit. Nos frangimus; at verò intultus in caelum, benedictio, gratiarum actio ubi est? Exurgite, deprecemur Deum, & cras, & omnibus vitā diebus.

§. I I.

III. P Rificis philosophis, & ipsi idololatri hoc solenne fuit, stas per diem temporibus venerari Deum. Pythagorae religiosa praecipit est. Salute Auroram. Apollonius Thyaneus, teste Philostrato, suos docuit, ad Auroram cum Diis versandum: ita quidem, ut in lucis ortu cum Diis loquerentur, & Diis in progressu. Alexander Severus Imperator, quod Lampridius de illo prodit, matutinis horis in latario rem divinam faciebat. Non litigem, verò an falso Numini id praestiterit obsequii: illum certè veneratus est Deum, quem putarat esse verum. Illius mater Mammæa minime exosam habuit religionem Christianam, quae illo ævo, maxime hymnos antelucanos Christo canere solebat. Nunquid deteriores esse idololatri placet? Et nec diluculo, nec crepusculo, nec ad Luciferum, nec ad Hesperum, Deum precibus venerari, sed neque auroram, neque vespertinam cultui divino consecrare. Quot homines sunt languidæ, imò sepulta pietatis, & pecudes potius, quàm homines, qui diem ordiuntur & finiunt sine omni Dei & divinorum memoria? Nulla preces, nulla gratiarum actio, nulli ad eorum gemitus eunt. Manè calentem nidum ægrè ac serò deserunt. E lecto ad laborem. Nec isti tamen pessimi sunt. Alii è lecto ad fabulas recta & ad nugas, alii ad jentaculum via proxima, aut ad ipsum prandium. Vix semifomnes oculos extiterunt, & jam cochlear aut cyathum manu tenent, aut jam ad abacum lusorium sedent, & fritillum movent, aut chartulas pictas miscent. Nimirum hæ illorum subluca sunt ad Deum aspirationes. Atqui hi prout diem incipiunt, ita eundem finiunt. Nempe qualis prologus, talis & epilogus est. Neglectis precibus & surgunt, & cubitum eunt. Diceret fessos à tritura boves in tramenta procumbere. Salutis nulla cogitatio, cura conscientia nulla. Vix vestem excutunt, & raptim lectum insiliunt. Vix manè laciniam injiciunt, & ad sua vel negotia, vel otia indocta convolant profanissimi. Si deteriores illis esse non recusamus, tam manè, quàm vesperti ad Deum vigilemus, principium mensæ ac finem precibus frequentemus. Exurgamus & deprecemur Deum, quia sic jungimur Deo.

§. III.

IV. O Rationem tam matutinam, quàm vespertinam, eam etiam, quæ cibo præmitti & adungi solet, plurimum urgebant prisca Patres, nam istud unà cum Christianâ religione cœpit, & adolevit. Tertullianus discretissimè: Non prius, inquit, discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur: Editur, quantum esurientes capiunt; bibitur, quantum pudicus est utilis, ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse; ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Post aquam manalem & lumina, ut quisque de scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere. Hinc probatur, quomodo biberit. Aquæ oratio convivium dirimit: inde discitur non in catervas castorum, neque in classes discursationem, nec in eruptiones lasciviarum, sed ad eandem curam modestie & pudicitie, ut qui non tam eandem canerint, quàm disciplinam. In nostri ævi convivii benedictio præmitti solita plerumque est brevissima, gratiarum actio

Tou. II.

A nulla. Sed addens Septimius Florens: Plinius Secundus; inquit, cum provinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsus, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cetero ageret, consuluit tunc Traianum Imperatorem, allegans, præter obsequium nationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quàm cæcus antelucanos ad canendum Christo & Deo. Ipsius Plinii Secundi verba sunt: Affirmabant autem hanc fuisse summam, ut culpa sua vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum invicem.

Plin. Secund. lib. 10. epist. 101.

B Ergo Christianorum olim proprium erat summo mane, idque ante lucem convenire & Christum Dominum sibi precibus in diem præsentem conciliare. Quod Chrysofomus frequenter non immeritò ac vehementer urgens: Hic sanè mihi, ait, & ad viros, & ad mulieres sermo est, flecte genua, ingemisce, ora Dominum, ut tibi misericors sit, imò insectetur nocturnis precibus. Et in exemplum monstrat David regem, qui mediis noctibus ad precandum surgere solebat. At dicis: Laboravi per diem multum, & non possum. Cavillum est, inquit Chrysofomus, & excusatio. Vide tot in castris excubites milites in pluviarum & nivium fœdissimis tempestatibus malè vestitos, ob vile stipendium, quod plerumque non accipiunt, sub dio vigilantes. Vide tot in urbibus opifices, lignarios & ferrarios fabros, futores, pistores, viatores, totque alios, quorum opus horâ matutinâ quartâ jam fervet, quod adultâ nocte deferuerunt. Et quorsum tam operose vigiliæ? ad extundendam farinam, ad lucrandum panem. Si nihil aliud, ait Chrysofomus, erubescimus, quod nocturni vigiles ac custodes propter hominum leges loco citato obambulant in vigore clamantes, & in vicis euntes saepe compluuntur, vigentque propter te ac tuam salutem, pecuniarumque tuarum custodiam. Illi pro tuis pecuniis tantam habent curam, tu neque pro animâ tuâ. Quare ipse Christus pernoctavit in monte? Numne ut typos nobis fieret? Non autem hoc agitur, ut precando totas noctes pervigilemus, sed ut saltem ad principium & finem noctis preces repetamus. Hic vigila, flecte genua, Dominum ora. Exurge & deprecare Deum, quia sic jungeris Deo.

Chryf. 10. 3. hom. 26. in Acta, mibi pag. 534.

Chryf. 10. 3. loco citato.

§. IV.

V. A D hoc ipsum orandi studium tot prophetarum vocibus excitamur. Rex David geminati regni curis intentus, negotii plenus, at verò nihilominus: Memor fui, ait, nocte nominis tui Domine. Mediâ nocte surgebam ad consistendum tibi. Nocte, inquit, nocte tui memor. Nox & amor, vinumque nihil moderabile suadent: Vesper somniculosus, & xenter epulis fartus orationis studium non promovent. Nihilominus: Nocte, ait, memor fui nominis tui. Imò, Mediâ nocte surgebam ad consistendum tibi: sopor & quies mihi minimè tam chara, quin surgerem & orarem. Sed dicis: Quid magni, surrexisse hunc regem noctibus? Manè dormire potuit, dum libuit. Falleris, ô bone, & imperitissimè vigilas regias interpretaris. Nam audi: Præveni, ait, in maturitate & clamavi: Prævenit oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua. Mane summo diem antevertens rex David cum Deo loquebatur. Et si iis non urgeretur exemplis, quibus nostra somnolentia quot diebus excusatur. Hæc, obsecro una cogitatio animum nostrum altè penetret: jam mediâ nocte, jam horâ tertiâ, vel quartâ matutinâ vigilans complura millia hominum, qui aut itineribus, aut laboribus, aut studiis, aut precibus intenti sunt; ego non solus vigilo. Hæc cogitatione Rex David sese impellere non potuit, tamen surrexit & oravit. Ita Jobus exurgens diluculo offerebat holocausta per singulos. Et unâ secum ad eandem vigilantiam alios cohortatus: Tu tamen, inquit, si diluculo consurrexeris ad Deum & omnipotentem fueris deprecatus, statim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ. Dies cum Deo & ordiendus & finiendus, est. Su-

5. A Præphetarum vocibus.

Psal. 118. v. 55. & 62. Ovid. lib. 2. Amor.

Psal. 118. vers. 147. & 148.

Job. 1. v. 5.

Idem cap. 8. v. 5. & 8.

Hhh 1

est. Su-

est. Sumendum à Deo principium; omnis in eo finis claudendus; omnia Dei beneficia paratis gratis accipienda. Exurgite ergo, & deprecemur Deum, quia sic jungimur Deo.

9. V.

6. A. Serratore orbis Domino Jesu. Luc. cap. 6. vers. 12. Ambros. l. 5. scribitur quam debeas emulari. Quid enim te pro salute tuâ post initium.

Chrys. to. 3. inquit, si qua vos necessitas facit ire in agrum, vel ad vigiliâs progredi, quomodo per totam noctem vigilant. Toto anno Christi Nascens non pervigilari solet, sed nec tota. Sunt, qui vel herilis officii, vel aliter coacti surgant, sed eam noctem pane omnem lusuibus consumant. Sunt & alii, qui surgant, sed etiam inviti, hinc angulos querunt & latebras, ubi somno intemptivo indulgeant. Hinc jure Christus suum occinat. Sicine? Non potestis unâ horâ vigilare mecum? Vigilare & orare vel semel in anno his talibus nemo persuaserit. Pari modo plurimos nemo Tullius permoverit, ut vel unico Parasceves die, vel horam consueto somno detrahant, & ad matutinam de Christi cruciatibus cognitionem maturi convenient. Nec objurgationes, nec preces apud ejusmodi pecudes

Matt. c. 26. vers. 40.

VI. AD hoc ipsum precandi studium Servator Orbis, Dominus Jesus tempore nostrum suis tam præceptis, quam exemplis excitavit. Et erat, quod Lucas asserit, pernoctans in oratione Dei. Ambrosius hanc pervigilii orationis ideam noctantibus oculis opponens: Species tibi datur, Christiane, inquit, forma præscribitur quam debeas emulari. Quid enim te pro salute tuâ facere convenit, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Illud Christiani frigidissimi argumentum est. Non tantum nec unquam quidem noctem, sed nec duas tresve horulas vel semel quidem pro Christo pervigilare velle. In conventiculis nocturnis quam facile vigilatur? B. Chrysofomus id suis exprobrans: Scitis etiam mulieres, inquit, si qua vos necessitas facit ire in agrum, vel ad vigiliâs progredi, quomodo per totam noctem vigilant. Toto anno Christi Nascens non pervigilari solet, sed nec tota. Sunt, qui vel herilis officii, vel aliter coacti surgant, sed eam noctem pane omnem lusuibus consumant. Sunt & alii, qui surgant, sed etiam inviti, hinc angulos querunt & latebras, ubi somno intemptivo indulgeant. Hinc jure Christus suum occinat. Sicine? Non potestis unâ horâ vigilare mecum? Vigilare & orare vel semel in anno his talibus nemo persuaserit. Pari modo plurimos nemo Tullius permoverit, ut vel unico Parasceves die, vel horam consueto somno detrahant, & ad matutinam de Christi cruciatibus cognitionem maturi convenient. Nec objurgationes, nec preces apud ejusmodi pecudes

quidquam proficiunt; ab assuetis vel latum unguem abduci se non ferunt. Christiani sanè frigidissimi, aut profus mortui hæc signa sunt. Interim quotidianum est piscatoribus, poratoribus, lusoribus, amatoribus, sal. spargentibus, venatoribus, venatoribus, piscatoribus, viatoribus, aurigis, vectoribus, cursoribus, publicis, castrensibus excubitoribus & urbicis noctes pervigilare totas. Illi ad pictas chartulas, ad calicem, ad choreas, ad fabulas & tibias amatorias, isti ad vestes pro nuptiis aut funeribus suendas, ad furnum instruendum, ad feras indagandas, ad onera tranvehenda, ad litteras deferendas, noctibus totis sunt vigilantissimi. Et vos, ô Christiani torpidissimi, cum Christo horula vel unâ non potestis, imò non vultis vigilare. Vel horulæ pars matutinis & vespertinis precibus danda, prolixum vobis & nimium videtur, auspicari mensam, & claudere precationibus puerile censetur. Eone mali moris prolapsi sumus, ut molestum sit & grave, initium diei & exitum ritu Christiano dare? eone vitiositatis degeneravimus, ut etiam erubescamus Deo preces adhibere? Exurgite, & deprecemur Deum, quia sic Deo jungimur. Preoccupemus faciem ejus in confessione, quod David monet, & in Psalmis jubilemus ei. Priusquam alii hesternam crapulam edormiant, & stratis consurgant, divina nos obsequia paremus? Vigilemus ad Deum diluculo, nec vesperi sine Deo vigilare destinamus. Hoc nos Tobias, hoc Ratio, hoc ipsum Tempus, hoc sapientum voces, hoc exempla optimorum, hoc prisci Patres, hoc Prophetæ & Apostoli, hoc ipse Christus nos docet. Nimiùm indocile est discipuli, sub tor magistris nil proficere. Oratio nervus animi, caput omnis boni; Oratio nos Deo jungit. Sine intermissione orate.

PARS SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

Tobias junior sanitatis à Deo impetranda cupidissimus.

Tob. cap. 8. v. 6. & 10.

OBIA & Sara matrimonio juncti tribus noctibus instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis. Orationis hæc erat formula: Misere nobis, Domine, miserere nobis, & consenscamus ambo pariter sani. An non erant alia potius à Deo quam sanitas petenda? Petere valetudinem, sapiens petitio, quæ plurimum complectitur b. Cui. Et consenscamus, rogant ambo pariter sani. Quam amabilis sit thesaurus sanitas, à plurimis tamen neglectui habeatur, dissertatione hac exponendum.

§. I.

Sanitas est suavissimū vitæ condimentum. Vos, lambi.

Sanitas divinum maximè suavissimūque vitæ condimentum semper habitum. Qui sanus est, sat dives est, etsi se divitem esse nesciat. Metro veteri ferebatur: Quid sanitate vita habet præstantius? Rectè valere, res est jucundissima. O sanitas, nobis bonum tu maximum es! Monile nullum sanitate gratius.

Latinis ad omnem epistolam solennissima coronis est, VALE. Hoc enim est dicere: Mi Domine, mi frater, mi amice inter corporis bona excellentius nullum est secundà valetudine, hanc tibi opto, vovebque, VALE. Ardens Tobias votum fuit: Consenscamus ambo pariter sani. Tanta sibi, quam conjugi longævam sanitatem pe-

tit. Multum profectò petiit, tamen rem corporis solum petierit. Quærit Theologorum princeps: Utrum debeamus aliquid determinatè à Deo petere? Socrates olim censuit, nihil à Diis petendum, quàm ut bona tribuerent; ipsi enim sciunt, aiebat, quid cuique sit utile. Tobias rogat valetudinem prosperam velut adjumentum maximum ad rectè ac laudabiliter Deo servendum.

Reverà rale corporis bonum est valetudo, ut omnis ab eâ hilaritas vitæ ac voluptas pendeat. Omnia amica, grata omnia reddit sanitas: quid honores, aut quid opes absque sanitate magni conferunt? Mors est diuturna, voluptas quæ vivitur sine sanitate, vitæ. Valet regum delicia, si vitæ pedit vobis contubernium sanitatis. Ille verè vivit, qui det valet. Arabes dicere solebant: Sicut omnia, quæ ambrosii Celi continet, à sole, sic voluptas omnis à valetudine dependet. Hominem ægrotum doloribus correptum, in argenteâ lecticâ, quam blandissimè componite, plurimæ lectuli olorinæ sint mollissimæ, lecticam operiant phrygii operis cortina pretiosissimæ, apponantur exquisitissimi cibi, cerebrum Jovis, præstantissimum nedulæ ægrum mulceant suavissimis, hæc ægro sunt amara omnia; nil horum afficit. Lectus etsi mollissimus eum tamen urit, conopæum non delectat, cibus ac potus lelectissimus non exhilarat, nobilissima musica non recreat; fastidit æger & nauseat omnia, quia æger est.

Idcirco Pythagoras tria suasit à Diis petenda, formam, opes, sanitatem. Inter quæ optatissimum semper censebatur sanitas, hoc quidem triplici gradu. Optimum & primum, Bene valere: alterum, formosum esse; tertium, divitias habere nullâ fraude quasitas. Ita inter hæc bona ducit agmen valetudo.

Sanitas, robur; quartum, opes non casâ, sed acervum ceruantes, scilicet justitiam.

Deo adscribere. Igitur extreme ficiens, jam Deo supplicans: Tu, inquit, dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam. Hæc verba præ primis multo commendabiliora; hæc voces Deo reddunt, quæ Deo debentur. Ita loquendum cum psalte regio: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Jure suo Deus hac in re neutiquam cedit, hoc debitum exactissime poscit; gloriam suam alteri non dabit: nostris promeritis nihil hæc sperabile; homines nihili sumus, & sine Deo infirmissima, meta vanitas.

Hinc sepiissime Deus vilissimis utitur instrumentis, & quæ ad opus producendum minimè sint apta, ut tanto magis elucescat scientia opificis; sulphurato scribit, ut scribæ peritia innotescat; ab infecundis arboribus uberes fructus colligit, ut magnificè laudetur hortulanus; exiguo militum numero ingentes fundit exercitus, ut Domino exercituum adscribat victoria. Chananeus Dux Sisara ingens Hebræis terror feminæ manu cecidit, Jahelis clavo confixus morti soporem sociavit. Unica vidua universum Assyriorum exercitum, Holoferne caeso, prostigavit. Ita Gedeon innumeram multitudinem Madianitarum, qui locustarum instar universâ compleverant, cum trecentis militibus fudit & fugavit. Deo soli debetur facti gloria. Domine, clamat Isaias, exaltetur manus tua: omnia enim opera nostra operatus es in nobis. Rex David ne quid divinæ gloriæ deciperet: Benedictus es, inquit, Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum. Tua est, Domine, magnificentia, & potentia & gloria, atque victoria, & tibi laus; sancta enim que in celo, & in terrâ, tua sunt: tuum, Domine, regnum, & tu es super omnes principes. Tue divitiæ, & tua est gloria; tu dominaris omnium: in manu tuâ virtus & potentia, in manu tuâ magnitudo & imperium omnium. Hoc ipsi, ne quid nobis tribueremus, sepius commendans Paulus: Deus est, inquit, qui operatur in nobis, & velle & perficere, pro bonâ voluntate. Non solum Deus cuique rei perfectionem, & animam adspirat, sed & ipsum velle nostrum ab ipso est. Hoc autem fateamur quidem verbis, nihilominus crebro & verbis & factis negamus. Hinc illæ voces turgidæ: Absque me fuisset, successum sanè nullum res habuisset; hoc meo consilio confectum, sine meis viribus negotium istud intercidisset; hoc meis patrociniis, hoc promeritis meis, hoc industria, hoc vigilis meis tribuendum. Ita profectò videmur nobis aliquid esse, valere posse. O homo bulla, quæ demum tua est potentia? Vociferantem Paulum audi: Qui existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Incredible dictum est, quanti referat, hoc peccatori altè insingere, ne quis sibi quidquam tribuat, omnia Deo.

Hominis est dicere: Instrumentum ego sum, animatum quidem, sed ineptum & vile, nisi divina me dextera moveat. In opificis mei manu sum, quem admodum malleus & lima in manu fabri, subula in furoris, rota in figuli, dolabra in arcularii, trulla in cementarii, ascia in fabri lignarii, acus & filum in sartoris, infurnibulum in pistoris, penicillum in pictoris, calamus in scribæ manu est. Si tali opificis instrumento vox esset, ita loqueretur: Nihil unquam operis non tantum non absolveretur, sed nec quidem inciperetur meâ solius operâ: meus omnis motus ab artificis dextera est, hac cessante omnis mea actio perit. Ego dies & annos otios inutilis truncus, si absit meus artifex; hic unus & solus omnem mihi motum omnemque vitam tribuit. Isaias asserit: Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui fecit in eâ, aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si eleveur virga contra elevatam se, & eleveur baculus, qui utique linguam est. Propter hoc mittet Dominus exercituum, in pugnis ejus tenuitatem, & subruat gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis.

Nos igitur opificis summi, divinæ manûs instrumenta, sed animata sumus, idcirco assidue, pro se quisque roget, **D I R I G E M E**, mi opifex, meam ne sperne opellam tenuissimam; utere me, prout vis, habes me tibi subjectissimum, & ad omnem motionem paratissimum; in tuâ manu sum, ad omnes nutus tuos servare promptissimus; ecce me, quocumque volueris modo, me applica: tibi uni laus optis debetur. Ita de Deo, de quo seipso sentire maximi momenti est. Nam hæc arcana subtilitatis sunt, & quæ Deus singularissimè observat, gloriam suam alteri non daturus. Hæc scititia nobis summè necessaria est, scire ad profiteri quantum in rebus omnibus à Deo pendeamus. Instrumentum pondus inutile, ni artificis manu regatur. Hunc ergo malleum, hanc limam, hanc securim, hanc asciam, hunc calamum, hoc penicillum, hunc, inquam, hominem Deus artifex necesse est moveat, alioqui conatus omnes vanissimi, nulli sunt. Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere. Nemo se aliquid posse somniat, nemo sibi quidquam virtutis aut virium adscribat. Hoc autem tum demum præstabitur, si divinam opem assidue imploremus, non tantum ut rectè perficere, sed etiam ut bene velle possimus. Primum igitur omnium est sibi nihil bonæ actionis adscribere.

Alterum à primo est, Deo adscribere omnia, ad majorem Dei honorem dirigere universa, nisi ea sit actio quæ suo pte genio honoribus divinis obstrepit. Exemplo rem monstramus. Est, qui anxiò fraudem, insidias, varietatem, perfidiam, dolum malum coquat, ut alterum quoquo modo lædat. Hic est milles, iterumque milles dicat, ad majorem Dei gloriam; hæc sua Deo non probabit. Ohe, religiose nequam, hoc quidem cum Deo ludere est. Tu si serid divinos honores ampliari cupis, divinas leges ne sperne. Quod accurate Chrysostomus

monens: Homo colonus, inquit, cuius terram possidet, illius auxilio opus habet. Qui justitiam tenet, nullius patrocini indiget, nisi Dei. Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessarium habet. Colonus enim Dei, diaboli auxilium non requirit; colonus autem diaboli, auxilium Dei est querit, non invenit. Vidisti aliquando euntem ad furtum, Deum orare, ut bene prosperetur in furto: aut qui vadit ad fornicationem, numquid sibi signum crucis ponit in fronte, ut non comprehendatur in crimine? Quod si fecerit non solum non adjuvatur, sed adhuc amplius traditur, quia nescit justitiam Dei patrocinari criminibus. Si ergo actio ex se mala sit, eâ dicendi formulâ (ad majorem Dei gloriam) emendari non poterit. Pilatus patricidium in Christo designatum in lavatione manuum non eluit. Actio in se corrupta melleis verborum globulis non reddetur sancta. Non in verbis Deus, sed factis colendus. Quod si actio vel bona, vel certè sit adjaphora, ea omnis planè in unius Numinis gloriam est educenda. Ita divinus Paulus præcipit: Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Paulinam hanc præceptionem

eximie Bernardus explicans: Quidquid hic, inquit, favoris captas quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Tibi enim unde gloria putide pulvis, tibi unde? De vita sanctitate? Sed spiritus est, qui sanctificat, spiritus dico, non visus, sed Dei. Est prodigiis aut signis effulgeat, in manu tuâ sunt, sed virtute Dei. An blanditur popularis favor, quod verbum bonum, & bene forte deprompseris? sed Christus donavit os & sapientiam. Nam lingua tua, quid nisi calamus scribæ? Et hoc ipsum mutud accepisti. Talentum creditum est, repetendum cum usura. Si inventus fueris ad opus impiger, ad fructum referendum fidelis, pro labore tuo mercedem accipies. Si quo minus, tolletur à te talentum, & nihilominus exigetur lucrum, & vocaberis servus nequam & piger. Omnis igitur de bonis multiformis gratia apparentis in vobis, referatur ad ipsum laus; laudabilem siquidem universorum auctorem, & largitorem. Idæ, non sibi quem

Assidue in suis actionibus à Deo dirigendū.

Deo adscribere omnia, & ad majorem Dei honorem dirigere universa.

Chrysost. to. 2. in c. 22. Math. h. mil. 22. post initium, m. ad h. pag. 907.

Ita expressè Chrysost. de signo crucis.

Pilatus in manuum lotionem non eluit parricidium in Christo perpetratū.

Nec bona in se, nec mala.

1. Cor. c. 10. vers. 31.

Bern. tom. 1. serm. 13. in Cant. post med. mibâ pag. 77.

quemadmodum ab hypocritis, nec solâ consuetudine, sicut à sa-
cularibus; sed nec quadam necessitate, ut iumenta ferendis
oneribus applicantur: sed sicut decet sanctos sinceritate fidâ,
deuotione sollicitâ, hilaritate gratâ, sed non dissolutâ.

S. III.

ITaque omnia in Dei gloriam facienda. Hoc unum
semper & oculis animo sit affixum. Non ita pridem
illustri dux belli certum grandiores auri monetas
sacculo clausas assumpsit ad itineri, quod duobus famu-
lis comitatus confecit. In hospitio non vanè sollicitus
de tuendo auro. Quid faciam, aiebat ipse secum, ut ser-
uam aurum in peris comitem necessarium. Tradam cau-
poni. Quid si perfidus sit? depositum negabit. Custodi-
endum famulis committam? Quid si mercurium non
pedibus tantum, sed & manibus ferat? aufugient cum
prædâ. Includam arcâ? quid si effringatur? nescio dam-
num fatebitur & sciet. Ergo pulvino subijciam & cus-
todem caput meum apponam. Suo ipsius consilio pau-
ruit, & cervicali suppositum. Mane altero accelerans iter
hospitio abiit, sed aurum lecto sepultum ex oblivione
reliquit. Aliquantum viâ progressus aurum deesse de-
prehendit: Mox equo subdens calcaria viam omnem
relegit, & ad illam mollem auri sepulturam avidus pro-
peravit. Reperit etiamnum fido loco celatum, quod
oblivio destituerat, nobile metallum. Hic ille thesau-
rum inventum excolat, sanctioribus curis censuit
asservandum. Ideo illum non saccipio, ut minus fido
immisit, sed intimæ vesti assui curavit, ut pæne citius
perderet seipsum, quam assitum tam carum comitem
suum. Quam solliciti, ô bone Deus, quam & seduli sum-
mus in custodiendis numis, in auro servando, capiti sup-
ponimus, vesti assuimus, nonnunquam glutimus au-
rum, ne perdamus, imò ipsam seipsum vitam amore
auri perdimus. Hoc nimirum est cum ratione furere.
Quin potius divinum illud pronuntiatum (ad maiorem
Dei gloriam) non tantum assuimus vesti, sed incidimus
fronti, aut manui, ne ullus oblivioni locus sit, ut oculis
semper oberfetur. Sibi nihil, omnia Deo adscribenda.

August. l. de
corrupt. &
gratia c. 13.

Hoc Augustinus alè cuiusvis animo defixus, tam
succinctè, quam verè: *Redditur meritis*, inquit, *que contu-
lit gratia*. Si herus famulo debitori nonaginta novem
florenos donet, dicatque: Florenos mihi centum debes:
hoc age; his unicum appone, & contractum apud me
nomen expunge; nunquid non hic meritis redderetur,
quæ gratia contulisset. Ita profusè facillè ac commodum
est alieno ære exire, si prius dono accipias, quod post-
modum ex debito reddibis. Sed Augustinus priora

Augustinus
epist. 105. ad
Sixtum.

luculentius edisserens: *Omne meritum*, inquit, *in nobis non
facit nisi gratia: & cum coronat Deus merita nostra, nihil
aliud coronat nisi munera sua*. Ergo jure meritissimo ad
unius Nutris gloriam referenda sunt omnia. Hoc pii
conjuges, Raguel & Anna, hoc Tobias & omnes virtu-
tis amatores docent. Conjugum illorum voces sunt: *Bene-
dicimus te Domine Deus Israel, fecisti enim nobiscum misere-
cordiam tuam*. Tobias se unum & solum laudibus divi-
nis imparem nimis iudicans: *Benedicant te*, inquit, *celi &
terra, marèque & fontes, & flumina & omnes creatura tue,
quæ in eis sunt*. Sed quid tandem est Deum benedicere,
omnia Deo adscribere, laudem & gloriam in omnibus
& de omnibus impertiri?

Tob. cap. 8.
v. 17. & 18.

Ibid. v. 7.

Cyrillus Alexandrinus illa Malachiæ verba explicans:
Malach. c. 1.
vers. 6.
Deus à no-
bis glorifi-
catur cum
mens no-
stra ad ejus
nutum con-
formatur.

Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? Quærenda, inquit,
à nobis, quæ Deo sunt honorifica. Glorificabitur à nobis, si
non, quod nobis jucundum & amicum est, agere stu-
derimus, sed illi potius mentem nostram dedicaveri-
mus, & in omnibus ad ejus nutum conformaverimus.
Non singulis solùm hebdomadibus, sed & diebus plu-
rima obveniunt, quæ mollior natura refugit, & horret.
Hic exurgat animus, & in Deum se extollat, dicatque
grandi spiritu: *Mi Deus, hæc & hæc à cibo, potuque*

A abstinentia mihi difficilis est, sed propter te, abstinebo.
Coercere vagos sensus mihi molestum, sed propter te,
coercebo. His aut illis me submittere, sed propter te,
submittam me. His aut istis ignoscere injuriæque gratiam facere, mihi mul-
tò difficillimum est, sed & hoc propter te, faciam, &
promptam illis veniam dabo. Has aut illas preces ex-
tendere, has & illas elemosynas erogare mihi grave,
sed propter te, preces liberaliter extendam, elemosynas
largiter erogabo. Quæcunque mihi demum, vel factu
ardua, vel perpeffu nimis aspera videbuntur, ea omnia
paratissimus sum facere & pati propter te. Quidquid
autem vel sanctæ cogitationis, vel actionis bonæ à me
fuerit susceptum, id uni & soli tibi referam acceptum.
Tibi laus & gloria ab omnibus & de omnibus. Tuum
munus est, quod meremur, ære tuo nostra dissolvimus
debita, tuis te donis honoramus. E tuæ bonitatis mari
bonum omne defluit, æquum est ut omne bonum à no-
bis in illud refluat. Omnia in Dei gloriam facienda.

CAPUT III.

Tobias junior mansuetæ comitatus
plenisimus.

Peractis nuptiis, Tobias ad iter se accinxit, & ad pa-
rentes reditum paravit. Hic Raguel omnia moli-
tus, ut generum paulò diutius liceret retinere, *adjuvavit*, *Tob. cap. 11.*
eum, ut duas hebdomadas moraretur apud se. Tobias preci-
bus armatis focelli expugnatus, cum caelesti tabellario
agens: *Azaria frater*, inquit, *peto ut auscultes verba mea*. *Si lib. cap. 11.*
meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ
tue. Tamen obsecro, ut assumas tibi animalia, sive servitia, & Tobias
vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum, reddasque ei
chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum
venire ad nuptias meas. Scis enim ipse, quoniam numerat pa-
ter meus dies: & si tardavero unâ die plus, congestatur anima do-
eius. Et certe vides quomodo adjuravit me Raguel, cuius adju-
ramentum spernere non possum.

Cælestis nuntius Raphaël Archangelus, Tobias, quem
ut herum suum coluit, seu preces, seu imperia diligen-
tissimè profusè ac fidelissimè executus est: Non servus
Domino, non fratrum ullus fratri suo tam integrè
promptèque obsequitur, atque aliger hic nuntius suo,
cui servit, hero. Id profectò Tobias facillè potuit obser-
vare, hinc illum humanissimè affatus: *Azaria frater*, in-
quit, *peto, ut auscultes verba mea*. Tobias mansuetæ comi-
tatis perissimus. Hoc igitur loco explicandum, quanti
referat erga homines humanum & comem esse, com-
modis omnes delinire dictis, lenissimis & amantissimis
verbis uti, ita omnia hoc verborum melle ac saccaro
condire. Res maximi momenti. Rationes adferimus.

S. I.

DI. **H**ic nullis impendiis aut sumptibus est opus, nil
arce, nil crumenæ demitur; tam facile bona
verba dicere quam mala, incommoda, aspera. Hoc ta-
men fatemur: homo duri oris, & calidæ mentis, seipsum
necessè est vinear, dum suavius loqui addiscat. His solis
expensis, sui victoriâ, hoc omne negotium agitur. Sed
hic labor nemini sit difficilis, qui mille commodis pen-
satur. Salomon id pollicitus: *Mansuetus, ait, dabit gratiam*, *Prov. cap. 15.*
Hanc sapientissimi regis promissionem Chryostomus
expendens: *Mirabile*, inquit, *Salomonis promissum*. *Et an in*
nihil dabit gratia, qui jejuniis, qui castimoniâ, qui elemosynis,
qui virtutibus aliis suo se conditori commendaverint? Imò verò
dabit. Sed mites erunt primi, qui optimam partem, qui totos
principatus auferent in premium. Quod Siraçides apertissi-
mè confirmans: *Sedes ducum superborum*, inquit, *destruuntur*, *Ecclesi. 10.*
Deus, & sedes fecit mites pro eis. Inhumanos illos, immites,
asperos, insolentes, ferrei oris homines sede sua excutit,
in eadem

§. II.

in eadem mites reponit & imperat: Mutate vices, tu surge, & sta; tu confide, & bona huius occupa. Cum igitur verborum suaviorum plaustra integra nil penitus crumenæ demant, cur hac in re parci sumus, parsimoniam profusè damnosissimam?

II. Querit doctissimus Aquinas: Utrum hæc, de qua agimus, mitis humanitas sit virtus? Ad questionem dilucidissimè respondens his omnino verbis sententiam pronuntiat: *Affabilitas, est quadam specialis virtus, secundum quam inter se homines bene disponuntur, simul conviventes.* Imò verò etiam hæc addit: *Affabilitas, cum sit ad alterum, secundum aliquam debiti rationem est pars iustitiæ.* Perit omnis humana societas ejecta è cætu hominum hac virtute. Non homines, sed ferae sumus, quæ mutuis in se moribus eunt, si virtutem hanc negligimus. Idem & priscorum sapientium sensus. Naturali debito ac iure hominem obligari, ut aliis delectabiliter convivat.

III. Hæc comitas, sive affabilitas, seu suavis humanitas maximum amicitiam vinculum est. Quid autem magis cupimus & ambimus, quam omnes habere benevolos, faventes, amicos, omnium florere gratiâ, omnes nostri cupidos & studiosos esse, neminem inimicum, malevolum, insensum, neminem de nobis malè loqui. Atqui reverà potentius philtrum non est ad omnium voluntates & animos nobis conciliandos, quam humanitas, comitas, affabilitas: mel verborum, gulam etiam hostium delinit & propitiat; homo suaviter humanus, & dulcis eloqui, non difficulter omnium sibi benevolentiam & favorem parat. Hoc Siracides testatissimis verbis affirmans: *Verbum dæte, ait, multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis (seu, gratiosa) in bono homine abundat.* Asperimus homo est, & è mordacissimo aceto subactus, cui hæc Siracidæ cohortatio mel verborum in os ingerere non possit. Tria dixit Siracides. 1. Gratiola lingua multiplicat amicos. Qui plurimum amicitiam ambit, facundi mellis copiam parat, bona verba in promptu habeat, norit omnibus benedicere. Petus & notum illud: Verbum, mentis vehiculum; dulce verbum, dulcis animi signum. 2. Gratiola lingua mitigat inimicos: sermonis enim suavitas mirè penetrat mentem; nam uti salernum, aut Creticum guttur, dulces Musicorum moduli per aures blandissimè illabuntur, ita affabilitas animum audientis subit, eumque sibi devincit. 3. Lingua gratiosa & eucharis in bono homine abundat. Deus mare dulcedinis est: In hoc læcari, mellisque mari lingua hominis boni quotidie natat & lavat. Hoc ajo: Dei patientissimam suavitatem, summamque benignitatem quotidianè commeditatur homo cælestium gnarus. Hinc illi verborum suavis. Ergo lingua gratiosa, eucharis, cælesti melle imbuta non tantum amicos multiplicat, sed & inimicos mitigat, & in homine bonæ mentis abundat. Beata Mechthildis miti suaviloquentiâ ita rapiebat omnes, ut loquentem Angelum audire sibi viderentur. Hanc illa suavitatem sermonis, ex illo, quod diximus, mari hauserat.

Tullius olim de virtute hac differens: *Difficile dictu est, inquit, quantopere conciliet animos hominum comitas, affabilitasque sermonis.* Hinc priscis Hercules Gallicus visus est, non rosas tantum, sed & torques aureos loqui, ad eum sermonis dulcedine trahebat & vinciebat auditorem. Hinc Persæ, Plutarcho teste, humanissimos se præbunt poculum mellis & lactis plenum propinabant, tanquam si maximos favores & ipsam propinarent concordiam, quam certè sermonis mel sive affabilitas maximè conseruat. Quod Salomon affirmans: *Favus mellis, ait, composita verba.* Abigail femina sanè prudentissima quantum incendium hoc oris melle restinxit? Ibat David Nabalis domum everfurus cædibus; in viâ occurrit Abigail, eaque orationis suadâ, tamque mellitis precibus placavit militarem animum, ut in vaginam redierit gladius cædè nullâ cruentatus.

IV. Ad mansuetudinem Christianam, seu comitatem exercendam maximorum præceptis & exemplis impellimus. Tarsensis Paulus neophytos Romanos erudiens: *Obsecro vos fratres, inquit, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem.* Rogat, cum potuisset imperare ejuscemodi jussu. Hoc ita Paulus, sed precibus agit, quod Dei spiritus amat facere. Nimirum medicus, uti Chrysolegus loquitur, cum auterior est medicina non imperio agit, sed precibus. Idcirco idem Paulus à falsis Apostolis tanquam vir vilis & sui commodi sectator passimè tractatus, non excauduit, neminem fulminavit, sed mitissimè: *Obsecro vos, inquit, per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quædam humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.* Pari modo Ephesios cohortatus: *Obsecro, ait, ego vos victus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, quæ vocati estis.* Vide, inquit Chrysostomus, quam nihil imperiosum, nihil autenticum, sed contrarium ac submissum scribat! Non illud obtrusit: *Ego, qui verba ineffabilia quædavi, sed, Ego victus in Domino, meis vos precibus convenio, & obsecro.* Ita plurima suavissimè juberi possunt precando.

V. Christus ipse hanc affabilitatis, seu comitatis pulcherrimam virtutem, & verbis docuit & exemplis divinis monstravit. Nam velut ludimagister ludum aperiens: *Discite à me, inquit, quia mitis sum, & invenietis requiem animabus vestris;* alioqui vitam omnem inter litigia & turbas acturi. Cum apud superbum Pharisæum Simonem Christus ageret, hospiti suo civiliter deferens, & prius dicendi facultatem postulans: *Simon, ait, habeo tibi aliquid dicere.* Discamus hæc cuivis facillè imitanda. Siracidæ frequens hæc de re præceptum est: *Fili in mansuetudine opera tua persequere, & super hominum gloriam diligere.* Subinde Stimulus iræ senties, bilis effervesceat, manus prurient in verbera, vocis fulmen eruptionem molietur: sed tu, si sapias, frange hos æstus, effervescentia verba contine, lenitatem adhibe, & omnium in te amorem trahes. Hæc verà hæc una res summi momenti est. Quantæ ubique lites ac discordiæ caverentur, si suavis verborum lenitas & mansuetudo in promptu foret. Austera & aspera verba tam provocant rixas, quam inflammant & alunt. In omnibus pæne domibus litigia perstreperunt, quia nemo ferè discit benedicere, ac comiter loqui. Tumultuamur passim ac vociferamur, cultros & gladios loquimur, acerbis asperisque dictis nômet mutuo profcindimus, nil mellis ore gerimus. Hinc jurgiorum ac bellorum ubique plurimum, ob penuriam tam pretiosi mellis.

Quo tandem modo Moses ultra sedecim centena millia hominum; rebellem, refractarium, durissimæ cervicis populum gubernare potuisset, nisi hoc otis melle uti voluisset? *Moses vir erat mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terrâ.* Hac unâ re ita omnes in sui amorem rapuit, ita omnes sibi devinxit, *Ut pæus eum, inquit Ambrosius, pro mansuetudine diligerent, quam pro factis admirarentur.* Quamvis enim cum Deo constanter loqueretur, homines tamen humili & gratâ appellatiōne affari solebat. Ita Moses monstrâ lacavit verbis, leones & tigrides humanâ disciplinâ imbuit, hoc est, efferos ac pervercaces populi sui mores suo melliloquio cicuravit.

Nam bonitas, eodem Ambrosio teste, si mansuetudine morum adjuvetur, incredibile quantum procedit ad cumulum dilectionis. Rex David, cum Mosè certans mansuetudine, Deum armatis pæne precibus invadit. Memento, Domine, David, & omnis mansuetudinis ejus. Idcirco & Ambrosius regium hoc affabilitatis exemplum ingerens: *proximè citat Rex David, ait, quam mitis & blandus, humilis spiritu, sedu-*

mone 11. in Cant. ante med. mibi pag. 767. Vide & Philonem libro: Quis reum divinarum sit hæc? mibi pag. 376.

Quarta. Ad comitatem præceptis & exemplis impellimus Pauli. Rom. cap. 12. vers. 1.

2. Cor. c. 10. vers. 1.

Ephes. c. 4. vers. 1.

Quinta. Christus nos docuit verbis & exemplis comitatis virtutem. Matth. c. 11. vers. 29. Luc. cap. 7. vers. 40. Eccli. cap. 3. vers. 19.

Moses melle oris sui populum Israël gubernavit. Num. c. 12. vers. 3.

Eccli. c. 4. vers. 2.

Ambr. 10. s. 1. 2. de officiis c. 7. mibi pag. 477. v. 1. Ambrosio loco Rex David, ait, quam mitis & blandus, humilis spiritu, sedu-

etiam Bernardum serv-

Ius corde, facili affatu: fortis in pralio, mansuetus in imperio, patiens in convivio, ferre magis promptus, quam referre injurias: ideo tam chatas erat omnibus, ut juvenis ad regnum etiam invitus peteretur, & resistens cogeretur; senex, ne pralio interesset, à suis rogaretur, quos mallet omnes pro ipso periclitari, quàm illum pro omnibus. Itaque parentes eum filius, filii parentibus preserebant. Tantarum virum est affabilis mansuetudo ad conciliandos animos. Jus ea sibi vendicat in omnes, & in omnia, & modo suavi profus & amabili. Homo mansuetus, suavis est Orpheus, qui lapides movit canendo.

Horatius lib. 3. Carm. odâ 11. ini.

Sexta. Matth. c. 5. vers. 4.

Expositio promissi Christi.

Matth. c. 7. vers. 16.

Gen. cap. 3. vers. 8.

Ps. 36. v. 11.

VI. Promissum Christi est: *Beati Mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Promissum profus admirabile, si eo terra, quam Calcamus, designetur. Nam in hoc Orbe nostro ubique ferè locorum mites ac cedere faciles suis sedibus expelluntur & exagitantur. Quomodo igitur terram possident? Ne desimus questioni, responsione brevissimâ exponimus promissum. 1. Sunt, qui mansuetis ac melliloquis hominibus productionem vitam promitti sperant. 2. Nemo dignior mansuetio possidere terram. 3. Mansuetitatis & solatiis & gaudiis perfunduntur, satietate tam jucundâ vivunt, ac si nescio quot prædiis, ac latifundiis abundarent. 4. Hic sanè agrum, civitatem, ditionem possidet, qui annuos inde census, qui vectigalia, indictiones, tributa, collationes recipit. Terra malis hominibus plena est, mansuetudo verò ab iis omnibus suum vectigal & tributum percipit. Non enim ullum est malum, quod homo mitis non in suum derivet commodum. Ita certè is terram possidet, cui omnia terræ mala tributaria suas deferunt pensiones, sua penitentia vectigalia. Reverà mitis colligit de spinis uvas, & de tribulis sinus. 5. Adamus, etiânum incola paradisi, terrarum dominus fuit; terra utique jam serpentes, viperas, noxias herbas, spinasque aluit, sed non in damnum aut noxam Adami. At ult. jam furti reus agebatur, denuntiatus illi: *Spinis & tribulis gemiturabit tibi.* Homini miti velut Adamo alteri, nil nocet dum mitis est. Conviciis appetitur, calumniis configitur, injuriis afficitur, variè contemnitur; at ille his spinis ac tribulis non pungitur, non uritur: Terram possidet, cujus est Dominus. Promissum Christi certissimum. Prædixit hoc psalter: *Mansueti hereditabunt terram, & delebuntur in multitudine pacis.*

S. III.

Comitas est ars cui gnaviter studendum est.

Rom. cap. 12. vers. 21.

1. Pet. cap. 3. vers. 9.

Sed objicias: *Quis semper mella loquatur, & quis semper adeo ad amissum mitis sit?* Multi sunt, qui turbant; & subinde aliis meris cogitationibus paululum asperius loquimur. Quis hæc ipsa in numerato habet, quis ista usquequaque semper ad perpendicularum faciat? Hoc, ô bone, artis est: ideo, huic arti gnaviter studendum est. Ab exemplo rem disce. Agendum mihi est cum homine inhumano, agresti, tetrico, difficili, acerbissimo, immitti, aspero, à quo vix quicquam suavius, mitiusque verbum impetret. Ergo nec ego ab eo rosas & mella expectabo, nempe audiam, quod alii, sed audiam paratus & ad omnem mansuetudinem compositus, dictis illius asperissimis ego mollissima rependam; non proritat nec inflammabit me, non asperio rem me faciet, quantumvis ore severat. Mordacissimum fel ipsius melle meo vincam: ita me Deus auget. Si paribus certare velim, & asperis improbisque dictis, improba, asperaque ejusdem styli reddere, victus, occisus sum.

Hoc, mi Christiane, artis est, *nolle vinci à malo, sed vincere in bono malum:* pro aceto mulsam, murinam, nectar, lene ac dulce vinum reddere: *non reddetes malum pro malo.* Hoc discamus, aut mansuetudinis magistro Christo tanquam indociles discipuli minerval repetamus. E scholâ Christi proscribitur, quisquis mansuetudinem & christianam comitatem discere recusat. Iratus & furens elephas, ut ajunt, ad aspectum agni mitefcit. Aspice &

Audi Dominum Jesum, mansuetudinis præceptorem mitissimum; & non poteris non mitefcere.

Sed objicias iterum: *Asperum esse, ac irasci nonnunquam necessarium.* Sit ita: *Irascimini, sed nolite peccare.* Psal. 4. Objurgatio durifuscula melle fit temperata. Ita beatus Paulus præcipiens: *Hunc notate, inquit, & ne commiscemini cum illo, ut confundatur, & nolite quasi inimicum existimare, sed mansuetum esse ad omnes, cum modestâ corripitatem.* Ergo acetum, si opus instilla, sed cum mellè. Ita, quod veteris est proverbii; *Melle mercus tuas contege.*

Interrogatus Democritus, quâ ratione sanus quis ac valens in annos plurimos producat vitam? Hoc dedit responsi: *Intus melle, foris oleo.* Si valetudo sit conservanda, exercitationem sive oleum corpus, hilaritatem sive mel animus sibi deposcit. Nos idem asserimus: *Intus melle, sed sensu paululum mutato.* Istud mel oris de quo loquimur, à cordis sinceritate promendum. Quod Ambrosius singularissimè requirit: *Hanc affabilitatem, inquit, volumus esse sinceram, ac sobriam sine ullâ adulatione. Quales haberi volumus, tales simus.* Si impoliti, horridi, insuaves, rultici, immites, barbari, oris ferrei haberi nolumus, ergo nec simus. Emmanuelem divinum infantem prædicat Isaias, quod butyrum & mel comesturus Sponsam laudans caelestis sponsus: *Mel & lac, inquit, sub lingua tuâ.* Ita olim infantiles recens lustratis melli lac mixtum in os inferebatur. Locupletissimus testis Tertullianus: *Inde suscepti, ait, mellis, & lactis concordiam prægustamus.* Qui ritus commonebat, ad virtutem comitatis & mansuetudinis infantes è cunis erudiendos, ut à teneris unguiculis maturè discerent non acetum & fel, sed rorem lacteam & mel lingua regere. Ajunt sub canum lingua vermiculum, quem Lyttam vocant, abscondi, catulis eximendum maturius, ne rodere assuescant. Quam multi hominum sub lingua caninum vermem hunc ferunt, mordent, rodunt, lacerant, perrodunt omnia, Mores profus canini. O homines! non obrodentes vermes, non asperos sermones, sed promulgidam lacteam, sed mansuetudinem, & suaviloquentiam, gestate lingua, dicta omnia saccharo, lesamòque spargite. D. Aquinas ita erudiens. *Affabilitas, inquit, specialis virtus est, ad cujus munus officiumque pertinet, dicta omnia alios attingentia ad decori regulam prudenter moderari.*

VII. Quâ in re Tobias etiam noster, affabilis, suavidicus, mansuetæ comitatis plenus exemplo luculento famulum conductitum compellans ut fratrem: *Azaria frater, inquit, peto ut auscultes verba mea. Objecro te, ut affimas tibi animalia, sive servitia & vadis ad Gabelum.* Ita servi cum dominis, non vero domini cum servis aut rarè sic loqui assolent. Nihilominus suaviloquens Tobias suo se servio, quem certè nesciebat esse Angelum, tam affabilem se præbuit. Ita Jobus: *Servum meum vocavi, ait, & non respondit mihi, ore proprio deprecabar illum.* Ita Turo-num episcopus Briccium sacerdotem de se pessimè loquentem mitissimè toleravit, nec adduci unquam potuit, ut eum officio moveret. Ejus rei geminam affignans rationem. 1. Meam ego ipse injuriam, inquit, neutiquam ulcisci debeo: est, qui judicet & vindicet; illi vindicta omnis est transcribenda. 2. Christus Judam ferre potuit proditorem suum, cur ego non feram Briccium? Mansueti hereditabunt terram. Sui victor, Orbis possessor est mansuetus.

Eam ob causam Paulus hoc Tito summâ curâ commendans: *Admone illos, inquit, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.* Omne genus comitatis, mansuetudinis, affabilitatis vult exhiberi, quidem omnibus tam servis, quam dominis, tam egenis, quam opulentis, doctis, indoctis, juvenibus, adultis, sapientibus, & rudibus. Quod & Siracides monet: *Congregationi pauperum affabilem te facito, nempe*

4. Ebrietate
crumena,
valerudi-
ni, fama
nocu-
entum infer-
maximum:
Prov. c. 21.
vers. 17.
Agg. c. 1.
vers. 6.

IV. Crumena, Valerudini, Fama nocu-
mentum in-
fert maximum Ebrietate. Crumena. Locupletissimus tes-
tis Salomon: *Qui diligit epulas, in egestate erit; qui
amat vinum & pinguis, non ditabitur.* Homo bibulus pec-
cunias suas perforat, & facculum commendat. Quod Ag-
gæus vates dixit: *Qui merces congregavit, misit eas in saccu-
lum pertusum.* Quam multi uxore ac liberis elurientibus,
ipsi in tabernis potant, & lucellum omne gulâ profun-
dâ obliquant. Hoc forsus est nummos in facculum
pertusum mittere. At ego, inquis, gratis bibo; aliis me
adjungo. Sed illi alii, num & ipsi gratis bibunt? Non
raro dominis suis furantur, aut suis familiis, ut dixi, sub-
trahunt. Cum morbus, aut senectus adest, nummularium
omne præsidium deest. Miseri, ter miseri, nisi ope aliena
subleventur. Crumenas exhaurit Ebrietas. Sed & Va-
lerudinem hoc idem vitium rapit. Res certissima Siraci-
dæ oraculo: *Propter crapulam multi obierunt, quicquid ab-
stinens est, adjiciet vitam.* Quot millia singulis hebdoma-
dibus hoc fati genere cadunt & tumulo mergunt, an-
te toties perferri vino? Plinius secundus ebrietati, & ebriis
iure merito insensibilis: *Solem orientem, inquit, non vi-
dent, ac minus diu vivunt. Hinc pallor & gena pendula, oculo-
rum ulcera, tremula manus, effundentes plena vasa, & que
sit pena præsens furiales somni, & inquietas nocturna, præmiu-
que summum ebrietatis libido portentosa, ac jucundum nefas.
Postea die ex ore halitus fædit, ac ferè verum omnium oblivio
morsque memoria. Rapere se ita vitam prædicant, cum priore
diem semper perdant, inò verò & venientem. Quod addit
verissimum: Nulla in parte mundi cessat ebrietas. Nam &
hac necessitas vitium comitatur, ut bibendi consuetudo augeat
aviditatem. Quanto plus biberint, tanto plus sitiunt. Ebrieta-
tem non minus Seneca detestatus: Adjice, inquit, illam
ignorationem sui, dubia & parum explanata verba, incertos
oculos, gradum errantem, vertiginem capitis, cæca ipsa mobi-
lia, velut aliquo turbine circumagente totam doctrinam, stoma-
chi tormenta cum effervescent merum, ac visceribus ipsa distendit.
Quid cum somno vitatur, & que ebrietatis sunt, cruditas facta
est. Inde pallor & nervorum vino madentium tremor, & mi-
serabilior ex cruditate, quam ex fame macies: inde incerti
labantium pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate titubatio:
inde in totam eorum humor admixtus, distensusque venter, dum
male assuescit plus capere, quam poterat: inde suffragio lurida
bilis, & decolor vultus, cæbesque in se putrescentium, & retortii
dignitatis obrutescentibus, nervorum sine sensu jacentium
torpor, aut palpitatio sine intermissione vibrantium. Quid capi-
tis vertigines dicam? quid oculorum, auriumque tormenta,
& cerebri assuans verminationes, & omnia, per que exoneramur,
internis ulceribus affecta? Innumerabilia præterea fe-
brium genera, aliarum impetu savientium, aliarum tenui peste
repentium, aliarum cum horrore, & multâ membrorum qua-
satione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos,
supplicia luxurie? Alexandrum Macedonem tot itinera,
tot prælia, tot hiemes, per quas, victâ temporum, locu-
rumque difficultate, transferat, tot flumina ex ignoto
cadentia, tot maria tutum dimiserunt, intemperantia
bibendi, & ille Herculeus ac fatalis sciphus condidit.
Hunc Athenæo teste, bis exhaustis, & concidit; aliquot
dies decubuit, & obiit. Augustinus in ebrietatem &
ebrios læpius exandescens: *ô ebrietate, ait, nunquid non
cuncta membra debilitas, nunquid non mortem acceleras? Et
valerudinem & vitam rapit ebrietate. Nec fama patitur,
quam inficit & extinguit. Grande mirum, nemo se con-
temni patitur, & tamen homine potulento contemp-
tibilior nemo est. Quoties sermones isti obambulant?
Bonus homo, vir bonus, bonus dominus, sed cum ebrius
est, stultus, infans, amator sordidus, obscænus, prodi-
gus, tyrannus, turpissimus homo est, in quem Plauti-
num illud ex asse conveniat: Neque perjurius, neque
pejor alter usquam est gentium, neque tam luteus, ne-
que tam cæno pollutus, quam herus meus est. Ita laus
omnis perit, quisquis sit. Si de belli luce cetera corda-**

Valerudini,
Ecl. c. 37.
vers. 34.

Plin. lib. 14.
Natur. hist.
cap. 22.

Senec. ep. 95.
mibi p. 529.
post med.

Athen lib. 1.
Dymosophn.
c. 12.
Aug. 10. 10.
serm. 31. ad
fratres in
eremo, mibi
pag. 731.
Fama.
Homine
potulento
contem-
pibilior
nemo est.

A to, & qui sese præclare gesserit, sit fermo, si ejus enco-
miis addatur, Bibit, jam omnia conciderunt encomia. Si
de famulo aulico fiat mentio, dicaturque sedulus, com-
mis, urbanus, intelligens, doctus: si tamen adjiciatur,
Bibit, jam elogium omne evanuit; ac nemine magis fit,
nec a suis dominis, tanquam homo minime frugi, ama-
tur. Profectò notam nimis luculentam gerit inultam,
hac maculâ quisquis affectus est. Lauda, quantum velis,
si addis: At bibulus est, jam laudem omnem corrupisti.
Homo potulentus & calicum traho, pluribus necessa-
riò vitii obnoxius. Ebrietate nusquam incedit sola; ca-
tervum tunc trahit scelesti agminis, quod jam dice-
mus.

§. III.

V. Vitiis omnium mater, & causa Ebrietate. s. Ebrietate
Effatum hoc Augustinus testimoniis clarissi-
mis firmans: *Ebrietate, inquit, malorum mater, omnis luxu-
ria foror.* Sed non opus hic testibus; res ipsa loquitur.
Annæus, quem dixi, philosophus verissime pronuntia-
vit: *Omne vitium ebrietate incendit, & deregat. Obsistentem ma-
litiæ conatibus verecundiam removet. Plures enim pudore pec-
candi, quam bonâ voluntate prohibitis abstinent. Vbi possedit
animam nimia vis vini, quidquid mali latebat, emergit. Tunc
libidinosus cupiditatibus suis, quantum petierint, sine dilatione
permittit, tunc impudicus morbum profertur ac publicat, tunc
petulans non linguam, non manum continet. Crescit insolenti
superbia, crudelitas savor, malignitas livido: omne vitium dere-
gitur & prodit. Cogita quas clades ediderit publica ebrietate.
Hac acerrimas gentes, bellicosasque hostibus tradidit, hac mul-
torum amorum pertinaci bello defensa mentia pascificis; hac
invictæ acie, mero domuit. Non est animus in suâ potestate, Animus
ebrietate devinctus. Quemadmodum musto dolia ipsa rumpun-
tur, & omne, quod in imo jacet, in summam partem vis caloris
ejectat: sic vino exastuante, quidquid in imo jacet aditum, sua po-
testate effertur & prodit in medium. Onerati mero, quemadmodum stercus
non continent cibum, vino redundante, ita ne secretum quidem, Secretum
quod suum alienumque est, pariter effundunt. Quæ autem glo-
ria est (ô Christiani) multum vini capere? Cum penes te pal-
ma fuerit, & propinationes tuas strati somno ac vomitante
recusaverint, cum superstes toti convivio fueris, cum omnes vici-
ceris virtute magnificâ, & nemo meri tam capax fuerit; vinci-
ceris à dolio. M. Antonium, magnam virum, & ingenium nobili-
que alia res perdidit, & in exteros mores ac vitia trajecit, quam
ebrietate? Hæc illum res hostem republicæ, hac hostibus suis im-
parem reddidit, hæc crudelem fecit. Ferè violentiam sequi-
tur crudelitas, violatur enim, exasperaturque sancta mentis.
Ebrietate omnium vitiis fecunda patens. Hoc ipsum
Plinius deplorans: Tanto labore, inquit, & impendio
constat, quod hominis mentem muret, ac furorem gi-
gnat, millibus scelorum hunc deditis tantâ dulcedine, ut
magna pars non aliud vitæ præmium intelligat. Jam ve-
rò que vasa adulteriis celata? tanquam per se parum
doceat libidines temulentia. Ita vitia ex libidine hau-
riuntur, atque etiam præmio invitatur ebrietate. Tunc
avidus matronam oculi licentur, tunc animi secreta pro-
feruntur; alii mortifera loquuntur, redituraque per ju-
gulum voces non continent, quam multis ita interem-
ptis. Sed estis sileant hi testes, unus Bernardus loco mille
testium: *Ebrietate, inquit, corpus debilitat, animam illaqueat.*
Ebrietate generat perturbationem mentis, ebrietate auget furo-
rem cordis, ebrietate nutrit flammam fornicationis. Ebrietate
inter homicidia, & adulteria, & fornicationes reputatur.*

Interrogat Christus à malo dæmone infessum:
Quod tibi nomen est? Cui promptè dæmon: *Legio, inquit, Marti c. p.*
mibi nomen est, quia multi sumus. Idem de se dixit Ebrie-
tas: *Mihi nomen est Legio, innumeros mecum traho*
comites; omne vitiorum agmen me unam comitatur.
Hominem cetera non malum dæmon importavit
mis, ut solet, illecebris obrundens: Aut vicini conjurati
gem, ajebar, in tuos amores pertrahe, aut ipsum occide,
aut

Aug. de civ. d. 1. c. 1. pag. 111.
Bernard. lib. de moribus viciis pag. 151.
M. Antonium.
Bernard. lib. de moribus viciis pag. 151.
Aug. de civ. d. 1. c. 1. pag. 111.
Bernard. lib. de moribus viciis pag. 151.
M. Antonium.

aut eliamscule bibe, ac vino te ad jucundam ebrietatem merge; nec enim à me quietem impetrabis ullam, dum aliquid horum audeas. Diutissime restitit illecebroso serpenti religiosus homo. Tandem ebrietati, malo dulci succumbens, & feminam corruptit, & feminam maritum sustulit, scelerato profusus compendio. Sed isto magis tragicum è cathedrâ singulari oratione percensuit Augustinus. Atque ut omnes id probè caperent, univertum urbis Hipponis populum in concionem ad hoc unum audiendum cogi voluit. Hæc præsul sanctissimus pro suggestu dixit: *Ecce Cyrillus civis vester filium habebat, ut nostis, unicum, quem perditè diligebat, & idcirco à vitiiis minimè coërebat. Filius hæc patris indulgentiâ pessimè usus, ruebatur in omne genus scelerum. Iam nota vobis recito. Sed non refert, recentissime facta publicè narrare non erubescit, ut sit in omnem vitam, quod vos à vitiiis, ab ebrietate absterreat. Ille ipse Cyrilli filius hæc ipsa die de vino ebrius matrem gravidam nequiter oppressit, patrem occidit, unam sororum vitare voluit, duas mortifere vulneravit. Hæc ebrietatis pulchra sunt stragemata. O Ebrietas verè omnium malorum mater!*

Hic quadrigis albis diabolus invehitur, & triumphat, ubi hominem ad crebriorem Ebrietatem tot scelerum epitomen adegerit. Quod Ambrosius sapienter advertens: *Diversa, inquit, singulis peccatoribus mala eveniunt, temulentis omnia. Hoc certum: Qui sacrificat Baccho, sacrificat & Veneri: Et quæso, estne in Orbe, aut fuisse aliquis obnoxiosus temulentia, qui obnoxios non effectuxurix? Vinolentia & luxuria pari plerumque passu incedunt, fororis sibi conjunctissimæ. Apertissimè Salomon: *Lucrisio a res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.* Plato epistolâ, quam ad Dionis propinquos dedit: *In vitâ parum sobria, inquit, nemo unquam sapiens, multò minus moderatus: addo, multò minus castus efficitur.* Castus & Ebriosus, niger cygnus, corvus candidus. Idcirco Paulus monitor fidelissimus: *Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Crapula impudicitiam, fordes, omnis generis spurciciam secum vehit.* Quod Hieronymus candidè, ac nervosè adstreuens: *Vbiunque, ait, saturitas & ebrietas, ibi libido dominatur. Nunquam ego ebrium putabo castum, qui est vino consopitus dormiverit, tamen potuit peccare per vinum. Venter mero æstuans desumat in libidinem. Dicat quisque, quod vult, ego loquor conscientiam meam: Scio mihi abstinentiam & nocuisse intermissam, & profuisse reperitam.* Heu Lothum, non vicit Sodoma, sed vicerunt vina. Omnia vitia Ebrietas incendit, omnium primò luxuriam; deinde rixas, altercationes, discordias, pugnas, cædes. Hinc Bromio rectè appinguntur cornua. Alciati metrum est:*

Tympana non manibus, capiti non cornua desunt.

Quod Salomon luculenter exprimens: *Cui va, inquit, cuius patri va? cui rixa? cui fovea? cui sine causâ vulnera? cui suffusio oculorum? Nōne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenderit in vitro color ejus: ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.* Hoc ipsum Augustinus contentissimè crebrius inculcans: *Majora, inquit, pocula providentur, certâ bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine. Inde lites & rixæ nascuntur, inde diversis & horrendis salutationibus membra torquentur: inde adulteria & nonnunquam homicidia perpetrantur. Et quoties nimium potum accipiunt, tanquam in paralyin resoluti, suis pedibus ambulare non possunt. Hinc oculorum caligo, vertigo, fatigatio & dolor capitis, suffusio vultûs, membrorum omnium tremor, anima ac mentis stupor. In talibus impletur, quod scriptum est: Cui va, cui iræ, cui rixæ? &c. Nōne his, qui morantur in vino, & eis, qui investigant, ubi potus sunt, & student calicibus epotandis.*

§. IV.

EBrietas vitium est inter omnia omnino vitia periculosissimum. Atque hoc huic uni vitio

Tom. II.

proprium est, in periculum certum ac inevitabile mortis æternæ conjicere. In aliorum vitiorum usu, cum mors adest, ingemiscimus, & de noxis dolemus: homo ebrius nec pœnitentiæ, nec sacramentorum capax, nihil ad Deum suspitii mittit, nihil doloris de peccatis concipit. Truncus est, saxum est, rationis jam expertus veluti brutum animal est. Quam autem ista sunt frequentia? Grave dines & distillationes subitæ, apoplexia, & nervorum sideratio, lapsus ex equo, aut curru, præcipitium per scaldas, repentina vulnera, ænearium fistularum glandes, mors præproperea, subitanea. Quid hæc faciat ebrius? Ad Deum se vertat, de noxis doleat, veniam poscat: sui & mentis impos est. Hic nulli penitus bonæ sententiæ cogitationi locus. Ita ebrietas letale crimen, licet absint alia omnia, hunc hominem tradit morti, mors eadem moni æternis ignibus torquendum. Hæc vitæ ratio est. Idcirco Christus toties, tam contentè monet: *Videte, vigilate: & orate, nescitis enim, quando tempus sit. Vigilate ergo, nescitis enim, quando Dominus domûs veniat, serò an mediâ nocte, an galli cantu, an mane, ne cum venerit repenti inveniatis vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate. Quis autem minus vigilat, quis magis dormit, quis magis veterno impio sepultus quam ebrius? Perit, & quidem æternum perit, si repenti veniat Dominus, & inveniat non tantum dormicantem, sed ita mortifere dormientem, ut excitari non possit ad ullam pœnitentiæ vigiliam. Vitiiorum omnium longè periculosissimum Ebrietas. Eam ob causam excitat & hortatur Petrus: *Sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens, quem devoret. Ad eandem vigilantiam Paulus severissimis minis excitans: Manifesta sunt, inquit, opera carnis &c. homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, qua prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.**

VII. Deus etiam in hoc Orbe gravibus suppliciiis ebrietatem affecit. Jam olim minatus Isaias: *Va, inquit, qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem; tanquam ad perdenda vina geniti, & tanquam illa effandi non possint, nisi per humanum corpus. Atque utinam, ait Augustinus, potum tantummodo perderent, & non etiam ipsi perirent. Lothus Dei amicissimus ab illecebris Sodomæ invictus, & incestum geminum ab ebrietate impulsus est. Noëmus post tot centurias annorum ebrius à suomer filio irritus est. Samson mero gravis, à Dalila hostibus est objectus. Temulentus Holofernes non victoriam tantum & exercitum, sed & caput suum perdidit. Liberi Job dum poculis, & conviviis vacant, ruinâ domûs sepeliuntur. Herodes vino madens Joanni Baptistæ caput auferri jubet. Purpuratus heluo quotidianis epulis saginatus apud inferos sepultus à Lazaro nec guttulam aquæ impetrat. Ultimæ Babyloniorum rex Balthasar, dum convivatur, & mero se onerat, ad parietem manum scribentem cecidit, proximâ nocte & regnum & vitam amittit. Ebrius, jam sui compos factus, hæc tria solum verba sapius expendat, *Mane, dies vitæ tuæ numerati, & decurtati sunt.* Thæcel, appensus in staterâ, inventus es sobrietatis minus habens. Phares, dividetur regnum tuum; corpus toties vino repletum, vermibus; animus in prædam ceder demoniibus. Ergo, attendite vobis, ne greventur corda vestra crapulâ & ebrietate. Ebrii regnum Dei non possidebunt: Sed quid hic remedi? In verba confertam paucissima.*

§. V.

El & acetum in teatro crucis Christo propinatum sapius expendendum, iis maxime, qui vino solent madere. Et quanta innumerabilium hominum quorum aliquos etiam ipsi novimus, fuit abstinentia, qui vino se nunquam obruerunt. Idem de plurimis aliis affirmare licet: nec iste, neque hic, nec ille, mero se unquam onerat, & ego solus homo spurcus, vini bibulus,

Ejus pro- pietas.

Ebrii vitæ ratio.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Galat. c. 5. vers. 19.

1. Pet. cap. 5. vers. 8.

Aug. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Tertium. lus, & potator sim? 3. Quanti sunt, quibus nec aridus panis in prandium aut cenam est? Tu ergo, qui victu uteris tam comodo, datorem agnosce tuum, & beneficium veras in injuriam datoris & probum? 4. Attende igitur, & vigila, ne per eandem portam diabolus sub vino irrepat, per quam ingreditur Christus sub sacramento. 5. Hæc edendi & bibendi voluptas quantilli spatii, seu loci & temporis est. Locus vix duorum digitorum: Tempus brevissimum, dum cibus scilicet ac potus hæret in faucibus. Hinc ista qualis qualis voluptas velut sonituum evanescit, & tamen sui avidos ad Orcum dejicit. Voluptas bonum pecoris, inquit Annæus, cui indulgere initium omnium malorum est. Chryostomus hominem hujus voluptatis avidum hoc modo interrogat. Nunquid voluptatem queris amice hanc à frugalitate parabis. Num sanitatem? etiam hanc inde: num securitatem, & sollicitudinis immunitatem? etiam hanc: num animæ sobrietatem? num quæritatem? ita omnia hic. In crapulâ autem contraria insuavis, mala valetudo, infirmitas, illiberalitas, sumptus. Unde igitur ad illam currimus omnes inquit. Ab infirmitate: Dic enim mihi, quare nocivum egrotans inquit, nomen & istuc ipsum signum est egrotandis? Quare claudus non recedat incedit? istuc ipsum autem nomen ab ignavia, & quod non vult accedere ad medicum: Rerum enim alia temporariam voluptatem habent, & perpetuum supplicium: alia contra temporarium laborem, & perpetuam frustrationem. Qui igitur sic dissolutus & ignavus est, ita ut presentes delicias pro futuris non contemnat, statim capitur. Voluptas ergo maxima, voluptatis victoria.

Quintum. 6. Vinolentus in ediam, famemque Lazari, sed & sinum Abrahami sæpe cogitet, quâ etiam opulenti epulonis hic lautam mensam, & illic apud inferos æternam abstinentiam cum animo suo expendat. Quid post omnes delicias & voluptates remanet nisi vacua crumena, effatum ac morbidum corpus, imminuta & deturpata fama, læsa & desperata conscientia? Hoc autem unum tibi manet, quod tibi subtraxeris. Galam & ebrietatem vicisse, solatium suavissimum. 7. Sed, inquis, hujus Domini aut fautoris magni, aut principis tanti gratiam amitto, nisi bibo, & ultra necessitatem bibo. Solent ebriosi, ait Augustinus, ita se excusare, ut dicant, Persona potensque coegit, ut amplius bibam, & in convivio regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes ista in peccatis prætextamus. Quid autem hac in re faciendum? continuo subjungens Augustinus. Etiam si, ait, ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, Aut bibas, aut morieris: Melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur. Imò illa plerumque obijciuntur falso. Nam illi tales domini, quia prudentes & Christiani, ubi vident virili ac constanti animo potum nimium & ebrietatem repudiari, etiam indignationis aliquid ostendant, postea tamen tacite admirantur & laudant, & se cum ipsis non sine profectu reputant: quantis cum illo egimus, quot illum minis ac terroribus fatigavimus, & tamen à sobrietate abducere nequivimus. Subjungens Augustinus: Nam & Deus, inquit, qui te videt per ejus amorem inebriari non velle, ipse tibi gratiam etiam horam dabit, qui te, ut amplius biberes, videbantur hortari & cogere.

Sextum. 6. Vinolentus in ediam, famemque Lazari, sed & sinum Abrahami sæpe cogitet, quâ etiam opulenti epulonis hic lautam mensam, & illic apud inferos æternam abstinentiam cum animo suo expendat. Quid post omnes delicias & voluptates remanet nisi vacua crumena, effatum ac morbidum corpus, imminuta & deturpata fama, læsa & desperata conscientia? Hoc autem unum tibi manet, quod tibi subtraxeris. Galam & ebrietatem vicisse, solatium suavissimum. 7. Sed, inquis, hujus Domini aut fautoris magni, aut principis tanti gratiam amitto, nisi bibo, & ultra necessitatem bibo. Solent ebriosi, ait Augustinus, ita se excusare, ut dicant, Persona potensque coegit, ut amplius bibam, & in convivio regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes ista in peccatis prætextamus. Quid autem hac in re faciendum? continuo subjungens Augustinus. Etiam si, ait, ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, Aut bibas, aut morieris: Melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur. Imò illa plerumque obijciuntur falso. Nam illi tales domini, quia prudentes & Christiani, ubi vident virili ac constanti animo potum nimium & ebrietatem repudiari, etiam indignationis aliquid ostendant, postea tamen tacite admirantur & laudant, & se cum ipsis non sine profectu reputant: quantis cum illo egimus, quot illum minis ac terroribus fatigavimus, & tamen à sobrietate abducere nequivimus. Subjungens Augustinus: Nam & Deus, inquit, qui te videt per ejus amorem inebriari non velle, ipse tibi gratiam etiam horam dabit, qui te, ut amplius biberes, videbantur hortari & cogere.

Septimum. 7. Sed, inquis, hujus Domini aut fautoris magni, aut principis tanti gratiam amitto, nisi bibo, & ultra necessitatem bibo. Solent ebriosi, ait Augustinus, ita se excusare, ut dicant, Persona potensque coegit, ut amplius bibam, & in convivio regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes ista in peccatis prætextamus. Quid autem hac in re faciendum? continuo subjungens Augustinus. Etiam si, ait, ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, Aut bibas, aut morieris: Melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur. Imò illa plerumque obijciuntur falso. Nam illi tales domini, quia prudentes & Christiani, ubi vident virili ac constanti animo potum nimium & ebrietatem repudiari, etiam indignationis aliquid ostendant, postea tamen tacite admirantur & laudant, & se cum ipsis non sine profectu reputant: quantis cum illo egimus, quot illum minis ac terroribus fatigavimus, & tamen à sobrietate abducere nequivimus. Subjungens Augustinus: Nam & Deus, inquit, qui te videt per ejus amorem inebriari non velle, ipse tibi gratiam etiam horam dabit, qui te, ut amplius biberes, videbantur hortari & cogere.

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

Idem loco cit. Hæc à se dicta conceptissimis verbis Augustinus confirmans: Tolerabilis est, inquit, in carne mori, quam per ebrietatem in animâ interfici. Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, si justum sit, ut te à Deo separes, dum te ebrioso conjungis. O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare, nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis. Ideo autem tantâ infelicitate se inebriant homines, quia putant ebrietatem, aut parvum, aut nullum pec-

acatum esse. Sed pro istâ ignorantia maximè Sacerdotes in die judicii reddiduri sunt rationem, si commissis sibi populis, quæ, vel quanta mala de ebrietate nascuntur, assidue noluerint prædicare. Qui ergo credit ebrietatem esse parvum peccatum, si se non emendaverit, & pro ipsâ ebrietate penitentiam non egerit, cum adulteris & homicidis (hæc, quæso, non effugiant) æterna sine remedio illum pena cruciabit, secundum illud: Ebrioli regnum Dei non possidebunt. Et ideo desinat ac delibere, unusquisque apud se, ebrietatem græve esse peccatum, & tunc aut nunquam aut difficilè eum ebrietas poterit superare. Et ideo rogo, & per tremendum diem judicii adjuro, ut quantum potestis, ebrietas malum, auxiliante Deo, fugiatis, quia etiam si reliqua peccata Christiani non admittant, sola eos, si frequenter fuerit ebrietas, & emendatio ac penitentia non subvenerit, in inferni profunda precipitat. Luxuriosos res vinum. Chryostomus dicta omnia velut compendio complexus. Vbi ebrietas, inquit, ibi diabolus. Ebrietas malorum omnium mater. Ebrioli regnum Dei non possidebunt.

CAPVT V.

Tobias senior ob moram filii reducis vehementer anxius.

Utm Tobias junior ob conjugium recens intam, atque celebratas nuptias, & ob Raguelis preces validissimas aliquantulum moraretur, hinc ferius susciperet iter, eamque ob causam stato tempore domi non esset, parentes mœsticæ solliciti absentiam filii luctu non levi deplorarunt: Mœrorem Pater non dissimulans: Quare, inquit, moratur filius meus, aut quare detentus est tibi? Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam? Caput autem contristari nimis, & Anna uxor ejus cum eo, & ceperunt ambo simul flere, ed quod die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos. Hic anxia in adversis sollicitudo non nihil erudienda, mala trepidatio in improspere corrigenda, erudendus animus ad providentiam divinam in omni eventu consideranda.

S. I.

Res ad vivum revocanda, & origo nostrarum pene somnium miseriarum scrutanda sit, eam esse comperimus, quod divinam providentiam revera non satis capiamus. Hinc vanæ sollicitudines, vani metus, inanis luctus, & plurima perturbatio. Adversâ gravius sentire, nil ex se mali. Hoc humanum est, quod à nobis alienum non putemus, sed turbari, fluctuare, angustiam discrucari, id vero laudem non habet, hoc denique vitiosum est. Istius mali origo, divinæ providentiæ ignorantio. Huc igitur & oculos & mentem advertite Christiani: ad divinam providentiam digitum intendo.

Divinæ providentiæ ita omnia sunt subiecta, ut nihil penitus nec minimum quidem ulli hominum evenite possit, quod providentiâ divina non præviderit, aut noluerit, aut malè permiserit. Inviâ vel nesciente Dei providentiâ neminem vel catellus allatrat, nec musca tangit, nec culex mordet. Quod si hæc etiam minutissima divinæ providentiæ decreto fiant, utique graviora illa, nempe ab homine objurgari, lædi, vulnerari (infinita talia conglomerentur) absque decreto ejusdem providentiæ non fiene. Nil rerum usquam fit, quod non ab omni æternitate Deus futurum præviderit, & ita prout fit, fieri voluerit, unicum si demam peccatum, quod permittit fieri, ipsa permisso in hostrum tendit emolumentum. Melius enim judicavit Deus, Augustino teste, de malis benefacere, quam mala nulla esse permittere, bene utrens bonus malis, & faciens bona de malis, ad faciendos bonos ex malis. Exempli gratiâ: Est, qui me invadat, vituperet, carpat, objurget, laceret verbis mordacissimis. Quid ego hîc faciam? Primum omnium sit, cogitare: Deus, divina providentiâ hunc hominem in me immi-

fit, hanc plagam Deus, hunc iclum, hoc vulnus tergo meo, & quidem ab aeterno, destinavit, voluitque ut me hic homo his modis exagitarer. Atqui, diceas, hic homo peccat, dum tale quid parat. Esto: peccatum Deus non vult, sed permittit, idque in bonum nostrum, atque ita voluntate mala, voluntate pessima velut instrumento utitur ad suos exercendos, ad improbos puniendos & corrigendos. Quâ de re clarissimè Augustinus: *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus*, inquit, ut mirro & ineffabili modo non fiat prater ejus voluntatem: quia non fieret, si non fieret, nec utique volens fuit sed volens. Nec fieret bono fieri male, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene. Hæc centies, hæc millies occurrentia, quia etiamnum plurimi ea non cupiunt, atque hinc mæores, perturbaciones, angores vani & mali. Nec enim illud Siracidæ pendunt: *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honoris à Deo sunt*. Ea profus mala omnia, quæ nos appellamus mala à Deo sunt, & quidem à volente Deo. Subinde malis alienis moti dicimus: Grande malum hanc domum occupavit: Vir mortuus, inops vidua octo liberos habet, è quibus tres ægrotant, nec torâ domo vel buccæ panis reperienda est. Sed & tempus urget merce des annua habitacionem solvere, nec obolus in arca est. Non soluit in plateas ejicitur omnis suppellex. Immites confanguinei juvare nolunt, quia cognate pauperatam erubescunt. Hinc istæ lacrymæ. Atqui hæc mala à Deo sunt omnia. Et plerumque hæc tales ærumnæ malè iniri matrimonii sunt supplicia. Nam sæpe spreto Deo nubitur, conveniunt ut pecudes, junguntur nuptiis ante nuptias. Non claudo pede sequitur pœna divinæ legis contemptores. Subinde tamen etiam ejusmodi mala experimentum sunt pauperis ac probi hominis, cujus promerita iustificæ augment. Quod de malis illis affirmavi, de malis omnibus, quæ in Orbe sunt, affirmo. A Deo mala omnia proveniunt, solum demo peccatum. Ita Deus vult, ut iste sit opulentus, hic egenus, iste sanus, ille ægrotus; hic honoratus, iste abiectus; ita in omnibus sentiendum. Hæc Dei providentia ante oculos assidue obvertetur.

Ad rem instruens Paulus: *Nihil solliciti sitis*, inquit, sed in omni oratione, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestre innotescent apud Deum. Atqui, ut dictum, hæc ab aeterno Deus novit, Nihilominus innotescent. Hic diversâ quatuor edocemur. 1. Oratio, est animi ad Deum elevatio, quo quidem modo ad Deum accedimus, 2. Petitio est, quâ victum, valerudinem, sapientiam, alias à Deo virtutes poscimus. 3. Gratiarum actio est, quâ nos Deo memores & gratos sitimus ob accepta ab eo beneficia, quæ una res nostras preces plurimum commendat. 4. Obsecratio est, quâ precibus nostris vim & pondus ad impetrandam addimus, quod ipsa Dei bonitas est, & promeritorum filii thesaurus infinitus. Hinc preces ita concepimus: Domine Jesu, per navitatem tuam, per baptismum & sanctum jejunium tuum, per crucem & passionem tuam libera nos. Sed quomodo hæc Deo jam omnia scienti innotescent? Vult Paulus. 1. Ut Angeli etiam, quid petamus, scient. 2. Assiduitatem & vigilantiam orationis extimulat. 3. Ut causas physicas ad aeternam veritatem referamus. Hoc explicans Augustinus: *Dicuntur Angeli, ait, orationes, & vota nostra offerre Deo, non quia Deum doceant, qui omnia, antequam fiunt, sicut & postea facta sunt, novit: sed quia ejus voluntatem super his consulant, & quod jubente Deo completum esse cognoverint, hoc nobis evidenter, vel latenter reportant.* Vnde Angelus hominibus ait: *Cum orastis, orationem vestram obtuli Deo. Similiter & nos cum oramus non Deum docemus, quasi nesciat, quid velimus & quo indigeamus, sed necesse habet rationalis creatura temporales causas ad aeternam veritatem referre, sive petendo, quid erga se fiat, sive consulendo, quid fiat.* Hoc pectori altissimè inhingendum: *Necesse habet rationalis creatura temporales causas ad aeternam veritatem*

A referre. Hoc igitur age, mi homo, & Augustini monitu, Temporales causas ad aeternam veritatem refer. Deo te sitte, & dic: Scio Domine, scio paupertatem, injurias, morbos, & quidquid est horum malorum, à tuâ Providentiâ & voluntate provenire. Scio & agnosco, sed in his, si fieri potest, levamen peto. Hoc reverâ est causas temporales ad aeternam veritatem referre. Ita innotescent apud Deum petitiones nostræ. Subsidii hujus ignorancia humanas omnes misérias incredibiliter exasperat. Rem exemplo monstramus.

§. II.

Alaricus Gothorum rex Anno Christiano quadringentesimo nono, cum exercitu Romam movit, expilaturus Urbem & everfurus: quod Socrates & Sozomenus me docent. Vir sanctus magni animi, professione Monachus regem adiit & rogavit, parceret urbi & humano sanguini, mala inde ingentia vitura. Cui Alaricus rex, se pæne invitum expeditionem hanc suscepisse. Sed esse monitorem latentem, qui animum cunctantem urgeat, ac si quotidie hæc auribus ingerat: Iter capeffito, Romam vastato. Tantæ urbis everfio, malum ingens, malum maximum, sed hoc Deus voluit, quia voluit his bellorum flammis punire fontes ac purgare. Nihilominus è tantis malis plurimum eliquavit boni, velut pharmacopola è floribus pretiosum liquorem. Inter bona everfæ urbis numero Augustini duos libros de Civitate Dei, grande opus, multoquæ nobilissimum, quod pro suo agnoscit sanctissimus scriptor & fatetur scribendi causam fuisse everfionem Romæ sub Alarico. Atqui hoc unicum est è multis bonis tam miserandæ vastationis. Quod si nihil aliud boni everfam Romam sit securum, nihilominus quæstio planè sit, an Reipublicæ Christianæ non magis expediat, hoc Augustini divino scripto jam posse fuit, quam urbem eo tempore non expilari.

Superiores annos in memoriam revocemus. Ab anno millesimo sexcentesimo trigésimo secundo ad trigésimum quintum, Deus bone, quale triennium fuit, quo Germania pæne omnis in cadaver & miserabile bustum extabuit. Sentimus etiamnum flammæ, & ustulationes bellicas, sed utique ex his incendiis Deus plurimum boni collegit, quod supremo die cominus & luculentè spectaturi sumus. Quemadmodum verò Deus, cum urbe totâ, cum provinciâ, cum regno, ita profus cum quovis homine agit, & sicut mala urbis, provinciæ, regni, universi Orbis, ita mala cujusvis hominis universâ à Deo, à divinâ Providentiâ, & Voluntate proveniunt, quæ illa ipsa mala ad unguiculum, ad drachmæ partem minimam, ad granum dimensa, in hunc ipsum hominem, bono ejus, destinatissimè & ex decreto aeterno immitit. Idcirco Paulus: *Nihil, ait, solliciti sitis: hæc, vos non turbent, supra vos curat providentissimus Deus, & vestra vobis mala in vestrum usum attemperat. Vos causas physicas ad aeternam veritatem referre.*

Atque hæc, quæ audimus, quæ legimus, quæ Christiana religio docet, non nidante oculo consideranda, sed eo mentis ardore, ac si præsentem cerneremus Christum Dominum, qui suâ nobis manu amariorem calicem propinet, ac dicat: Sume fili, some filia, & honori meo, propter me hos amaros exhaures, erunt saluti. At nos hominiones queruli & in perniciem nostram stolidè cati, nostras hic consideratiunculas opponimus & vociferamur: *Quomodo homo ille sanctulus hoc in me aude, non sibi religioni ducit, tam inique mecum agere? mea mihi tam dolosa vi eripere? tantis me incommotis afficere? fas omne temerario insultu præterere? Num hoc æquum & justum? quid à me unquam mali passus est? Quid, obsecro, argutur mihi? æquum an iniquum, justum an injustum sit, priores læserimus, an lædamur primi. Ad rem non faciunt hæc quasi junctura.*

Hoc queramus, quid pati nos velit Deus. Si mutare, aut A mitigare non possumus, quo premimur, malum, divinam Providentiam & Voluntatem venerabundi agnoscamus; feramus, quod ferre nos vult Deus; exhauriamus, quem propinqua pariter amarum calicem; mala, quae nos urgent, toleremus sine haesitatione, sine murmure, sine querimonis, sine perturbatione, in unam Dei voluntatem animo intentissimi. Ita causas temporales physicas ad aeternam voluntatem referamus.

§. III.

E Chryostomo querebant auditores Constantino- poli: Cur permisisset Deus, ab homicida sceleratissimo Herode tot millia infantum jugulari. Et si enim, aiebant, ille egit injuste, cur tamen Deus ista permisit? Ad ea Chryostomus: Quid igitur, inquit, ad huiusmodi objecta Chryf. 10. 3. respondeam? Illud profecto, quod semper, & in ecclesia, & in e. 1. Matth. domo, & in publico & omnino ubique inculcare non desino, mibi p. 70. quodque à vobis summam cum diligentia cupio servari. Stat enim certa, nulla, fixaque regula, & una contra omnes huiusmodi aptissima ac validissima quaestiones. Quanam igitur hac regula est, quae ratio? Quod videlicet, qui laedere velint, multi sint; qui verò ab alio laedatur, omnino nullus. Et ne in longum vos severentia huius conturbet ambiguum, rem absol- ram. Quidquid illud à quolibet hominum passus fuerimus iniuste, aut remissione peccatorum Deus, aut amplioris mercedis retribu- tione compensat. Exemplis dicta consignemus. Servorum aliquis suo Domino septingentos florenos debet, quos tamen reddere non potest, variè impeditus: nam quaedam illi erepta sunt furto, quaedam malis artibus & fallaciis adempta; deinde multam satis pecuniam à suis debitoribus habet exigendam, sed nullus ei vel obolum reddit. Hinc servus ille ad suum se Dominum vertens: Here, ait, paratissimus sum, omne & alienum, quo apud te laboro, exactissime vel ad teruncium dissolvere, & illos septingentos florenos vel hac ipsa luce reddere. Sed ab aliis ita mecum agitur, mei debitores multa satis apud me nomina contraxerunt, nulla expediunt, isti & isti, & illi, quod meum est, vi etiam eripiunt. Here adjuva. Herus debitores sui famuli & raptores facillimè coërcere, & ad nomina expungenda posse adigere. Verum hoc agamus, inquit, veritatem faciamus, & aequem rationes; ego tibi florenos septingentos, tu creditas minores pecunias tuis debitoribus condona. Quid obsecro, & à quibus huic servo nocitum est? Pari modo viri pauperis tugurium ab hoste incenditur. Tota hac moles ducentis, ad summum trecentis stetit florenis. Vir iste pauper inflammatam aediculam profugus mendicat, & florenos colligit quingentos reparandae domui largam prorsus collationem. Quis hostium huic viro nocuit? Profuit ad lucrum.

Injuriarum toleratiam Deus aut remissione peccatorum, aut amplioris mercedis retributione compensat.

Ita igitur ratiocinemur, quidquid denique injuriarum ab aliis patiamur. Aut nostra nobis in Deum delicta condonantur; aut si ea non sint tanta (quod longè rarissimum) copiosior in caelo merces ob illatas & patienter toleratas injurias reddetur. Hoc nobile compendium non ignorans David: Respice, inquit, inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me: Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte universa delicta mea. Domine, par sit calculorum ratio: Tu mihi, ego meis hostibus, dabo veniam.

Ps. 24. v. 18. & 19.

Ergo erigamus oculos ad divinam Providentiam, quae omne malum, omnemque peccati poenam & supplicium destinatione certissima in nos immittit, sed ideo, ut vel contractas à nobis noxas condonet, vel injurias aequanimiter toleratas, aliave mala patienter accepta in sublimi regno remuneret. Revera quisquis hoc probe capit, in adversis omnibus, in ærumnis maximis est erectissimus. Obfirmat animum, quem cum Deo jungit. Ruar jam caelum, collabatur Orbis, stabit erectus, qui divinam sibi Providentiam pollicetur firmamentum.

CAPUT VI.

Tobias junior Raguelis socii facultatibus & obsequiis ditatus.

VOluisse quidem Raguel generum suum diutius in suis aedibus retinere, viri praesentia mirifice delectatus. Impetranda huic morae pollicebatur certum ad parentes nuntium ablegare, qui cunctationis causas exponeret. At verò Tobias suaviter oblectatus: Ego novi, ait, quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis; Cùmque verbis multis rogaret et Raguel Tobiam, & ille eum nullam rationem vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiae suae, in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa & salvum atque gaudentem dimisit eum à se, dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducaturque vos incolentes, & inveniat omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros, prorsquam moriar. Vic fuerit sanè honestus, & animi liberalis ac sinceri Raguel, qui cum genero suo tam non parca manu, sed praefere ac munificè & quidem ex aequo sua diviserit. Beneficè & liberalis animus divinae bonitatis nobilissimum simulacrum. Hic explicandum, quam obligati sumus ut alter ad quod alteri adiutorem se praebet, praefidium ferat, opem porrigat consilii, manu, obsequiis, pecuniis, patrocinis, quibuscumque demum poterit modis. Alter in alterius bonum nati sumus. Hoc exponemus.

§. I.

IHomo facile obsequiosus & in alios benignus, Hmo pulcherrima Numinis est effigies; Deo assimi- facile ob- larur. Eleganti dictionis nervo Gregorius Nazianzenus: obsequiosus Nihil, inquit, tam divinum habet homo, quam de aliis bene, & in alia mereri. Et scimus neminem sibi nasci, neque nos nobis tantum vivere. Ideo Christus toties Patrem divinum monstrans: Estote ergo vos, inquit, perfecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est. Liberalissima patris vestri natura vobis est emulanda; omnibus beneficit, ipsis etiam hostibus. Suum solem astrorum regem nemini negat, summe misericors & liberalissimus in omnes. Eam etiam ob causam Paulus: Nemo, inquit, quod suum est, quarat, i. Cor. 13. sed quod alterius. Cùm verò istud minimè quotidiani usus esse comperisset: Omnes, inquit, quae sua sunt, quarunt. Philip. 2. 1. Suum quicquid commodum, suam crumenam, suum attendit quaestum, quicquae suis adest rebus, nemo alienis. Atqui hoc parillare non est; Hoc à patris virtute turpiter est delectere; ita degeneres filii à parentis ingenio foedum declinant. Verus Dei filius, imago patris, cupit omnibus benefacere. Indoles Boni est se diffundere, ac Communicare.*

II. Angeli hac in re nobis exemplo sunt, qui licet longè nobilioris sint prosapia, quam nos, nihilominus obsequiis omnium nostrum apparent; servant & ministrant nobis. Nonne enim omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi? Non illis vile nimis est, sensillulo sua officia consecrare; non dedignantur nostris crepundis pervigiles interesse, cùm tamen inde nec minimum quid commodi, vel voluptatis hauriant. Una atque unica Dei Voluntas eos ad ista ducit servitia. Quia sic visum Deo, ideo res nostras vigilantissimè curant. Hæc ipsa, quam explicamus, historia omni admiratione dignissima. Raphael Angelus, unus ex septem, qui adstant ante Dominum, è primis caeli princeps, lex hebdomadibus bajulum & mercenarium agit, iter facit, jumentorum curam gerit, inter servos & mercenarias operas se numerari non refugit, humano ritu comedit, bibit, huc illuc Tobiam etiam absente, mitti se finit, Tobiam suum Dominum agnoscit, ad nutum obedit. Verbo; exactissime servit. Angeli profecto non quarunt, quae sua sunt, nostris

nostris commodis non suis inferiunt. Siracides divina bonitatis amulator: Respice, inquit, quoniam non mihi soli laboravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam. Eadem de se genii caelestes dixerint: Non tantum non solis nobis, sed nec nobis quidem laboramus, univ[er]sus labor noster saluti, & bono hominum subservit. O homines non placet imitari exempla tam illustria, tam vicina, tam vobis fructuosa?

III. Raguel vir fidus, liberalis, obsequiosus, æqui- amantissimus fuerit necesse est, qui Tobie tradidit dimidiam partem omnium substantiarum suarum: nam prater mancipia & jumenta, grandem pecuniam acervum in manus consignavit. Id sane inaudium est, focerum univ[er]sas opes suas in partes geminas ad æquam bilancem dividere, sibi unam, genero assignare alteram. Quam non suo solum questui vigilavit Raguel: quam istud pacisci nihil habuit iniqui? Admiranda hic liberalitas, & ingens beneficiendi studium. Tradidit ei dimidiam partem omnium substantiarum suarum, idque sine dilatione, statim, monetam presentem, ceteraque omnia in manus consignando. Quod verbis iteratis facer historicus exprimens: De omnibus, inquit, quae possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobie. & fecit hanc scripturam, ut pars dimidia, quae supererat, post obitum eorum, Tobie domino deveniret. Non quaesivit Raguel, quod suum erat, non sibi soli laboravit. Ut alter alteri profimus, nati sumus. Quod Annæus præclarissime confirmans: Quantum est, inquit, ei non nocere, cui debeat prodesse? Magna scilicet laus est, si homo mansuetus homini est. Praecipimus ut naufrago manum porrigat, errantem viam monstrat, cum esuriente panem suum dividat? Quando omnia, quae præstanda sunt, ac vitanda, dicam, cum possim breviter hanc formulam humani officii tradere? Omne hoc, quod vides, quod divina, atque humana conclusa sunt, unum est, membra sumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cum ex istis, & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit: illa æquum justumque composuit: ex illius constitutione miseris est nocere, quam laedi, & illius imperio parate sumus ad juvandum manus. Iste versus, & in pedore & in ore sit:

Homo sum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati sumus. Societas nostra lapidum fornicationi similis est: quæ casura, nisi invicem obstant, hoc ipso sustinetur.

IV. Hæc Dei per Orbem constitutio, hoc decretum est, ut alter alteri succurrat, & adjumentum ferat: eam etiam ob causam uni non concessit omnia, nec enim omnes omnia possumus, ut alter alterius indigeat, uti provinciæ ac regna subsidio serviantur mutuis, prout diversa celo dona desistant. Huic Deus provinciæ singulariter præ cæteris frumentum, vinum illi, pecus isti, lanam & pannos alteri, huic fructus arborum, illi thesauros montium metalla, isti divitias horrorum aromata concessit, ut altera provinciæ alteri operam tendat, ad alteram perat, quod sibi deest. Eadem hac lege societatem humanam optimis pater voluit coallescere. Hinc uni robar corporis & vires, alteri potentiam & imperium, illi sapientiam & ingenium, isti facultates & aurum, alii scientias & artes contulit. Divisiones gratiarum sunt: divisiones ministrarionum sunt, divisiones operationum sunt. His utendum non arbitrio & libitu nostro, sed Ecclesiæ ac Reipublicæ bono. Nemo sibi nascitur. Hinc ille vecors & nihili homo non oburgatus tantum gravissimè, sed & multatus est, qui acceptum à suo Domino talentum argenti defodit humi. Cumque pecunia commissa, unâ cum ejus lucto repetere, pigerimus nebulo ore promptior, quam manu: Scio, ajebat, quia homo durus es, metis ubi non feminasti, & congregas, ubi non sparsisti, timens abii, & abscondi talentum tuum in terrâ: ecce habes, quod tuum est. Cui dominus: Nimirum hæc sciebas, inquit, serve male & piger, meamque parimoniam metuebas, quomodo igitur tam temerarius & ne-

quam esse poteras, ut pecuniam meam otiosam, numos sepelires vacuos, unde jam ad me nec minimum lucelli, nec assis quadrens redit. Nec mihi, nec tibi, sed nec ulli alteri quidquam profuisti. Ergo, heus tamuli, rolite ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta. Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores. Cuique sua sunt talenta; Argentum & aurum mutuum omnes ab illo divite domino accepimus, modo illud occupemus, exerceamus, fenori locemus. Posslemus, aurum dare operam, & commodare manum, si velle nus, plurimis occasiones quotidianæ non desunt, officiis & servitiis, præsidis & auxiliis alios juvandi. Sed plerumque nemo domi est, cum auxilium subministrandum est. Nos nobilissimis nascimur. Socordia, tedium, somnolentia, subinde & avaritia vincunt, & omne mutua operis officium tollunt. Hoc aliud non est, quam divinam ordinationem omnem eliminare, suis sibi vivere legibus, suo solum marsupio, suis commodis studere, sibi uni & soli prodesse velle.

De his severissima exigitur ratio: servis inutilis, qui pecuniam commissam non occupavit, in exteriores tenebras ejicietur.

V. Proborum hominum exemplis ad alteras operas & obsequia mutua provocamus. Quantas, Moses, quod Ambrosius dilaudat, à populo illat as ab orbebat contumelias, & cum Dominus insolentes vindicare vellet, se pamen pro populo offerrebat frequenter, ut indignationi divine plebem subduceret. Quam mihi sermone post injurias appellabat populum, consolabatur in laboribus, delinibat oraculis, forebat operibus. Vir mitissimus, omnium obsequis erat intentus. Eandem laudem Mosi tribuens Chrysostomus: Moses, inquit, multa & magna operatus est miracula, sed nullum tam magnum eum fecit, ut beata illa vox, quam ad Deum habuit, cum inquit, Audimite eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo.

Rex David ante regnum, eodem Ambrosio teste, pro omnibus offerrebat, suam cum omnibus æquabat militiam, partebatur laborem. Non suam, sed Dei gloriam affectabat, non tam præesse, quam prodesse cupiebat. Pascebat oves, non ut suas, sed ut sui domini, non ut heras, sed ut servus à domino, in omnium obsequia constitutus, Zabulon & Nephthali summis præconis offerretur, quod, cum indiceret bellum per prophetidem Deborah contra ducem Sisaram, illi relictis oppidis, in quibus quietos agebant annos, relictis domo & liberis, postpositis viæ commodis ad subsidium Reipublicæ ultro se morti obtrulerint. Eandem ardui obsequii laudem sibi vindicans Paulus: Gracis ac barbaris, inquit, sapientibus & insipientibus debitor sum. Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Factus sum Iudeus tanquam Iudeus, ut Iudeos lucrarer: Iis, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, ut eos, qui sub lege erant lucrifacerem: iis, qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant. Factus sum infirmus infirmus, ut infirmos lucrifacerem, omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Hæc autem Paulus, non mentiendo, sed compatiendo, non simulationis actu, sed commiserantis affectu dixit. Hæc, inquit, Augustinus, dicuntur commiserantis affectu dicit. Hæc, inquit, Augustinus, dicuntur commiserantis affectu dicit. Hæc, inquit, Augustinus, dicuntur commiserantis affectu dicit. Hæc, inquit, Augustinus, dicuntur commiserantis affectu dicit.

VI. Atque hoc summi est promeriti, sua in omnes, quantum quidem fieri potest, obsequia dispensare, omnibus velle bene ac cupere, auxilium omnibus, quæ licuerit, subministrare. Hoc indolis est divinæ, hoc Deum est æmulari. Hoc actiones omnes alias cum pietate susceptas multum superat. Quod Chrysostomus luculentè docens: Hæc, inquit, perfecta Christiana religionis regula est, hic certissimus terminus, hoc supremum cacumen, quæ communi omnium comprehendant utilitatem. Nihil enim adeo potest

5. Proborum hominum exemplis ad mutua obsequia provocamus. Ambrosio dilaudat, à populo illat as ab orbebat contumelias, & cum Dominus insolentes vindicare vellet, se pamen pro populo offerrebat frequenter, ut indignationi divine plebem subduceret. Chrysostomus: Moses, inquit, multa & magna operatus est miracula, sed nullum tam magnum eum fecit, ut beata illa vox, quam ad Deum habuit, cum inquit, Audimite eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo. Exod. c. 32. vers. 32.

6. Summi est promeriti auxilium omnibus, quæ licuerit, subministrare. Chrysostomus: Hæc, inquit, perfecta Christiana religionis regula est, hic certissimus terminus, hoc supremum cacumen, quæ communi omnium comprehendant utilitatem. Nihil enim adeo potest

potest nos Christi imitatores efficere, ut erga proximum cura. A (obseruemus, obsecro, has oris aures voces). Pergit Chrysoström: Licet jejunando, ait, & humi dormiendo corpus maceraveris, nullam autem proximi curam habueris, nihil egregium feceris, sed adhuc longe ab hujusmodi absteris imitatione. Tu igitur, mi frater, quamvis fame conficiaris, quamvis humi jaceas, quamvis cinerem comedas, quamvis semper lacrymis mades, sed nihil cuiquam proficias, nihil magnum facis. Ita loquitur etiam teste Chrysostrōmo precatiunculis, atque peregrinatiunculis, & nescio quibus devotiunculis aliis, omnibus longè anteponenda proximi cura. Nihil agis, si hoc non agis; & tam aliorum studeas commode quam tuis. Asperissima cilicia, rigidissima leetisternia, triviana jejunia, jugiter fluentes lacrymas, prolixas & frequentes vigiliis tanti Deus non æstimat, quanti obsequia, quæ alteri ab altero mente sincerâ de-

1. Cor. 13. 16.
vers. 14.
Coloss. 3. 3.
vers. 14.
1. Tim. 4. 1.
vers. 5.
Ibid.

feruntur. Hinc illa toriæ à Paulo inculcata: *Omnia vestra in charitate fiant. Super omnia autem, charitatem habete. Finis præcepti est charitas.* Sed eam commendat charitatem Paulus, quæ proficitur de corde puro, & conscientiâ bonâ, & fide non fictâ.

Est quædam autem charitas minimè laudanda: Quotidianum est, ut subsidium aliquis & patrocinium petat à Domino, & palatinâ familiâ. At verò aulicus, qui rogatur, effugii urbani jam gnarus suavissimè illum à se ablegans: Hoc, inquit, age amicorum optime, & Dominum illum, quem monstro, accede; certa tibi ab illo salus est. Accedit. At iste alter isdem artibus hunc supplicem à se dimittens: Si quid impetratum cupis, ait, istum, quem dico, Dominum adi; in ipsius manu est te tui voti compotem fieri. Parer, & tertium adit, eademque rogat. Sed tertius eisdem strophas callens hominem oratione melleâ prius delibutum humanissimè amandans: Ego, inquit, non leviter te juvero, si monstem cuius genæ oporteat incerate. Illud è palatinis officiis virum nostris Novi, ait supplex. Ego hunc ipsum conveni, & tuam illi causam expone. Consilii te mei non penitebit, quod cupis, impetratum auferes. Ita itur ad quartum. Hic eisdem farinæ ac simulationis, jam eminus odoratur hominem ductari verbis; igitur ore, quam maximè composito: Quin tu meo pares consilio, inquit, & itionem non differs. Si tua tibi causâ cordi est, dominum illum in illiçe ædibus habitantem saluta, & succinctè, quid velis, explica; patronum senties quem optas. Ita infelix irritè, inani, callo ita mittitur ad quintum. Ita quintus ad sextum, alii ad alios verbis à se blandissimè amittunt. Omnes rogantur, nemo juvat. Cujusvis aulicum artificium est, negotio illi civiliter se subducere, & à se in alios atque alios, quod ingraturum, vastè, sed humaniter amoliri. O viri, hæc charitas non est de corde puro, nec de conscientiâ bonâ, sed de fide fictâ. Ita Pilatus Christum vincitum misit ad Herodem, Herodes denuo ad Pilatum. Hic cuiusvis est cogitare: *Tibi derelictus est pauper* (Tibi, Tibi, non aliis) orphano tu eris adiutor.

Pf. 10. 14.
7. Hortatur & jubet Salomon. Prov. cap. 5. vers. 16.

VII. Hortatur & jubet Salomon: *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.* Non te unum, sed & alios attende; non tuos solum loculos, sed & aliorum dignos cense, qui augmentum capiant. Ne, quæso, tibi tam benignus, aliis tam iniquus; ne in alios tam illiberalis, tam largus, in teipsum sis; ne, obsecro, tuis omnia commodis metiaris. Foras deriva fontes tuos, foras, ut & alii ex illis hauriant. Quod tibi vis fieri ab aliis, hoc tu aliis facito. Vis alios in te benignos, faciles, prompros, obsequibiles, parati esse auxilii? & tu talis in alios esto. Reverà hac unâ in te sæpius gravissimè delinquimus, cum adeo restricti, difficiles, cunctabundi, inofficiosi, adjumenti tam parci, & lenti sumus. Jure meritisimo permittit Deus, ut tandem & ipsi hæreamus in luto, & nemo sit, qui manum porrigat, qui extrahere velit, qui suppetias ferat. Hic illud rectè occidit: Re-

cordare fili, quod idem aliis feceris. Subinde charitas, subinde ipsa etiam justitia nos obligat subsidio veniens non raro neutrum curamus. Talentis à Deo concessis non caremus, intelligentiâ, auctoritate, scientiâ, opibus pollemus, & non juvamus cum postulat opportunitas. Solent nonnunquam rusticorum avarissimi cum multi peregrinorum transeunt, fontes occludere, & publici usus elementum negare: qui cupit aquam, porrigat pecuniam; nemo bibit, qui potum non emittit; dignissimi prorsus hi barbari, qui siti moriantur. Ita nos quandoque agimus inter nos, opellas mutuas, vel leviter molestas abnuimus: qui poscit, obsequium emittit; qui gratias gratificetur gratiam, nemo est. Tinnule rationes plurimum habent virium ad persuadendam. Non est in dolis divinæ nemini precarij auxiliari velle. *Idem Dominus omnium, dives in omnes.* Dives tantum? Liber alius in omnes. Hoc patris divini mores sapit, operam, manumque omnibus, quibuscunque demum licuerit, commodare. Hoc prisca, hoc & veri nostri Salomonis præceptio est: *Deriva fontes tuos foras. Beneficere, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.* Estote ergo invicem benigni.

CAPUT VII.

Tobias senior mororis nimii præclarus medicus.

Tobias patet præcipiò quidem, ob filii moras in itinere, non leviter sollicitus & incertus, sed ubi rem perquisitius examinavit, recepit in morore animos, & uxorem etiam solatus est. Venia seni optimo danda, ut patri filium valde amanti.

Res est solliciti plena timoris amor.

Quod in Tobias matre clarissimum. Flebat illa irremediabilibus lacrymis atque dicebat: *Heu, heu me, fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ: spem posteritatis nostræ. Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere iræ à nobis.* Cui dicebat Tobias: *Tace, & noli turbari; sanus est filius noster; satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exaltans circumspiciebat, & circubat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.* Quando majus desiderium præsentem cernere, tanto gravior erat lætus absentem non redire. Hinc moror impatiens solatii. Hunc pæne nimium animi dolorem verbis suaviter castigans Tobias: *Tace, ait, & noli turbari. Saluberrimum & duplex doloris remedium. Tacere, & non turbari.* Hic duo nobis explicanda. Primum, in omni perturbatione, irâ, & tertiore affectu, maximè cum quis ab alio læditur, optimum esse atque utilissimum, silere. Alterum, quàm eximie ac conducibile sit artis necessitatem vertere in rationem. Gemina hæc præceptio capite hoc expendenda.

§. 1.

PRIMA præceptio. In omni turbamento, agritudine, ac commotione animi, præsertim cum vulneris aliquid ab ore maledico inflatum est, homo conturbatus aut læsus digitum imponat ori, & ipsi sibi dicat: *Sile, sile, imperum contine, alioquin à teipso gravissimè læderis.* Exemplum regis Davidis armulare, qui de seipso: *Turbatus sum, inquit, & non sum locutus.* Lex sapienti certa sit: *Turbo, ergo non loquar.* Si verbis habenas laxem præsentissima est noxa. Tacere summa aliquando est sapientia. Aut, quod Ennodio placet, aliquando profacundiâ silentium est. Silentio peccata lingue exclusuris. Si vinum caupo cellæ mandet hodie, cras statim publico vendat, rem utique insulfam fecerit, & artis cautione

mentum malorum ingentium, Pati, & suis necessitatibus obsequi.

I. Lipsius
Centur. 1.
epist. in Belg.
gas, ep. 44.
mihip. 45.

Vel ab ipsis canibus hoc discamus. Bruxellæ canis fuit ex illis grandioribus, Britannii generis, quibus cerdones Belgæ uti solebat, ad curum coriis onustum in forum & foro trahendum. Ille, præter hanc operam, doctus fuit ad macellum ire, pecuniam præferre, carnem referre. Id ita fiebat. Corbem vimineum collo appendebant, pecuniâ isque tollens carnis impositâ. Ille rectâ & nusquam insistens ferebat, in macello apud notum lanium se sistebat, carne acceptâ redibat. Sed eveniebat interim, ut in viâ canes alii odore moti adspirarent, & accedentes terepturi. Tum ille corbem deponere, in orbem propugnare, fugare. Cùm copiâ & robore vince- retur, unâ irruere, & partem de prædâ capere. En ut gladiator iste in arenâ ceperit consilium, & suis necessitatibus sit obsecutus. Carnes defendit quamdiu potuit. Hostium multitudine victus necessitati cessit, & prandium jam commune unâ sumpsit. Non minus, obsecro, sapiamus, & quæ mutare non possumus, tolerare non reculemus, necessitatibus nostris tranquillâ mente obsequamur.

Isaia c. 39.
vers. 6.

Idem c. 40.
vers. 1.

Israëli vates Isaïas ingentia mala vaticinatus, Hierosolimam urbem vastandam, cives captivos in Babyloniam abduccendos, eam servitum annis septuaginta duraturam; addidit nihilominus: *Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester.* Perinde si dixisset vates: Agite, stat Numinis sententiâ, decretum immutabile, migrare illud non licet; in Babylonem transferemini. At vos duriores hanc necessitatem vertite in rationem, parete Numini, & destinatum vobis supplicium parato animo subite. Ita & vos ô Christiani, licet ærumnis oneremini, calamitatibus affligamini, nihilominus *Consolamini, consolamini, Deus, divinæque Providentiæ ac Voluntati plenissimè, in solidum vos tradite, necessitates vestras omnes in rationem vertite.* Ita necessitas ipsa minùs erit dura, malum omne multò erit mitigatius. Nenspe omnium malorum levamentum est opportunissimum, pati, & suis necessitatibus obsequi.

Malorum
levamentum
est pati, &
suis neces-
sitatibus
obsequi.

Ad œconomum appositissimè, dixit Tullius: *Sed quanti, quanti bene emitur, quod necesse est.* Subinde longissimam teximus malorum seriem narrando. Est, qui dicit: Ego tot & tantis difficultatibus circumventus, tot & tantas patior ærumnas. Aliis: Tanta, inquit, & tanta, atque tanta perfero. Ille sibi miser & infortunatus: Maximam, ait, calamitatem capio. Ille afflictus & jacens: In summas, inquit, miseras projectus sum. Hic suâ opinione miserè perditus: Gravisimis, inquit, incommodis confictor. Alius, ut sibi videtur, cõperts miseris: Talia & tam acerba tolero, ait, in infinita mala præcipitatus sum, omnibus undequaque urgeor. Sed, ô mei homines, sed quanti, quanti: bene emitur calorum regnum, quod emere necesse est. Ad hoc emendum conditi sumus; ad hoc nascimur, ad hoc vivimus, ad hoc emendum morimur. Perimus æternum, nisi hoc emimus. Hæc omnium necessitarum summa nos urget. Bene ac vili emimus, quanti quanti emamus, quia necesse est emere. Hæc una necessitas nullas admittit leges, nullas horret difficultates, nullos meruit dolores, nullas sentit calamitates, pullos refugit cruciatum, nulla formidat supplicia, tormenta summa, innumera non recusat tolerare mala. Quanti quanti, minimo emitur, quod emere necesse est.

CAPUT VIII.

Tobias junior parentum suorum thesaurus optatissimus.

Tobias mater, cùm filius peregre moras traheret, nec statò die se sisteret parentibus, in querelas

A amarissimas effusa: *Hec, ben me, fili mi, aiebat, ut quid te Tob. misimus peregrinari: omnia simul in te ano habentes, te non debuimus dimittere ire a nobis.* Tu ocellus nostrer, tu nostrum delictum, tu spes una nepotum, tu thesaurus nostrer, tu nobis omne pretium. Ergo parum prudenter egimus, qui te à nobis peregrinatum misimus, cùm in te uno omnia habeamus. Homo, Dei amans, has voces identidem usurpat: Deus meus, thesaurus meus, & omnia, quidquid velle, aut optare possum, in Deo invenio, Deus mihi omnia, & plusquam omnia. Ita prolixo animo penitissimò sentiendum. Hic igitur exponendum, quam fatuum sit hujus rei perfundioriam cogitationem suscipere, facillè obsequiis divinis obnuntiare, levi de causâ Deum deserere, & velut venalem exponere, cùm verè in Deo habeamus omnia. Hæc hujus capitis summa.

S. I.

REX Persarum Xerxes non ab unâ fatuitate notissimus insigniora quoque delicta commisit. 1. Montem Athon ad mille quinquaginta passuum longitudinem perdidit, eâ amplitudine ut maximarum navium duæ juxta se in occursum commodè transferant. Atque hoc, Herodoto teste, potentia monstrandæ, & memoria propagandæ fecit. 2. Oceanum * frenavit ponte, & Abydum Sesto conjunxit, ut Græciæ pavorem injiceret. 3. Cùm ipse classem dissipasset maris tempestas, mari colaphos, & trecenta verbera iussit, stigmata inuri, compedes nõ sine gravi convicio in illum dejici jussit. Juvenalis post sine risu hanc demeritam sugillat. *hoc fuit: O amara aqua, Rex, compedes has injicit, quod illum in mari abs quo nihil malum passum fuisse. Etenim Rex Xerxes, velis volis, transtulerit, meritoque tibi nemo amplius sacrificabit, ut amaro delosque fluvis.*

In Corum atque Eurum solius scire flagellis
Barbarus, Aëlio unquam hoc in carcere passus
Ipsam compeditibus, qui vincerat Ennosigæum.

4. Cùm iter faceret per Lydiam, ad Platanum proceram, & diffusis largè brachiis umbrosam est delatus. Hic diem integrum, non sine damno exercitus placuit morari. Hanc insuper ad eò venustè comatam arborem armillis & torquibus ad eam suspensis veneratus est. 5. Sed & vitum è suis reliquit, qui lignæ hujus Amathæ custodem, nutricium, procuratorem ageret. Illustrissima fatuitas. Quam & Eljanus risu excipiens: *Ridendus profecto, inquit, Xerxes ille est, quod cùm mari terræque Jovis operibus posthabitis, nova itinera & insolitam navigationem sibi parasset, servivit platano, & arborem coluit, quam ventus dejicere, securis excindere, ignis comburere potuit, quæ non solum ratione, sed & sensu caruit.*

Verum, ô Christiani, hæc videmus, & similia facimus, nonnunquam & stultiora. Vide hominem, qui celi, qui sup̄is, qui Dei oblitus oblectatiunculas sterilissimas quarit sub opacâ platano; huic tempus pretiosissimum, huic cogitationes & curas, huic suas pecunias, huic in dæmonem suam impendit: nam aut gloriam vanam, aut mulierculæ formam, aut aliam voluptatem putidam ad eò insanè deperit, ut non dissimulanter fateatur: *Hi amores mei, hoc meum delictum, hoc gaudium, hoc melliculum meum, hoc mihi volupe est. Miser & cæcus, pro conditore rem è conditis vilissimam amat, & ut Laurentius Justinianus loquitur, peregrinationem, atque exilium diligit pro pattiâ creaturæ à Deo ad obtinendam beatitudinem, ad inveniendum Deum, at ille crepundiis, nugis, somniis, delictis, vitam consumit. Hunc talem Bernardus acriter, prout par est, extimulans, & ad meliora erudiens: *Verum, inquit, qualibus ista tu tibi impediatis rebus, utinam sine dissimulatione attendas: Væ, væ, vapor est ad modicum parens, quod æterna felicitatis aditum intercludit, quod perennis luminis incircumscripam claritatem abscondit, quod universitatis scientiâ præ-**

ria fraudat, quod summe privat dignitatis honore. Quousque tu tanta gloria preserz sanum, quod hodie est, & cras in cibarium mittitur, carnem dico & ejus gloriam? Siquidem omnis caro sanum, & omnis gloria ejus tanquam flos feni. Si sapias, si habes cor, si tecum est lumen oculorum tuorum, desine jam ea sequi, que & assequi miserum est. Beatus, qui post illa non abiit, que possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. An non ea satius cum honore spernis, quam cum dolore perdis? An non ea prudentius Christi cedis amori, quam morti? Est in insidiis prado, cujus manibus nec te, nec tua potes subducere. Non poterit praveri, quia tanquam fur in nocte ita venier. Nihil intulisti in hunc mundum, haud dabium, quia nec quidquam auferes. Dormies somnum tuum, & nihil invenies in manibus tuis. Eadem paucis Innocentius instillans: Quid profunt, inquit, divitiar, quid epular, quid delicia: non liberabunt a morte, non defendent a verme, non eripient a fœtore. Fluxa illa omnia, in quæ tantopere ardemus; Platani umbra, frondes sunt & folia, sub initium hiemis casura. Inter eam voluptatem, quam quis è re caducâ, & quam à Deo haurit, immensa, nimia est differentia. Sit, qui omnibus mundi deliciis ac voluptatibus, omnibus exteriorum sensuum oblectationibus abundet ac diffluat magis, quam Hebræus rex Salomon; crescant accretuar voluptates diebus singulis, idque annis plurimis, eò tamen nunquam excreverint, ut cœlium voluptatibus æquari possint: mel illud cœleste ex alveario longè alio hauritur, hinc illius suavitas omnem aliam suavitatem infinitè superat. Hinc guttam unicam cum Oceano toto rectius comparavero, quam omne mundi gaudium eum gaudio cœli minimo. Res liquet: guttula maris & mare totum solo differunt quanto; nam maris guttula ita multiplicari queunt, ut mare fiant. At verò mundi gaudia quomodo cuncte multiplicentur, gaudium cœleste nunquam æquabunt. Omne mundi gaudium quantumcunque grande ac cumulatum, semper tamen sordidum, turpitudinis & luti, pavoris, sollicitudinis, mœroris & cæxi plurimum habet.

S. I I.

Experientia hoc quotidiana testatur. Eò deliciarum Salomon est progressus, quò mortalium, putem, nullus. Tandem post omnem omnium voluptatum affluentiam, hanc demum cantilenam cecinit, hoc unicum ei remansit: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Hæc omnia inane magnum, afflictio spiritus, merum fastidium, grande nihilum. Experientissimo regi, obsecro, credamus. Sapienter credidit Augustinus. Hinc illius voces illæ: Quidquid mihi preter Deum est, dulce non est: quidquid mihi vult Dominus meo dare, auferat totum, & semibi det.

Tobias mater sibi ipsi & marito querimoniam trinitatem oecinens: Heu, heu me fili mi, ait, omnia simul in te uno habentes te non debuimus dimittere. Delitii senes fuimus, rem sane stultam fecimus, cum filium in regionem exteram amandavimus. Debita omnia infra hunc filium erant collocanda. In eo simul habuimus omnia.

Sed quomodo, ò bona mater, omnia in uno filio habuistis? Appretiative ajunt, in scholis: nam filium supra omne cimelium æstimarunt, hinc eis univèrsa filio viliora.

Si fatuum dimittere filium ad eò charum, quanto magis fatuum deserere Deum, super omnia summe amandum, sectari gaudium in rebus vanis caducum, cum in uno & solo Deo, non appretiative, sed re ipsa verè omnia omnino habeamus bona. Roganti Moisi: Ostende mihi gloriam tuam: Humanissime Dominus gloria respondit: Ego ostendam tibi omne bonum. Se ipsum erat ostensurum, in vitâ certè meliori.

Præceptum Christi Domini est. Verum tamen querite primum regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. Querite Deum, & simul omnia in Deo possidebitis.

Hoc optime, purem, margaritarum & unionum piscatu explicavero. De illo eruditè Plinius naturæ præco: Origo, inquit, atque genitura conchar, haud nullum ostrearum est differens. Has ubi genitalis anni stimulerit hora, pendentes sese quadam oscitatione, impleri roscido conceptu tradunt, gravidas postea entis, partumque concharum esse margaritas pro qualitate roris accepti: si prius influxerit, candorem conspicit: si verò turbidus, & fœtum fordescere; eundem pallere, cælo minante conceptum. Ceterum in aquâ mollis unio, exemptus protinus unio. Concha ipsa cum manum videt, comprimit sese, operitque opes suas, gnara propter illas se peti; manumque si præveniat, acie suâ abscondit, nullâ justiore pœnâ, & aliis munita supplicii, quippe inter scopulos major pars invenitur. Dos unionum omnis in candore, magnitudine, orbe, levore, pondere, haud promptis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiantur indiffereti: unde nomen unionum Romana, scilicet imposuere delicia. Nam id apud Græcos non est, nec apud barbaros quidem inventores ejus aliud, quam margaritæ. Et in candore ipso magna differentia. Quidam tradunt sicut apibus, ita concharum examinibus singulas, magnitudine, & vetustate præcipuas, esse veluti duces, miræ ad cavendum solertia; has urinantium curâ petis illis captis facillè ceteras palantes retibus includi. Hic duo quædam singulariùs observanda.

S. III.

Piscator unioni subinde meritis suæ præmium asportat, quod noller, nam manum aut perdit, aut lædit: Nullâ, inquit Plinius, justiore pœnâ; nam concha mater insidiatricem manum cernens contrahit sese, & arma parat suam aciem, quâ nonnunquam piscatori dexteram, si possit prævenire, abscondit. Ita profus & nobis extra Deum delicias querentibus sapissime contingit. In pœnâ peccati malè multamur, pro gaudio luctum auferimus, & veluti fœtus aut canis in futo deprehensi, os probè contusum referimus; cor inde amarum, inquietum, perturbatum, faucium, terrore, stimulis, angore, moribus, scelerum commissorum cruciarum miserè vexatum. Hæc animi vulnera, hæc conscientiarum laniena, justissima peccati pœna. Hic ultro cogimur fateri: Vanitas vanitatum & omnia vanitas; & agnovi, quod in his quoque esset labor, & afflictio spiritus. Ita satis agnoscoimus, sed ista non perinde satis cavemus. Cupidarum nimis amantes catillamus & ligurimus non sine damno, quod tamen non cavemus. Jacturam facultatum, sanæ, valetudinis, conscientiar, corporis, animique facimus, & tamen non cavemus. Monemur, rogamur, dictis & exemplis ad saniora excitamur, & tamen nociva non cavemus. Deprehendimur quandoque in ipsâ flagranti noxâ & punimur, sed nihilominus non cavemus; Mel ipsum nobis amare fecit; ut muribus jam mellè saturatis, & tamen pestiferum mel istud lingere non desinimus. Morbos inde contrahimus, erumenam vacuamus, ignominiam incurrimus, & tamen, oblectationes vanas, veritas, gaudia lasciva, noxia usque & usque & usque sectari pergitimus. Filii hominum usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem? Hic nostrum quemvis in-clamat Hieremias vates: Scito & vide, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, in quo uno habebes omnia.

Secundum. Qui Deum habet, omnia habet, thesauros, gaudia, voluptates omnes possidet, ut verissime possit dicere: Deus meus & omnia. Mens proba & juncta Deo non vel centies, vel millies die uno dicat: Mi Deus, omnia simul in te uno habens, non debeo te dimittere. Deus meus & omnia. Ita divus Augustinus cum Deo suavissime loqui solitus: Domine Deus meus, inquit, da cordi meo te desiderare.

Plin. lib. 9. Natur. hist. cap. 25.

Duo observanda: Primum.

Qui extra Deum querit delicias sæpe in pœnâ peccati malè multatur.

Eccles. cap. 1. v. 2. & 17. Heu omnia multo corrupta dolore voluptas. Horat. lib. 1. satyr. 2.

Psal. 4. v. 3. Hier. cap. 2. vers. 19.

Qui Deum habet voluptates omnes possidet. Aug. de Trinitate. c. 1. & c. 18. in 1. & 2. med. derate.

Perfatus
inter
quosque
delicia
committit
Hier. lib. 1. c. 18.
Ceterum
aug. de Trinitate. c. 1. & c. 18.
in 1. & 2. med. derate.

derare, desiderando querere, querendo invenire, inveniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare. Da mihi Deus meus te, redde mihi te, en amo te, atque si parum est amem validius. Non possum metiri, ut sciam, quantum mihi desit amoris tui ad id, quod satis est, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec avertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tamen scio, quia male mihi est, prater te Domine, non solum extra me, sed et in me ipso. Omnis enim copia, qua Deus meus non est, egestas mihi est.

O ergo Deus meus, & omnia. Extra te omnia vanitas, amaritudo, tedium, sollicitudo, deformitas, forditudo, meta umbra, mors merissima. Qui te unum deseruit bona simul omnia a se projicit. Bonum namque,

quod neque in deterius commutari potest, tu solus es; qui simpliciter solus es, cui non est aliud vivere, & aliud beatè vivere, quia tua beatitudo tu es. Nos verò, quibus est aliud vivere, & aliud beatè vivere, omne quod vivimus, & beatè vivimus, tibi debemus. Deum deseruisse, est bonis omnibus excidisse. Hic denuo Hieremias vates vociferatur: Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquarum vivarum, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas. Heu quam insana fatuitas! In proximo salit fons saluberrimus, & stolidi ad volutabrum properant immundissimum, ut inde hauriant.

Hier. cap. 2. vers. 13.

O tandem icti piscatores sapite! Quid conchas venamini labore tam vano, tam noxio? Deus est gemmarum, unionum, margaritarum, bonorum omnium mare immensissimum. Velutrum est hoc mare totum, si vultis esse vestrum.

CAPUT IX.

Tobias senior, cæcus, pisci felle curatus.

Am patriam repetebat Tobias cum comite suo Raphaelis Angolo. Ubi verò ad urbem Charan, quod itineris dimidium erat, deventurum, comes caelestis: Tobias frater, inquit, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum. Si placet itaque tibi, procedamus & lento gradu insequantur ter nostrum familia simul cum conjuge tua, & cum animalibus. Placuit consilium comitis & ad eum omnino modum iter est institutum. Mox iterum comes: Tolle tecum, inquit, ex felle piscis, erit enim necessarium. Nam ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum, & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum, statimq; lini super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim, quoniam mox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen cali, & in aspectu tuo gaudebit. Omnia ex ordine fecit Tobias; oculos parentis felle inunxit. Nec parens hoc collyrium recusavit, sed horà fermè dimidià illud sustinens suà ipse manu gramias* ab oculis absterlit, & ita visum felicissimè recepit. Tantarum virium fel fuit. Hoc loco differendum, mordaci felle totum adversarum intelligentiam mirè collustrari, ideòque quidquid ejusmodi fellis allinitur patienter & æquo animo tolerandum esse. Humanæ miseræ fel illuminat, & visum hebetatum vel perditum restituit. Ita de utilissimo hoc collyrio jam plura.

Tob. cap. 11. vers. 2. & seqq.

* Pelliculam.

§. I.

In domibus, quibus nihil taperiorum est, & tamen mundities cordi est, omnia lignea, sellæ, scamna, mensæ, lacunar, parietum crustæ juniperino gummi præliniuntur. In hoc Orbe, in hac lacrymarum valle omnia obliniuntur felle humanæ miseræ. Quocunque vertas oculos, mæroris, sollicitudinis, doloris, amaritudinis & afflictionis plurimum ubique videas; omnia felle lita. Quod testatur Hieremias vates: Dominus Deus Hier. cap. 8. noster, inquit, silere nos fecit, & potum dedit nobis aquam felle, percavimus enim Domino. In lactu sumus, & fel bibi-

In hoc orbe omnia obliniuntur felle humanæ miseræ. Hier. cap. 8. vers. 14.

mus. Ita minatus olim Deus: Ecce ego, inquit, cibabo populum istum absinthio, & potum dabo eis aquam fellis. Idem Hieremias Threni loquuntur: Circumdedit me felle & labore. Ubique mæror, ægritonia, dolor, & plurima mortis imago. Nulla domus tam felix, ubi fel istud in cibum ac potum non apponatur.

Non domus & fundus, non eris acervus & atri Agroti domini deduxit corpore febres, Non animo curas.

Sed quisquis es, mi Christiane, tolle fel istud non invitâ manu: est enim necessarium ad reparandam oculorum aciem. Reverâ si quidquam est, quod oculos mentis vegetet, acuat, novo donet lumine, fel istud est. Quæ nocent, docent. Adversâ intelligentiam mirificè collustrant. Afflictio Christianæ prudentiæ mater. Multa cernimus errando. Fellea calamitatis amaritudo certum ac nobile pharmacum ad visum marcentem ac hebetem corrigendum: ad cæcam oculorum caliginem abstergendam non est potentius nec salubrius collyrium, quam afflictio. Homo afflictio in seipsum descendit; præterita deplorat, futura sperat, æternitatem cogitat, tam Deum, quam seipsum rectius nosse orditur. Vexatio dat intellectum, Siracidâ teste: Flagella & doctrina in omni tempore sapientia. Hinc & ejusdem votum est: Quis super posse in cogitatu meo flagella. Glaucoma demit oculis fel istud afflictionis. Hic in exemplum Triumviro singulari Numinis amicos, Hieremiam, Petrum, Tobias, sub aspectum dare proderit.

Hieremias multâ lacrymis infusus: Ego, inquit, vir videns paupertatem meam in virgâ indignationis ejus. Non pauperem tantummodò se fateatur: nam Israëlitarum nemo non pauper illo ævo; captivi omnes erant: Sed insuper suam a se paupertatem videri ait, perinde si dicat: Ego, meique cives ac tribules oculis jam cernimus, quod Isaias, Sophonias, aliiq; vates prædixerunt. Vera sunt, verissima eorum oracula. Pauperes facti sumus nimis. Nunc demum capimus, quàm seipsum habemus partem Deum, qui connivere aliquantulum videtur & indulgere filiis petulantibus, correptis demum virgis & baculo ferit nocentes. Nunc oculi nostri ad hæc omnia aperti. Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenisulus immitus. Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus.

Hieremias multâ lacrymis infusus: Ego, inquit, vir videns paupertatem meam in virgâ indignationis ejus. Non pauperem tantummodò se fateatur: nam Israëlitarum nemo non pauper illo ævo; captivi omnes erant: Sed insuper suam a se paupertatem videri ait, perinde si dicat: Ego, meique cives ac tribules oculis jam cernimus, quod Isaias, Sophonias, aliiq; vates prædixerunt. Vera sunt, verissima eorum oracula. Pauperes facti sumus nimis. Nunc demum capimus, quàm seipsum habemus partem Deum, qui connivere aliquantulum videtur & indulgere filiis petulantibus, correptis demum virgis & baculo ferit nocentes. Nunc oculi nostri ad hæc omnia aperti. Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenisulus immitus. Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus.

§. II.

Petrus charissimus quidem Christo discipulus, sed à magistro crebrius mordaci hoc felle aspersus. Morderet Christus de futuris cruciatibus suis & morte. Et assumens ei Petrus, cepit increpare illum, dicens: Abstine à nomine, non erit tibi hoc. O Petre, quàm parum consideratè ista? Hæc pia cæcitas felle curanda est: Vade post me Satana, ait Christus, scandalum es mihi, quia non sapi es, quia Dei sunt, sed ea, quæ hominum. Ita etiam cum ad olivarium clivum præservidus Petrus gladium stringeret, & vim pararet, audiit à magistro: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Quàm parum oculata fuit hæc audacia, se unum, tot armatis opponere? Sed dixerit Petrus: Hoc potentia divinæ non difficile. Sanè non est. At si modò defensione foret opus, An non illa Numinis potentia, plus quàm duodecim legiones Angelorum exhibere potuisset? Petre, scripturarum rudis es. Quomodo enim implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? Mordere poterat fel istud, sed oculos Petro reddidit, ut gladium conderet vaginâ. His annumerandum & illud. In Herodis carcere servabatur Petrus quatuor quaternionibus militum traditus, geminis catenis vinctus, ad capitale supplicium die altero producendus. Eâ ipsâ nocte Angelus carcerem ingressus adstruit, & lumen resulsit in habitaculo, percussitque latere Petri excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus. Dixit autem Angelus ad eum: Præingere, & calceæ te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumdâ tibi vestimentum tuum, & sequere me.

Quanti

Quanti, o Deus, jacent captivi vario scelere contaminati, quos vitiorum consuetudo incolita, societates prava, & mali affectus custodiunt, ne carceres effringant. Catenæ geminæ, *Dulcedo peccati, & Horror penitentia.* His ligantur, ne ad veram animi libertatem evolent. Innet tor ac tanta corporis animique pericula sepe cogitatio nulla de Deo, de inferis, de celo nulla. Heu miser! Luce crastinâ ducentur, jam hiant inferi & expectant; animi salus agitur æterna; Æternitas vicinissima est. Si malus est obitus, immortalis sequitur interitus. Et quomodo tandem nil horum metuunt? Quia dormiunt. Monet Angelus, Ecclesiastes urget, conscientia vellicat, homines proberi erudiunt, & cavere jubent; Non cavent, quia dormiunt: Exempla sub oculos ponuntur sanctiora, ingeruntur libri, memoria mortis inculcatur. Sed frustra: Oculi sunt clausi; dormiunt. Tandem adest excitator Deus, & gravi morbo, aut grandi pecuniæ damno, aut acerbo casu alio dormientis pigrum latus tundit, fel inspergit, acerba redditur vita, evanescit voluptas, tædet vivere. Hic jam panduntur oculi, jam vigilant, jam cernitur adstare Angelus. Quod si nec percussus quidem evigilet, non jam inter dormientes, sed inter mortuos numerandi. Quibus fel istud nil adfert melas, jam depositi, jam conclamati sunt: moriantur, abeant, quod adeo festinant. Evigilabunt demum, sed nimis serò. Sepulcro purpuratus, elevans oculos suos, vidit Abraham, sedulo à longè, sed vidit, cum jam esset in tormentis. Vera quidem, sed fera nimis vigilia. Sed hoc ipsum Petri dormientis speculum vertamus; alia & meliora cernemus.

Petrus inter milites duos sibi proximos jacet, duplici catenâ vincetus, jam capitis damnatus, die alterâ supplicio afficiendus, ille tamen tranquillâ conscientia, exclusis curis, omni metuposito securus dormit, ac si mollissimo cubaret lectulo, in hominis amicissimi cubiculo: Ita profus placidissime conquiescit & respirat, qui divinam providentiam erectâ mente considerat, & illud alto pectore gerit infixum: Ita Deo visum est, ita supremo Numini placet, ut hoc, & hoc, & illud atque istud patiar. Lubens volens. Hic certè dormit suaviter, licet ærumnarum medius agat; nam velut tuissimâ navi recubatur, quâ vel dormiens provehitur semper tam magnis itineribus, quàm turis. Navarchum habet Deum, cui se suâque omnia plene commisit. Ita Jacob indormit saxo, & amantissimo pascitur spectaculo. Ita idem fatali lectulo jam compositus ad mortem placidissime supremam horulam expectavit. Quod divinæ paginæ dicunt *Adoravit Israël Dominum, conversus ad lectuli caput.* Quod septuaginta Interpretes ita efferunt: Adoravit Israël summitatem virgæ ejus. Providentiâ divina lectulus est suavissimus consideranti eam. Hic sine metu securus conquiescit, quisquis divinæ se providentiæ integre committit. Supplicia & pœnæ omnes, quibus hic afficimur, patris amantissimi virgæ sunt, quibus ad cælestem sapientiam erudimur. Idcirco Hebræorum regum optimus: *Virga tua, inquit, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Hæc alios terrent & dejiciunt, me consolantur & erigunt, aliis molestiam & fastidium, jucunditatem mihi pariunt & gaudium, me docent & illuminant.

Tolle igitur tecum ex isto felle, est enim necessarium. Morder quidem, & urit, sed oculos aperit, visum restituit. In Tobia Triumvirorum hæc tertio id cernere licebit. Tobias pater, cum ejus oculos hoc felle piscis linitisset filius, *sustinuit quasi dimidiâ serè horam, & cepit albugo ex oculis ejus, quasi membrana ovi egressa. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, statimq; visum recepit.* Extemplo senex optimus in divinas laudes effusus: *Benedico te Domine Deus Israël, inquit, quia tu castigasti me, & tu salvasti me.* Cæcitatâ meæ causam non fortunæ malæ, non hirundinibus, non eventui fortuito impingo: Tu castigasti me, perinde ac si hirundinem sordes in oculos

A meos tuâ manu coniecisses. Quidquid hoc mali fuit, à te fuit: Tu hoc fecisti, tu visum, quem dederas, jure ademisti in meam cogitationem justissimam. Tu meæ cæcitatâ auctor, tu meus, & omnium hominum castigator es æquissimus. Tibi ad inferendam mihi cæcitatem hirundines pro instrumento sunt famulata. Sicut igitur mihi à te visus cæcitas est immissa, ita etiam à te solo sanitas est restituta, & visus redactus, illitum fel palpebris instrumenti vicem habuit. Tu castigasti sicut filium amantissimus pater. Scio, *Quem diligit Dominus, Prov. cap. 3: corrumpit, & quasi pater in filio complacet sibi.* Tu quoque salvasti me. Tibi uni ut medico longè peritissimo sostrum debeo. Eadem manus tua, & vulnerat & sanat.

Atque hæc talis cogitatio totum hominem mirificè illuminat. Ita cogitemus, ita loquamur: Hæc amaritudo, Domine, hæc afflictio, hæc ærumna, hæc calamitas & ægritudo, à te uno & solo est; te auctore, te volente ac jubente hoc mihi contingit. Ita fieri melius tibi visum, quàm non fieri. Scio, ab omni æternitate voluisti, ut ego hoc, & hoc, atque hoc quoque paterer. Patiar libenter, quia tu voluisti me istud pati; quia tibi sic placet. Tu castigas me, tu salvas me.

Tobias visum jam restituito, actusque Deo gratiis: *Et Tob. cap. 15: ecce, inquit, ego video Tobiam filium meum.* An non suam quoque conjugem, filii ductorem, suam familiam vidit? An Tobias vidit utique & ista. Sed oculis singulariter in filium defixis: video, inquit, hominem mihi charissimum, & alterum me, proximum mihi. Ita homo cujus oculos fel illitum afflictionis: Nunc demum, ait, Deum meum video, & me ipsum: Nunc agnosco, quàm paterno animo me corripas. Urit quidem fel tuum, sed oculorum tenebras extergit: ita suam quilibet paupertatem, suas ita miseras cernit, & oculos identidem ad te Deum refledit. *Benedictus Deus Dominus Israël, quia tu castigas, & tu castigando salvas.*

Non tantum æctum felle mixtum Christus præbibit, sed & nobis eundem felle calicem propinavit; respondendum est propinanti. Hic illud legis est certissimæ: Aut bibe, aut abi: Lex ista, teste Tullio, in Græcorum convivii obtinebat. Istius moris Diogenes Laërtius mentionem injiciens: At nostri Mnæmones, inquit, hæc quoque leges præscribunt. Aut bibe, inquit, aut, hunc cantharum, quantum est, in caput impingam tuum. In cenâ jam profanâ poculum oblatum non respicimus, & Christo ad suum calicem bibendum exhortanti oblectabimur? Hunc morti jam vicinus nobis omnibus destinavit. Ita enim inter olivea Patrem rogavit: *Transseat ad me calix iste; ad meos à me transeat; & ipsi felleum hunc potum hauriant meo honori, suæ salutis.*

Hic ego Christianos omnes Angeli verbis altum in clamo: Tollite vobiscum ex isto felle, est enim necessarium. Nemo abnuat, nemo tergiversetur, aut gravatè id faciat. Frustra reculamur. Bibendum & respondendum est. Aut ergo bibite, aut abite, cum Christo partem nullam habituri. Fel istud afflictionis oculos claros, acres, vegetos reddit; tam Dei, quàm sui ipsius notitiam ingerit. Initium veræ sapientiæ, desiderare Deum, & seipsum nosse.

CAPUT X.

Tobias uterque divinis beneficiis mirè gratus.

Abellarius è cælo herum suam Tobiam in viâ instruens: *Vbi introieris, inquit, domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum, gratias agens ei.* Perinde si dixisset: Mi Tobia hoc agamus ante omnia, divinatorum beneficiorum memores simus. At nunquam erimus grati, nisi statim simus. Qui gratè beneficium accepit, Deo primam

Tob. cap. 11: vers. 7.

Pro beneficiis divinis ante omnia gratiæ agendæ.

primam ejus pensionem solvit. Quamprimum igitur paterna domum pedem intuletis, mox Domino Deo tuo gratias memineris. Magnis & compluribus à Deo beneficiis aucti sumus. Iter sani confecimus, pecuniam mutuo elocatum referimus, uorem censu & virtutibus dotatam adducimus, unâ cum grandi familiâ, parenti collyrium reportamus. Omnia nobis è voluntate Dei prosperè successerunt. Simus grati. Optima momenti paruit integerimè Tobias. Quod facer historicus affirmans: *Cumque ait, adorassent Deum, & gratias egissent, confederunt.* Itaque in rebus omnibus, & ante omnia, de que omnibus beneficiis jugiter Deo gratia sunt agenda, quod capite isto explayabimus.

I. Deus Creatōnis beneficiū septimo quovis die voluit esse veneratio- ni.
Gen. cap. 2. vers. 2.
Num. c. 28. v. 11 & 18.

Exod. c. 12. vers. 14.

Gratiarum actio utilis.

Sancta,

Isaia c. 38. vers. 9.

Psal. v. 3. Psal. 135. psalmo toto. vices septies hoc repetit.

Joan. cap. 6. vers. 11. Idem cap. 1. vers. 41. Luc. cap. 22. vers. 19. Marci c. 14. vers. 23.

Necessaria.

§. I.

DEUS sub ipsa conditi Orbis principia Creationis beneficium septimo quovis die veneratōni esse voluit, singulari, gratiaque ejus diei memoriâ. Quod Moses asserens: *Complevitq; Deus, inquit, die septimo opus suum, quod fecerat, & requievit die septimo ab universo opere, quod pararat.* Hoc sui laboris præmium semper exegit Deus, gratiam animus. Ita Gubernationis divinæ ac Conservationis beneficium mensibus singulis restaurari jussit. Huius rei dies festus Neomenias decretus. Ita beneficium libertatis post servitutem Ægyptiam concessa, quot annis celebrando Phasè recolit præcepit. Data legis memoriam Pentecoste reducebat. Ob ministratam annis quadraginta alimoniam è caelo festi dies tabernaculorum instituiti, qui habitatae solitudinis monebant. Primitiæ, decimæ, stata certis ceremoniis sacrificia hoc uno sine imperata sunt, ut beneficiorum memoria identidem refricaretur, ne unquam gratus animus & gratiarum actio deesset.

I. Gratiarum actio utilis, sancta, necessaria. *Utilis* profus est, nam prima gratiarum actio, quid aliud est, nisi alterius & secundi beneficii suavis petitio atque impetratio. Beneficiorum mater gratitudo. Verbo veteri jactatur: Ferrum ferro acuitur, simile simili delectatur, donum dono honoratur, obsequium obsequio paratur, beneficium beneficii memoriâ excutitur. Ista mutuis crescunt adminiculis. Gratus animus novis identidem beneficiis ornatur.

Sancta est gratiarum actio. Rex Ezechias, ut primùm è letali morbo revaluit, amplissimam gratiarum actiōnem non verbis solùm, sed & scriptis consignavit. Quod Isaias vates testatus: *Scriptura, inquit, Ezechie regis Iuda, cum agrotasset, & convalesceret de infirmitate sua.* Nam statim rex optimus hoc retributa valetudinis beneficium publicis monumentis mandata jussit, ut ad posteros etiam ejus memoria propagaretur. Quoties Rex David gratissimo in Deum affectu recentissimâ veterum beneficiorum memoriâ exclamans: *Quid retribuam Domino, inquit, pro omnibus, quæ retribuit mihi. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus.* Quod amplius, Christus ipse absolutissimum virtutis specimen gratias agendo velut voce prævit: In desertis locis quinque millia virorum pisce & pane refecturus:

Acceptit panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. Lazarum à morte reducturus ad vitam: *Pater, ait, gratias ago tibi, quoniam audisti me.* Suum corpus & sanguinem in cibum ac potum daturus: *Accepto pane gratias egit.* Pari modo, *Et accepto calice gratias agens dedit eis.* Sancta est gratiarum actio, quod suo nos exemplo Christus docuit.

Necessaria. Sed & *Necessaria est gratiarum actio tam frequenter in novâ & veteri lege, nostro bono imperata.* Hoc unicum habemus, quod tantis totique Dei beneficiis rependamus, gratias agere. Deus infinitè bonus, & qui bonorum nostrorum non eget, hoc tamen pretium nostræ gratiarum actiōni posuit, ut eo pretio beneficia quodammodo exæquemus, & æquale aliquantula pro-

portione reddamus æquali. Idcirco Augustinus ad affidam gratiarum actionem impulsurus: *Cultus Dei, ait, in hoc maxime constitutus est, ut anima ei non sit ingrata. Unde in ipso verissimo & singulari sacrificio, Domino Deo nostro gratias agere admonetur.*

III. Gratia beneficia non secuta beneficiorum fontem penitus exhauriunt. Nos, hac in re promptissimi solemus dicere: Ohe, non agit gratias, me benefactorem non habebit unquam amplius. Ego meos panes, meum butyrum, vinum meum in ingratos non effundam: Vale, vale mortaliem ingratiſſime, impoſterum à me nec obolus extundes. Hæc nostra in ingratos non iniqua est sententia. Ita & Deus multo potiori beneficium manum subducens: Tu ingrata, dixerit, nec istud quidem mercedula tuo benefactori reddis, ut gratias agas. Auferam ergo quæ in te contuli beneficia, dotibus, quibus te ornaveram, spoliabo, deinceps mea dona in alios divisurus, te excluso. Quod Bernardus atè affixurus animo: *Peremptoria res, inquit, est ingratitude, hostis gratia, de seipſo inimica salus. Dico ego vobis, quoniam pro meo sapere, nihil ita displicet Deo, præsertim in filiis gratia, in hominibus conversationis, quemadmodum ingratitude. Vias enim obstruit gratia, & ubi fuerit illa, jam gratia accessum non invenit, locum non habet. Felix qui ad singula dona gratia redit ad eum, in quo est Christum plenitudo omnium gratiarum: cui dum nos pro acceptis non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratia, ut majora adhuc accipere mereamur. Omnino enim sola nos à profectu conversationis impedit ingratitude nostra, dum quodammodo amissum reputans daret, quod ingratus accepit, cavet sibi de seipſo cetero, ne tantò præra amitteret quanto plura conferret ingrato. Felix proinde, qui etiam pro quibusque minimis beneficiis, non minimas refert gratias.*

Animus ingratus est urens ventus, qui omnem divinæ pietatis fontem exsiccat. A rebus creatis aliis licet hoc discere. Si arbor hortulano suo non respondeat, si terram infecunda occupet, si fructus nullos reddat, succiditur: si ager coloni sui vota non expleat, si non multa gratiarum millia rependat, ut effætum ac defatigatum solum deserit. Ager revera gratus tricies, sexages, centies pro granulo vel unico gratias agit. Ita beatus Lucas: *Et ortum, inquit, fecit fructum centuplum.* Ita flores & herbæ cum eliquantur igni, mox succos & liquores medicos per vitreum siphonem in subiectum vas exsulant. Ita nos peræquè statim accepto beneficio meritam benefactori gratiam persolvamus. Ubi differri grates & procastinari incipiunt, ibi languet gratus animus: *Deo gratias tardum, est pane nullum.* Hanc ob Deo gratias causam Angelus Tobia singulari monito instillans: *Stratum, inquit, adora Dominum Deum tuum, gratias agens.* Gratiarum actio si est vera, est celerissima. Qui gratus futurus est, statim dum accipit, de reddendo cogitat. Mora & dilatione nimium intepeſcunt grates, velut ferculum bonum, sed jam frigidum.

Verùm desidia humana, ne dicam, malitia, hac in re sæpe maxima. Nullum vitium frequentius, quàm ingrati animi. Mille in nos iterumque mille congeruntur beneficia, vix gratias de uno referimus. At dixeris: Dies toti agendis gratis forent destinandi. Ita sanè, mi homo, dies toti inter gratiarum actiones expendendi. Non dico totis diebus submittenda humi genua, at tollendas caelo manus, laudes divinas voce decantandas. Hoc ajo, crebrius de die iteratis vicibus, & quàm potest læpissime gratias Deo tribuendas his talibus vocalis: Gratias tibi ago, mi Deus, gratias ago. Cùm autem singulare beneficium, quamvis id videri possit minimum, accipitur, mox suo se conditori listat animus, & quibuldam velut saltibus attollens dicat: Ago tibi, mi Deus, ago mille gratias, ago decem millia, ago centies millia, ago decies centena millia, ago gratias immensas, infinitas. Hoc nimirum est, ut sacræ paginæ loquuntur exultare. Quod toties in psalmis David factitans: *Exultabo, inquit, & laeta.*

Et labor in misericordia tua. Idem & alia quam creber-
timè repetit. Ita & Sophonias: *Letare, ait, & exulta in
omni corde.* Ita Lucas de Christo: *In ipsa, inquit, hora exul-*
tavit in spiritu, & dixit: Confiteor tibi Pater. Idem de Chri-
stianorum primis: *Sumebant cibum, ait, cum exultatione.*
Maxima laus hominis defuncti, si ei funebri oratio hoc
tribuat elogii: De beneficiis omnibus, minimis, maxi-
mis, de rebus lætis, tristibus; de suavis, acerbis; de pro-
speris, adversis jugiter Deo gratias egit.

§. II.

Videte vel barbaras gentes, quam gratum animum
idolis suis, Diis fallissimis exhibuerint. Qui è præ-
liis, è naufragiis, è morbis è gravibus periculis exalant
incolames, ut sese gratos iisterent, impleverunt templa
tabulis votivis. Quod affirmans Tullius: *Tu, inquit, qui
Deos, putas humana negligere, non animadvertis ex tot tabu-*
*lis pictis, quàm multi vim tempestatis effugerint, in portumque
salvi advenerint.* Strabo memorat Epidauri templum
Esculapio sacrum ægrotantium multitudinè conferri-
ssimum, suffixis passim tabellis, quæ redditam sospitatem
magna grati animi significatione testarentur. Aristoteli
Gratiarum templum medio urbi collocari scribitur
ait, ut omnes opportunè discerent dari beneficia,
& reddere. Stagira philosophi verba sunt ista: Unde etiam
Gratiarum templum obviam statuunt, ut retributio
efficiatur. Quippe cum id proprium gratiarum sit, ut &
ei, qui nobis gratificatus est, vicissim Mererimus, &
iple rursum gratificando nos provocet.

Ad eandem dandi & reddendi beneficii memoriam
conservandam præcis celebrator nomine quam pretio
fuit Barti annulus. Bartus in Africâ Cyrenæ urbem condi-
dit. Cives ne ingrati essent urbis Conditori Sil-
phium, a unaque annulum, in quo ea herba erat inscul-
pta, obulerunt. Munus non magnum, sed magni affec-
tus testimonium. Quidquid nos Deo gratiarum refe-
rimus, heu quam modicum, quam nullum est munus,
nisi & annulum addamus, æternitatis memoriam, &
eo, quo possumus modo, infinitas gratias agamus. Sed &
ejus rei nos Barti annulus monet, ut, qui gratum ani-
mum in seipso cupit fovere, ea oculis opponat, quæ
identidem ad beneficiorum memoriam inducant, &
gratiarum moneant. Hic quisvis res sibi opportunas cir-
cumspiciat, quas ante oculos ponat. Sunt qui strophii
aut cinguli nodum, chartulam hami abjectam, memo-
rialem annulum, alii alia sub aspectum collocant, ne
quidem eorum, quæ sibi faciendâ sciunt, oblivione obruant.

Nec ullum beneficium velut exiguum spernendum.
Ita scriptor religiosissimus docet: *Esto gratus pro minimo,
& eris dignus majora accipere. Si dignitas datoris inspicitur,
nullum datum parvum, aut nimis vile videtur.* A viro principi-
pe vel sterculum accepisse, magni æstimamus; è tali ma-
nu pretiosum venit munus, quodcumque venit. Qui
gratiam Dei retinere desiderat, sit gratus pro gratiâ datâ, pa-
tiens pro ablata.

Beatus Paulus in agendis gratiis summè assiduus fuit.
Hinc de beneficiis tam in se, quam in alios collatis mil-
lies agens gratias: *Gratias ago, inquit, Deo meo per Jesum
Christum pro omnibus vobis.* Hoc ipsum ingeminans, *Gra-*
*tias Deo, inquit, quod servi sustis peccati, obedistis autem ex
corde.* Idem aliàs repetit: *Gratias ago Deo meo semper.* Nec
cessat eadem epistolis inserere: *Gratias ago Deo meo, cui
servio.* Ita non Romanis solum & Corinthiis, sed etiam
Philippensibus, Ephesiis, Colossensibus, Thessaloni-
centibus, assidue hoc ipsum commendans: *In omnibus,
inquit, gratias agite, hæc est enim voluntas Dei, in Christo Je-*
su in omnibus vobis. Nec ferè aliud quicquam est, quod
ad eò frequenter & contentè ingerat, quam istud ipsum:
Grati estote: Quod Colossensibus unicè commendans:

Tom. II.

A Pax Christi, ait, exulet in cordibus vestris, in qua & vocari Coloss. c. 3.
estis, in uno corpore. Et grati estote. Hic ego Christianos
omnes voce magnâ vel millies, atque milies iterumque
millies inlamo: *Estote grati.* Verendum sanè ne hæc in re
nimis modici simus. Neque enim placet Deo, ut ei ad
pecuniam numeratam, seu nummo, ut Jurisconsulti
loquuntur, semel præ totâ hebdomade, vel mensè, sed
partibus, pro singulis quibuscumque beneficiis gratias
agamus. Ita ipse sanctorum hominum quosdam eru-
dit, ut ad singulas quantum fieri possit, buccellas, quas
ori ingererent, gratias agerent. Ita diva Mechthildis di-
xit: *Etiam dormiturus quisque desideret, ut singulas respira-*
tiones, quas nocte illi faciet, tanquam eximiam mè laudem
suscipiam. Ergo quod Paulus imperat, in omnibus gratias
agite, hæc est enim voluntas Dei. Id nos profectò docent
optimorum exempla, id ratio jubet & conscientia. Nec
enim aliud habemus hostimentum, quod divinis benefi-
ciis reddamus, quam istud unicum: *Deo gratias.* Aut ni-
miùm avarus, aut certè desidiofus nimium est, qui gra-
tias meminisse benefactori, cum possit, nolit.

CAPUT XI.

Tobias uterque orationi, jejunio, elemosynæ
deditissimus.

Tobias uterque tam pater, quam filius seridè delibe-
rarunt inter se, quid præmii viro illi fidelissimo da-
rent. Tandem tot ejus beneficiis enumeratis, in eam sen-
tentiam conspirant, eorum omnium, quæ allata sunt,
partem dimidiam offerre. Neque verò nimiam fore li-
beralitatem istam, quæ optimè merito, cum deberet
totum, assignaret partem. Vocant igitur auctorem viæ,
unaque ambo plurius rogant, dignaretur dispendiam
partem omnium, quæ attulerant, acceptans habere. Qui-
bus suavi humanitate: *Benedicite Deum cali, ait, & coram
omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum miseri-*
*cordiam suam. Etenim sacramentum regis abscondere bonum
est: opera autem Dei revelare, & confiteri honorificum est.* Mox
subjungens: *Bona est, inquit, oratio, cum jejunio, & eleemo-*
synâ, magis quàm thesauros auri recondere. Quoniam eleemo-
synâ à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit in-
venire misericordiam, & vitam æternam.

Hic mihi, mi Lector, mens neutiquam est de oratio-
ne, jejunio & elemosynâ differere. Id libris singularibus
jam factum. Animus est hoc loco solum de mixturâ,
conjunctione, ac concordia orationis, jejunii, & eleemo-
synæ, compendio differere. Aures obsecro vacavas
dissertationi præbe. Ab ore Angeli hæc doctrina fluxit,
pectori penitissimo inscribenda.

§. I.

Bonam esse orationem cum jejunio & elemosynâ
sapiientissimi quique ac sanctissimi viri ac feminæ
omni ævo censuerunt. Ita Moses, Elias, David, Ezechias,
Daniel, Judith, Esther, totque alii præcæ legis optimates
judicarunt. Christus ipse hoc sermonibus & exemplis
docuit. Moses, ut audientiam suo ad Deum accessui nâ omnes
impetraret, in monte non tantum precationibus sub-
mississimis egit, sed quadraginta diebus, jejunium præmisse
instituit cum Deo colloquii. Illiberalem aut immi-
tem in pauperes fuisse Moysen nemo cogitet. Erat enim
Moses, quod sacra pagina testatur, *vir mitissimus super om-*
nes homines, qui morabantur in terrâ. Cùm Imperator Jo-
sue conflictu acerrimo in Amalecitas pugnaret, in rupe
Moses passis ac sublatiis brachiis oravit. Tandem verò
Israëlis populus vincebat, quamdiu Moses hoc precant-
is habitu persistebat. *Sin autem paulullum remisisset brachia,*
vincerent Amalecitas. Quid hoc quæso superstitionis est?
Num oratio non satis ex se nervosa, nisi eam diductæ ac
cælo elatæ manus commendent? Num bonitas divina
his

Kkk

his

his ceremoniarum legibus adstricta à Mosis brachiis pendebat? En imaginem & ideam planè luculentam: Qui orat, & non jejunit, nec eleemosynas erogat, contractis manibus Deum invocat. Audit has preces Deus, sed audire dissimulat: eadè Israël, excitat Amalec & triumphat. Qui orat, & simul jejunit, nec non & eleemosynas dat, hic verè Deum expugnat. Quando igitur fatigatè Moysis manus defigebant, Aaron & Hâr sustentabant eas ex utraq; parte. Àspice Archetypum. Bona est oratio, & victoriæ potens conciliatrix, si tamen manus utraq; sit extensa, si orationi jejunitium jungatur & eleemosyna. Hac trigà evelimur cælo.

David,

Rex Hebræus David hac ipsà trigà usus habitabat cælum dum diversaretur etiamnum in terrâ. Quoties quàmque calidè vel uno die precari solitus est? Tor arduis, régisque negotiis districus, nihilominus septies in die precari, mediâ nocte divinas laudes iterare, summo mane somnum abruptere, preces repetere consuebat. In promptu testimonia: *Septies in die laudem dixi tibi super iudicia justitiæ tuæ. Memor sui nocte nominis tui Domine. Mediâ nocte surgebam ad condescendum tibi super iudicia justitiæ tuæ. Anticipaverunt vigilias oculi mei. Præveni in maturitate & clamavi: Prævenierunt oculi mei ad te diluculo, ut meliterer eloquia tua. His tam crebris aut præne affiduis precibus eleemosynas jungebat largissimas, qui pauperum, egenorum causam discretissimus orator*

Psalm. 118. v. 164. Ibid. v. 55. Ibid. v. 62. Ps. 76. v. 5. Psalm. 118. vers. 147. & 148.

Psalm. 40. v. 2. Psalm. 111. v. 9.

2. Reg. 6. v. 19. & Toriam panis, 1. Par. cap. 6. v. 3. Psalm. 108. v. 24. 2. Reg. 6. 11. v. 16.

Ezechias, Josaphat, 2. Paralip. cap. 20. v. 2.

2. Para. cap. 20. v. 3.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento est usa: Iudith. c. 8. v. 5 & 6.

geret, ingressa Iudith oratorium suum, & induens se cilicipo, sicut cinerem super caput suum, & prosternens se Domino clamabat ad Dominum: cumque jam in castris Holofernis ageret, & cubis è mensâ Imperatoris ad eam deferretur, illa jejuniti tenacissima & lautitias suaviter recusans: Nunc, ait, non potero manducare ex his, que mihi præcipi tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, que mihi dentis manducabo. Ita vili, arida, & tenui prorsus annonâ, quam faccipio attulerat, victitavit. Imò cum jam ipsam Imperatoris mensam accumberet, exquisitissimis epulis intactis, non aliud in cibum & potum admisit, quam suas aliquot esuriales buccas ab ancillâ ministratas: Manducavit & bibit coram ipso ea, qua paraverat ancilla ejus. Decussio jam Holofernis capite, obtentâque victoriâ, collectisque spoliis Juditha sese non orationis tantum & jejuniti, sed & piæ liberalitatis amantissimam ostendit: nam universa vasa bellica Holofernis, qua dedit illi populus, & conopæum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obrulit in ana-

themâ oblivionis. Ita hæc herois divina peristam precum, abstinentiæ, eleemosynæ temperantiam, & sibi ipsi, & omnibus civibus suis salutem atque incolumitatem omnibus sæculis obtupescendam attulit.

Hac ipsâ ratione jejunitio, precibus, eleemosynis Regina Esther omnem Israël's populum ab interitu vindicavit. Urgebat modis omnibus Mardocheus, ut Assuerum Esther accederet, pro populo suo deprecaturâ. At illa sapienter cauta persuaderi non poterat, ut regi supplicem libellum porrigeret non vocata. Sed Mardocheo impensius instante, demum illa: Vade, inquit, & orate pro me. En oratio pars vitæ impetrandæ prima. Addit: Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus. En jejunitium pars altera. Ne verò videretur Regina sibi met indulgere, & omnem jejunitii austeritatem aliis injungere, subiunxit: Et ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem facies non vocata tradensque me morti & periculo. Credibile prorsus omnem cibum & potum reginæ ac ejus pedilequis apponendum in aula, in pauperum domos eo triduo fuisse deportatum. En eleemosyna, tam ardui negotii pars tertia. Ita demum Esther Regina hoc triplici præsidio, precibus, jejunitiis, piæ liberalitate firmata, eam animo audaciam concepit, ut ultro regem adire non dubitavit. Res omnis est voto longè felicissimè successit. Servati Hebræi, Aman auctor exequendæ cædis pependit solus. Videte necessariam orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperantiam. Hæc una tot hominum millia à destinatisimo interitu servavit. Hæc trigà calum expugnat, hæc Dei solum terræ propitiat, hæc quidquid impetrabile non difficulter impetrat. Quod Petrus Chrysologus faciendâ eruditè explicatissimè tradens:

Tria sunt, inquit, tria fratres, per qua stat fides, constat devotio, manet virtus: Oratio, jejunitium, misericordia. Quod oratio pulsat, impetrat jejunitium, misericordia accipit. Oratio, devotio

Misericordiâ, jejunitium, sunt hæc tria unum, dant hæc sibi invicem vitam. Est namque orationis anima jejunitium: jejuniti vita misericordia est. Hæc nemo rescindat: nesciunt separari. Horum qui unum habet, & ista simul non habet, nihil habet. Ergo, qui orat, jejunit: qui jejunit, misereatur: audiat petentem, qui petens optat audiri: auditum Dei aperit sibi, qui suum supplicanti non claudit auditum. Jejunitium jejunitor intelligat, esuriem sentiat, qui vult Deum sentire, quod esurit: misereatur, qui misericordiam sperat: pietatem, qui querit, faciat: qui præstari sibi vult, præstet. Improbus petitor est, qui, quod aliis negat, sibi postulat. Homo esto tibi misericordie forma, sic quomodo vis, quantum vis, quam cædè vis, misericordiam tibi fieri, tam cædè alii, tantum, taliter ipse misereare. Ergo oratio, misericordiâ, jejunitium, sunt unum patrociniûm pro nobis ad Deum, pro nobis hæc advocatio sine una, hæc pro nobis oratio sit triformis. Hæc sunt fratres, hæc sunt, que tenent cali arcem, que secretum Dei iudicis pulsant, que ante tribunal Christi causas humanis

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

Chrysol. 43. mis. pag. 115. Fides de oratione, jejunitio, & misericordia.

§. II.

Juditha, Orationis, abstinentiæ ac eleemosynæ temperamento assidue usa est Juditha sanctissimi nominis vidua. Eo seipsam & totam urbem Bethuliam ab hoste potentissimo servavit illæsam. Juditha suo conjugis defuncto (quod sacra pagina testatur) fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vite sue, præter sabbatha & neomenias, & festa domus Israël. Cùm autem Holofernes Bethuliam arctissimâ obsidione cin-

humani generis exequuntur, qua iniquorum petunt indulgentiam, reorum veniam promerentur. Hac cui in caelestibus non assunt, ipse non subsistit in terris; hac cum teneant in caelestibus principatum, in terris rerum summam moderantur; hac regunt prospera, hac adversa propellunt, vitia extinguunt ista, virtutes ista succedunt, hac reddunt casta corpora, corda pura, hac pacem membris, mentibus dant quietem, humanos ista sensus, scholam faciunt disciplina: per hac in templum Dei peccata humana confurgunt, hac hominem prestant Angelum, homini deitatis deservunt, hac honorem. Et nos fratres, si volumus Moysi gloria, Elie vita, Ioannis virtutibus, omnium Sanctorum meritis applicari, insistamus orationi, vacemus jejuniis, misericordiam servamus: qui in his vixerit, qui per ista fuerit communitus, jacula peccati, diaboli tela, mundi machinas, virtutum cuneos, mala carnis, voluptatum laqueos, arma mortis, Christianum armiger, bellator dominicus non timebit. Bona igitur oratio, sed bona cum jejuniis, & elemosyna.

Daniel Nabuchodonosori regi somnium explicaturus, ad id munus cum Hebrais tribus Sattaris precando & jejunando se disposuit. Idem rogaturus est servitute Babylonicam libertatem, tres hebdomades inter orationem, jejunia, consuetam in egenos liberalitatem excigit. In diebus illis, ait, ego Daniel iugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum.

§. III.

Adem in lege nova orationis, & misericordiae fuit observata conjunctio. Anna vidua octoginta quatuor annorum, turtur castissima, non discedebat de templo jejuniis, & obsecrationibus serviens die ac nocte. Dux belli Cornelius Christianis sacris nec initiatus, sed solo naturae melioris instinctu, Vir religiosus ac timens Deum cum omni domo sua faciens elemosynas multas plebi. Primum largitionis elogium. Et deprecans Deum semper. Assiduae orationis alterum. Sequitur jejunii tertium. A nudius quartus dicitur, ut ad hanc horam, orans etiam horam non in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait: Corneli, exaudita est oratio tua, & elemosyna tua commemorata sunt in conspectu Dei. Perinde si dicat: A diebus quatuor, ab hora nona vespertina, quando mihi apparuit Angelus, manus orans & jejunos. Ita Cornelius preces & inedia quadriduo continuavit. Videte, amore Domini Jesu, videte, quid miles disciplina Christi nondum imbutus rationis ductu fecerit, quantam pietate jejunium & elemosynas orationi junxerit. Quid hic amplius egemus testibus? Quid porro nos Christiani? Quid agimus his exemplis dignum? si praere non lubet, cur se qui dedignamur? Sunt qui orent, sed hoc tantum: abstinerere cibis, erogare nummos non placet. Sunt qui elemosynas spargant: sed hoc tantum; oratio eorum frigida & rara, jejunium nullum. Sunt etiam, qui scilicet inedia aliquid ferant, sed hoc tantum; cetera deparci, ac sordidi, nec assem partiantur in stipem. Ubi hoc necessarium orationis, jejunii, & elemosynae temperamentum? Servatoris dictum hic usurpem. Hac autem oportuit facere, & illa non omittere.

Servator ipse, Dominus Jesus, hanc doctrinam non solum verbis, sed ipse suis exemplis tradidit. Noctes totas orando pervigilavit, Lucam teste: Et erat pernoctans in oratione Dei. Teste Matthaeo, Quadraginta diebus, & quadraginta noctibus jejunavit. Et quamvis elemosynarum subsidio vixerit, nihilominus & ipse quoque dedit elemosynas sui economi Iscariotae manu. Res liquet. In superbia cenam Christus proditori Judae dixerat: Quod facis, fac citius. Excepta voce hac, Quidam putabant, inquit Joannes, quod dixisset Jesus; Eme ea, quae opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret. Ergo solebat Christus esse suo suorumque discipulorum aeriario in egenes stipem conferre. Idcirco Cyprianus orationem & jejunio & elemosyna destitutum recte appellat sterilem.

A lem & infecundam: Inefficax, inquit, est petitio cum precatur Deum sterilis oratio.

Sed est, qui dicat: Cum Hebraeus Dassel Nabuchodonosori Regi modum suggereret expandorum sceclorum, solius elemosynae mentionem faciens: Peccata tua, inquit, elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiam pauperum: forsitan ignoscer delictis tuis. Respondemus: Quid enim verò Idololatrae studium orationis suaserit? Piacularem inedia inculcare regi, dura nimis concio. Ergo solas elemosynas suaserit, sed & addidit: Forsitan ignoscer: Non usquequaque certum. Inefficax petitio cum precatur Deum sterilis oratio.

Primitias olim Deus decimasque omnium frugum ab omnibus accuratione summam exigens: Decimas tuas, inquit, & primitias tuas non tardabis reddere. Tolle de cunctis frugibus tuis primitias. Boni triplicis usum fructum concessit nobis Deus; Animi, Corporis, Facultatum, seu fortunatum. Par est omnino, ut de singulis bonis illis nos usufructuarii primitias & decimas demus, nisi usufructum amittere velimus. Det igitur orationem Animus, abstinentiam Corpus, Atque facultates. Oratio bona est, bonum jejunium, elemosyna bona, sed hac invicem jungenda Domino, ut Estras loquitur, in holocaustum omnia. Hoc autem ascendendum est vestrum holocaustum, cui de suo totus homo impendit, quod offerri possit: cum ab animo preces, a Corpore Abstinentia, a crumena facultates in hujus holocausti pretium conferuntur. Hic omnium praeceptorum Patrum sensus fuit.

§. IV.

Cyprianus, quem dixi, hac de re disertissimus: Oratio, inquit, non instructio nec nudis precibus ad Deum veniant: inefficax petitio est, cum precatur Deum sterilis oratio. Nam cum omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in ignem mittatur, utique & sermo non habens fructum, promereri Deum non potest, qui nullam est operatione secundus. Idcirco scriptura divina instruit, dicens: Bona est oratio cum jejuniis, & elemosyna. Nam qui in die iudicii premium redditurus est, hodie quoque orationem cum operatione adferentis benignus auditur est. Nam & Raphael Angelus ostendit orationes nostras, & jejunia minus posse, nisi elemosynis adjuvantur. Revelat Angelus, & manifestat, & firmat elemosynis petitiones nostras efficaces fieri, elemosynis vitam de periculo redime, elemosynis animas a morte liberari. Tam eximie, quam succincte dixit Augustinus: Vis orationem tuam volare ad Deum? Fac illi duas alas, jejunium & elemosynam. Beatus Leo ejusdem animi ac sententiae: Haec, ait, triplex observantia omnium virtutum comprehendit effectus. In oratione permanet fides recta, in jejunio innocens vita, in elemosyna mens benigna. Bernardus de triplici petitione differens: In his ergo tribus, inquit, ut cordis petitiones sint, tria nobis sunt observanda. Nam & in prima quidem superfluitas, & in secunda impunitas, & elatio interdum surrepere solet in terria. Nonnunquam enim temporalia queri solent ad voluptatum meritum. Ergo animi bona impetraveris? Da orationem & cave impunitatem, ne cor tuum curis saeculi gravetur. Corporis bona postulas? Da jejunium & abstinentiam, & cave superfluitatem, ne corpus delicias, otium, libidines, saltares mensas secleretur. Aeternitatis premium ambis & bona caelestia? Da elemosynas & cave injustitiam, & bonis tibi commodaris caelum eris. Inefficax petitio, cum precatur Deum sterilis oratio.

Paulus Apostolum cepit agere ab oratione & jejuniis, quod toto triduo continuavit. Erat enim tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit. Loco omnium illi oratio fuit. Ecce enim orat, ait Dominus Ananias. Elemosynas & pecunias collatitias Paulus apostolus saepius commendat, & monet, ut ex ordine animoque benevolo fiant.

Sapuit profecto Rex Ninives, qui civibus universis ita iussit edici: *Homines & jumenta, boves & pecora non gustent quidquam sine pascantur & aquam non bibant.* En jejuniū. *Et clament ad Dominum in fortitudine.* En orationem. *Et convertatur vir à sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.* En elemosynas, quæ manuum iniquitates, avaritiam, & in pauperes duritiam emendant.

In cœnobio Divi Theodosii (quod explicatius alibi narramus, nec orationis, nec jejuniū usus, sed elemosynarum legitas desiderata est. Solebat quot annis die cenæ Dominica triticum & vinum in egenos liberalius distribui. Eo autem anno, quo agri malignitū respondēbant, stultā providentiā elemosynas illas censuit subtrahendas specioso hoc nomine, ne annonā monasterio decisset. Paulō post quidquid in horreis condebat tritici in frondem effusum est. Ea jactura quinque mille modis æstamata. Hic Abbas suis tam stolidē cautus in os objectans: Nimirum, ait, hoc lucri jam habemus. Elemosynæ pro more dandæ modios quingentos tritici haud excessissent: nunciis negatis modiorum quinque millia perdidimus. Perbene factum. Has segetes merit fatua diffidentia.

Ergo quo sedulo Paulus hortatur: *Sobrietas, & justitiam vivamus in hoc seculo.* Sobrietas abstinentiæ & jejuniis, justitia elemosynis, pietas orandi studio nutritur. Quod Franciscus Georgius Venetus pulchre prosecutus: *Cur oratio, inquit, cum elemosynâ, & jejuniō (Raphaële teste) Deo gratissima est? An quia, cum oratio sit (ut Damascenus inquit) elevatio mentis in Deum, tantō magis mens ipsa elevatur, quantō orans à gravaminibus expeditior existit? Dubenim sunt gravamina, quæ mortales valde depriment: oblectamentum carnis videlicet, & terrenorum affectus. Illud autem gravanti corpori animam subjicit, & hic facibus terribis ipsam animam suffocat. Hinc ab utroque expeditus homo facilius ad Deum mente conscendit. An quia, si oratio elemosynæ associetur, operi charitatis Deo gratissimo conjungitur; & si jejuniū addatur, quantō magis animalis homo per ipsum debilitatur, tantō magis spiritualis roboratur. His igitur, tanquam duabus alis, evolat oratio.*

Ergo bona est oratio cum jejuniō & elemosynâ; & ut nemo nesciat quàm hoc bonum sit, Angelus subjungit, *magis quàm thesauros auri recondege.* E celo descendit hoc scitum. Non hoc Pythagoras aut Plato, non Augustinus, aut Chrysolomus, sed Angelus dixit: *Suas Deo decimas demus, & non tardemus. Si non orare solim, sed & impetare cupimus, quod oramus, geminas orationi alas affigamus, Jejuniū & Elemosynam. Orator sobrius, justus & pius; orator optimus, potentissimus, victoriam certus.*

CAPVT XII.

Tobias uterque ad remunerandum liberali voluntate paratissimus.

In eâ deliberatione, quam Tobias parens unâ cum filio instituit, ut filii animum exploraret, sententiam illius exquirens: *Quid possimus, inquit, dare viro isti sancto? Cui filius: Pater, ait, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse ejus beneficiis? Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & demonium ab eâ ipse compescuit, gaudium parentibus ejus fecit, me ipsum à devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cali & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hac poterimus dignum dare? Et vocantes eum, pater selicit & filius, tulerunt eum in pariem, & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, acceptam habere.*

Si ævi nostri sordidos quorundam & illiberales mores considerem, fuissent, qui dixissent: *Heus bone vir,*

cam tibi mercedem soluo, quâ tuam mihi operam conduxi. En illam ipsam; amplio rem, puro, non postulis: utrimque pactis conventis stabimus. Qui lautissimus haberi voluisset, gracile auctarium adiciens dixisset: En honorariam stipem, philippeorum asslem. Omne reliquum sibi retinisset. Ad has sortes liberalitas Tobie nequitiam descendit. Paratissimi erant, tam pater, quàm filius, non dimidiam tantum partem, sed dare omnia, modò verecundiam accipientis non haberent repugnantem. Arbitrabantur, quidquid dedissent, minus quàm promerita postularent, esse daturos. *Quid dignum poterit esse beneficiis ejus?* Eximia remunerandi voluntas, insignis in bene merentem liberalitas. Hæc semper dives & abundans est; hæc dat etiam cum non dat. Hic explicandum quantæ divitiæ in unâ lateant voluntate; quid probitatis, ac sanctitatis desiderium, quanta sit opulentiæ serid velle probum esse.

§. I.

Ad virtutem & omnigenam probitatem assequendam, princeps subsidium est serid velle accipere probum fieri, virtutem adipisci. Ad honestissimum hoc desiderium variis agitur impulsibus.

Hebræis olim Deus per Itaiam: *Si queritis, ait, queri. Ipsi, ait, te convertimini, venite.* Si urbem ab hoste defensam vultis, hoc agite, ut serid velit, consilium paratum, auxilium opportunum non respuatis. Ita & Moses: *Cumque ait, quæseris tibi Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen toto corde quæseris, & totâ tribulatione animæ tuæ. Nimirum inveniet Deus à serid quarentibus & cupientibus invenire. Virtutis acquirendæ pars prima, & saltem præcipua, velle virtutem acquirere. Lucilium equitem Romanum Annæus Seneca hortabatur, & ad summam optima quæque formabat. Eo & illa spectat Annæi epistola: *Quid aliud, inquit, adhuc? Volo. In hoc plurimum est. Nam sic quomodo principia totius operis dimidium occupare dicuntur, ita res animo consistat: pars magna bonitatis est, velle fieri bonum. Vatis Venulini sapiens monitum est. Dimidium facti, qui caput, habet. Sapere aude: Incipe vivendi qui recte prorogast horam: Rusticus expectat, dum desinat ammis.**

Ergo velis & tanta sapere: dimidium rei erit. Ergo fieri sancti velis, & optimum sanctimonie fundamentum possidis. Nec enim totum est positum, neque sola voluntas sufficit: sed videndam, ut recta ea sit, & firma. Actio enim recta non erit, nisi voluntas sit recta; siquidem ab hac est actio. Rursus voluntas non erit recta, nisi habitus animi rectus sit; ab hoc enim est voluntas. Habitus portò animi non erit sine scientiâ. *Quemadmodum verò, ait Seneca, primum militi vinculum est religio, & signorum amor, & deserendi nefas; tunc demum scilicet cetera exiguntur, mandantur que iusturandum adactus: ita in his, quot velis ad beatam vitam perducere, prima fundamenta jacienda sunt, & insinuanda virtus; hanc amant, cum hac vivere velint, sine hac nolint. Sed hæc in divinis libris longè affirmatius traduntur, altius inferuntur discendi. Liber Sapientiæ, amorem virtutis, desiderium sanctitatis efficacissimè commendat his verbis: *Invenit sapientia, verissima est disciplina concupiscentiæ; & invenitur ab his, qui querunt illam.**

§. II.

Sed hinc antecessum probè capiamus, Quid sit serid velle, quantumque distet ab eo, quod in scholis Volitionem aut Vellentatorem vocant, Torpidum velle. De leviter volente Salomon pronuntians: *Vult, inquit, non vult piger.* Desiderios solennissimum est fortunæ amplex, prosperos successus, felicitates maximas desiderare: sed admoliri manum & ad illa adipiscenda serianavate operam horrent & refugiant. Ita & volunt, vult, quod desiderant, & nolunt, non enim quidquam ultra inania

inania vota procedunt. Vult piger, quia impensissimè optat; & non vult, quia nullam industriam optatis applicat. Desideriosi vorum est: Vellem esse doctus, dives, probus. Finem cupit, sed viam refugit, quâ pertingitur ad finem. Est, qui vellet ire Venetias, sed via homini pigro longa nimis videtur & operosa. Est, qui vellet numeros jam partos arcâ claudere, scientiam jam acquisitam ingenio complecti, sanctimoniam obtentam animo possidere. Mi bone, sed piger Christiane, vis opes? Ergo aut venum expone merces:

Impiger extremos curras mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Aur Galeni scholas frequenta: dat Galenus opes; aut certe principum servitiis para salarium. Hâc ad opes itur. Via, inquis, laboriosa, fatigari nolo. Ergo vis & non vis. Eruditionem ambis & honorem? Ludus litterarius est subeundus, excipienda ferula, voluendi libri, discenda litteræ, idque septem aut octo annis, dum ex inferioribus paullulum emergas. Ubi ferulæ manum subduxeris, in Lycea & Academiis proficiscendum, ubi etiam anni complures exigendi, dum philosophiam haurias, dum aut Jurisprudentiæ, aut Medicinæ, aut Theologiæ exactiorem scientiam adjungas. Hos labores refugis? hoc sumptus metuis? Ergo eruditus esse cupis, sed modum, quo comparanda est eruditio, rejicis: finem quaris, sed ea, quæ ducunt ad finem, spernis. Ergo vis & non vis. Sed scias eruditionem minotus non vendi. Auteme tanti, aut illiteratus asinus abi. Sine labore nihil felix, & Sophocle sapienter dictum.

Pari modo vis esse sanctus & probus, virtutis cultor? Finis optimus: ea igitur, quæ ad finem hunc ducunt, sectare. Virtutis studiosus sustinere, & abstinere, ante omnia os & linguam frenare, gulam substringere, sibimet, suisque cupiditatibus imperare, animum frangere discat; crebrius precari, inedia tolerare, egentibus benignè facere. His gradibus ad virtutem ascenditur. Tu autem iter arduum fortassis horres, nec sustinere, nec algere sustines? Hoc proptus est velle, & non velle, finem querere, veram ad finem viam declinare. Ergo apage ignavum pecus. Romam non pervenies, si Romam proficisci nolis, Pegasorum alis eod non deportaberis. Eod ire licet aut equo, aut rheda, aut pedibus; volare non licet. In editam virtutis rupem licet evadere, sed per ardua eluctandum est. Hic ascensus emittit sudore. Sudare non vis? ergo ascendere non vis. Hic revera vulgarissimus est error; a nobis ipsis persuademur nos velle, cum nolle totis viribus obstitat. Sed hoc ipsum explicatius tradamus.

§. III.

Plurimi sunt ejusmodi Volones frigidissimi. Est, qui secum ipse dicat: Quàm meæ valetudini conducere, si poculis valedicerem, si ebrietatem omnem cave-rem. Sobrietatem iste cupit, sed sobrietatis imperium spernit, ubi ubi symposiolum, popinationem, convivium vultur iste olfacit, mox advolat, & glutit; placet, quod sapit. Sobrietatem iste vult & non vult. Est, qui ipse sibi dicat: Quàm decorum esset, & verè etiam necessarium, castiores mores induere, pudicitiam sanctius habere, leges divinas non violare? Occasiones interim nullas fugit, oculos non continet, genium re nullâ fraudat, cupiditatibus nihil imperat. Hic certe castitatem seridè non amat. Vult esse castus & non vult. Haud alteri acundus mansuetudinem laudat, & eâ præditus esse desiderat; sed mansuetudinis leges observare recusat, sibi ipse in omnibus assentitur, habenas bili laxat, adversus tam improbum affectum vi nullâ utitur. Vult esse mansuetus & non vult. Hi tales non sunt absumiles ei, qui sub secundâ ceraso ore stat hianti, quàm vellet cerasus velci! sed cerasum ascendere, aut brachia paullò laboriosius in altum mittere non vult. Maturos fructus

Tem. II.

A cuperet in os defluere. Ita illi omnes pigerrimi Volones nucleum volunt, nucem nolunt frangere. Hoc sanè non est seridè velle. Hæc Voluntas, seu Velle, as ad eod non ferria, non robusta, inferos non claudit, cælum non rele-rat. Hinc vetus & verum verbum: Calum bonis operibus, gehenna bonis desideriis est plena. Quod asseverans Salomon: Desideria, inquit, occidunt pigrum, noluerunt enim quid- quem manus ejus operari.

Ore Salutii perorans Cato. Non votis, inquit, neque suppliciiis multivribus auxilia Deorum parantur: vigilando, agendo, bene consulendo prosperè omnia cedunt. Vbi socordia te, atque ignavia tradideris, ne quidquam Deos implores; irati in-festiq, sunt. Tam ignavas preces & vota somni plena sic irridet Maro:

— alitur vitium, vivitq, tegendo; Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens.

Virg. Ab. 3. Georg. Post med.

Hoc Velle tam lentum ac frigidum parum facit ad vir-tutis studium. Idcirco suam quisque conscientiam in-terroget: Num serius & animo cupis virtutem, & mo-res repræsentare emendatiores? Hoc verè totoque ani-mo Velle ad Virtutem assequendam plurimum condu-cit. Huc spectant consolatoria dicta palmographi: Ani-mam esurientem satiavit bonis: Et beati Lucæ. Esurientes im-plevit bonis. Et ipsius Christi: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Jam satur aut ebrius si potum poscat, non sitire judicatur, nec facile quod poscit, impetrat, ita desideriis languentibus non obtinetur Virtus.

Verè ac seridè Velle est acquirere. Quod Lactantius Firmianus adstruens: Quid est, inquit, virtutem colere, nisi eam animo comprehendere & quod unusquisque simul ac cepit velle, assequitur. Thomam Aquinatem soror germana in-terrogans: Quâ ratione, mi Pater, inquebat, salvati possum? Continuo vir sanctus respondit: Si volueris, salvaberis. In eo res vertitur; hic causa cardo est. Si vo-lueris, mi homo, proficies; si volueris esse sobrius, castus mansuetus, eris. Si volueris, ai Maïas, bona terra comedere. Si desit facultas, remuneratur voluntas. Augustini pronuntiatum est: Non attendit Deus facultatem, sed volun-tatem; sed cupiditatem. Coronat Deus intrus voluntatem, si non inveniunt facultatem. In rebus omnibus, ut philosophi do-cent, præsertim moralibus amor, ac desiderium finis, est causa prima, quæ alias omnes ad agendum movet, ita quidem ut quò majus est desiderium finis, major etiam sit industria illius obtinendi. Hinc languente desiderio cadit virtutis assequendæ conatus.

Seridè velle est acquirere. Lactant. lib. 5. divin. In-terrogans: Quâ ratione, mi Pater, inquebat, salvati possum? Continuo vir sanctus respondit: Si volueris, salvaberis. In eo res vertitur; hic causa cardo est. Si volueris, mi homo, proficies; si volueris esse sobrius, castus mansuetus, eris. Si volueris, ai Maïas, bona terra comedere. Si desit facultas, remuneratur voluntas. Augustini pronuntiatum est: Non attendit Deus facultatem, sed volun-tatem; sed cupiditatem. Coronat Deus intrus voluntatem, si non inveniunt facultatem. In rebus omnibus, ut philosophi do-cent, præsertim moralibus amor, ac desiderium finis, est causa prima, quæ alias omnes ad agendum movet, ita quidem ut quò majus est desiderium finis, major etiam sit industria illius obtinendi. Hinc languente desiderio cadit virtutis assequendæ conatus.

Quàm promptus, paratus fuit Rex David templum ædificare Domino! Hæc voluntas tam fuit robusta, simul & opulenta, ac si revera templum ædificasset. Nec dilatum est præmium. Mox enim Nathan divinæ liberali-tatis interpres: Domum, inquit, ædificabo tibi, regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit fir-mus jugiter.

§. IV.

D Seridè velle sanctiorem fieri, res maximi est prome-riti. Nam quemadmodum Christus cupiditatem pravam, velut ipsam actionem flagitiosam puniturus pronuntiat, Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo: Ita sancta profi-ciendi desideria, velut ipsa virtutis opera remuneratu-ris laudat: Ego sitienti dabo de fonte aqua viva gratis. Ita & Paulus: Qui volunt, inquit, divites fieri, incidunt in tentatio-nem & in laqueum diaboli. Hic Augustinus: Cupiditates, ait, non facultates accusat. Ita proptus, qui plurimum sti-pis erogare, plurima pro Christo tolerare, multos ad Christi disciplinam, aut ad meliorem vitam adducere ardentè desiderat, nec potest, facti præmium recipiet: ita, qui modestiæ, submissiois, patientiæ, temperantiæ virtutem seris cogitibus sectatur, jam assecutus cen-sebitur. Abrahamus filium Isaacum non jugulavit in vi-

Seridè san-ctiorem velle fieri, res est ma-ximi pro-meriti. Matth. c. 5. v. 28. Apoc. c. 21. v. 6. 1. Tim. c. 6. v. 9. Aug. lib. 50. homil. hom. 13.

Kkk 3

ctimam

etiam, sed jugulare voluit. Hic etiam voluisse sat fuit. A Coronavit Deus voluntatem, ubi iustus abstulit facultatem.

Petierat à Deo Daniel Hebræi populi libertatem & servitium Babylonis. *Moſ Gabriel Archangelus reſponſum deferens: Exaudita ſunt, inquit, verba tua. Ratione hac adjuvatus: Quia vir deſideriorum es. Hoc Danieli è cælo ſapienter nuntiatus: Noli timere, vir deſideriorum, Pax tibi.* Nimirum toto pectore ſincerique ſtudiis admitti & cupere Deo placere, ſervire, Dei voluntatem exequi, reſ ſummi meriti eſt. Pati modo ex animo velle alios juvare, ſtipem plurimam erogare, ſibi met acriter impetare, cupiditates pravas frangere, inedia corpus macerare, inquilinum, familiare vitium ſuperare, quàm creberrimè orare, virtutibusque ceteris graviter ſtudere, licet non ſint aded in expedito poſita, nihilominus coronabit Deus voluntatem, ubi conjunctam non invenerit facultatem.

Tobias obſequia ſui comitis, ſi conventa pacta ſpectamus rex florenſis exſolvere potuiſſet, nec amplius quidquam debuiffet: at ille liberaliſſimà voluntate, ultra ſex millia florenorum, quod infra demonſtrabimus, obtulit. Hanc proniſſimam largiendi voluntatem pro facultate Deus coronavit. Dimidiam allatorum partem expendere Tobias paratiſſimus fuit, ſed nec aſſem expendit, aded hæc tam dives & liberalis voluntas Deo placuit.

Gertrudi ſanctæ virgini fertur dixiſſe Chriſtus: Latus meum ſemper eſt apertum donis ac gratis plenum, quicumque vult haurire, poteſt, modò aureum applicet ſiphunculum, bonam voluntatem. Hac ſiſtulà è divino pectore diverſa dona trahimus, hac ſugimus ſalutem. Quisquis hoc probè capit, ſapienter de die hunc ſiphonem ſuum admover, ſpiritum Chriſti attrahit, & erudità jam ſiti gratias bibit. Quàm juvat hinc caſtis ſanctiſque deſideriis, ardenti Deo ſerviendi voluntate, ac cupiditate inexplebilis totos Mundos, mille Orbis implere, ad meliora ſemper tendere, jugiter velle proficere. Quisquis eſt, ſi volueris, ſalvaberis: ſi volueris, & hoc vitium expugnare, & virtutem hanc adipiſci, & hoſti tuo ignoſcere, & quod veritum vitare poteris. Quin igitur pro ſe quiſque diſerit vel uno die centies, vel millies. Volo, Domine, volo: Fac velle, & eris, quod eſſe volueris.

CAPVT XIII.

Tobias uterque cum Deo familiariſſimus.

Non fatiſ fuerat Tobia patri familiariſſimè cum Deo agere, à Deo totum pendere, ſed hoſ inſuper affectus optimos, in ſuos poſteros, in nepotes, & pronepotes ſtudit propagare. Hinc cohortationes illæ pietatis pleniffimæ: *Audite filii mei patrem veſtrum: ſervite Domino in veritate, & inquirete, ut faciatis, qua placita ſunt illi: & filii veſtris mandate, ut faciant juſtitias & eleemoſynas, ut ſint memores Dei, & Benedicant eum in omni tempore, in veritate, & in totà virtute ſua.* Hæc Tobias ſenex filio & ſeptem adoleſcentibus ſuis nepotibus unicè commendat. Hinc diſcere licet, quibus Tobias affectibus, quàm calidis Deum complexus, quàm arcanà cum Deo familiaritate ſit uſus, Tobiam aſſiduè memorem ſuprà ſub aſpectum dedimus. Ex iſtâ porro aſſiduâ Dei memoria, familiaritas cum Deo ſuaviſſima enaſcitur. Hanc ipſam cum Deo intimam familiaritatem hoc capite pertractabimus.

§. I.

Quomodo in hac vitâ poſſit eſſe aſſiduâ Dei memoria. **Q**uæſtio ſit, an eſſe poſſit jugis & aſſiduâ Dei memoria, in hac turbatiore vitâ. Sicut enim, qui diſtant: Occupationibus variis implicamur, negotiorum

pleni ſumus; hæc illæc trahimur, cogitationes ſparſas hæc illuc volvimus, inquietum animum per omnia verſamus, vel cibi ac menſæ oblivifceremur, niſi famæ merneret. Quâ igitur ratione jugiter Dei meminifſe poſſimus? Poſſumus, mi Chriſtiane, poſſumus, modò velimus. Nec enim Deus id nobis exigeret, ſi humanam facultatem excederet. Hoc Abrahamo ſcimus imperatum: *Ambula coram me & eſto perfectus.* Hoc age, tuos in me oculos deſige; nunquam non præſens ſim tuis obtutibus. Par eſt, ut famulus fidelis hoc ſuo Domino præſter obſequii. Servientis oculi ſint in manu operantis, & ad omnem nutum attendant. Hoc juſſus eſt facere Abrahamus. Atque hoc omnino eſt Dei aſſiduè meminifſe. Rex David hoc unicè ſummis religionibus obſervans: *Providebam, inquit, Dominum in conſpectu meo ſemper.* Non exigit à nobis Deus, quod fieri non poſſit. Hoc quidem non die uno, nec hebdomade aut menſe, forſan nec anno uno ad uſum facilem perducitur poteſt; Aſſuetudo conſtans hæc talia leni progreſſu docet. Volenti hoc facillimum, quia ſolatii referentiſſimum. Sapientiâ teſte, *Non habet amaritudinem converſatio illius, nec tedium conſuetudinis illius, ſed lætitiâ & gaudium.* Inter amiſſiſſimos aliâs litigii aut factidii aliquid facillimè obrepit. Aſſiduè Dei meminifſe, omnia cum Deo peragere, merum mel ab omni amarore deſecatam. Atque per hanc Dei memoria aſſiduâ, & orationem quàm frequentiffimam a ditius patet ad conſtandam cum Deo familiaritatem arctiſſimam.

Nobiſſima hæc rei idea Moſes, quem Deus faventiſſimo teſtimonio commendans: *At non talis, inquit, Moſes ſervus meus Moſes, qui in omni domo meâ fideliffimus eſt; ore enim ad os loquor ei. Quare ergo non timuiſtis detrudere ſervum meo Moſi?* Sciverat illud tantâ apud me gratiâ polleere, nihilominus dentes in eum ſtringere non eſtis reveriti: Ego hunc virum mihi chariſſimum amicitia iure tueor. Hoc Moſes obtinuit manſuetudine incredibili, & oratione jugi, toties locutus cum Deo. Hæc modus eſt; ita nos in familiaritatem Dei inſinuamus.

Samuel etiânum adoleſcens ad Dei tamen familiaritatem admiſſus eſt. Heli Sacerdotem omitens & inhonoratum tranſiens Deus, Samuelem ter unâ nocte acceſſit, familiariffimè cum Deo locutus. Neque vero Samuel ad familiaritatem iſtam ſegniter ſeſe applicans: *Loquere Domine, ait, quia audit ſervus tuus.* Hic imperia Deus prolixiora dictans, ad Heli omnia ſuo nomine fideliter perferri juſſit. Pertulit Samuel fideliter obſequio.

Tobias cum Deo familiariffimus fuerit neceſſe eſt, Tobias quando talem à Deo accepit. è cælo tabellariam, qui non ſermonis tantum ſed & itineris iniiit commercium, qui humano ritu comedere, bibere, dormire, ambulare, equitare, carpento vehi, navigare; qui pecuniæ, matrimonii, medicinæ, omnis generis negotia tractare viſus eſt per complures hebdomades. Nil ſimile nec vetus, nec nova lex in annales miſit. Tobias utique, perinde ut Moſes, in omni domo Dei fideliffimus fuit. Quàm autem illa Tobia ſenioris ad virtutem valida cohortatio: *Servite Domino in veritate, & inquirete, ut faciatis, quæ placita ſunt ſemper.* Sincero animo ſerviri vult Deo, & in totâ virtute ſua. Summâ curâ indagari, ne quid fiat, quod Deo diſpliceat, cum vitæ noſtræ lex unica ſit, Deo in omnibus placere cupere. Addit: *Filiis veſtris mandate ut faciant juſtitias & eleemoſynas; ut ſint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore, & in veritate, & in totâ virtute ſua.* Ad auream juſtitia libellam cum omnibus vult agi. Neque hoc tantum, ſed & egenis debitum, quod juſtitia pars eſt, jubet perſolvi. Neque ſolum continuam Dei memoriam, ſed & Dei orationes ac Dei laudes exigens continuas: *Benedicant eum, inquit, in omni tempore.* Neque hoc oſcitant, aut perfunctoriè, ſed in veritate, & in totâ virtute ſua: ſummo ſtudio, nervis omnibus, ac facultatibus, omnibus opi-

bus opibus, viribusque, tota mente, omni cogitatione & cura, contentione maxima. Hic Tobias sensus fuit de obsequiis Deo præstandis, quæ, si ardens adit constantia, è seruo non difficulter faciunt amicum.

Rex David quàm familiari ac dulci confidentiã dixit: *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus.* Fearar, obsecro mansuetis moribus tibi amicissimo, ni fallor, probatis. Subito in angustiis deprehensus exclamavit, & suppetias ab amicorum familiarissimo flagitat: *Apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi.* Effunde frameam, & concludè adversus eos, qui persequuntur me: *dic anime meæ: Salus tua ego sum.* Hæc amicorum sunt mutuas inter se operas communicantiam.

Ananias Pauli Magister Christo familiarissimo fuisse credendus est. Cùm enim Christus legationem ei demandaret ad Saulum Tarfensem, Ananias grandi proflus, & perquam familiari fiducia: *Domine, audivi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit Sanctis tuis in Hierusalem. Et hic habet potestatem à principibus Sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.* Tergiversatur suaviter legationem hanc obire, & amicam adfert exultationem. Sed non minus amicè Christus: *Vade, inquit, vas electionis est tibi iste.*

§. II.

ATque hæc cum Deo familiaritas summi est momenti, fructuosè nobilissimum, quem parit affidua Dei recordatio. Nihil beatius in hoc Orbe tali amicitia, cùm deo inter se adeo peramantibus, candidè, sincerè, fideliter, loquuntur, velut unus aliquis secum ipse: *Judicio Siracidæ: Fidelis amico nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.* Deus verissimè talis est amicus. Inter homines id rarissimum, vix ullis exemplis commonstrandum. Sed dicitis addit Siracides: *Amicus fidelis, protectio fortis, qui invenit illum, invenit thesaurum. Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis.* Nimirum illud Euripidis decantatissimum:

*Amicus in malis amico est gratior
Quàm navigantibus serenitas maris.*

Omnibus thesauris pretiosior thesaurus, benevolus & prudens amicus. Quod Darius Rex Persarum ad Histiam scripsit. Hinc Socrates rectè solebat dicere. Vero & bono amico pretiosior nullam esse possessionem, & nec aliunde plus fructus & voluptatis capi: itaque præpoterè illos facere, qui gravius ferant dispendium pecuniæ, quàm jacturam amicitie, quique beneficium dament perditum, quo sibi conciliarint amicum quovis lucro potiorum. Quem autem, mi Christiane, amicum tibi eliges, qui sapientior, qui magis benevolus, qui fidelior sit Deo, aut Domino Jesu Dei filio? Amor à Romanis pingebatur juvenis, nunquam enim senescit amor: veste lacerat; cùm enim omnia largiatur aliis, ipse pauper efficitur: in vestis limbo scriptum erat *Vita & Mors*: in fronte, *Hieme & Estate*. Apertum & nudum præferbat latus: in ipso hæc legebantur verba, *Et longè, & propè.* Hæc Christo ex asse conveniunt. Immortalis Christi vita senii est expertus. Adeo autem liberaliter Christus omnia largiebatur aliis, ut ipsa vestes illius sub cruce sint divisæ. In manu Christi vita & mors. Amicorum integerrimus, fidelissimus est Christus, hieme, æstate, omni tempore. Pectus gerit patulum in cruce lancea referatum. Et longè, & propè Christus est; Longè deferentibus se, propè diligentibus se. Uti, quod Ambrosius dixit, *dormit tepidis, vigilat perfectis.* Ergo apparuit benignitas & humanitas Salvatoris nostri Dei. Phrasi Græcæ: Apparuit amor hominum. Verissimè Christus non tantum homines amans, sed amor hominum, qui amicitia humanã plurimum delectatur.

Hic quaerat nonnemo: Quid est arcana hæc cum Christo, cum Deo familiaritas? Est amor benevolentis-

simus utrimque cognitus. Explico. Est qui corde sincero ac perfecto quàm potest fidelissimè Deo serviat, & cui servit, quàm integerrimè in omnibus fidat. Hunc talem hominem Dei Potentia, Bonitas, Misericordia, Providentia, Justitia, Sapientia mirificè delectant. Huic ex æquo summè placent omnia Dei decreta, leges, præcepta, constituta; Alii omnis Dei tam nutus, quàm permixtus gaudio est. Hic animi ægeri Deo tam devotum, ut mille orbis, mille capita, millies vitam & fortunas omnes pro Deo relinquere paratissimus sit. Hinc illud medullitus & ex animo sapius pronuntia: *Deus meus, & omnia.* Hunc certè amorem sui Deus novit, qui novit omnia. Ergo amor ille, quem dixi, benevolentissimus jam unã parte notus est. Sed & parte alterã sic innotescit. Ille ipse homo beneficiorum divinorum non immeritor: Ea, inquit, beneficia in me congestit Deus, tam potenter & suaviter suã me hæctenus providentiã duxit, ut signorum satis & argumentorum habeam me denique cælo recipiendum, Dei aspectu, summã beatitudine donandum. Hinc illa prorumpunt voces: *O amantissime Deus, tibi nihil, quod à me petas, negare possum.* Dic nutu, & impetrasti. *Paratum cor meum Deus, paratum, paratissimum, Domine, quid me vis facere?* Hinc in homine illo novum & mirabile lumen oritur. Cui augendo psaltes invitans: *Accedite, inquit, ad eum & illuminamini.* Ita profusus, ita ille quem dixi, inter Deum & hominem amor benevolentissimus utrimque fit cognitus. Hinc arcana, & contra mel omne suavis illa cum Deo familiaritas contrahitur. Cogitari hoc rectius, quàm dici potest. Nec contemporem habet ullam, nisi talia non expertum. *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus.* In hujus multo suavissimæ familiaritatis notitiam sola ducit experientia.

BSed plebium illud hinc objeceris: Familiaritas parit contemptum. Hic neutiquam. Absit metus. Quò quis melius Deum, hoc melius novit & seipsum. Hinc excitator in Deum amor, reverentia sanctior: hinc major sui despicientia, virtutum omnium caput. Deinde famulus licet hero commendatissimus, non ei tamen ad lubitum, quavis horã, ad colloquium cum hero in eundem, in conclave licet erumpere. Humani mores hoc non ferunt. At verò cum Deo cùjusvis horulæ parte decies ac sapius, morientis omnibus, & quotiescunque demum lubet, licet colloqui. Ut amici, ac familiares, ut domestici benevolentissimè admittimur. In hanc fiduciam Paulus nos animans: *Iam, inquit, non estis hostes & advene, sed estis cives Sanctorum, & domestici Dei.* Oculi Domini super omnes quidem mortales, sed quod psaltes regius dixit, *Oculus Domini super justos.* In familiaribus & amicis singulariter tendunt hi oculi amoris & benevolentie pleni. *Vultus autem Domini super facientes mala: Vultus terribilis & minarum plenus.*

§. III.

Sed quaeras, quibus modis, quo aditu hæc cum Deo familiaritas possit contrahi? Ajo, triplici: Orationis assiduitate, Voluntatis concordia, Rerum omnium communicatione. Primum oratio. Ea autem Orationis assiduitas hic requiritur, ut de die quàm sapissimè oremus, imò nunquam à Deo amoveamus oculos, qui sub ipsis negotiis identidem meliore aliquo affectu sunt erigendi. Quã in re plurimum juverit, vel duas solùm vultus (Domine Jesu) continuis, piisque motibus ore aut corde volvere. Exemplum hujus nobilissimum Tobias, qui memor fuit Domini in toto corde suo. Hæc assidua Dei memoria, oratione quàm creberrimã sed brevi, facile conservatur, ut foliibus prunas iterum, ac iterum, iterumque animamus ad vitam igneam, ita Deum sapius cogitando, frequentius invocando animum restauramus ad jugem Dei memoriam. Huc ea potissimum spectant Apostolorum & Christi monita: *Quoniam oportet vobis.*

K k k 4

oportet v. 1.

1. *Theff. c. 5.*
v. 6.
1. *ac. cap. 3.*
v. 16.

2. *Alii Dei*
gnies, vel
ognies.
b. *De hac*
surus, alii
die 23. Iunii.
c. *Domine*
Jesv.
2. *Volun-*
tatis con-
cordia.

Aristot. parte
3. *lib. 8. mo-*
ral. Nico-
mach cap. 1.
3. *Rerum*
omnium
communi-
catio.

Gen. cap. 18.
v. 17.

Sap. cap. 7.
v. 14. & c. 8.
v. 18.
1. *Cor. c. 6.*
v. 17.

Aug. lib. 8.
Confess. c. 6.
num. 6. post
med.

oportet semper orare, & non desicere. Sine intermissione orate. Multum valet deprecatio iusti assidua. Hinc tot ac tanti de Dei familiaribus totas horas, totas dies, totas noctes pervigilarunt orando; totam alii vitam inter preces & colloquia cum Deo exegerunt. Fuerunt, qui septies interdiu orationem repeterent; alii de die centies; fuerunt, qui centies vel ipsa nocte precationem restaurarent; alii etiam in preces effusi Deum venerabantur. Maria Oegniacensis a die uno centies supplicare Numini, trecentis plagis corpus lacerare, pane atro famem vexare potius, quam extinguere solebat. b. Orationis assiduitas vel geminis solum vocalis c continuata iucundissimam cum Deo familiaritatem constat.

Alterum, *Voluntatis concordia*. Idem velle ac nolle amicorum est proprium. Mirifice solatur & roborat hæc una atque unica cogitatio. Errare non possum, si semper velim semperque nolim, quod vult & non vult Deus. Et quamvis id nesciam, modò hoc intendam: Volo, quod vult Deus, quod Deus non vult, æque nolo. Hæc humanæ cum divinâ voluntate concordia, nullis erroribus est obnoxia, aut ipsos errores, si qui interveniant, reddit fructuosos. Christi Domini Marer, Virgo beatissima suam divinâ Voluntati ita subjunxerat, ut si pauperum alimoniam commodare operam voluisset filio in crucem agendo, suas ipsa manus, Deo ita volente, admovisset, & suum mater ipsa filium fixisset cruci. Adeo suam attemperaverat divinâ Voluntati. Eruditè dixit Aristoteles: *Concordia simile quid esse videtur amicitia*. Ubi ergo hæc, quam diximus, amicorum ac voluntatum concordia, illic & amicitia.

Tertium, *Rerum omnium communicatio*: hæc docet de agendis & omittendis cum Deo sermonem prius conferre, & cum Deo transigere omnia, suas illi necessitates omnes, non ut ignaro, sed ut amicorum fidelissimo detegere, & opem poscere. Ita vicissim Deus non raro cum suis familiaribus agens: Num celare, ait, potero Abraham, quæ gesturus sum? Perinde si dixisset: Ea mihi cum Abrahamo amicitia est, tantâ inter nos consuetudine conjuncti sumus, ut non possim, quin illi aperiam consilium meum de Sodomâ & Gomorrhâ delendis. Ita quilibet, qui Deo familiaris esse cupit, securus ipse statuat. Deum de re nullâ, nec de intimis quidem & arcanissimis cogitationibus, aut cogitationum umbris celare possum. Quid facturus, inquit, quid cogitaturus sum per omnem vitam, ab omni æternitate novit; sed ea sibi vult exponi, ut inter nos sit non sermonis tantum, sed rerum omnium familiarissima communicatio. De his Dei familiaribus Sapia: *Participes facti sunt, ait, amicitia Dei. Et in amicitia illius delectatio bona. Qui autem, ait, Paulus, adheret Domino, unus spiritus est. Urigitur in divinam familiaritatem sese insinuet homo, triplex ei accessus patet. Orationis assiduitas, Voluntatis concordia, Rerum omnium communicatio. Amici Numini, si esse volumus, sumus. Ab Augustini calamo hoc scitum est: Amicus Dei, si voluero, ecce nunc fio.*

CAPVT XIV.

Tobias uterque hostis peccati maximus.

Pf. 10. v. 5.

Tob. cap. 12.
v. 10.

Qvâ verè canit psaltes regius: *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Idem Angelus in ædibus Tobie pronuntiat: *Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ*. Qui meditatur & secum agit, ut peccet; qui modos excogitat, quibus malignè cogitata mandet operi, hoc agit, pugionem acuit, quo animum suum perimat. Qui hominem verberat, vulnerat, occidit, id iudice magistratu vel ære luit, vel pelle; qui verò animum suum ita lædit, ut æternum curari non possit; qui eum ita occidit, ut inter mortuos reviviscere, nil ei profuturum sit ad vitam; qui animum gravissimè fau-

ciam ad inferos præcipitat, & in flammis sepeliet, hostis est animæ suæ capitalissimus. Nullus hominum, sed nec diabolorum ullus ei animæ ita nocere potest, atque is ipse, cuius est anima.

Ideo Tobias pater id filio documentis dedit: *Cave, ne Tob. cap. 11. aliquando peccato consentias*. Non tantum nullum committas, sed nec committere in animum inducas. Qui faciunt peccatum, hostes sunt, carnifices, latrones sunt animæ suæ. Duo maximè spectat latro, ut spoliat, ut jugulet. Hoc quis facit, qui gravius delinquit; Animam suam & spoliat & jugulat. Quod isthoc capite differendum.

§. I.

Qvi peccat, animam suam spoliat. Anima divina gratia non expers velut Attalica veste induta, & gemmis ornata nitet. Hanc vestem, hæc ornamenta diripit, qui mortiferè delinquit, animam omni gratiâ divinâ exiit, omnia prioris temporis promerita perdit. Nam est anni prius quinquaginta solo pane, modico & fonte tolerasset vitam, inediâ quotidianâ emaciatus, etsi nudos lumbos ferreo strinxisset cingulo, etsi bis quotidie corpus flagris cecidisset, etsi omnes facultates suas in pauperum alimoniam erogasset, etsi diebus singulis, flexis genibus orando septem horas consumpsisset, adeoque ad omnem sese virtutem exercuisset, & promeritorum collegisset plurimum, jam id omne tot annis collectum, unico peccato perditum, omnis gratia Dei, amor omnis extinguitur. Dei profectus hostis est. O utinam ergo saperent, & intelligerent, quid mali sit gratiâ divinâ spoliari, Dei hostem esse. Quod si homo divinâ gratiâ spoliatus annos sibi quinquaginta alios sumat, & eadem illa jejunia, rigorè, ceteros vitæ repetat, nil grati obsequii exhibebit Deo, nihil celestis gaudii emerebitur, dum animæ suæ latro, dum Dei hostis est. Dein commissio peccato vel unico plerumque impetus & furor peccati non sistit, ad alia atque alia & graviora procedit; qui libidinosus cogitationibus assentit, sæpius audebit; ebrietas semel admissa sæpius admittetur; furtum primum gradus est ad alterum; adulterium semel patratum ad plura provocabit. Felis gustatâ semel aruinâ crebrius redibit. Ita Rex David adulterii scelere suscepto, mox in homicidii flagitium incidit. Hoc nimirum est peccata necere peccatis, & catenam texere: unum alteri viam pandit. Quem diabolus semel sui juris & mancipi fecit, ex uno in aliud crimen facillimè propellit. Hinc non miremur tam fœdas à bonis moribus, ab aviâ pietate ac prisca religione defectiones, tam crebra è religiosis familiis transfugia, tam execrabiles à Christo ad Satanam transitiones. Quisquis veneram frequentius lingendam semel gustaverit, ad eandem miserabilem hunc casum vel semel dedit, sæpius dabit audacia successu primo roboratur. Amicus Christi gratulatus psaltes: *ibunt, inquit, de virtute in virtutem*. Sic animæ

latus psaltes: *ibunt, inquit, de virtute in virtutem*. Sic animæ suæ latrones & Dei hostes de vitio eunt in vitium: Neque id quisquam miretur: In letale crimen prolapsus sit infirmissimus, & pronissimus ad lapsum alterum; jam scilicet omni gratiâ Dei exutus. Hic summa ad peccandum proclivitas est. Et qui per se cecidit, per se nequit resurgere, nisi Deus singulari excitante, ut vocat, ac præveniente gratiâ dextram porrigat dejecto. Peccatum omni bono spoliat.

§. II.

Hic talis homo, quem diximus, Dei gratiâ spoliatus longè miserissimus est: nec enim rerum creatarum ulla, nec ullum animal esse potest tam destitutum: infra canem, porcum, selem, serpentem est. Nam animantes illæ unam naturæ mortem debent, huic geminata mors decreta est; prima brevis, immortalis altera; nec

Etus in unum, si & lingua omnium in unam confaretur linguam, nec ille satis capere, nec ista satis exprimere posset odium, quo Deus prosequitur peccatum. Hinc nemo miretur peccati supplicium, mortem æternam. Nemo etiam seipsum fallat, & dicat: Quid istud adeo magni sit flagitii, num ideo anima laeta, Dei hostis ero? Humana sunt ista & parvula.

Unicum superbum Nolo Luciferum & affectus flammis addidit.

Ne spernampus modica. Luculentam nimum exempla in oculis sunt. Unicum Luciferi & ascleclarum superbum Nolo, cum homini Christo nollent se submittere, æternis eos flammis addidit. Pomum unicum, quia veritatem, protoplastos cum posteris omnibus in extremas calamitates precipitavit. Punit Deus omnem a se aversionem, quomodocunque demum ea, vel quantulacunque ex causa fiat, imò quod minus est illiciti, eò plus est delicti & gravior à Deo aversio: Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ, seipsos spoliant, jugulant.

Hæc equidem scimus, ah scimus probissimè hæc nobis centies iterumque centies occurrunt, cuilibet letali noxæ decretam mortem æternam. Scimus, quod quotidiana nos docent funera, quam nostra omnis vita sit incerta, singulis horæ partibus ad interitum fatiscens, quam nullam morte tutum sit vel momentum. Hæc, inquam, scimus, at nihilominus inolitas consuetudines pravas non emendamus; tam audacter peccamus perinde si peccatum nullâ lege vetitum sit; tam impudentèr & præfrectè delinquimus, perinde si Deus non audiat, non cernat delinquentes, nec animi penetralia scrutetur. *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum.* Siracides unumquemque nostrum in clamat: *Miserere anima tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum. Contine, quantâ vi potes, à noxiis te abstrahe. Congrega, ad salubria te ipsum urge ac impelle, thesauriza tibi fundamentum bonum in futurum: apprehende vitam æternam.*

Psal. 49. v. 22. Eccl. c. 30. v. 24.

1 Tim. c. 6. v. 12.

CAPUT XV.

Tobias uterque admodum longævus.

DE annis, quos vixit Tobias Senior, diuina pagina ita pronuntiant. Postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suorum. Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorificè in Nimive. De juniore Tobia filio divinus codex asserit: Et completis annis nonaginta novem in timore Domini cum gaudio sepelierunt eum.

Dixerat Tobias parens oculorum usu jam privatus: Non delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Sit nomen tuum, Deus Israel, benedictum in secula. O mi amantissime Deus, post tempestatum furias, post ventos, grandines, pluvias, post fulgures & tonitrua, serenum aperis cælum. Ita Deus cum Jobo egit, ita cum amicis suis omnibus solet agere, non quod vivendi spatium in geminas partes dividat (hic error noster est) sed post tempestates & fletum brevissimæ hujus vitæ, tranquillitatem & gaudia vitæ melioris jubet succedere. Hoc in Tobia & paucis aliis velut in ideâ monstravit, quantum amicis omnibus præmii esset largiturus in patria, & in ipso voluptatum loco, qui aliquibus suorum tam multum solatii & gaudii dedisset in exilio. De Tobia parte dicitur: Reliquum vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timorè Dei perrexit in pacem. Tobias sane uterque admodum fuit longævus. Quis est homo, qui non vult vitam, qui non diligit dies videre bonos? Anno Christiano 1628. Claudius Deodatus Basiliensis Pontificis medicus trigeminum volumen edidit Bruntruci, quo fusè ac eruditè docet, quâ demum ratione vita humana ad annos centum viginti quatuor sit producenda. Nobis non licet esse tam disertis. Contractius hic agendum. Geminas ego radices porrigam, quibus vivendi spatium

Tob. cap. 4. v. 4.

Pf. 33. v. 13.

Dua radices, quibus in multis annos vitæ

A si non ad centesimum vigesimum quartum, in multos protogari possit.

S. I.

ILLæ, quas dixit, radices vitæ producendæ peritiles non ex India, nec ex Arabia, non à Sinarum regno, nec à Thule ultimâ, sed nec ex Hispaniâ, Cantapi, aut ex Calabria Italia inter peregrinas merces adferenda: In cuiusvis horto succrescit, imò antè fenestras in testâ fictili exurgit, uti rusticis sua medicina sebum minus provenit in stramineis te ctis. Radici primæ nomen est *Sobrietas*, pietas alteri.

Prima radix utilissima extendendæ vitæ Sobrietas. Res longè certissima, neque hic congerendis testimoniis opus. Hoc oracula & paginæ divinæ satis abundè pluribus assertionibus dilucidè tradunt. Ad rem Siracides: *Propter crapulam, inquit, multi obierunt; qui autem abstinentes est, adjiciet vitam.* Si scias escæ aliquid demere, mensæ non necessaria subtrahere, scies, etiam annos addere vitæ; parca mensâ, longa vita. Quor hominum millia jejuniis, & vigiliis quotidianis ad octogesimum, ad nonagesimum, & centesimum, ad plures imò annos pervixerunt. Videte Paulum Thebæum inter Anachoretas primum, cui eadem palma & victum & vestitum dedit, latex è vicino rivulo sitim sedavit. Vir ille ad annum centesimum decimum tertium pervenit abstinendo. A Paulo longissimam licet seriem hominum eorum texere, qui unâ & unicâ vitæ sobrietate admirandam ævi longitudinem sunt affecti. Hos inter numerandi veniunt, politici, facti, docti, indocti, pauperes, opulenti, rustres, civici, summi, imi, principes, reges, imperatores, Præfules, Pontifices, qui sobrietate, radice hac scienter usi, inter longævos meruerunt censeri. Certissimum: vita sobria, vita diuturna.

Hoc omnium esuditorum placitis firmatur. Ante annos pauculos. Medicorum celeberrimus veniit ac eruditè suadens: Domine, inquit, si te ipsum curare velis abstinentiâ, crede mihi non opus erit foculatâ. Medicorum Phæbus, Hippocrates, quid ad vitam producendam magis requirit, quam exercitacionem & Abstinenciam? Ipsa Hippocratis verba ex ejus aphorismis quàm integerrimè adnumerabo. Ita igitur Hippocrates de hac re sentiens: *Non pura corpora, inquit, quæ antè plus morbum facit. Platonem in Timæo asserentem veneror: Diætâ conveniente initia morborum curare oportet. Eadem mens Celsi est: Multi & magni morbi abstinentiâ & quiete arcentur. Eadem & Chrylostomi sententia est: Quod necessitatem in edendo excedit, id non alimentum, sed pestis & venenum est.*

Quotidiana hoc docet experientia, quod quisvis seipso facillimè observavit, nisi plus æquo sibi credulus in indulgere soleat appetentiæ, plerumque avidius in noxia ruenti. Quamvis & hic ipse non ægrè deprehendat, quantæ sint sobrietatis vires ad obtinendum longævæ senectutis votum.

Nicolaus Serarius è scriptis notus ex fide narrat, quod ipse suis & oculis & auribus hausit memoratu dignum, quodque ad institutum mirè faciat. Ante annos quinque, ait, cum Vogesum montem, qui Alsatiam intermedius & Lotharingiam dividit, transirem, in Senonensi cænobio diversatus sum. Cænobii Abbas ex ejus montis pago longiusculè distito grandem natu rusticum, qui jam annis pluribus centesimum excefferat, accessit & ad mensam dominicam vocari iussit. Promptè adiit vocatus, non equo, non cistio, aut ve ctabulo usus; pedes venit incanus viator. Jamque mensâ vocabat lotas manus ad epulum. Inter hospites ceteros ad prandium asse-dit etiam ille ipse decrepitus senex, abbate ita jubente. Dum pranderetur, lautè ac hilariter, dum alia, atque alia ferula inferuntur mensæ, grandævus ille rusticissimis ea oculis intueri, escariam seriem illam mirari, secum nelcio

Extremis... Sobrietas... Senonensi... necicio

Pietas & Sobrietas. Quid exigit sobrietas, non ignoramus. Quid velit Pietas, inquirendum.

Prov. 1. 17-22. Eccl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

Salomonis esoraculum: *Animus gaudens etatem floridam facit. Quod Siracides amplissime confirmans, Tristitiam, inquit, longe est velle à regnulos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. Zelus & iracundia minuunt dies. Vel è trivius notum, quod veteri meo canitur.*

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum, Curas tolle graves, irasqi crede profanum.

Angores & merores presentia vite mala non mitigant, sed gemina & duplicant, vites deiciunt, denique vitam extinguunt. *Incunditas cordis, ait Siracides, hæc est vita hominis, & thesaurus sine deflectione sanctitatis.* Velim, ais, esse lætus, modo possim. *Poteris, si volueris. Animus re verà gaudens & hilaris firmà lætæque in Deum fiduciã sese attollit, divino nutu & arbitrio in omnibus acquiescit.* Hæc animi tranquillitas, hæc vera est lætitia. Paradigma hujus nobilissimum Tobias. Erat is senex & eger: senectus enim ipsa est morbus erat cæcus, erat egens & pauper saltatibus ereptis, in aulã regem habebat hostem, importunam domi & acerbam conjugem, irrisores cognatos; & tamen non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitate evenit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vite sue. Ita divinæ voluntati ac providentiæ omnia commisit, se à Deo non penitus deferendum scivit, ita Deo placuisse tranquillè tulit, ita reliquum vite suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Domini in pace perrexit. Ita prolixus, ita sanè, non contristabit justum, quidquid ei acciderit. Hæc Pietas vera, hæc incerta est lætitia, hæc vita longa. Nam licet quandoque impii diu vivant, non tamen pergunt cum bono profectu timoris Dei in pace; quamvis pii citius moriantur, obdormiunt tamen in bonã senectute. Melior vita, bona quàm longa. Satis diu vixit, qui bene vixit. Vita quæ sceleribus impeditur, non vivitur, sed perditur. Præclare dixit Ambrosius: *Inspiciens in bello nutritur & in discordiis justus in senectute bonã vivit, quia bene senescit: Injustorum autem nemo quamvis cornicibus vivacibus diuturniore vitã vixerit. Ille ergo bene senescit, qui bene senescit.* Hæc vitæ diuturnitas in omnium est potestate. Ita cuiuslibet volenti senescere permissum. Miserat Hieronymus ad Paulum Concordiensem centum annorum vegetissimum senem epistolam: in eã senis optimi sanctos mores, corpus validum, ætatem insolite prolixam longævam eleganter commendans: *Ece, ait, jam centenus ætatis circulus volvitur: & tu semper præcepta Domini custodiens, futura beatitudinem vite per presentia exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent: pedes imprimunt certa vestigia: auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum, & succi plenum: cani cum rubore discrepant, vires cum ætate differunt. Non memoria tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senectû dissolvit. Non calidi acumen ingenii frigidus sanguis obrundit. Non contractam rugis faciem arata frons exasperat, non denique tremula manus per curvos, cetera tramites errantem stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis virrorem in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quod ceteri adhuc viventes præmoriuntur in carne; justitia, quod tu adolescentiam in alienã ætate mentiris. Et quamquam multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus evenire videamus: tamen illis hoc diabolus mimistrat, ut peccati tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Vide te, obsecro, quàm peritè hic juvenis centum annorum geminis radicibus illis Sobrietate, & Pietate sit usus ad vitam ultra seculum propagandam.*

Ibid. v. 23.

Est vera tranquillitas in animibus divino arbitrio acquiescente.

Hujus exemplum in Tobia: Tob. cap. 2. v. 13. & 14.

Prov. 1. 12. v. 21.

Ambros. tom. 1. lib. 2. de Abraham cap. 9. mihi pag. 331. Hæc in somno a. habens editiones alie. Hieron. tom. 1. ep. 12. ad Paulum Concordiensem mihi p. 55. In Paulo Concordiense.

Prov. 1. 12. v. 21.

Angores & merores presentia vite mala non mitigant, sed gemina & duplicant, vites deiciunt, denique vitam extinguunt. Incunditas cordis, ait Siracides, hæc est vita hominis, & thesaurus sine deflectione sanctitatis. Velim, ais, esse lætus, modo possim. Poteris, si volueris. Animus re verà gaudens & hilaris firmà lætæque in Deum fiduciã sese attollit, divino nutu & arbitrio in omnibus acquiescit. Hæc animi tranquillitas, hæc vera est lætitia. Paradigma hujus nobilissimum Tobias. Erat is senex & eger: senectus enim ipsa est morbus erat cæcus, erat egens & pauper saltatibus ereptis, in aulã regem habebat hostem, importunam domi & acerbam conjugem, irrisores cognatos; & tamen non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitate evenit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vite sue. Ita divinæ voluntati ac providentiæ omnia commisit, se à Deo non penitus deferendum scivit, ita Deo placuisse tranquillè tulit, ita reliquum vite suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Domini in pace perrexit. Ita prolixus, ita sanè, non contristabit justum, quidquid ei acciderit. Hæc Pietas vera, hæc incerta est lætitia, hæc vita longa. Nam licet quandoque impii diu vivant, non tamen pergunt cum bono profectu timoris Dei in pace; quamvis pii citius moriantur, obdormiunt tamen in bonã senectute. Melior vita, bona quàm longa. Satis diu vixit, qui bene vixit. Vita quæ sceleribus impeditur, non vivitur, sed perditur. Præclare dixit Ambrosius: Inspiciens in bello nutritur & in discordiis justus in senectute bonã vivit, quia bene senescit: Injustorum autem nemo quamvis cornicibus vivacibus diuturniore vitã vixerit. Ille ergo bene senescit, qui bene senescit. Hæc vitæ diuturnitas in omnium est potestate. Ita cuiuslibet volenti senescere permissum. Miserat Hieronymus ad Paulum Concordiensem centum annorum vegetissimum senem epistolam: in eã senis optimi sanctos mores, corpus validum, ætatem insolite prolixam longævam eleganter commendans: Ece, ait, jam centenus ætatis circulus volvitur: & tu semper præcepta Domini custodiens, futura beatitudinem vite per presentia exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent: pedes imprimunt certa vestigia: auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum, & succi plenum: cani cum rubore discrepant, vires cum ætate differunt. Non memoria tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senectû dissolvit. Non calidi acumen ingenii frigidus sanguis obrundit. Non contractam rugis faciem arata frons exasperat, non denique tremula manus per curvos, cetera tramites errantem stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis virrorem in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quod ceteri adhuc viventes præmoriuntur in carne; justitia, quod tu adolescentiam in alienã ætate mentiris. Et quamquam multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus evenire videamus: tamen illis hoc diabolus mimistrat, ut peccati tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Vide te, obsecro, quàm peritè hic juvenis centum annorum geminis radicibus illis Sobrietate, & Pietate sit usus ad vitam ultra seculum propagandam.

Hæc ergo lætitia prolixus vera, hæc Pietas est verè longæva, ita suam divinæ voluntati subjungere, ut in eo solo suavissimè acquiescat, quod Dei nutu consilioque geritur. Inde nullè super ullo infortunio audientur querelæ, sed quæcunque adversa acciderint, animo vultuque hilari excipientur. Dei consilium in omnibus approbabitur: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.*

Hæc ergo lætitia prolixus vera, hæc Pietas est verè longæva, ita suam divinæ voluntati subjungere, ut in eo solo suavissimè acquiescat, quod Dei nutu consilioque geritur. Inde nullè super ullo infortunio audientur querelæ, sed quæcunque adversa acciderint, animo vultuque hilari excipientur. Dei consilium in omnibus approbabitur: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.*

Hæc ergo lætitia prolixus vera, hæc Pietas est verè longæva, ita suam divinæ voluntati subjungere, ut in eo solo suavissimè acquiescat, quod Dei nutu consilioque geritur. Inde nullè super ullo infortunio audientur querelæ, sed quæcunque adversa acciderint, animo vultuque hilari excipientur. Dei consilium in omnibus approbabitur: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.*

Hæc ergo lætitia prolixus vera, hæc Pietas est verè longæva, ita suam divinæ voluntati subjungere, ut in eo solo suavissimè acquiescat, quod Dei nutu consilioque geritur. Inde nullè super ullo infortunio audientur querelæ, sed quæcunque adversa acciderint, animo vultuque hilari excipientur. Dei consilium in omnibus approbabitur: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.*

Tobias uterque in mercenarium suum munificentissimus.

Præsumptum ad finem decurramus, liceat hic aliquid curiosioris quaestiuiculae movere de Tobia cane, de nepotibus, de salario, quod comiti caelesti ab utroque Tobia est positum. Quid opus, dixerit quis, tam minuta in codices sacros mittere? cum è diverso longè majoris ponderis videantur omisã. Paucis ad ista respondendum.

§. I.

Cum Tobias à paternã domo non procul abesset: Tunc, ait historicus sacer, præcurrit canis, qui simul fuerat in viã, & quasi nuntius adveniens, blandimento suo curat de gaudebat. Nec illud videtur grandis momenti. Anna autem sedebat secus viam quotidie in supercilio montis unde spectare poterat de longinquo. Et dum ex eodem loco specularetur adventum ejus vidit à longè, & illico agnovit venientem filium suum, curruque nuntiavit viro suo dicens: Ecce venit filius tuus. Et consurgens cæcus pater ejus, cepit offendens pedibus currere, & datã manu puero occurrit obviam filio suo. Nec istud tantum ponderis videri posset, cum alibi omisã, quæ scire cuperemus, myseria.

Miratur Simon Cassianus de Dei filio humanam mortalitatem induente, hoc unum ab Evangelii præconibus dictum: *Verbum caro factum est.* De Christo nato hoc solum: *Et peperit filium suum primogenitum.* De Christo in cruce actò: *Crucifixum eum.* Nos seriem rei gestæ quaerimus, & nosse avemus, an in jacente, an verò in erectã & stante cruce, num tribus aut quatuor clavibus sit fixus, myrrhatum vinum acerbus an dulcis potus fuerit, quod acriter eruditi litigant. Quis vulnere in Christo numerus, quot millia spectatorum morientium adfuerint. Plurima sunt ejuscemodi, quæ memoratu digna, & pæne necessaria præminutis aliis videantur fuisse recensenda.

Ajo summarim. 1. Sunt quamplurima voluminis divini tam sublimia, ut ea verbis nequeant satis attingi. Hinc Spiritus divinus sæpe factum, non facti modum enuntiat. 2. Ut enim considerationis promeritum remaneret integrum, magis illa talia cogitari voluit, quam scripi dicit. 3. Ut major daretur locus Fidei. Sic Eucharistiæ arcanum oratione angustia clausum, ut fides tantò esset valentior, quantò extrinsecus ad eam impulsus esset debilior. Fides enim, quod Gregorius dixit, non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Quod illa, quæ videntur minutiora, spectat, complerant divinis paginis mandata talia. Quàm illud præscæ legis, non minutum duntaxat, sed pane sordidulum videatur: *Hæbis locum extra castra, ad quem egredieris ad requisita natura, gerens paxillum in balteo, cumque sederis, fridies per circuitum, & egesta humo operies, quo relevatus es. Sed & causam adjungit: Dominus enim tuus ambulat in medio castrorum.* Quàm accuratè scribit Marthæus iter Domini Jesu è Bethphage in urbem Hierosolymæ, ubi rami per viam sparsi, substrata venientis pedibus vestes, canis plebei, asina & asellus vestetaria jumenta, imò & ephippium, Apostolorum vestimenta diligenti calamo contignantur. Quàm conquestrè Joannes cæci oculos subactã māsulã è luto, & salivã peritos recenset? Idem jam redidivum Christum in litore stantem, & discipulorum naviculam ducentis cubitis ab eo distitam, trecentos quinquaginta tres pisces capros annotat cum curã. Rem miram! Fuit, qui Babylonicæ fornacis flammam velut ad ulnam metiretur, & earum altitudinem quadraginta novem cubitos pronuntiaret: Fuit igitur, qui cymbæ à ripã distantiam, fuit qui piscium capturam numeraret,

meraret, & non fuit, qui Christi flagellati & in crucem
 acti plagas & vulnera ad aliquem numerum revocaret?
 Ita Paulus Timotheo Asia primati rem vilissimam
 commendans: Penulam, inquit, quam reliqui Throade apud
 Carpum, tecum asser, & libros, traducis membranas. De regni
 acti Christi disciplinam maxime agit, & cura
 est penne: Ita præcurrentem ac blandientem canem
 historia Tobia memorat. Quod observans Ambrosius:
 Talis, inquit, canis viator, & comes Angeli est, quem Raphael
 in libro prophetico non otiose sibi & Tobia filio adjungendum
 esse putavit. Quando perrexit, ut Asmodæum fugaret, firmaret
 copulam conjugalem. Memor enim affectus gratia pellitur
 demonium, stabilitur conjugium. Muta itaque bestia specie
 sanctus Raphael Angelus, Tobia juvenis, quem tuendum rece-
 perat, ad relationem gratia erudiebat affectum. Quis enim non
 erubescat gratiam bene de se merentibus non referre, cum vi-
 deat etiam bestias refugere crimen ingrati? Et illa impartita
 alimonia servas memoriam, tu non servas salutis acceptas: Quid
 nos dignum referimus nostro creatori, cuius cibo vescimur? Ni-
 mirum, quod Jobus monet, interroga jumenta, & doce-
 bunt te, volatilia cali & indicabunt tibi.

§. II.

Deinde mentionem canis injicit sacra histo-
 riæ commendantæ; hæc enim verè sic gressa,
 prout narrata sunt, ne quis adeo admiranda visum aut
 figmentum crederet. Ita suas insuper figuras, signifi-
 catus, allegorias habent, quas Doctores sacri explicant,
 uti hunc ipsum Tobia canem venerabilis Beda sibi sum-
 pfit ad humanos mores transferendum, & nos supra de
 illo plura.

Omnis igitur scriptura, Paulo teste, utilis est ad docen-
 dum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudendum in justi-
 tia. Idcirco Chrysofomus auditores suos ad summam
 reverentiam divinis paginis habendam excitans: Ego
 autem, inquit, omnes vos obsecro, ne simpliciter ea, quæ in scri-
 pturis sacris contenta sunt, transitis. Nihil enim hic scriptum
 est, quod non multas sensuum habeat divitias. Quandoquidem
 divino spiritu afflatus propheta locuti sunt, ideo ut à spiritu scri-
 pturæ ingentem in se contineret thesaurum. Neque enim vel syllaba,
 vel apiculus est in sacris litteris, in cuius profundo non sit
 granulum thesaurus. Atque hoc idem repetens: Neque enim
 syllaba, ait, nec, apicem in divina scriptura præterire oportet.

Ergo & domesticæ canis mentionem injicit divinus
 codex, ut vel hinc etiam Dei providentiæ & liberalitas
 tantò altius infigatur peccatori. Deus in suis famulis re-
 munerandis est liberalissimus. Antea in Tobia domo
 morat & lætus habitabat. Nunc omnia gaudia referta:
 nec canis ipse expertus est lætitiæ. Quam facili mo-
 mento Deus omnia mutat! In lætibus & excidio familia
 subinde nec canibus parsum, ita communi familia læti-
 tia nec ipsum canem divina liberalitas vult excludi.
 Idcirco etiam Deus hæc in speciem modica conscribi
 voluit, ut ad omnia vel minutissima quæque vigilantissi-
 mam Dei providentiam extendi probissimè capere-
 mus. De eâ Christus pro concione disserens non Eliam
 à dapiferis corvis nutritum, non Israël populum, * in
 solitudine quadraginta pascuum in exemplum statuit,
 sed ad apiculas flosculos, animalcula vilissima nos mit-
 tit. Quæ omnia Deus perinde curat ut maxima. De hoc
 ad populum perorans Christus: Nomen, inquit, duo passe-
 res esse vaneunt, & unus ex illis non cadet in terram sine pa-
 tre vestro. Passerculus etiam ita providet Deus, ut eorum
 nullus sine certâ Dei destinatione involvatur reti. Cap-
 tis hoc, Christiane? Ergo si quis obliquo te oculo strin-
 gat, verbulo maligno feriat, petulant manu tangat,
 exerrante pede trudar, obvio de viâ non cedat, si ancilla
 focaria olus adurat, aut plus æquo carnes saliat, aut pil-
 tem malè condiat, si famulus offam effundat, aut infere-
 vinum infundat, si uxor ogganat, si filius non obediat,
 si amicus deserat, si labor non respondeat, si spes desti-

Tom. II.

tuat, si feliciter cæprum sinistrè cadat; cujusmodi
 mille solent obtingere quotidie, quæ omnia singulaque
 non minus divina Voluntari ac Providentiæ, quam
 summa rerum momenta sunt tribuenda; ab illa liqui-
 dem origine fluunt. In minimis etiam agnoscendus
 Deus, qui illa omnia ab omni æternitate prævidit, &
 voluit ut essent, vel delicti pœna, vel promerendi præ-
 mii materia.

Ergo in rebus etiam minutissimis ad Dei Providen-
 tiam & voluntatem horum omnium originem, & au-
 ctorem Deum identidem respiciendum, cum non tan-
 tum non passerculus ex aère, sed nec capillus è capite,
 sed nec foliolum ex arbore deflaat, quin Deus ita fieri
 & prævidit, & voluit. Vox Christi est: Amen dico
 vobis, donec transiat calum & terra, iota unum aut unus apex
 non præteribit à lege. Facilius est calum & terram præterire,
 quam de lege unum apicem cadere. Lex æterna voluntas &
 Providentiæ divina, nec apice uno falli possunt nec falle-
 re: omnia hoc circulo clausa. Nec ullam punctulum hinc
 exerrat. Armatura in omnes acerbos casus est optima,
 assidue istud animo volutare: Deus ita prævidit, ita vo-
 luit, vel ut malè meritum castiget, vel ut bene meritum
 remuneret.

§. III.

Quod Tobia posteros & seros nepotes attinet, ita
 pagina divina loquitur: Omnem hereditatem domus Tob. cap. 14.
 Regulus ipse percepit, viditque, quintam generationem. Prodi-
 tum pœne inauditum. Sed calculum ponamus. Tobias
 junior anno ætatis suæ vigesimo quarto conjugem du-
 xit; annis nonaginta novem universè vixit; mortem
 obiit anno post Orbem conditum ter millesimo qua-
 dringentesimo decimo, post templum Hierosolymis
 structum trecentis octoginta octo. Ante diem natalem
 Christi sexcentis quadraginta tribus annis. Addit,
 quod summo admittendum: Viditque, quintam generati-
 onem. Ita Tobias junior fuit pater, fuit avus, proavus,
 abavus, atavus. Ita idem habuit filios, habuit nepotes,
 pronepotes, abnepotes, & atnepotes, idque hoc ordi-
 ne. Tobias natu minor habuit septem filios, horum pri-
 mogenitus Eleazar genuit nepotem Nadabum, Nada-
 bus progenuit Salemothum pronepotem; Salemothus
 progenuit Jadium abnepotem, Jadius progenuit Na-
 thanaëlem atnepotem: hunc ipsum & priores alios om-
 nes vidit, dum vixit Tobias: ita generationem quintam
 vivendo attingit. Res profus oblutescenda, cui nec
 sacra, nec profana, nec Græca, nec Romana, nec barba-
 ra historia geminam probatis tabulis proferre possit.
 Potuisse id fieri, cum ætatis primæ homines octingen-
 tos, nonngentos annos excederent, nihil est dubii, factum
 esse non pronuntiat divinus scriptor. De Josepho Mo-
 ses Geneleos auctor: Et vidit Ephraim filios, inquit, usque
 ad tertiam generationem, nimirum proavus pronepotes.
 At verò abnepotes & atnepotes non vidit, abavus &
 atavus non fuit. Admirandum hoc pœne inauditum,
 Tobias hoc servatum. Nec enim otiose id affirmant pa-
 gina sacra de pauperum laudatissimo benefactore.
 Non fallax Salomonis oraculum est. Anima que benedi-
 cit, impinguabitur. Quidquid de virtutibus aliis eruditissi-
 ma disserant volumina, encomium singulare obtinet
 elemosyna: Hic nobilissimus Christiana charitatis
 actus, singulariter placet Deo præ ceteris virtutibus. In
 elemosyna largitorem Deus non liberalis tantum &
 effusus, sed liberalissimus, effusissimus est. Pectus divi-
 num thesauris omnibus immensè abundantissimum
 elemosynis vult expugnari. Elemosyna in celo ratio-
 nissima apud Deum potest omnia. Quisquis id credere
 potest, id etiam sentire ac experiri potest. Non fallunt,
 nec inaniter promittunt Christi voces. Verumtamen, date
 elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Fiducia magna,
 inquit Tobias, est coram summo Deo elemosyna omnibus
 facientibus eam. Quænam elemosyna ab omni peccato omnia

LII

omnia

omnia munda sunt vobis) & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Anima qua benedicit, impinguabitur. Et en illustrissimum specimen piæ liberalitatis in utroque Tobia.

§. IV.

Tobias minor natu sex hebdomades domo abfuit, quod tempus peregre consumpsit & in itinere. Hinc suo, quem conduxerat, mercenario Raphaëli Angelo, non nisi quinque nostrates florenos & novem victoriatos debuisset locatæ operæ.

Hoc autem, in antecessum non ignoremus. Quod Romanis denarius, hoc Græcis drachma, Italis Julius, Hispaniæ est Realis, octo trientes, vel crucigeros, aut duos victoriatos pretiæ æquans. Hinc denarius diurnus tam militum, quam operarum & mercenariorum mercès diurna. Non nescio denarium quandoque novem, imò etiam duodecim crucigeris æstimatum. Pretium tamen denarii consuetum octo crucigeri. Quocirca mercenarii opera sex hebdomadibus impenta florenos quinque, victoriatos novem exigebat. Hanc Angelo mercedem debuit Tobias. Hic jam liberalitatem parentis & filii mirissimam probe consideremus. Uterque Tobias mercenarium suum vocantes rogare cœperunt,

* Militare in diem stipendium.

Utriusque Tobie in mercenarium liberalitas.

Tob. c. 2. v. 5.

Tob. cap. 4. vers. 21. Talentum auri, seu majus habet 6750. philippeos. Talentum argenti, seu minus habet philippeos 600. Tob. cap. 8. vers. 24.

Idem c. 11. vers. 18.

Summa argenti mercenarium ab utroque Tobia oblata.

ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ estrulerunt, acceptam habere. Tres attulit partes filius, easque sanè opulentas. Pars prima decem talenta, quæ Gabelus sibi commodata reddidit expuncto nomine; sunt hæc sex millia philippeum. Hoc debitum parens filio exigendum committens: Indico etiam tibi fili mi, ait, dedisse me, decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo in Reges civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo. Hoc igitur nomen Gabelus expedit. Ita Tobias sex millia philippeorum, seu octo millia florenorum retulit, primam allatorum partem. Pars altera, dos Saræ, quam ei parens dedit, Raguel, vir inter Medos primarius, cui servi & ancillæ, familia copiosa, multumque pecoris fuit. Hic in suis facultatibus minimum decem millia florenorum numeravit. Atqui Raguel, quod sacræ paginæ affirmant, de omnibus, quæ possidebat, dimidiam partem dedit Tobia, & fecit hanc scripturam, ut dimidia pars, quæ supererat, post obitum eorum Tobia domino deveniret. Ergo dotis nomine dedit Tobia Raguel, quinque millia florenorum, atque hoc pars altera. Pars tertia allatorum erat supellex, vasa, multum pecoris, servi & ancillæ. Nam, quod facit historicus tradit: Post septem dies ingressa est Sara, uxor filii ejus, & omnis familia, & pecora sana, & cameli, & pecunia multa uxoris, sed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo.

Sumamus igitur ex allatis triplicibus his bonis partem dimidiam hac ratione, ex octo florenorum millibus, millia quatuor; è quinque millibus, duo millia & quingentos florenos subtrahamus. Ergo dimidia pars allatorum erunt sex millia florenorum, & quingenti. Hanc argenti summam obtulerunt mercenario pater atque filius, & rogare cœperunt, ut dignaretur accipere, honesta sanè merces pro sex hebdomadibus in itinere consumptis sex florenorum millia rependere, supellectilem & pecora non computamus. Et tamen nesciverunt esse Angelum, quem sic remuneratum voluerunt.

§. V.

Idete, obsecro, videte liberalitatem summam utriusque Tobie, quam largâ & explicatâ manu, quam prolixo & munifico animo, quam benignâ & liberali voluntate in suum sese mercenarium effuderint! Tulerunt eum in partem, dimidium omnium, quæ allata fuerant, honorum offerendo. Tenax alius, præparcus, & sordidus Nabal florenulos quinque deprompisset, adjecisset forsitan mercedulam, seu stipem honorariam non grandem; & hanc liberalitatem suam aut cælo appingendam, aut æternis annalibus dignam censuisset. Hi duo

A viri misericordiæ dimidiam summam, tam moneta, quam ceterorum beneficâ mente offerunt, idque non verbis solum honorificis, sed ingenue, atque serio, nam & precibus agunt, ut bene merentis verecundiam expugnent.

Hinc mira cæli effusio in hanc familiam; hinc abundantia & felicitas divina, quæ in his tribus potissimum eluxit. 1. Non filios tantum & nepotes, sed & nepotum filios pronepotes, sed & horum filios abnepotes, denique, quod pæne fidem superet, abnepotum filios atnepotes, cum gaudio vidit. 2. Non paternam tantum & maternam hereditatem adiit, sed & fœderi, & fœctis, quibus oculos clausit, ex affe heres fuit. Scriptoris sacri verba sunt: Invenit, eos incolumes in senectute bonâ, & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum, & omnem hereditatem domus Raguelis ipse percepit. Opulentia singularis, & divini favoris spectabile argumentum. 3. Super omnia verò Terribilissimum illud, quod additur. Omnis cognatio ejus, & omnis generatio ejus, in bonâ vitâ, & in sanctâ conversatione permansit, ut accepti essent tam Deo quam hominibus, & civitatibus habitantibus in terrâ. Elogium multò illustrius.

Nempe anima, qua benedicit, impinguabitur. Benedicere, Salomoni est, elemosynam dare. Hinc Origeni, anima benedictio est, qua in egenos benefica est. Hoc sensu dixit Paulus: Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Divinis paginis idem est, Benedictio & Elemosyna. Hinc & Salomon seipsum explicans iisdem monitis, phrasi diversâ: Alii dividunt propria, inquit, & divores fiunt: Alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt; Anima, quæ largitur dat, pinguet, & qui inebriat, ipse quodque inebriabitur, & qui satiat pauperes, ipse quoque satiabitur. Ubi elemosynæ, ibi caelestium donorum copiosæ pluvia.

Hanc ob causam Tobias filio præcipiens: Quomodo poteris, inquit, ita esto misericors. Si abundes, da plenâ, da utraq; manu, abundanter tribue: si difficultate domestica labores, & exiguum tibi fuerit, ne dicas: Largiri non est Tobie meum: res angusta domi vetat. Da quantum potes, & etiam exiguum libenter impertiri stude. Quis dispendii habet elemosyna. Quidquid erogas in egenos lucrum est, thesaurus est expensis nullis minuendus. Quoniam elemosyna ab omni peccato, & à morte liberat. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Millies iterumque millies expendendum illud: Quidquid meum, id mihi fecistis. Manducavit Deus panem in celo, ait Chryzologus, quem pauper accepit in terra. Da ergo panem, da potum, da pecuniam, da vestimentum, si Deum vis habere debitorem, non judicem.

Misericordem hominem nescit divinus ignis exurere. Si metuere non vis gehennam, animosè in egenos exerce crumenam. Summus elemosynarum largitor Deus est, cum amulatorem videt, sibi similem, suam effigiem videt. Petrus Chryzologus, quem dixi, elemosynas largiterandas suadet & convincit brevi hac ratione: Clamat Deus: misericordiam volo homo: da Deo, quod vult, si vult tibi dari à Deo, quod vis. Fratres, prandium nostrum sit pauperis cena, ut Christi mensa fiat nostrum prandium. Homo, dando pauperi, das tibi, quia, quod pauperi non dederis, hoc alii relinquere cogèris. Hoc solum tibi retinebis, quod pauperi dederis.

CAPUT XVII. Tobias Senior providentiæ ac justitiæ divina scientissimus. Bi Angelus vale supremum dixit, & humanis oculis se subdixit, Tobias cum omni familiâ suâ in terram sese abiecit, & affusus humo continuis tribus horis divinæ bonitatis gratias egit. Ita precando tribus horis consumpsit. Historicus sacer testatur: Tunc prostratus per horas tres in faciem, benedixerunt Deum. Divinis laudibus finitis, Aperiens Tobias senior os suum, benedixit Domino, & dixit, Magnus es, Domine, in æternum, & in omnia sæcula.

CAPUT XVII.

Tobias Senior providentiæ ac justitiæ divina scientissimus.

Bi Angelus vale supremum dixit, & humanis oculis se subdixit, Tobias cum omni familiâ suâ in terram sese abiecit, & affusus humo continuis tribus horis divinæ bonitatis gratias egit. Ita precando tribus horis consumpsit. Historicus sacer testatur: Tunc prostratus per horas tres in faciem, benedixerunt Deum. Divinis laudibus finitis, Aperiens Tobias senior os suum, benedixit Domino, & dixit, Magnus es, Domine, in æternum, & in omnia sæcula.

facula regnum tuum: quoniam tu flagellas & salvas; deducis ad inferos, & reducis: & non est, qui effugiat manum tuam.

Oratio hæc quidem succincta, sed sensus optimi referentissima. Nempe Tobias etiam annis aliquot cæcus, animi tamen oculus in divina Providentia ac Justitia solem assidue defixerat. Hinc ista succi plena dictio, & vivax æternitatis memoria, In omnia sacula regnum tuum. Singulariter illa veniunt expendenda: Quoniam tu flagellas, & salvas; tu deducis ad inferos, & reducis. Utrumque hoc dictionis membrum explicari dignissimum: Quæ ratione Deus non flagellet tantum & salvet, sed etiam deducat ad inferos, & reducat.

§. I.

Aperiens Tobias senior os suum benedixit Dominum, & dixit, Magnus es Domine in æternum, quoniam tu flagellas & salvas. Quid hic, ais, nisi optime Senex, quid loqueris? Deum agnoscere debemus ac venerari Salvatorem, & tu tororem ac flagellatorem illum asseris; quæ deliramenta sunt ista, quæ hæc dicis? sed perseverat senex, quoniam tu flagellas. Id quidem verissimum, ait, excrementis hirundinum in oculis defluentibus oculorum usum fuisse mihi ereptum, sed tu, o Deus hirundines misisti, tu avicularum istarum sordes in oculos derivasti, tu voluisti, ut lumina oculorum amitterem, sicut etiam tu voluisti, ut oculi mei in primum resisterentur aspectum, tuo natu & arbitrio mihi cæco relaxaret dies: te volente hæctenus inops fueram, eodem te volente jam opes recepi: tu flagellas & salvas. Nihil fit fortuito, & teste Jobo, Nihil in terra sine causa fit. Fortuna inane spectrum, larva picta, puerorum est teritulum: nulla sunt illius in nos vires. Sermones sunt vanissimi: Hinc fortuna favet, huic adverteatur, huic deprimat, huic attollit. Hæc idololatrarum sunt somnia. Deus est, qui facit hæc omnia, aut precipiendo ut fiat, aut certe permitiendo. Deus flagellat, Deus salvat. Augustini avo fridus serpebat error Manichæorum, qui duplex aiebant esse principium, bonorum unum, malorum alterum. Delirium & insania. Unum atque unicum est principium, Deus. Auctor omnium; bonum & malum ab ipso sunt. Sed quæ tandem ratione auctorem mali constituemus Deum?

Utinam capiamus, quod nunquam inculcari sat potest, geminum esse malum; illud *Culpa*, istud *Pæna* malum appellari. Malum *Culpa* peccatum est, & quidquid legibus divinis vetitum. Malum *Pæna*, fames, frigus, dolores, morbi, tempestates, grandines, eluviones, bella, & seditiones, incendia, pestilentia, annonæ caritas, injuria, vexationes, tyrannides, & quidquid horum numeraveris. Mala sunt ista, & grandia, sed mala *Pæna*, quæ Deus & vult & infligit. Peccata vero seu mala *Culpa*, quæ plerunque *Pæna* malis miscentur, ea permittit Deus, sed volens permittit, cum impedire possit. Illa vero alia omnia *Pæna*, quæ maxime sentimus & dolemus sunt *Pæna* mala, quæ Deus in nos immittit; Deus, horum omnium Auctor, hæc inferi; Deus flagellat. Quod Tertullianus dilucide asseverans: *Ad omnia*, inquit, *tibi occurrit Deus, idem percurrens, sed & sanans; mortificans, sed & vivificans; humilians, sed & sublimans; condens mala, sed & pacem faciens*. Res liquida, divinæ paginæ testimoniis confirmatissima.

Hebræus vates Hieremias urbis Hierosolymorum depraedationem, famem, vastationem, excidium, commemorans: *Fecit Dominus*, inquit, *qua cogitavit, complevit sermonem suum quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non peperit, & latificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum*. Et dicta firmans: *Præcipitavit Dominus*, inquit, *nec peperit, omnia speciosa Jacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram, polluit regnum & principes ejus*. An non hæc satis clara? sed pergens & ingrens clariora: *Quis*, inquit, *est iste, qui dixit, ut*

Tom. II.

A feret, Domino non jubente? Ex ore Altissimi non egredientur Ex ore Altissimi bona, nec mala? Egrediuntur verissime & egressura sunt tam mala, quam bona ex Altissimi ore. Quod & Isaias apertissime confirmans: *Ego Dominus*, inquit, *& non est alter, formans lucem, & creans tenebras; faciens pacem, & creans malum. Ego Dominus faciens hæc omnia. Neque aliter Amos: Nisi est, inquit, malum in civitate, quod Amos cap. 3. Dominus non fecerit. Sed omnium multo clarissime Sira- cides pronuntiat: Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas * à Deo sunt. Quid egemus ultra testibus? Hoc sanè in adversis omnibus summo est solatio: habere persuasissimum, Nil evenire, cujus Auctor non sit Deus, omniæque quantumvis gravia mala ab eo nobis temperari ad nostram salutem, modo nostram fatentur culpam, ipsius opem imploremus, agnoscamus clementiam.*

In rebus igitur humanis nihil homini contingit præter Dei voluntatem, præceptum, ordinationem, seu jubentem, sive permittentem. *Quid murmuravit homo vivens*, ait Hieremias, *vir pro peccatis suis*. Nos infantes stulti, modo malam fortunam, modo hanc aut illam provinciam, modo hunc aut illum tyrannum, hunc aut illum hominem perverum, hujus aut illius imperitiam, socordiam, malevolentiam acculam, cupi pœnæ mala sentimus. O fatui! Deus flagellat. Ille Dominus est faciens hæc omnia. Homines, hominum peccata, humana imperitia, socordia, malevolentia, nequitia, instrumentum & flagellum seu lorum sunt, quo Deus, quo divina manus nos cædit: *Quid, homo ineredite, ne dicam, stultice, contra lorum, quo verberaris, litigas? quid baculo indignaris, quid in flagellum exandecis? Illum, qui te flagellat, & flagellantis manum attinge, huc respice. Deus te flagellat, ad Deum oculos flecte, horum auctorem malorum Deum agnosce. Si istud, mi Christiane, aliam mente capias, nec boni, nec mali, quidquam evenire tibi posse, cujus auctor non sit Deus, longe alium in rebus turbidis te geres, adversa omnia non difficulter vinctes, à Deo flagellante, ad Deum salvantem confugas, in bonum tibi verentur omnia. Sed addit Tobias.*

§. II.

Tu deducis ad inferos, & reducis. Infernus, si notionem nominis spectemus, est diversus. Nam 1. Locum, quo Deus perduelles suos ignibus æternis cruciat, infernum Lucas appellans: *Tortuosus est, inquit, & dives, & se pulvis est in inferno*. Hunc ipsum locum lugubris vox Ecclesie designat: *In inferno nulla est redemptio*. 2. Inferni nomina sortuntur abominanda scelera, hæc Isaias enumerans: *Humiliata es, inquit, usque ad inferos*. Synagoga quondam Dei templum, jam lupanar & prostibulum. 3. Infernus appellatur acervata calamitas, ærummarum cumulus, mare miseriarum. Diversis malis conficta-tus David: *Circumdederunt me, inquit, dolores in dorsi, dolores inferni circumdederunt me*. * Iis premebatur angustis, ut jam ad inferos se dejectum crederet. Sed tu, o Deus, qui flagellas & salvas, tu quoque deducis ad inferos, & reducis. Permittit non raro Deus ad extremas calamitates, & miseras devolvi suos; hic demum optulatricem manum porrigit, educit, consolatur, reficit. Ut sciat divina id potentia fuisse non humana; Deum esse Dominum creatorem hæc omnia. Si quis vitæ suæ periodos inspiciat, facile deprehendet se quoque ad inferos fuisse non semel dejectum. Subinde is mætor, horror, ægritudo, angor, pavor hominem invadit, ut ab omnibus tam superis, quam inferis, tam Deo, quam hominibus, sibi videatur desertus; omnia desperationi proxima censentur: hic talis ad inferos præcipitatus est. Malis maximis rex David septus: *Quantas, inquit, ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conversus vivificasti me, & de abyssi terre iterum reduxisti me*. Est tamen aliquis, in quo maximis in hoc inferno

Infernus diversa significat: 1. Locum, quo Deus perduelles suos ignibus æternis cruciat, infernum Lucas appellans: Tortuosus est, inquit, & dives, & se pulvis est in inferno. Hunc ipsum locum lugubris vox Ecclesie designat: In inferno nulla est redemptio. 2. Inferni nomina sortuntur abominanda scelera, hæc Isaias enumerans: Humiliata es, inquit, usque ad inferos. Synagoga quondam Dei templum, jam lupanar & prostibulum. 3. Infernus appellatur acervata calamitas, ærummarum cumulus, mare miseriarum. Diversis malis conficta-tus David: Circumdederunt me, inquit, dolores in dorsi, dolores inferni circumdederunt me. * Iis premebatur angustis, ut jam ad inferos se dejectum crederet. Sed tu, o Deus, qui flagellas & salvas, tu quoque deducis ad inferos, & reducis. Permittit non raro Deus ad extremas calamitates, & miseras devolvi suos; hic demum optulatricem manum porrigit, educit, consolatur, reficit. Ut sciat divina id potentia fuisse non humana; Deum esse Dominum creatorem hæc omnia. Si quis vitæ suæ periodos inspiciat, facile deprehendet se quoque ad inferos fuisse non semel dejectum. Subinde is mætor, horror, ægritudo, angor, pavor hominem invadit, ut ab omnibus tam superis, quam inferis, tam Deo, quam hominibus, sibi videatur desertus; omnia desperationi proxima censentur: hic talis ad inferos præcipitatus est. Malis maximis rex David septus: Quantas, inquit, ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & conversus vivificasti me, & de abyssi terre iterum reduxisti me. Est tamen aliquis, in quo maximis in hoc inferno

In hoc inferno est spei locus.

1. Reg. 2. 7. 6. & 7.

Ab hoc inferno liberatus populus Israël:

Exod. c. 14. v. 11. & 12.

Ibid. v. 29. & 30.

Urbs Bethulia.

Judith c. 7. vers. 11.

Hebraeus rex David.

Psal. 117. v. 10. & pluribus seq.

Pf. 17. v. 7.

Christi Discipuli.

Joan. cap. 16. vers. 16. & 19.

Math. c. 8. vers. 23.

Ibid. v. 26.

Inter duo nobis mediis transeundum est:

spei locus, est ex illo peropportuna redemptio. Deus deducit illuc & reducit. Hinc revocare gradum, & superas evadere ad auras concessum. Nemo ad hos inferos precipitatus desperet: ductorem eò Deum habuisse fatis est; qui duxerit, reducet. Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos, & reducit: Dominus pauperem facit, & dicitur humiliat & sublevar. Hunc Iustum Deum cum suis Iustis sapissime, bono suorum. In Ægypto populum suum flagellari, & modis durissimis permisit opprimere, eduxit demum ex hoc inferno. Sed in ipso egressu iterum infernus aliquis Israëllem ussit. Fugienti opponebatur à fronte plagus, utrinque montes claudebant, à tergo insequeretur hostis Pharaon. Jam capti videbantur Hebræi, nemo non peccatissimos censuisset. Vociferabantur illi: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos, ut moreremur in solitudine &c. Multò melius erat servire eis, quam mori in solitudine. Subitò Deus aperuit mare, Filii autem Israël, quod Exodus testatur, perrexerunt per medium siccatum. & aqua eis erant, quasi pro miro à dextris & à sinistris, liberavit, Dominus in die illa Israël de manu Ægyptiorum. Deducti sunt ad inferos, & reducti.

Bethuliam urbem obsidione arctissima cinxerat Holofernes, & ad extremam aquæ penuriam redegerat. Nam, quod facit historicus tradit, defecerunt cisterna, & collectiones aquarum, omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem, unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populus aqua quotidie. Et Deus per Juditham viduam in arctissimis rebus opportunissime obsidionem solvit. Deduxit ad inferos, & reduxit.

Quoties Hebræus Rex David jam in ipsis mortis faucibus hærebat, delectus à suis, cinctus ab hostibus, nec ullam effugi simulam, qua claberetur, habere visus, actum de illo dixissent omnes. Ille tamen animo commaculato, & ad Deum erecto: Omnes gentes, exclaimat, circumdant me: Circumdantes circumdederunt me: Circumspicerunt, & sicut spes, & exarserunt sicut ignis in spinis: Impulsus, eversus sum, ut caderem. Ad inferos deducit clamor, sed denuo reductus, Dominus suscepit me, ait, fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. In tribulatione meâ invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi. Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam. Deductus ad inferos, & reductus est.

Ipsos etiam suos discipulos Christus ad inferos duxit non semel, sed & reduxit. Mare navigabat discipuli absente Christo. Nox & tenebræ horrorem navigantibus incutiebat, ventus vehemens augebat metum, intumescere mare, ita ut compluribus navis à liqore distabat, & quod omnium maxime terrebatur, Christus aberat. Salute igitur jam prope desperatâ Christus aquis inambulans: Ego sum, inquit, nolite timere. Deducti sunt ad inferos, & reducti. Eadem discipulorum navicula iis procellis quatiebatur, ut fluctibus operata jam jam mergenda videretur, præsentem quidem Christo, sed dormiente, Hinc illi perentium clamores, Perimus: jam vna est navicula undis expugnata, jam de salute actum, jam medio se mari natate putaverunt, brevi fluctuum impetu hauriendos. Continuo Christus imperavit: & mari, & facta est tranquillitas magna. Deduxit eos Christus ad inferos, & reduxit.

§. III.

Vocunque pæne vertamus oculos in hoc Orbe, conjuncta hæc duo, Flagellum & Sceptrum, appenso Tintinnabulo, cernemus. Flagellat Deus & salvat, Deducit ad inferos & reducit: hoc flagrum adumbrat & sceptrum. Inter hæc duo nobis est mediis transeundum. Inter Timorem & Spem, Tormentum & Solatium, Supplicium & Præmium, Luctum & Gaudium, Justitiam & Misericordiam. Hic medijs ibimus tuissimi.

A. 1. Transeundum, inquam, inter timorem & spem. 1. Inter Jobis sua omnia habens suspecta, & timoris plena: morose Verebar, inquit, omnia opera mea. Spe tamen erectus: Reposta est, inquit, hæc spes mea in sinu meo. 2. Transeundum est inter tormentum & solatium: Castigari & flagellari non pœnæ tantum, sed & solatii est: quia etiam filii haud aliter tractantur. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Illud Augustini assidue volendum animo: Si exceptus es passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. 3. Transeundum inter supplicium & præmium. Si labor fatiget, si dolor cruciet, ne frangaris animo, nam plurimum illa emolumenti ferunt, si ferantur toleranter. Placeat, obsecro, flagellum, quia proximum ei est sceptrum. 4. Transeundum inter Luctum & Gaudium. Hæc mixtura luctus & gaudii omnem vitam obtinet: in luctu sceptrum respice. Scriptus es heres regni, quid est, quod perhorrescas? age viriliter. In gaudio flagellum intueri, & animum subfultantem continere, nondum evasisti ferulam. 5. Transeundum inter Justitiam & misericordiam. O quanto beatus, nunc jam dum vivimus divinam sentire Justitiam, ut in meliore vita obtinere liceat Misericordiam! Isaia pollicitationibus suavissimis: Ad punctum, inquit, in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te: In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordiâ sempiternâ miserum sum tui: dixit redemptor Dominus. Flagellum brevi desinet ferire; flagello subituetur sceptrum nunquam eripiendum. Sed ne flagellum & sceptrum, quod monstravimus, exidant memoriâ, Tintinnabulum appendimus, quod identidem flagelli & sceptri aspiciendi commonefaciat. Romani veteres in triumphali curru servum collocare consueverunt, qui coronam lauream supra triumphantis verticem teneret. Ipsi verò curru flagellum & nolam ajunt appensam, quæ duo tacite monebant; Meminerit triumphator humanæ imbecillitatis & inconstantie, ne sibi nimis placentem in se infollescere, aut superbiere; posse illum eò miseriarum fortunæ ludibriis devolvi, ut inter viros tintinnaculos censeatur & ducatur ad supplicium. Augustæ Vendilicorum in turre civica ingens campana est, quam Incendiarum, Martiam, Sanguinariam vocant. Hanc viri sex validi pulsan, quotiescunque teus è carcere civico ad capitis supplicium educitur. At verò hæc eadem campana solennissimo civitatis die, Augusti mensis Principio cum urbis proceres, Duumviri, Septemviri, senatores ceteri recens electi è curiâ descendunt, pulsatur, eo etiam, ut ajunt, significatu: Meminerint optimates, si contra jus fasque egerint, justitiam non parlarum, hanc ipsam campanam sicut aliis reis, furibus, homicidis, latronibus, ita & ipsi senatoribus pulsandam. Laudabilis ritus, civilis admonitio.

D. Nos Christiani Flagellum & Sceptrum meditabundis oculis identidem contueamur: si memoria destituerit, tintinnabulum moneat. Assidue cogitemus illa: Si filii, & heredes. Si filii, certe & flagellandi. Si compatimur, ut & glorificemur. Si in labore hominum sumus, si cum hominibus & Christo flagellamur, cum Christo etiam coronabimur. Si commortui sumus, & convivemus, si sustinemus, & conregnabimus. Flagellum & Sceptrum nunquam non in oculis sunt. Quoniam tu, ô Deus, flagellatus & salvatus: Tu deducis ad inferos, & reducis. Transeundum igitur est inter Flagellum & Sceptrum. Descendendum est ad inferos, sed inde denuo emergendum. Hæc iter ad superos, ubi nulli amplius metuendum est inferi.

CAPVT

CAPUT XVIII.

Tobias Senior relapsæ in pejus Ninives interitum vaticinatus.

Tobias Senior cum annum centesimum secundum attingeret vivendo, demum illam Jobi cantilenam canere coactus: solum mihi superest sepulchrum. Mors ultima linea rerum. Ultimus, sed & optimus morborum medicus Mors. Cum ergo jam fatalis horula Tobiam vocaret ad plures, ille filium, & filii filios, septem nepotes ad lectulum accersens ita eos cohortari orsus: Prophe erit interitus Ninive, inquit; non enim excidit verbum Domini. Urbs Ninive flagitiis miserè deformata & exorsa caelo, ad voces Jonæ cepit respicere, ac grandi conatu Pœnitentiæ luctum exorsa die uno videbatur cælum expugnatura. Annuit benignissimus Deus, & scelerum patratorem gratiam fecit. Sed non duravit hæc Ninives sanctimonia, brevè iterum victorum dulcedini Ninive succubuit; in antiquum & in pejus relapsa sunt omnia. O Ninive, quam bene cœpisti, & quam non bene finivisti! Scelerum tuorum multitudo ministravit arma Nemesis divinæ. Non potuit tandem non vindicare Deus in continuatam impietatem tuam. Peribis ò Ninive, peribis, quia voluisti perire. Perditio tua ex te, auxilium tuum in Deo fuerat tantummodo. Hoc Ninives exitium Tobias prævidens vaticinatur: Prophe erit interitus Ninive. Idem iis occinendum, qui assidue in priores noxas relapsi, in eandem insolentiam, in eandem omnino libidines, in eandem tumulentiam, in eandem scelerum turpitudines revolvuntur. De his hoc capite ultimo sermo erit. Hic tria nobis explicanda. 1. Eos qui toties in eadem peccata relabuntur, periculosissimi semper & gravissimi relabi. 2. Hos ipsos difficillimè avelli, & ad sanctiores mores retrahi. 3. Deum in illos ipsos severius animadvertere ac gravius punire.

§. I.

Relapsus I. Elapsus lapsu gravior. Hoc Bernardus eximie demonstrans: Si, ait, dixerit mihi IESVS; Dimituntur tibi peccata tua. Nisi ego peccare desero, quid proderit? Exui tunicam meam, si reinduero eam, quantum profeci? Si rursus pedes meos, quos laveram, inquinavero, nunquid aliquid lavisse valebit? Sordens omni genere vitiorum jaci diu in luto fecisti: sed erit sine dubio recedenti, quam jacenti deterius. Ita profusus est. Nam quisquis pœnitentiâ peractâ non cessat iterum, iterumque pœnitentiâ facere, ita labitur in pristina, ut semper gravius relabatur, profundius mergatur, damnosius involvatur, arctius constringatur, dum denique velut ingratus & refractarius à Deo penitus deseratur. Quâ de re ita sentiunt Theologi, His talibus in pristina semper scelera recedentibus efficacissimum auxilium gratiæ Deus subministrat. Si repudient illi, & resistant, non redit amplius tam copiosa gratia, sed suis infelices cupiditatibus permittuntur. Pulsat quidem Deus iteratis monitis, sed una est ultima vocatio, quâ tejectâ, deseruntur cunctatores illi hominum miserissimi. Ita itur & interitur. Quapropter, vociferantur contentissimè diverti: Hodie, si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra. Hodie audite, hodie, nescitis enim an eam cras sitis audituri.

Hos ipsos homines assidue ad antiqua vitia redeuntes velut digito monstrans Petrus: Hi sunt, inquit, fontes sine aquâ, nebule turbidibus exagitate, quibus caligo tenebrarum reservatur. Fontes sunt, inquit, sed aquâ carent. Quemadmodum calens furnus, aut clibanus sine panibus, grandis piscina sine piscibus, ampla cella sine zytho aut vino, crumena pulchra sine argento vel auro, spatiosus ager sine frumento, magnum penu sine omni escamento nil juvat; ita illi homines in eadem crimina

Tom. II.

A toties relabentes bñi notitiam habent, sed actione carent; dicunt & non faciunt; multa statuunt, nihil exquantur; volunt & non volunt: exomologesin obeunt, sed peccata nulla corrigunt; ob noxas suas ingemiscunt, sed mox easdem repetunt; desiderium eorum videri posset bonum, nisi esset tan frigidum; hortulum suum venenatis herbis purgant, sed radices non extirpant; hinc brevi eadem iterum veneni messis succrescit; meliora sibi sæpius proponunt, sed nihil sequitur emendationis. Si enim, ait Petrus, resurgentes coinquinationes Mundi in cognitione Domini nostri & Salvatoris IESV Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis, non agnoscere viam justitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum, & sus lotus in polure abroturi. Petrus ipsemet expertus, multo graviorem esse lapsu relapsum. Nam altera Petri negatio gravior erat primâ, tertia gravior secundâ. Martino teste, iterum negavit cum juramento. Denique anathematizare ausus, & detestari, quia nescio, inquit, hominem istum, quem dicitis. Relapsus lapsu gravior. Beatus Eligius Noviomensis Antilles rem oculis subjiciens; Crux, inquit, semel fractum difficili curâ restituitur, crux idem alterâ, tertiâque vicè contusum difficillimè curatur. Quod Cyrillus etiam confirmans: Anima, inquit, febricitatio secundum da est admodum periculosa. Peccatum auferre, & peccati affectum non tollere, vanus & sterilis labor. Cicuta hori centies convulsa, radice stante, centies recrescit, & fertilior. Letalis noxa, cicuta est pestilentissima, hanc millies convelle, recrescet millies, nisi eam stirpius, & radicitus evellas. Peccati radix, cupiditas & libido peccandi est; nihil agis, nisi radices, hanc sustuleris.

Chrysostronus in eandem hanc curam intentus: Noli peccare, inquit, post veniam, noli vulnerari post curam, noli sordidari post gratiam. Cogita, ô homo! gravem esse culpam, post concessam veniam. Cicatricem jam obductam refricare, malum vix sanabile. Si Hebræus rex David adulterium aut homicidium secundo tertiòve ausu repetere voluisset, longè aliud à Nathan vate iudicium accepisset. Quod diximus, Christi Domini dicta & facta reddunt confirmatissimum. Homini morbo qui annis triginta octo in Salomonis pensili ambulacro decubuerat, jam perfanato dixit Christus: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Adulteræ mulieri crimine jam condonato: Vade, inquit, & jam idem cap. 8. amplius noli peccare. Relapsus lapsu gravior.

§. II.

II. Relapsi corriguntur ægrius. Ambrosius disertissimè: Facilius, inquit, inveni, qui innocentiam servaverint, quam qui congruè egerint pœnitentiâ. Ambrosio non est vera pœnitentiâ, quæ non est valde serja, & quæ non totum mutat hominem, & ab usque radicibus vitia extirpat. Nam addit: Annuntiandum seculo est, somno ipsi minis indulgendum, quam natura postulet, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus rationibus, vivendum ita, ut vitali hinc moriamur usui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur. Sed eheu, quam rarum est, ita totum mutari & ab imis radicibus extirpare vitia. Sed à se dicta explicans Ambrosius: Quendam, ait, adolescentem ferunt post amores meretricios peregre profectum, & amore abolito regressum, veteri occurrere dilectâ, quæ ubi non interpellata putaverit se non recognitam, rursus occurrens dixerit: Ego sum; Responderit ille, Sed ego non sum ego. Etenim qui mortuus, & sepulti Christo sunt, non debent iterum velut viventes de hoc mundo decernere. Ne tetigeritis, inquit, omnia, quæ sunt ad corruptelam. Nimirum hoc est mutari totum, hoc agere pœnitentiâ, hoc ad frugem corrigi. Hoc autem rarum, pœne dixerim, rarissimum est. Hanc ob causam spiritalis medicus in istud omni cogitatione, curâque incurbar.

LII 3

bat.

bat, non tantum ut sanet ægrum, & à sceleribus liberum dimittat, sed ut sanato ita prospiciat, ne in morbos eodem recidat. Vixinas igitur peccandi occasiones amoliri studeat, antidota, & alexipharmaca præscribat, sincerè moneat, hunc locum, hos homines cave, hoc sceleris illicium vita; fuge libidinem, fuge, fuge vel omnem libidinis umbram; ita superbiam elide, sic avaritiam coercet; ita invidiam elimina, sic edoma gl'am, sic iram comprime, ita socordiam expugna. *Resiste diabolo, & fugiet à te.* Hac, inquam, ratione medicus spiritalis hominem infirmum servet à relapsu: alioqui frustra est medicina, quam è vestigio comitatur invalerudo pristina.

Tobias c. 4.
vers. 7.

Luc. cap. 11.
vers. 24.
& seqq.

Matth. c. 12.
vers. 44.

Otiū est
omnigenæ
vitiositatis
seminariū.

Indich c. 4.
vers. 12.

Tob. cap. 2.
vers. 14.
Ps. 29. v. 7.

Erranti vix
deest titu-
lus.

Luc. cap. 11.
vers. 26.

Bernard.
serm. 3. in
Cant. circa
med.

Aug. 10. 10.
serm. 3. de
Natali Do-
mini, mihi
pag. 213.

Hoc acertissime Christus oculis subjiciens: *Cum, inquit, immunda spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa, quaerens requiem. Et non inveniens, dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam & ornata. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Sathanas sede sua pulsus non oriatur, sed aliud commodum sibi hospitium indager. Si nullum reperiat: *In meam, inquit, tabernam veterem me recipiam, autè illuc diversatus sum. Et veniens, quod* Matthæus testatur, *invenit eam vacantem.* Jam vicit caco-dæmon, jam effregit hospitium, si hominem inveniat otiosum. Otium omnigenæ vitiositatis seminarium. Res certa, si vacat domus, diabolo pater. Inter Anachoretas præcos in proverbii consuetudinem venit: Otiosus homo à mille diabolis impugnatur; ab uno tantum lacescitur is, qui laborat. Domus vacua, diabolo sacra. Non solum verò vacantem, sed scopis mundatam, obiter, perfunctoriè, negligenter versam invenit. Cera, pix, sevim pavimento hærens scopis non tollitur, majore vi opus. Ut homo à vitis respiciens constanti sanctimonia veneretur virtutem, ardens proposito, decretis opus est validissimis. Hic leniter velle, noventis habet speciem. *Scitote, ait Eliachim Sacerdos, quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si stantes permanseritis in jejuniis & orationibus, in conspectu Domini.* Tobias immobilis in Dei timore permansit. Dixi, ait David, *non movebor in æternum.* Voluntate hic opus robustissima. Sed neque vacantem tantum, & scopis mundatam, sed & ornata domum invenit hospes ab Orco. Consuetudines malæ, occasiones pristina, voluptates aliquantulum omisissæ pulchro ordine, nonnunquam etiam vitutis specie revertuntur. Non ignoramus honesto nomine culpas prætexere. Quædam sub obtentu civilitatis aut affabilitatis, alia sub prætextu necessitatis liberè peccamus; nonnulla per causam boni majoris secuturi delinquimus; vix unquam titulus deest erranti. En ornata domum, quæ avernalem hospitem ultro invitet. Tunc igitur vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi: Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Hæc relabenti series est. Relapsi difficillimè corriguntur. Interfunt quidem tales rei divinæ, precatioes recitant, conciones audiunt, stipem erogant, quandoque etiam jejuniis vacant, ita domum mundant, sed scopis; stat interitum inconcussa peccati radix; ad antiqua identidem reditur, sapiunt boleti, quibus assueverunt, placent peccata, quibus non ex toto renuntiarunt; veterem retinemus pelliculam. Hinc emendatio vera tam rara. Frustra cantharides admoventur, si capitis, vel stomachi, vel hepatis malum non ex integro curetur. Nihil proficiunt unctiones, si lien aut pulmo sit vitiosus. In veteratum malum non admittit manum medicam, nisi admodum peritam & potentem, quæ mali radicem norit tollere. *Qui dedit voluntatem penitenti, ait Bernardus, opus est ut addat virtutem continendi, ne iterum penitenda, faciãque novissima mea pejora prioribus.* Verissimè dixit Augustinus. *Inanis est penitentia, quam sequens coinquinat culpa; nil profunt lamenta, si replicentur peccata. Ista est, filioli, vera penitentia, inquit Augustinus, quando sic convertitur quis, ut*

A non revertatur, quando sic penitet, ut non repetat. Sed istud perquam rarum est. Relapsi difficillimè corriguntur.

§. III.

III. **R**elapsi à Deo severius puniuntur. Nobilissimum Relapsi à Deo in eadem semper relabentium paradigma rex Pharao, qui clade tam multiplici affectus, nunquam non rediit ad ingenium. Quoties auditum illud: *Peccavi in Dominum Deum vestrum. & vos; peccavi etiam nunc. Nec tamen desist peccare.* Post aquas in sanguinem mutatas sanius est locutus Pharao, sed non diu. Post copiosissimas ranarum pluvias doluit, neque hoc diu. Post ciniphum examina respuit, mox tamen ad suam contumaciam reversus. Post muscarum nimbo penitentiam monstravit, sed minimè diuturnam. Post animalium mortalitatem visus est ad clemenciam mortis, mox idem, qui antè, fuit. Post ulcerum dolores abitum populo permisit, quem tamen statim revocavit. Post fulgura, grandinem, tonitrua veniam erroris perit; cessante grandine, errores auxit. Post immisos locustarum exercitus se peccasse fallus est; locustis jam apotis, eadem, quæ prius, egit, peccavit veterem retinuit. Post triduanas horribiles tenebras mitem sese præbuit, sed in furores pristinos brevi relapsus. Denique post omnia primogenita in Ægypto jugulata videri poterat priorem pertinaciam ac lævitiam omnem emendasse, jam mutatus ex toto: *Surgite, ait, & egredimini, ite & imolote Domino, sicut dicitis.* Jam tandem rex alius, rex bonus es. Jurasset Pharaonem immitte ac barbarum ingenium omne exiisse, in mores placidos ex integro reformatum. Sed neque nunc tigris ista constantem humanitatem didicit. Vix enim egressus populus, confestim Pharao jam sævior, quàm antea, cum ingenti exercitu secutus hoc reperisset, quod quaesivit, tam crebri relapsus certum supplicium. Cum copiis suis omnibus alio maii sepultus est. Hoc habet.

C Ita & Hebræi ipsi capitones duri ad reditum in Ægyptum mactellum pronuntiant. *Revertar ad piscem, ajunt, quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis venimus cucumeres, & pepones, porrig, & cepe, & allia. Anima nostra arida est; nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.* Deus igitur illis carnes submitit copiosas, sed sanè fallas: Nam, *adhuc carnes erant in dentibus eorum; & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plagâ magnâ nimis.* Duplici Deo tam immoderata carniū appetentia, tam prutens in Ægyptum redeundi animus jure punitus est acerbitus.

D Saul coronatus Proteus, blandus latro, quoties fallus, in Ægypto est infidias, quas genero suo Davidi struxerat? quoties delicti veniam rogavit? quoties & lacrymas profudit nequam crocodilus? quoties persanctè dejerans meliora omnia pollicitus? videri poterat ex toto mutatus, regum mitissimus, sed brevi tempore hic fallax sanctimonia vultus tenuit: mox lusum priorem ludit, ad ingenium rediit, acerbior in Davidem insurrexit, hoc tam diu factitavit, & nequitas ejuratas toties repetiit, dum illum Deus denique deseruit. Jamque infelicissimus regum, suus ipse carnifex suo se gladio peremit. Hoc habet & Saul. Relapsi puniuntur acerbitus. Hunc lusum Deus aliquanto tempore, velut dissimulans, tolerat; tandem è destinato ferit, & præcindit improbo lusoci spatium relabendi. *Nolite errare, Deus non irridetur.* Amotis jocis secum vult agi; impatiens est ejuscemodi lusis. Quem admodum serius pater post filium toties monitum, toties castigatum: *Abi, ait, abi furcifer in malam crucem, & corvos pascè.* Frustra est omnis paterna castigatio tibi admota. Ergo, quam mereris, carnificinam tibi. Ita hominem Deus deserentem se deserit, & torquendum cacodæmoni permittit. Ita Semei post impetratam veniam relapsus capite punitus est. Sic delicto primo venia, fiat & secundo forsân gratia, in tertium certa est decreta

decreta pœna. Primum maledicentia flagitium maledico Semei condonatum: at verò cum rediret, & præscriptos exeundi fines negligeret, capite luit. Jure illi in os objectum. *Tu nosti omne malum, cuius tibi conscius est cor tuum. Reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.* Hoc omnibus in eadem identidem noxas relabentibus occinendum: Malitia tua in caput tuum recidit.

Hoc ipsum & Ninives civitatis interitus abundè doceat. Vociferabatur Jonas: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur. Et crediderunt viri Ninivite in Deum, & predicaverunt jejunium, & vestiti sunt sacco à majore, usque ad minorem.* Quis negarit hanc esse seriam pœnitentiam? Ira profectò evaserunt pœnam. Sed ô incredibile ingenii humani nequitiam! Pœnitentia illa tam seriam minime fuit diuturna. Brevi pristinus flagitiorum status rediit, mali mores denuo subreperunt, pessima vetus consuetudo universam postliminio civitatem occupavit, antiquum hoc suum obtinuerunt, edere, bibere, ludere. Passus secum agi Deus ad humanissimam conditionem descendit. At ubi vitiosæ vitæ nullus finis, utraq̃que demum manu cædit, & à se prostrigat. Quod vates Hebræus in re præsentis elocutus: *Et Ninive, inquit, quasi piscina aquarum aqua ejus. Dissipata est, & scissa, & dilacerata; & cor tabescens, & dissolutio genicularum, & assectio in cunctis rebus, & facies omnium eorum sicut nigredo olivæ.* Ita Deus cum quovis homine agit, sicut cum hac urbe. Monet, minatur, terret, rogat, urget, variam opem subministrat. Parere monitus recusat. Propè est interitus Ni-

A nives (propè hominis illius.) *Non enim excidit verbum Domini.* In Jurisconsultorum scholis scitum est annotatum dignum: Duæ vices faciunt consuetudinem & delicta iterata plus puniuntur. Hoc juris ad suum etiam tribunal Deus observat: Delictum iteratum gravius punit.

Cum igitur immundus spiritus è veteri tabernâ fuerit exactus, ne, huic, relinquantur vacans & segniter quieta domus; nemo unquam otietur ex toto, otium diabolo commodissimum est hospitium. Sed nec scopis tantum mundata sit domus. Pœnitentiâ hinc opus est admodum seriâ, acri de noxis dolore, proposito firmissimo, ut non peccatum solum, sed & affectus, & radix peccati evellatur: ex integro respiscendum. Denique ornare tantummodo domum, manis, sed, gratus dæmoni labor est. Itaque illecebræ & occasiones delinquendi omnes sedulo fugiendæ, ne posteriora fiat peiora prioribus, ne post pœnitentiam denuo committantur pœnitendæ; ne pristina superbia, ne vetus libido & gula, ne prior invidia & ira, ne cetera omnia in antiquum, & vitiosum chaos revolvantur. *Interitus Ninive, propè est; Verbum Domini non excidit.* Perquam serius, & æqui renacissimus est, rex qui læditur. Pœnitentiam exigere non perfunctoriam, non inconstantem, aut desultoriam, sed stabilem, & usquequaque firmam. Inanes lacrymæ falsa est pœnitentia, si finis commisi mali, gradus est futuri.

Otium est diabolo hospitium commodissimum.

De noxis commissis dole, à committendis cave.

F I N I S.

